

BELEIDSPLAN RUIMTE ESSEN

Milieueffectrapport

Initiatiefnemer: **Gemeente Essen**

Datum: **Januari 2024**

INHOUD

1.	Inleiding	3
2.	Regelgeving en procedures	3
2.1	Ruimtelijke beleidsplanning	3
2.2	Milieueffectrapportage	4
2.3	Toetsing aan de m.e.r.-plicht	7
3.	Voorstelling van het studieteam	9
4.	Beschrijving van het Beleidsplan Ruimte	10
4.1	Overzicht	10
4.2	Strategische visienota 'Essen 2040'	11
4.2.1	Algemene visie	11
4.2.2	Doelstellingen	12
4.2.3	Uitwerkingen	12
4.3	Beleidskader open ruimte	15
4.3.1	Algemeen	15
4.3.2	Parklandschap	16
4.3.3	Bos- en heidelandschap	16
4.3.4	Valleilandschap	17
4.3.5	Landbouwlandschap	18
4.3.6	Compartimentenlandschap	20
4.4	Beleidskader levendige kernen	21
4.4.1	Algemeen	21
4.4.2	Robuust groenblauw netwerk	21
4.4.3	Veerkrachtige publieke ruimte	22
4.4.4	Trage en collectieve mobiliteit	22
4.4.5	Verweven functies	23
4.4.6	Gedifferentieerde verdichting	23
4.4.7	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	24
4.4.8	Acties voor de strategische locaties	24
4.4.9	Bouwstenen	24
4.5	Vergelijking van het ruimtelijk beleidsplan (2023) met het GRS (2006)	25
5.	Methodologische aandachtspunten voor de milieu-beoordeling	26
5.1	Doel van de strategische milieubeoordeling	26
5.2	Afbakenen van het studiebereik (scoping)	26
5.3	Diepgang van de milieubeoordeling	30
5.4	Beschrijving van de referentiesituatie	30
5.5	Alternatieven	31
5.6	Wisselwerking tussen planvorming en milieueffectbeoordeling	31

6.	Effecten van het beleidsplan ruimte	32
6.1	Thema Bodem en Water	32
6.1.1	Huidige situatie	32
6.1.2	Relevante beleidsdoelstellingen	34
6.1.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Bodem en Water	36
6.2	Thema Mobiliteit	44
6.2.1	Huidige situatie	44
6.2.2	Relevante beleidsdoelstellingen	44
6.2.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Mobiliteit	45
6.3	Thema Biodiversiteit	52
6.3.1	Huidige situatie	52
6.3.2	Relevante beleidsdoelstellingen	55
6.3.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Biodiversiteit	56
6.4	Thema Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	63
6.4.1	Huidige situatie	63
6.4.2	Relevante beleidsdoelstellingen	67
6.4.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	67
6.5	Thema Ruimtelijke aspecten	74
6.5.1	Huidige situatie en verwachte evoluties	74
6.5.2	Relevante beleidsdoelstellingen	75
6.5.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Ruimte	75
6.6	Thema Klimaat	80
6.6.1	Huidige en toekomstige situatie	80
6.6.2	Relevante beleidsdoelstellingen	81
6.6.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Klimaat	82
6.7	Thema Hinder en Gezondheid	90
6.7.1	Huidige situatie	90
6.7.2	Relevante beleidsdoelstellingen	93
6.7.3	Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Hinder en Gezondheid	95
7.	Synthese van de effecten	102
8.	Grensoverschrijdende effecten	104
9.	Doorwerking van het MER in het beleidsplan ruimte	105
10.	Bijlagen	106

1. INLEIDING

In 2006 keurde de provincie Antwerpen het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Essen goed. Hoewel een aantal thema's uit het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan nog steeds relevant zijn, zijn na een periode van meer dan vijftien jaar bepaalde inzichten en ontwikkelingsprincipes achterhaald. Een herziening van het bestaand gemeentelijk ruimtelijk structuurplan op de 'oude wijze' voldoet niet aan de behoefte om over een flexibel instrument te beschikken dat de huidige maatschappelijke trends en beleidsmatige perspectieven op lokaal niveau vertaalt naar duurzame ruimtelijke strategieën.

In 2018 introduceert de Vlaamse regering een nieuwe planfiguur: het ruimtelijk beleidsplan. Deze plannen vervangen de structuurplannen. Zij bieden de mogelijkheid om het gewenst ruimtelijk beleid op een meer flexibele manier vorm te geven. De gemeenteraad van 27 augustus 2019 besliste om een 'beleidsplan ruimte Essen' op te maken dat het gemeentelijk structuurplan zal vervangen.

Voorliggend document is het plan-MER dat werd opgesteld ter beoordeling van de milieueffecten van het beleidsplan ruimte Essen. De bedoeling van een dergelijke milieueffectbeoordeling is de effecten op het milieu (in de brede zin van het woord) van het beleidsplan in kaart te brengen, om de positieve effecten zoveel mogelijk te versterken en de eventuele negatieve effecten zoveel mogelijk te vermijden of te milderen.

Kenmerkend aan deze beoordeling is dat ze niet pas is uitgevoerd als het plan al 'af' was, maar tot stand is gekomen via interactie tussen de opstellers van het plan en de MER-deskundigen. Het beleidsplan heeft dus in de loop van zijn totstandkoming een aantal aandachtspunten die vanuit de MER-deskundigen werden geformuleerd geïncorporeerd. Het resultaat is een beleidsplan dat de milieubekommernissen in hoge mate integreert. Voorliggend plan-MER vormt de finale beoordeling van het beleidsplan zoals het in wisselwerking met de milieueffectrapportage tot stand is gekomen.

2. REGELGEVING EN PROCEDURES

2.1 Ruimtelijke beleidsplanning

Een ruimtelijk beleidsplan bestaat (artikel 2.1.1 Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening VCRO) uit een strategische visie en één of meer beleidskader(s) die samen het kader aangeven voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. Het ruimtelijk beleidsplan is erop gericht samenhang te brengen in de voorbereiding, de vaststelling en de uitvoering van beslissingen in de ruimtelijke ordening. Het is realisatiegericht.

Het besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van nadere regels voor de opmaak, de vaststelling en de herziening van ruimtelijke beleidsplannen en tot wijziging van diverse besluiten van de Vlaamse regering trad in werking op 5 mei 2018 (goedkeuring door de Vlaamse regering op 30 maart 2018). Het verduidelijkt de spelregels die moeten worden gevolgd bij de opmaak van een ruimtelijk beleidsplan.

De *strategische visie* omvat een visie op de ruimtelijke ontwikkeling voor de lange termijn en beschrijft de daarvoor te volgen beleidsstrategieën. Deze visie bevindt zich bijgevolg op een hoog abstractieniveau.

De *beleidskaders* bevatten in functie van de visie operationele beleidskeuzes voor de middellange termijn en bijhorende actieprogramma's voor hetzij een thema hetzij een gebiedsdeel. Beleidskaders beschrijven onder meer hoe en met wie de gewenste ruimtelijke ontwikkeling wordt gerealiseerd.

De verschillende procedurele stappen bij de opmaak van een beleidsplan ruimte op gemeentelijk niveau worden hieronder samengevat:

Fase	Verantwoordelijke instantie
Vorbereiding conceptnota	College BS
Adviesvraag en mogelijkheid tot reageren op conceptnota	Vraag gaat uit van College. Gericht aan Gecoro, Departement Omgeving, Colleges van aangrenzende gemeenten en publiek
Opmaak voorontwerp beleidsplan ruimte	College
Adviesvraag + mogelijkheid tot reageren op voorontwerp beleidsplan ruimte	Vraag gaat uit van College. Gericht aan Gecoro, Departement Omgeving, Deputatie en Colleges van aangrenzende gemeenten
Opmaak en voorlopige vaststelling ontwerp beleidsplan ruimte	Voorlopige vaststelling door de Gemeenteraad
Openbaar onderzoek ontwerp beleidsplan ruimte	Organisatie door College. Reacties door publiek. Advies Vlaamse Regering, Deputatie en Colleges van aangrenzende gemeenten.
Verwerking resultaten openbaar onderzoek ontwerp beleidsplan ruimte	College brengt verslag uit aan Gecoro, Gecoro brengt standpunt uit.
Definitieve vaststelling beleidsplan ruimte.	Gemeenteraad

2.2 Milieueffectrapportage

De procedure voor de opmaak van een plan-MER volgens het zogenaamde “generieke spoor” wordt weergegeven in Figuur 2-1.

De eerste stap in de procedure was de opmaak van een kennisgeving, die in essentie als doelstelling had het onderzoek aan te kondigen en te beschrijven *wat* zal onderzocht worden (welke effecten, welke beoordelingscriteria, ...) en *hoe* dat zou gebeuren (welke methodes).

De kennisgeving lag ter inzage van het publiek van 3 mei tot en met 1 juli 2021. Op basis van de ontvangen inspraakreacties en adviezen stelde het Team Mer vervolgens richtlijnen op, die het kader vormen waarbinnen de MER-deskundigen hebben gewerkt bij de totstandkoming van dit MER. De richtlijnen werden vastgesteld op 14 oktober 2021.

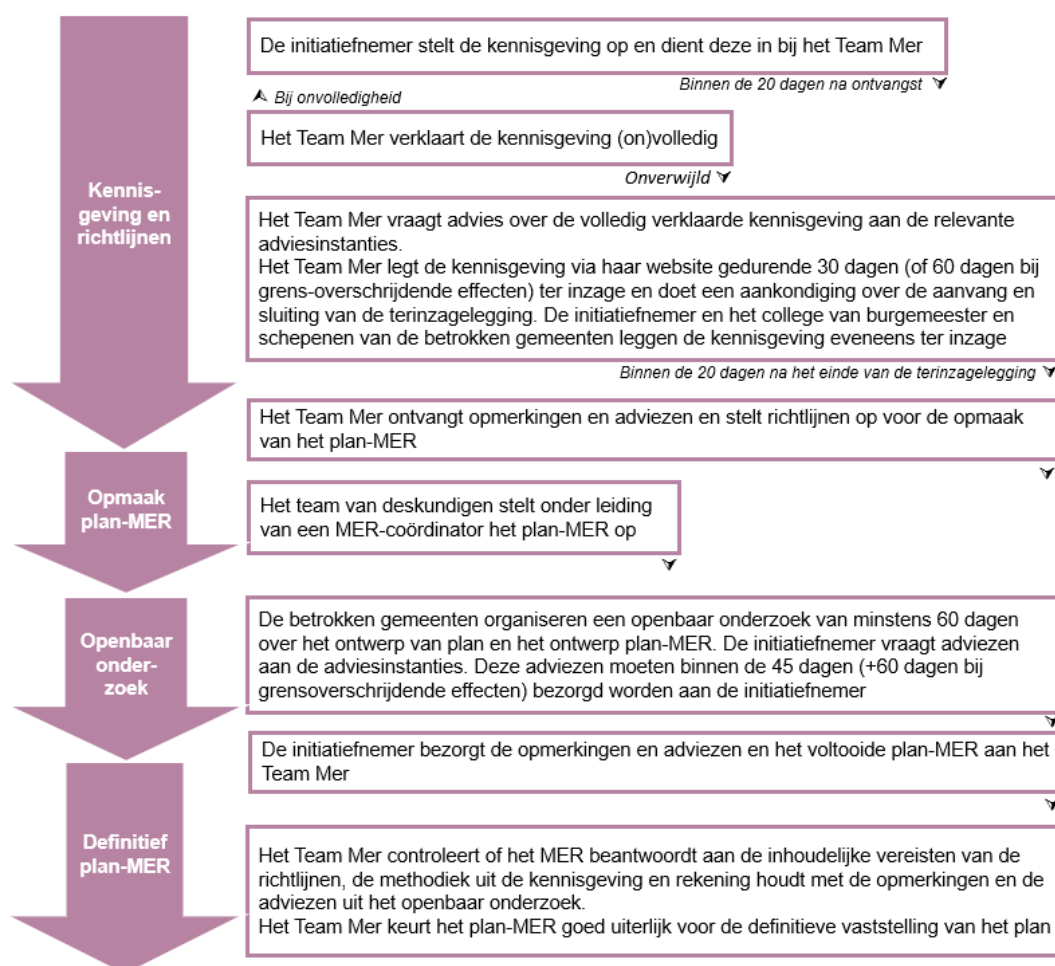
Het plan-MER werd zo optimaal mogelijk ingepast in de procedure voor het ruimtelijk beleidsplan. De wisselwerking houdt onder andere in dat:

- de adviesronde en publieke raadpleging voor de conceptnota van het ruimtelijk beleidsplan en de consultatie voor de kennisgeving van het plan-MER parallel georganiseerd en inhoudelijk op elkaar afgestemd werden;
- de input uit de adviesronde over het voorontwerp beleidsplan ruimte meegenomen werd in de opmaak van het ontwerp plan-MER;
- het openbaar onderzoek betrekking had op zowel het ontwerp beleidsplan als het ontwerp plan-MER

Dit betekent dat er niet eerst een ontwerp van ruimtelijk beleidsplan werd gemaakt dat daarna pas aan een milieueffectbeoordeling werd onderworpen, maar dat de milieueffectbeoordeling parallel

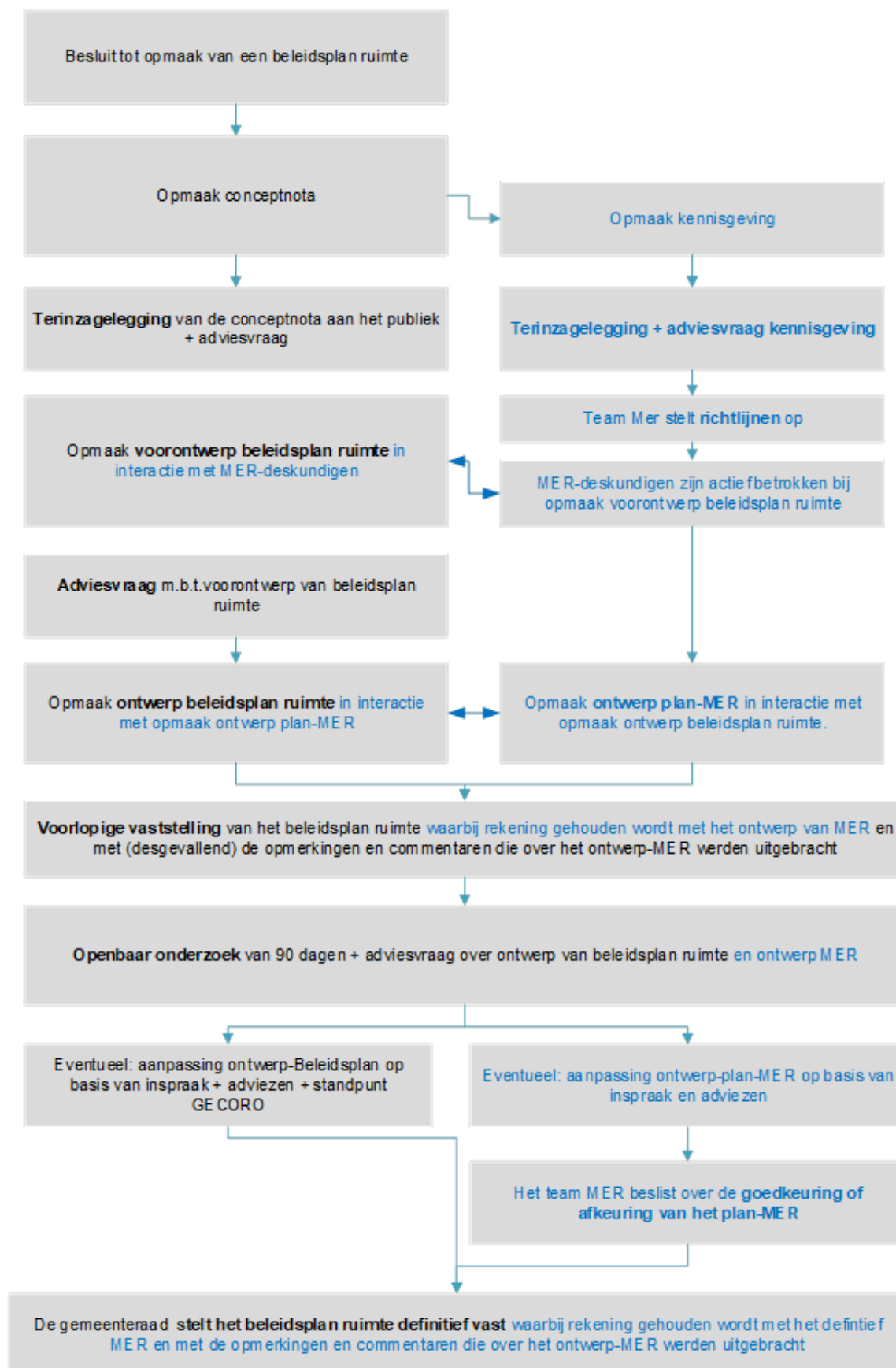
verliep aan het totstandkomingsproces van het ruimtelijk beleidsplan en het planningsproces informeerde, vanaf de conceptnota tot aan de definitieve vaststelling van het beleidsplan.

De goedkeuring van het definitief plan-MER gebeurt na afloop van het openbaar onderzoek en vóór de definitieve vaststelling van het beleidsplan ruimte.

Figuur 2-1 Schema procedure m.e.r voor plannen en programma's (plan-MER)

Figuur 2-2 toont hoe de integratie van proces en procedure voor de opmaak van het beleidsplan ruimte en het bijhorende plan-MER in de praktijk gebeuren.

Figuur 2-2 Integratie in de praktijk van proces en procedure voor de opmaak van het beleidsplan ruimte en het bijhorende plan-MER

2.3 Toetsing aan de m.e.r.-plicht

De Europese plan-m.e.r.-Richtlijn 2001/42/EG betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's bepaalt voor welke plannen en programma's een milieueffectbeoordeling noodzakelijk is en waaraan deze milieueffectbeoordeling moet beantwoorden. Deze richtlijn werd uitgevaardigd om een hoog niveau van milieubescherming te bekomen en ervoor te zorgen dat milieuoverwegingen tijdens de voorbereiding en ontwikkeling van plannen en programma's geïntegreerd zouden worden. De milieueffectenbeoordeling heeft dus als doel om al tijdens de opmaak van een plan in te schatten welke milieueffecten door dat plan veroorzaakt kunnen worden, zodat het nog bijgestuurd kan worden alvorens het definitief vastgesteld wordt.

In Vlaanderen is de m.e.r.-regelgeving verder uitgewerkt in het Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid van 5 april 1995 (DABM). Om uit te maken of een plan of programma (in dit geval het Beleidsplan Ruimte) onder de m.e.r.-plicht valt, moet achtereenvolgens nagegaan worden (zie ook Figuur 2-3):

- of het plan valt onder de *definitie* van een plan of programma zoals gedefinieerd in het DABM.

Dit is het geval als onderstaande voorwaarden gelijktijdig vervuld zijn:

- Decretale of bestuursrechtelijke bepalingen moeten *voorschrijven* dat een plan of programma wordt opgesteld en/of vastgesteld.
- Het moet gaan om een plan of programma dat door een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau is *opgesteld*.
- Het plan of programma moet via een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau worden *vastgesteld*.

Aangezien de opmaak van een Beleidsplan Ruimte wordt bepaald door de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO) en het Beleidsplan wordt opgesteld door de gemeente Essen en vastgesteld door de gemeenteraad is aan bovenstaande voorwaarden voldaan.

- Onder het *toepassingsgebied* van het DABM valt

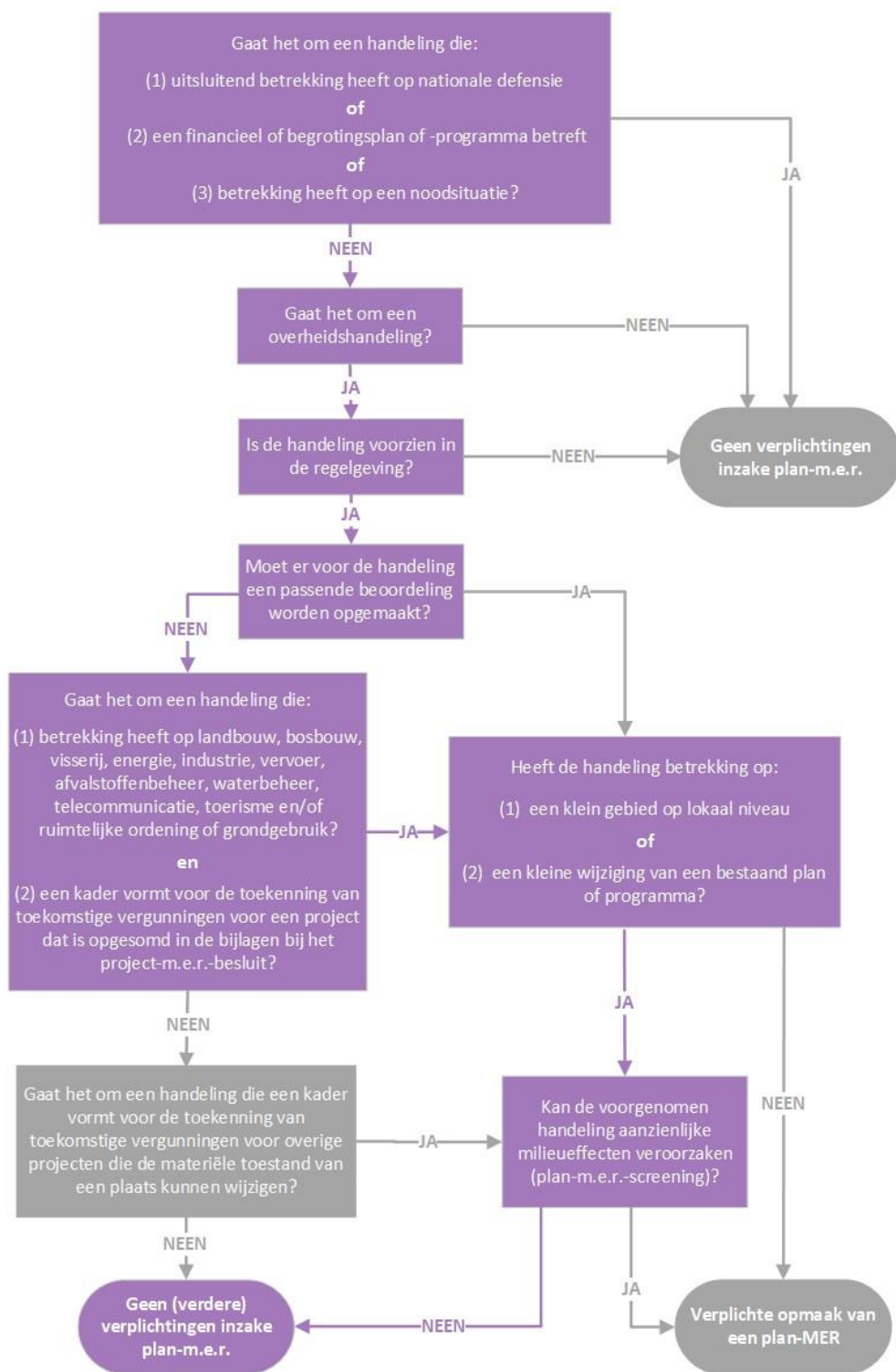
Dit is het geval als het plan het kader vormt voor de toekenning van een vergunning aan een project) of betekenisvolle effecten kan hebben op speciale beschermingszones.

Aangezien een ruimtelijk beleidsplan geen verordenende kracht heeft vormt het in principe geen beoordelingsgrond voor vergunningsaanvragen. De VCRO stelt echter dat ruimtelijke beleidsplannen wel doorwerken naar vergunningsaanvragen voor eigen projecten van de overheid, zodat een ruimtelijk beleidsplan (in een beperkt aantal gevallen) wel degelijk een beoordelingsgrond vormt voor vergunningsaanvragen.

- Of het plan al dan niet van rechtswege plan-m.e.r.-plichtig is.

Dit is het geval voor plannen die het kader vormen voor projecten waarvoor een project-MER moet opgemaakt worden en die betrekking hebben op landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, vervoer, afvalstoffenbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme en ruimtelijke ordening of grondgebruik, of waarvoor een passende beoordeling moet worden uitgevoerd (tenzij het zou gaan om plannen die het gebruik regelen van een klein gebied op lokaal niveau of een kleine wijziging inhouden).

Beslisboom plan-m.e.r.-plicht

14 oktober 2020

Figuur 2-3 Algemeen beslisschema plan-MER plicht

Op basis van bovenstaande analyse kan gesteld worden dat een ruimtelijk beleidsplan meer dan waarschijnlijk plan-MER plichtig is.

Naast de aangehaalde elementen pleiten volgende argumenten bijkomend voor een milieueffectbeoordelingen (op strategisch niveau) van een ruimtelijk beleidsplan¹:

- Ten eerste biedt een dergelijke strategische milieubeoordeling bijkomende invalshoeken bij het onderzoek. Ze levert bevestiging of verantwoording van keuzes, of kan tot een weloverwogen bijsturing van keuzes leiden.
- Daarnaast is de keuze voor het uitvoeren van een effectbeoordeling van het ruimtelijk beleidsplan een logische toepassing van het “tiering”-principe. Dit principe houdt in dat de milieubeoordeling gebeurt in elke fase van de “trechtering” van beleidsbeslissingen, aangezien een concrete keuze voor een ruimtelijke ingreep voorafgegaan wordt door een keten van beslissingen op een telkens abstracter niveau.

Met andere woorden, los van een eventuele formele verplichting om een plan-MER op te maken is het opstellen ervan in het kader van de uitwerking van een beleidsplan ruimte sowieso een goede zaak, omdat het helpt in een vroeg stadium de milieueffecten van het plan te identificeren en het plan waar nodig bij te sturen op basis van die bevindingen.

3. VOORSTELLING VAN HET STUDIETEAM

Het plan-MER wordt in opdracht van de gemeente Essen opgemaakt door een MER-coördinator en een team van MER-deskundigen. In Tabel 3-1 wordt het team voorgesteld.

Tabel 3-1 Team van erkende MER-deskundigen

Deskundige	Rol, discipline	Erkenningsbesluit
Koen Couderé	MER-coördinator	MB/MER/EDA/222 AMV/LNE/ERK/MER/EDA-222
	MER-deskundige Bodem en Water	
	MER-deskundige Klimaat	
Mischa Indeherberg	MER-deskundige Biodiversiteit	MB/MER/EDA-677-V1
Patrick Maes	MER-deskundige Mens Ruimte en Landschap	MB/MER/EDA/016
Enid Zwerts	MER-deskundige Mobiliteit	MB/MER/EDA-761

Katelijne Verhaegen draagt bij aan het MER als deskundige op het vlak van Bodem en Water en als vervangend erkend MER-coördinator. Annemie Pals was samen met Mischa Indeherberg verantwoordelijk voor de uitwerking van het thema Biodiversiteit.

Het thema ‘Hinder en Gezondheid’ werd uitgewerkt door de MER-coördinator.

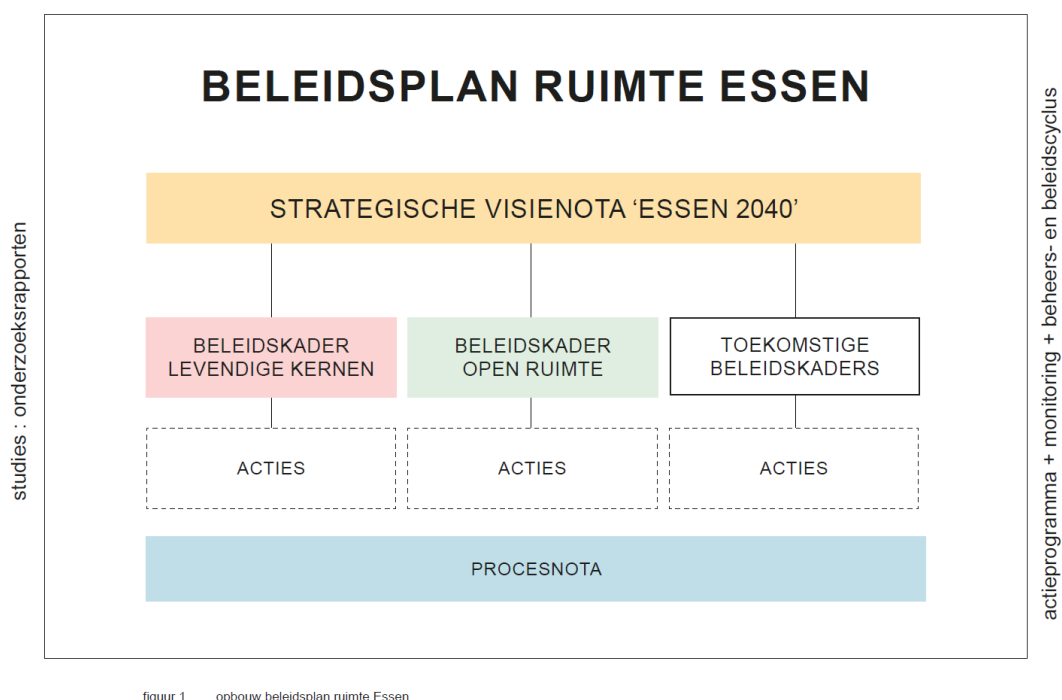
¹ bron: FAQ lokale beleidsplanning – 13/09/2019 – Departement Omgeving

4. BESCHRIJVING VAN HET BELEIDSPLAN RUIMTE

4.1 Overzicht

In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste elementen van het Beleidsplan Ruimte van de gemeente Essen samen. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van het beleidsplan verwijzen we naar de verschillende documenten die samen het plan vormen.

Onderstaande figuur geeft de structuur van het beleidsplan ruimte weer.

figuur 1 opbouw beleidsplan ruimte Essen

Een ruimtelijk beleidsplan bestaat in essentie uit een **strategische visie** (een nota die de langetermijnambities van een gemeente vastlegt) en een aantal beleidskaders. In het geval van Essen heeft de strategische visie de naam “Essen 2040” gekregen. Die nota beschrijft de uitdagingen die op Essen afkomen en de doelstellingen die de gemeente voor ogen heeft tegen 2040. Zij bevat uitwerkingen voor de open ruimte, de kernen en het groen en blauw netwerk. Dit vertaalt zich in een wensbeeld.

Daarnaast bevat het beleidsplan ruimte Essen ook twee **beleidskaders**. De gemeente is vrij om het aantal hiervan evenals het onderwerp te bepalen. In de praktijk bevat het beleidsplan ruimte Essen op dit moment een beleidskader over de open ruimte en een beleidskader over de kernen.

De twee beleidskaders geven aan dat, afhankelijk van de ligging, een verschillend beleid zal worden gevoerd en gaan hier in detail op in.

- Het beleidskader ‘open ruimte’ beschrijft de ontwikkelingsperspectieven voor de verschillende landschapseenheden.
- Het beleidskader ‘levendige kernen’ bevat het gewenste toekomstbeeld voor de verschillende kernen op het grondgebied van Essen.

Het **actieprogramma** beschrijft de acties die de gemeente op korte en middellange termijn wil uitvoeren om het wensbeeld voor Essen mee te realiseren. Deze acties vloeien voort zowel uit de

strategische visienota als uit de beleidskaders. Het actieprogramma bevat tevens een systeem van monitoring dat tot doel heeft om op regelmatige tijdstippen de uitvoering van het ruimtelijk beleid op te volgen en zo nodig bij te sturen.

Enkele **onderzoeksrapporten** onderbouwen de gekozen opties in het beleidsplan. Strikt genomen maken zij er geen deel van uit, maar zij vormen wel essentiële achtergrondinformatie.

Naast deze inhoudelijke documenten, gaat de **procesnota** dieper in op de wijze waarop het beleidsplan ruimte Essen tot stand is gekomen en hoe verschillende partijen en actoren hierbij vanaf het begin zijn betrokken.

De strategische visienota, beide beleidskaders en het actieprogramma vormen samen het voorwerp van voorliggend plan-MER. De effecten van de beleidsopties die in de beleidskaders genomen worden en van de acties die gedefinieerd worden om de realisatie van de beleidsopties concreter te maken worden als één geheel beschouwd; er wordt in de beoordeling niet telkens het onderscheid gemaakt tussen de acties en de achterliggende beleidskeuzes. Niet alle acties hebben trouwens een aanwijsbaar positief of negatief effect op het milieu. Als een specifieke actie duidelijk en concreet bijdraagt aan het bereiken van de beoogde milieudoelstellingen, of integendeel neveneffecten met zich meebrengt die het bereiken van bepaalde milieudoelstellingen kunnen bemoeilijken, wordt dit wel expliciet aangegeven.

Specifiek voor het beleidskader 'Levendige kernen' werden door de ontwerpers van het ruimtelijk beleidsplan een aantal '**bouwstenen**' uitgewerkt. Een bouwsteen kan beschouwd worden als een schematische ruimtelijke uitwerking van verschillende combinaties van enerzijds een ruimtelijk samenhangend geheel (bv. groepswoningbouw, woonlint, ...) met anderzijds een kernversterkingsstrategie (verdichten, status quo, ...). In totaal worden in het beleidskader zo drie combinaties verder ontwerpmatig uitgewerkt (op conceptueel niveau). In dit MER worden deze bouwstenen apart beoordeeld, omdat ze een goede illustratie vormen van wat de implementatie van het beleidskader op het terrein kan betekenen, en het dus nuttig is ook de milieu-impacten ervan beknopt in beeld te brengen.

De onderzoeksrapporten op zich worden niet beoordeeld, maar vormen voor de MER-deskundige wel nuttige informatie om de gemaakte keuzes te kaderen in hun ruimere context.

4.2 Strategische visienota 'Essen 2040'

4.2.1 Algemene visie

De strategische visienota beschrijft de ruimtelijke evoluties in Essen vanaf de 18^e eeuw.

De nota benoemt vervolgens enkele belangrijke uitdagingen die een lokale ruimtelijke impact hebben en die in de toekomst zullen moeten worden aangepakt. Het gaat enerzijds om globale uitdagingen met een lokale impact: klimaat, milieu, biodiversiteit, demografie, en ongelijkheid. Daarnaast zijn er een aantal typische lokale uitdagingen: de verkavelingsdruk, groenblauwe netwerken, de professionele landbouw, een inclusieve en gezonde publieke ruimte, identiteit, functieverweving, aanbod aan basisvoorzieningen en de verkeersveiligheid en modal shift.

Vertrekkend van deze uitdagingen werd een algemene visie geformuleerd die kernachtig als volgt verwoord wordt:

Essen wil schitteren als groene, rurale grensgemeente, doorkruist door landbouwvelden, met een duidelijke ambitie en daadkracht, waar mensen zich verbonden voelen en van rust kunnen genieten

Essen wil een **groene, gezonde gemeente** zijn die inzet op klimaatrobustheid door het versterken van de kwaliteit van de open ruimte, het minimaliseren van bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte en het werken aan een doordachte kernversterking. De groei van de gemeente moet worden opgevangen in de kernen. Een robuust groenblauw netwerk, een veerkrachtige en inclusieve publieke ruimte, duurzaam bouwen en een gedifferentieerde verdichting dragen bij tot de kernversterking van Essen. Op die manier wordt een groen Essen zowel in de omliggende open ruimte als binnen de kernen een realiteit.

Essen koppelt **ambitie aan daadkracht** en duidelijkheid. Het legt de lat hoog. Essen moet evolueren naar een gemeente waar elke Essenaar fier op is en een kwaliteitsvolle leefomgeving ervaart. De identiteit van de open ruimte die voor het merendeel uit agrarisch gebied bestaat en wordt doorkruist door twee grote structurerende valleien, de vallei van de kleine Aa en van de Spillebeek, wordt versterkt. De kernen blijven dorps, herkenbaar, kwaliteitsvol en aantrekkelijk. Een verweving van functies wordt nagestreefd om ze levendig te houden. De kernen moeten een aangename plek blijven om te wonen, te werken en te recreëren.

Essen **verbindt** alle geledingen van de maatschappij, Essenaren met of zonder migratieachtergrond, ouderen, jongeren en kinderen. Aandacht voor betaalbaar wonen en een mix van bewoners is een must. Kinderen moeten er kunnen opgroeien en ouderen hun oude dag doorbrengen. In elke wijk wordt er een kwaliteitsvolle publieke ruimte voorzien, een plek voor ontmoeting. Enkel zo kan in de toekomst een inclusieve gemeente worden verzekerd.

Essenaren moeten in Essen **gerust** kunnen zijn, zich veilig voelen en tot rust kunnen komen. Ten eerste speelt verkeersveiligheid hierbij een belangrijke rol. Een netwerk van trage wegen wordt gecreëerd waarlangs voetgangers en fietsers zich op een veilige en aangename wijze verplaatsen. Ten tweede is en blijft Essen een rustige, rurale gemeente waar wordt ingezet op een sterke relatie tussen kernen en open ruimte. Open ruimte vingers die de kernen binnendringen en een trage weggennetwerk verankeren beide.

Deze toekomstvisie voor Essen 2040 wordt doorvertaald in enkele uitgesproken beleidsdoelstellingen

4.2.2 Doelstellingen

De gemeente Essen schuift volgende doelstellingen naar voor binnen het beleidsplan ruimte Essen:

1. Minimaliseren van bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte tegen 2025
2. Doordacht verdichten binnen een leefbare bebouwde ruimte
3. Integreren van publieke ruimte voor iedereen
4. Uitrollen van een op maat gemaakt netwerk voor stappers en trappers
5. Initiëren van dorpsvernieuwing op strategische locaties
6. Uitbouwen van Essen als een klimaatvriendelijke en biodiverse gemeente
7. Vrijwaren en versterken van groene en blauwe aders
8. Verwezenlijken van een energieneutraal Essen.

4.2.3 Uitwerkingen

4.2.3.1 Open ruimte

Voor de open ruimte staan twee strategische doelstellingen voorop: minimaliseren van bijkomend ruimtebeslag en versterken van de kwaliteit van de open ruimte.

Wanneer een gebied is opgenomen in de open ruimte, betekent dit dat hier een openruimtebeleid van toepassing is. Zo'n beleid houdt het minimaliseren van ruimtebeslag en verharding en tegelijk het tegengaan van verdichting in. Alleen zo kunnen wij verzekeren dat de open ruimte maximaal wordt gevrijwaard. De open ruimte mag geen reservoir meer zijn waar naar believen uit kan worden geput totdat zij is opgebruikt.

Naast het vrijwaren van de open ruimte is het belangrijk om de kwaliteit ervan te versterken. Elk openruimtegebied is uniek omwille van specifieke landschapskenmerken. Bodem, reliëf, hydrografie, perceelstructuur, landgebruik, kleine landschapselementen en beleving bepalen het DNA, de identiteit van een gebied. Een openruimtegebied met gelijke landschapskenmerken dat een samenhangend geheel vormt, wordt een landschapseenheid genoemd. Aan zo'n landschapseenheid kan een specifiek ruimtelijk beleid worden gekoppeld. De aanduiding mag niet als een vaste grens worden aanzien, maar veeleer als een indicatie waar het landschap lijkt over te gaan in een ander soort landschap. Landschappelijke eenheden stoppen ook niet aan een gemeentegrens en moeten in een ruimer verhaal worden gekaderd.

Het DNA van de open ruimte legt de basis voor het uitstippelen van een gedifferentieerd openruimtebeleid.

Op basis van de analyse van de open ruimte kunnen op het grondgebied van de gemeente vijf landschapseenheden worden afgebakend. Deze eenheden vormen los van mogelijke versnippering en barrières een samenhang door het voorkomen van gelijke landschapskenmerken, representatief voor de eenheid. Volgende landschapseenheden worden onderscheiden in de gemeente Essen:

1. parklandschap
2. bos- en heidelandschap
3. valleilandschap
4. landbouwlandschap
5. compartimentenlandschap

Opname van een gebied in de open ruimte heeft volgende beleidsgevolgen:

1. Minimaliseren van bijkomend ruimtebeslag
2. Geen bijkomende ruimte voor grootschalige harde functies
3. Mogelijkheden voor functies van algemeen belang of openbaar nut
4. Mogelijkheden tot gebiedsruil
5. Doorwerking in een opportuniteitstoets

4.2.3.2 Kernen

Om de schaarse open ruimte zoveel mogelijk te vrijwaren van bijkomend ruimtebeslag, legt de gemeente één duidelijke strategische doelstelling vast voor de woonkernen: het voeren van een kernversterkend beleid. De bevolkingsgroei van de gemeente moet worden opgevangen in de de kernen Essen, Wildert, Horendonk en Hoek. Het versterken van de leefkwaliteit van deze woonkernen is essentieel voor het welslagen van het kernversterkend beleid. Een hoge leefkwaliteit betekent inherent: klimaatbestendig, energiezuinig, inclusief en gezond.

De leefkwaliteitsthema's waar Essen wil op inzetten zijn de volgende:

1. Robuust groenblauw netwerk
2. Veerkrachtige publieke ruimte
3. Traag en collectief mobiliteitsnetwerk

4. Verweven functies
5. Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties
6. Gedifferentieerde verdichting.

Voor de kernen zijn volgende beleidsgevolgen van toepassing:

1. Voor de te verdichten gebieden:
 - a. Opmaak van een stedenbouwkundige visie
 - b. Opmaak van een verantwoordingsnota
 - c. Compensatieregeling
2. Voor de status quo-gebieden: De gemeente monitort het aantal wooneenheden. In de status quo-gebieden mag het aantal woningen slechts minimaal toenemen. Jaarlijks gebeurt er door de gemeente een evaluatie van de goedgekeurde en gerealiseerde vergunningsaanvragen van het voorbije jaar. De evaluatieresultaten dienen als basis om de aanpak in de status quo-gebieden al dan niet bij te sturen.
3. Voor de open te houden gebieden: De gemeente zal initiatief moeten nemen om de open te houden ruimten die vandaag geen zachte bestemming hebben of niet in eigendom van de gemeente zijn, te vrijwaren.
4. Voor de strategische locaties: De gemeente ontwikkelt proactief een visie voor de strategische locaties en gebruikt deze als basis voor toekomstige transformaties voor deze strategische gebieden. De leefkwaliteitsthema's en het DNA vormen de basis voor de op te maken visies.

4.2.3.3 Groen en blauw netwerk

De waterlichamen (rivieren, beken, grachten en plassen) vormen alle samen het blauw netwerk. Het groen netwerk bestaat uit alle ecologisch interessante gebieden zoals bosclusters, groene zones (graslanden, boomgaarden, parken, onbebouwde percelen), kleine landschapselementen. Het merendeel van de open ruimte van Essen staat aangeduid als herbevestigd agrarisch landschap. Deze landbouwgronden kunnen ook mee onderdeel vormen van het groen netwerk als zij voldoende ecologisch zijn ingericht en de nodige verbindingen leggen met de rest van het groenblauw netwerk. De landbouwers dragen namelijk bij tot een kwaliteitsvol watersysteem, via goed doordachte maatregelen zoals stuwtjes in perceelsgrachten en peilgestuurde drainage.

Het vrijwaren en het versterken van de groene en blauwe aders betekent onder meer dat een aaneengesloten kwaliteitsvol netwerk nodig is om de gemeente maar ook de rest van Vlaanderen weerbaar te maken tegen klimaatuitdagingen en om de biodiversiteit te kunnen vrijwaren of te versterken. Het netwerk stopt niet aan de open ruimte maar is minstens even belangrijk in de bebouwde ruimte. Het zorgt voor de nodige ruimte voor water, afkoeling, migratie van plant- en diersoorten, Het verhoogt de beleving van een ruimte en verzekert een gezonde leefomgeving.

Het groenblauw netwerk moet één van de hoofdstructuren van de gemeente vormen. Het vormt een randvoorwaardelijk kader waarbinnen ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Naast het bestaand netwerk moet de nodige aandacht worden gespendeerd aan de kwaliteit en de aaneengeslotenheid binnen en buiten de gemeente.

Daarom worden volgende beleidsmatige gevolgen voorop gesteld:

1. Vrijwaring van het groenblauw netwerk
2. Vergroening en beperking van verharding
3. Opwaardering van kwaliteit
4. Goed beheer van het groenblauw netwerk.

4.2.3.4 Economie en bedrijvigheid

De gemeente wenst economische functies maximaal te verweven in de kernen, op voorwaarde dat deze de ruimtelijke draagkracht van de woonomgeving niet overschrijden, en dat de schaal van de activiteiten aangepast zijn aan het dorpsweefsel. Het verweven van functies zorgt immers voor dynamiek in de kernen en verhoogt de leefkwaliteit.

Bedrijven die omwille van hun schaal en/of hinder niet verweefbaar zijn in het woonweefsel, krijgen een plaats op de bedrijventerreinen. Dit geldt in de eerste plaats voor het bedrijventerrein 'Rijkmaker' en in mindere mate in het lint 'Spijker', dat is aangeduid als zone voor grootschalige functieverweving, en waar bedrijvigheid naast grootschalige detailhandel een plaats krijgt. Deze goed gelegen bedrijventerreinen moeten transformeren tot ruimte-efficiënte gebieden, waar leegstand wordt vermeden, ruimte wordt geïntensifieerd, bijvoorbeeld door het stapelen van functies, en elke vierkante meter wordt benut. Daarenboven worden zij klimaatrobust ingericht met bijzondere aandacht voor een groene en blauwe dooradering.

4.3 Beleidskader open ruimte

4.3.1 Algemeen

De open ruimte wordt beschouwd als een aanduiding van het geheel van robuust samenhangende gebieden waar de onbebouwde ruimte primeert.

Essen kent, net als de rest van Vlaanderen, een grote druk op de open ruimte. Voor nieuwe ruimteclaims (woonzones, bedrijventerreinen, harde infrastructuur, gemeenschapsvoorzieningen enz.) wordt stevast naar de open ruimte gekeken. Ook binnen de kernen blijft de bebouwing toenemen en slurpt zij de nog resterende kleinere openruimtesnippers op. Wonen in het 'groen' is nog steeds aantrekkelijk. De nood aan uitbreiding vormt een bedreiging voor de samenhang van de open ruimte in Essen. De (ecologische) kwaliteiten van de open ruimte komen in gevaar door de steeds meer verdichte woonlinten en de toenemende verharding.

Maar de open ruimte staat ook steeds meer onder spanning door de vele gebruikers die elk op hun eigen manier gebruik willen maken van die resterende open ruimte. Landbouwers, ecosystemen (natuur) en (verblijfs) recreanten enerzijds, maar ook allerhande zonevreemde activiteiten, eisen een deel van de open ruimte op. Deze groeiende interesse in de open ruimte maakt het moeilijk om een goede balans te vinden tussen de verschillende activiteiten die essentieel zijn voor een gezonde en goede leefomgeving van mens, dier en plant. Bijkomend veroorzaakt dit een toename aan verharding in de open ruimte. Er worden bijvoorbeeld trage verbindingen voorzien om de open ruimte doorwaadbaar te maken of landbouwers zijn genoodzaakt op te schalen om te kunnen overleven.

Als antwoord op die uitdagingen bevat het beleidskader open ruimte volgende **ambities**:

- Ontwikkelen van een veerkrachtige open ruimte
- Vermijden van versnippering en privatisering
- Verbinden van openruimtegebieden
- Het voorzien van ruimte voor water
- Tegengaan van verdere verdichting en bijkomend ruimtebeslag
- Respecteren van erfgoed
- Kijken over de grenzen heen.
- Clusteren van bijkomende niet-grondgebonden landbouw
- Verzekeren van lokale voedselproductie

Volgende algemene **acties** worden voorgesteld voor de open ruimte in Essen:

- Monitoren van de open ruimte
- Beoordelen van omgevingsaanvragen op basis van DNA-kenmerken
- Inventariseren van waardevolle panden
- Uitwerken van een visie die focust op het behoud en de versterking van de landbouw
- Opmaken van een beleidskader 'groenblauw netwerk'
- Inventariseren van kleine landschapselementen
- Oprichten van een onthardingsfonds
- Niet-aansnijden van woonreservegebieden
- Uitgebreid bosbeheerplan omzetten naar natuurbeheerplan

4.3.2 Parklandschap

De focus binnen het parklandschap ligt op het behouden van de natuur- en erfgoedwaarde van het gebied. In de toekomst kan worden ingezet op het kenbaar maken van het gebied als historisch geheel (park- en landbouwzone) en op het versterken van de beleefbaarheid vanuit de omgeving (zichten, ingangen) zonder het parklandschap onnodig te verstoren. Hierbij is het behoud van het aanwezig bouwkundig en landschappelijk erfgoed cruciaal.

Bijkomende versnippering moet maximaal worden tegengegaan. Vooral aan de randen van het kasteelpark, achter de quarantainestallen moeten bijkomende bebouwing en verharding maximaal worden vermeden. Alleen zo kan het meer introvert, gesloten bosrijk park en het meer open landbouwgebied als geheel blijven voortbestaan.

Ter conclusie moet het evenwicht tussen het gebruik, de natuurwaarde en de erfgoedwaarde worden bewaakt.

Om de identiteit van het parklandschap te kunnen vrijwaren en versterken, worden onderstaande **inrichtingsprincipes** voorgesteld:

- het behouden van het bouwkundig en landschappelijk erfgoed
- het verderzetten van het herstel van de dreven
- het markeren van de ingangen en de zichten vanuit de omgeving (informatie/educatie)
- het behouden en het versterken van de natuurwaarde (overgangszones)
- het tegengaan van nieuwe bebouwing en bijkomende verharding

4.3.3 Bos- en heidelandschap

De boscomplexen in het bos- en heidelandschap hebben een belangrijke natuurverwevende functie. Er moet worden ingezet op bosuitbreiding en -omvorming ter versterking van de bosstructuur. Ruimte moet worden voorzien voor natuurontwikkeling zodat de natuurwaarde in de toekomst vergroot. Tussen de gemengde boszones zijn er verschillende landbouwgronden, heiderestanten, vennen en open stuifzanden. Deze open gebieden moeten worden behouden en zoveel mogelijk versterkt omdat zij de biodiversiteit en beeldkwaliteit van het landschap verhogen en naar het ontstaan van Essen verwijzen. De bestaande landbouwgronden en -bedrijven maken ook deel uit van deze landschaps-eenheid en moeten er kunnen blijven bestaan.

Naast de natuurwaarden is het bos- en heidelandschap goed gekend door de recreant als gevolg van de vele recreatieve routes. De vele – soms naast elkaar lopende – routes moeten verder worden uitgebouwd tot een volwaardig netwerk en beter worden aangeduid om zo de zachte recreanten op een goede manier doorheen de bos- en heidegebieden te sturen zonder hierbij de ecologische waarde

te verstoren. De meest kwetsbare en ecologisch waardevolle gebieden worden echter zoveel mogelijk gevrijwaard voor de natuur. Duidelijke toegangspoorten en goede connecties met omliggende (gemeenteoverschrijdende) gebieden zijn belangrijk. Ook een goed beheer en onderhoud blijven noodzakelijk.

Tot slot omvat het landschap veel (recreatie)woningen. Het ruimtebeslag voor dergelijke private percelen moet tot een minimum worden beperkt. Tuinen moeten ecologisch worden ingericht en landschappelijk overgaan in de boszones zodat zij mee dit landschap versterken in plaats van verstoren. Infrastructuur wordt tot een minimum beperkt, de woonwijken zijn maximaal bereikbaar via trage wegen. Onbebouwde percelen worden zoveel mogelijk gevrijwaard en natuurlijk ingericht. Het houden van paarden of andere 'huisdieren' van enige omvang buitenshuis (zoals hangbuikvarkens) is in dit bos- en heidelandschap niet gewenst.

Om de identiteit van het bos- en heidelandschap te kunnen vrijwaren en versterken, worden volgende **inrichtingsprincipes** naar voor geschoven:

- het behouden en het uitbreiden van het bosareaal
- het inzetten op natuurontwikkeling door het openwerken van zones in het bos (heiderestanten, landduinen, vennen)
- het afbakenen van zones voor (intensieve) recreatie
- het behouden en het versterken van ecologische corridors in het woonbos
- het verder uitbouwen en het onderhouden van trage routes
- het verwijderen van in onbruik geraakte en / of illegale constructies
- het landschappelijk en ecologisch inpassen van woningen (minimum aan verharding, inheemse beplanting)
- het behouden van landbouwactiviteiten en het stimuleren van landbouwinnovatie en -verbreding.

Volgende **acties** zijn nodig om een kwalitatieve toekomst voor het bos- en heidelandschap te kunnen garanderen:

- Opmaken van een natuurbeheerplan
- Uitwerken en toepassen van een monitoring- en handhavingsbeleid
- Behouden en versterken van samenwerkingsverbanden

4.3.4 Valleilandschap

Het kleinschalig en natuurlijk karakter van de beekvalleien (Kleine Aa en Spillebeek), dat slechts op enkele plaatsen nog aanwezig is in de open ruimte van Essen, moet worden versterkt. Nieuwe natte natuur moet zich ontwikkelen langs de beek, kleine landschapselementen moeten worden geïntegreerd. Daarnaast moet er voldoende en kwaliteitsvolle ruimte worden gecreëerd voor water. De waterlopen moeten zich meer organisch kunnen ontwikkelen (hermeandering), de winterbeddingen moeten zodanig worden ingericht dat zij extreme watercondities kunnen opvangen, de oevers moeten worden verstevigd met vegetatie. De ambitie is dat de valleien worden uitgebouwd tot natte natuurverbindingen waarin ruimte is voor lokale water(berging) en natuurontwikkeling.

Daarnaast bevatten valleilandschappen belangrijke landbouwgronden. De professionele landbouw moet worden behouden en zich veerkrachtig opstellen door respect te hebben voor het fysisch systeem en aandacht te hebben voor de klimaatveranderingen. Intensieve akkers zijn minder gewenst, graslanden en andere extensieve waterbestendige teelten en landbouwactiviteiten worden nagestreefd. De landbouw houdt steeds rekening met het waterrijk en kleinschalig karakter van het

gebied en probeert zoveel mogelijk natuurinclusief te zijn door aandacht te hebben voor de kwaliteit van het water en van de kleine landschapselementen. Landbouwers staan namelijk mee in voor het behoud van het waardevol landschap en de natuurlijke habitats en zijn belangrijke landschapsbeheerders.

Nieuwe greenfieldontwikkelingen en grootschalige uitbreidingen van landbouwbedrijven zijn niet meer wenselijk binnen het valleilandschap². Dit heeft als doel de bebouwing en de verharding in deze landschapseenheid te beperken tot een minimum. Ook niet-agrarisch bebouwing is er niet meer wenselijk. Bestaande gebouwen met een volwaardige functie kunnen behouden blijven, nieuwe ontwikkelingen worden afgeraden. In tegendeel er moet extra worden ingezet op ontharding. Zo ambieert de gemeente leegstaande, verouderde, niet-erfgoedwaardevolle constructies af te breken. Dit heeft als doel deze landschapseenheid maximaal in te zetten voor het groenblauw netwerk en de gemeente weerbaar te maken tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Om de identiteit van het valleilandschap te vrijwaren en versterken, worden onderstaande **inrichtingsprincipes** voorgesteld:

- het vernatten en het vernatuurlijken van de (overstromingsgevoelige) vallei met ruimte voor de beek (mogelijke maatregelen hiervoor zijn hermeandering, waterberging, natuurontwikkeling, ...)
- het verder uitbouwen en het versterken van het ecologisch 'droog' netwerk (bosjes en kleine landschapselementen)
- het kwalitatief beheren van het waternetwerk (integraal waterbeleid)
- het behouden van landbouwactiviteiten en het stimuleren van landbouwinnovatie en -verbreding
- het inzetten op lokale landbouw die de natuurwaarde ondersteunt en zich aanpast aan het nat karakter van de landbouwgronden
- het versterken en het herstellen van ecologische verbindingen ter hoogte van verharde ruimten (wegen, bebouwing)
- het verwijderen van in onbruik geraakte en / of illegale, verouderde, niet-erfgoedwaardevolle constructies
- het tegengaan van verdere verharding en bebouwing.

Volgende **acties** zijn nodig om een kwalitatieve toekomst voor het valleilandschap te kunnen garanderen:

- Opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'valleilandschap'
- Opmaken van een natuurbeheerplan
- Toepassen van planologische ruil van slecht gelegen kavels
- Uitbouwen van samenwerkingsverbanden
- Ontharden van de grenssite en ringweg

4.3.5 Landbouwlandschap

Binnen het landbouwlandschap wordt volop ingezet op de professionele landbouw. Er is ruimte voor innovatie en voor evoluties in de grondgebonden en niet-grondgebonden landbouw. Bestaande

² Bestaande landbouwbedrijven kunnen uitbreiden zolang dit noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en verenigbaar is met de goede ruimtelijke ordening. Een substantiële groei van bedrijven in een vallei(landschap) niet wenselijk, een beperkte uitbreiding blijft mogelijk.

landbouwzetels worden zoveel mogelijk bestendigd. Een agrarische herinvulling wordt gezocht bij mogelijke leegstand of stopzetting van bestaande professionele activiteiten. Agrarische herontwikkelingen krijgen de voorkeur op greenfieldontwikkelingen. Deze laatste zijn niet uitgesloten maar moeten telkens worden afgewogen op basis van goede ruimtelijke ordening.

De professionele landbouwactiviteiten houden maximaal rekening met de eigenheid van het landschap, zijnde de openheid en de aanwezigheid van kleine landschapselementen. Kleine landschapselementen vormen samen met het netwerk van grachten en beken ecologische verbindingen, die belangrijk zijn voor het opvangen van overstromingen en droogteperiodes, zetten in op koolstofopslag en houden dus tegelijk een toegevoegde waarde voor de agrarische activiteiten in. Kleine landschapselementen kunnen hout produceren, irrigatiegrachten kunnen het waterpeil op punt houden, erosie kan worden bestreden enz. Om kleine landschapselementen een kans tot overleven te geven en een goed waterbeleid te kunnen voeren, moeten de landbouwbedrijven onder meer aandacht hebben voor het gebruiken van natuurlijke meststoffen, het niet meer ploegen tot aan de perceelsranden, het proberen wisselen in teelten enz. Het zijn de landbouwers die het landschap moeten beheren en instaan voor het behoud van het waardevolle landschap en de natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en biodiversiteit.

Bijkomende verharding en ruimtebeslag moeten in het landbouwlandschap maximaal worden vermeden. Alleen zo kunnen zonevreemde activiteiten worden teruggedrongen en de open ruimte ten volle voor professionele landbouw worden ingezet. Nieuwe niet-agrarische bebouwing moet zoveel mogelijk worden vermeden. Leegstaande agrarische bebouwing moet opnieuw worden ingezet (al dan niet via reconversie) voor de landbouwactiviteit of worden afgebroken als het gebouw niet waardevol is en voor de landbouw kan worden ingezet. Bestaande verharding moet zoveel mogelijk worden teruggedrongen. Zo kunnen bijvoorbeeld bepaalde landbouwwegen worden onthard tot een karrenspoor dat enkel nog voor landbouwvoertuigen en trage weggebruikers kan worden gebruikt.

Landbouwverbreding zoals hoevetoerisme, zorgboerderijen, landbouweducatie enz. kunnen ondersteunend werken. Belangrijk is echter dat de hoofdfunctie professionele landbouw blijft. Paardgerelateerde activiteiten zijn in het landbouwlandschap niet wenselijk. Zij nemen onnodig de meest structurele agrarische gronden in beslag. Bestaande paardenhouderijen kunnen blijven bestaan maar moeten zich landschappelijk inpassen. Er is echter de voorkeur om ze te herlokaliseren wanneer een kans zich aanbiedt. Overige vormen van harde recreatieve functies zoals (boven)lokale sportvelden en bijhorende harde infrastructuur zijn hier evenmin gewenst.

Om de identiteit van het landbouwlandschap te kunnen vrijwaren en versterken, worden onderstaande **inrichtingsprincipes** voorgesteld:

- het behouden van professionele landbouw met aandacht voor gemengde teelten en teeltwissels (met uitzondering van permanente graslanden)
- het ondersteunen van en bijkomend aansporen tot landbouwinnovatie en -verbreding zoals verbetering van de bodemkwaliteit, koolstofcaptatie, biomassa, agroforestry, biolandbouw, maar ook lokale verkooppunten, gemeenschapslandbouw (zelfplukboerderij of pakketsystemen), hoevetoerisme, zorgboerderij enz.
- het stimuleren van agrarische herontwikkeling bij het leegkomen van agrarische bebouwing
- het herstellen van grachtenstelsels
- het optimaliseren van perceelsranden van landbouwgronden voor natuur door het behoud en de versterking van kleine landschapselementen (bomenrijen, houtkanten, grachten, bermen)
- het uitbouwen van een traag weggennet, bij voorkeur gekoppeld aan het blauw netwerk en aan de kleine landschapselementen
- het ontharden van de open ruimte.

Volgende **acties** zijn nodig om een kwalitatieve toekomst voor het landbouwlandschap te kunnen garanderen:

- Opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'landbouwlandschap'
- Inzetten van het landbouwkompas
- Aanwenden van het afwegingskader niet-agrarisch hergebruik van landbouwinfrastructuur
- Promoten van beheerovereenkomsten

4.3.6 Compartimentenlandschap

Het afwisselend open en gesloten karakter van het compartimentenlandschap moet in de toekomst worden behouden en waar mogelijk versterkt. Het creëert compartimenten of met andere woorden landschapskamers in de open ruimte. Elke landschapskamer heeft een eigen gebruik en uitzicht, variërend van open landbouwgebied, gesloten boscluster, residentieel woonlint tot recreatieve zone. Dit verschillend openruimtegebruik moet in de toekomst behouden blijven en de gebruikers ervan moeten de mogelijkheid krijgen om zich verder te kunnen ontwikkelen, mits zij respect hebben voor de schaal van de landschapskamers, of zich met andere woorden inpassen in de compartimenten.

De kleine landschapselementen die deze landschapskamers creëren, moeten eveneens worden behouden en hersteld op plaatsen waar zij zijn verloren geraakt. Zij zijn belangrijk als ecologische verbindingen enerzijds en dragen bij tot de beeldkwaliteit en de kleinschaligheid van het landschap anderzijds.

Naast de openruimtegebruikers zoals landbouw, natuur en water leent deze landschapseenheid er zich toe om zachte recreatieve voorzieningen in te passen omwille van haar kleinschalig karakter en ligging vlakbij het bebouwd weefsel. Weliswaar gebeurt dit met de nodige aandacht voor de eigenheid van het compartimentenlandschap. Er wordt toegezien op een minimale toename aan verharding en op een kwaliteitsvolle inrichting van de landschapskamer, die moet worden benaderd als een landschapspark met de mogelijkheid om er te sporten/recreëren, veeleer dan een intensief sportpark. Zachte recreatieve infrastructuur is dus met andere woorden mogelijk op bepaalde, goed gelegen plaatsen (nabij een woonkern, buiten waterrijke en/ of waardevolle natuur- of landbouwgebieden enz.) en met de nodige randvoorwaarden, maar blijft nog steeds de uitzondering in deze openruimtegebieden. Natuur, water en landbouw primeren ook in deze landschapseenheid.

Het compartimentenlandschap is vrij divers van karakter en ligt ook het dichtst bij de kernen. Er is met andere woorden een grote aantrekking vanuit de bebouwde ruimte om hier te vertoeven. Een goede doorwaadbaarheid en toegankelijkheid van deze landschapseenheid staan dan ook voorop. Hieraan gekoppeld, kan ook worden ingezet op een verbreding van de landbouwactiviteiten. Door de 'mentale' afstand tussen boer en burger te beperken en de Essenaars meer te betrekken bij de landbouwactiviteiten, kunnen er interessante samenwerkingen en initiatieven ontstaan.

Om de identiteit van het compartimentenlandschap te kunnen vrijwaren en versterken, worden volgende **inrichtingsprincipes** aanbevolen:

- het clusteren en het inpassen van zachte recreatievoorzieningen nabij de kernen
- het landschappelijk integreren van harde bestemmingen (sport- en recreatievoorzieningen, bewoning, bedrijven)
- het behouden en waar mogelijk het versterken van de natuurwaarden in de boszones (bosuitbreiding) en van de natuurlijke elementen
- het versterken van de compartimenten door het behoud en de opwaardering van kleine landschapselementen (bomenrijen, houtkanten, grachten, bermen enz.)

- het behouden van landbouwactiviteiten en het stimuleren van landbouwinnovatie en -verbreding
- het creëren van doorwaadbaarheid met respect voor de landbouwactiviteit.

Volgende **acties** zijn nodig om een kwalitatieve toekomst voor het compartimentenlandschap te kunnen garanderen:

- Opmaken van een randvoorwaardelijk kader voor zachte recreatie
- Aanwenden van het afwegingskader niet-agrarisch hergebruik van landbouwinfrastructuur
- Opmaken van een landschapsplan

4.4 Beleidskader levendige kernen

4.4.1 Algemeen

De bebouwde ruimte wordt beschouwd als een aanduiding van het geheel van robuust samenhangende gebieden waar intensief ruimtebeslag en menselijke activiteiten primeren, en waar dus een beleid van kernversterking of intensivering wordt gevoerd. De bevolkingsgroei van de gemeente moet worden opgevangen in de kernen Essen, Wildert, Horendonk en Hoek. Het versterken van de leefkwaliteit van deze kernen is essentieel voor het welslagen van een kernversterkend beleid.

De kernen vertonen een zekere samenhang die moet worden behouden en versterkt om veerkrachtig en robuust te zijn. Het efficiënt gebruiken van de reeds ingenomen ruimte, en bijgevolg het vermijden van verdere aansnijding van de open ruimte, is essentieel om in te spelen op toekomstige sociaaleconomische, klimatologische en maatschappelijke uitdagingen.

De bebouwde ruimte wordt geconfronteerd met een aantal uitdagingen: verkavelingsdruk; identiteitsverlies, modal shift, klimaatbestendigheid en een verschraling van het voorzieningen-aanbod. Als antwoord op die uitdagingen bevat het beleidskader levendige kernen een visie en acties met betrekking tot een aantal leefkwaliteitsthema's:

1. Robuust groenblauw netwerk
2. Veerkrachtige publieke ruimte
3. Trage en collectieve mobiliteit
4. Verweven functies
5. Gedifferentieerde verdichting
6. Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties

Bij elk van deze thema's horen een aantal doelstellingen. Acties moeten helpen deze doelstellingen te bereiken.

4.4.2 Robuust groenblauw netwerk

De waterlichamen (rivieren, beken, grachten en plassen) vormen samen het blauw netwerk. Het groen netwerk bestaat uit alle ecologisch interessante gebieden zoals bosclusters, groene zones (graslanden, boomgaarden, parken, onbebouwde percelen), kleine landschapselementen. Tuinen en landbouwgronden kunnen ook mee onderdeel vormen van het groen netwerk als ze voldoende ecologisch zijn ingericht en de nodige verbindingen leggen met de rest van het groenblauw netwerk.

Een aaneengesloten kwaliteitsvol netwerk is nodig om de gemeente weerbaar te maken tegen klimaatuitdagingen en om de biodiversiteit te kunnen vrijwaren of, beter nog, te versterken. Het stopt niet aan de open ruimte maar is minstens even belangrijk in de bebouwde ruimte. Het zorgt voor de

nodige ruimte voor water, voor afkoeling, voor migratie van plant- en diersoorten enz. Het verhoogt de beleving van een ruimte en verzekert een gezonde leefomgeving.

Volgende **algemene acties** zijn van toepassing:

- Ontharden, vergroenen en opwaarderen van de publieke ruimte
- Opmaken van een beleidskader 'groenblauw netwerk'
- Opmaken van een hemelwater- en droogteplan
- Vergroenen van straatprofielen
- Ecologisch diversifiëren van bestaande groene ruimten
- Stimuleren van behoud waardevol groen
- Opmaken van een bomenplan.

Specifiek voor de kern **Essen** gelden volgende acties:

- Maximaal openleggen van de Magerbeek
- Maximaal openleggen van de Moerbeek
- Behouden en versterken van de dreefstructuur in het westen.

4.4.3 Veerkrachtige publieke ruimte

De publieke ruimte is de ruimte waarbinnen eenieder zich vrij kan bewegen. De rollen van de publieke ruimte zijn zeer uiteenlopend. Enerzijds wordt de publieke ruimte gebruikt om functioneel te verplaatsen, anderzijds wordt zij ook recreatief benut. Het maatschappelijk en organiserend karakter van de publieke ruimte bevat ontmoeting en sociale cohesie. Publieke ruimte kan bijdragen tot het verbinden van alle geledingen in de maatschappij. De publieke ruimte wordt voldoende divers ingericht. Daarnaast kan publieke ruimte bijdragen tot de fysieke en mentale gezondheid van de gebruikers. Zij kan aanzetten tot beweging en helpen om tot rust te komen, te ontspannen. Verder kan zij een belangrijke rol opnemen in functie van klimaatadaptatie.

Volgende **algemene acties** horen bij dit thema:

- Ontharden, vergroenen en opwaarderen van de publieke ruimte
- Opmaken van een richtlijnenboek voor de publieke ruimte
- Opmaken van een speelweefselplan

Voor de verschillende kernen gelden specifieke acties. Voor **Essen** gaat het om de volgende:

- Herwaarderen van verharde publieke ruimten
- Herinrichten van bestaande publieke, groene ruimten

Voor **Wildert** wordt als actie binnen dit thema het heraanleggen van de dorpskern naar voor geschoven.

Voor **Horendonk** wordt het vergroenen van de parking nabij het voetbalveld als actie voorgesteld.

4.4.4 Trage en collectieve mobiliteit

Mobiliteit valt onder te verdelen in mobiliteit voor gemotoriseerd verkeer en voor traag verkeer. Hoe en waar de ruimte voor mobiliteit wordt voorzien en ingericht, heeft impact op de leefkwaliteit van de kernen.

Volgende acties zijn hier van toepassing:

- Uitwerken van een gemeentelijk parkeerbeleid
- Opmaken en uitvoeren van een traag wegenplan

4.4.5 Verweven functies

Dankzij functieverweving waarbij het wonen wordt gecombineerd met andere functies zoals kleinschalige bedrijvigheid, winkels, diensten enz., wordt de monofunctionaliteit doorbroken en ontstaat een dynamiek in het bebouwd weefsel. Functies verweven gaat gepaard met het stapelen of nevenschikken van ruimten. Hierdoor nemen zij minder ruimte in dan wanneer zij afzonderlijk worden gerealiseerd. Voorbeelden zijn wonen boven winkels, wonen in samenhang met diensten.

Functieverweving kan enerzijds worden gerealiseerd in nieuwbouwprojecten. Anderzijds kan ook het bestaand patrimonium transformeren in het kader van functieverweving.

De dorpsharten van de kernen vormen een broedplaats voor publieksgerichte activiteiten. Dit zijn activiteiten die een bepaalde publieksfunctie hebben en bezoekers aantrekken. De dorpsharten worden aangeduid als zones waar actief wordt ingezet op functieverweving.

Buiten de aangeduide zones kan functieverweving ook plaatsvinden binnen de kernen op voorwaarde dat de activiteiten niet concurrentieel zijn met deze in de dorpsharten en ze verweefbaar zijn met het bestaand woonweefsel. Verweefbare activiteiten hebben geen negatieve impact op de leefkwaliteit.

Als **algemene actie** wordt hier het stimuleren van functieverweving voorgesteld.

Voor de kern **Essen** wordt de herziening van het ruimtelijk uitvoeringsplan 'Spijker' als actie voorgesteld.

4.4.6 Gedifferentieerde verdichting

De woonbehoeftestudie toont aan dat het niet nodig is om het woonweefsel sterk te verdichten om aan de vraag te voldoen. Om deze reden wordt er binnen de gemeente Essen een gedifferentieerd en voorzichtig verdichtingsbeleid gevoerd.

4.4.6.1 Verdichting

Verdichten betekent een verhoging van het aantal wooneenheden ten opzichte van de vergunde toestand.

4.4.6.2 Zachte transformatie

In een gebied voor zachte transformatie³ blijft het aantal wooneenheden ongeveer gelijk ten opzichte van de bestaande toestand of de situatie na afwerking van al goedgekeurde vergunningen. Er wordt wel extra aandacht besteed aan het diversifiëren van het woonaanbod en aan het minimaal verdichten met aandacht voor het verhogen van de leefkwaliteit en het tegengaan van verkrotting en leegstand.

4.4.6.3 Ontdichten

Bepaalde zones zijn omwille van de aanwezigheid van overstromingsgevoeligheid minder geschikt voor bebouwing. Andere bebouwde gebieden zijn oververzadigd en hebben een te hoge dichtheid. Op deze plekken wordt ingezet op een ontdichtingsstrategie, waardoor het aantal wooneenheden vermindert.

³ Naar deze gebieden wordt elders in dit MER ook verwezen met de term 'status quo-gebieden'.

4.4.6.4 Open houden

Binnen de woonkernen geven enkele nog onbebouwde plekken ademruimte tussen de bebouwde ruimte. Zij hebben vaak een groen karakter en dragen bij tot de leefkwaliteit. Zij blijven zoveel mogelijk bewaard en worden niet ingenomen door bebouwing of andere harde infrastructuur. Zij hebben een zachte bestemming, zijn in eigendom van de gemeente en/of zullen een zachte bestemming behoeven.

Voor het thema gedifferentieerde verdichting gelden volgende acties:

- Opmaken van een ruimtelijk uitvoeringsplan 'meergezinswoningen'
- Opmaken van een verantwoordingsnota als richtinggevend instrument
- Monitoren en evalueren van de status quo-gebieden
- Opmaken van een toetskader woonkwaliteit

Voor **Wildert** geldt als specifieke actie het herbestemmen van het niet-ontwikkeld woonreservegebied 'Wildert oost' in functie van het beschermen van de open ruimte.

Voor **Horendonk** wordt als specifieke actie het herbestemmen van een deel van het woonreservegebied Horendonk in functie van kernversterkende open ruimte voorgesteld.

4.4.7 Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties

Beeldkwaliteit van gebouwen en landschappen maakt een omgeving herkenbaar, leesbaar en visueel aantrekkelijk en draagt dus bij tot de beleving en de leefkwaliteit van de kern. Vaak heeft beeldbepalende bebouwing een historisch karakter. Soms kan ook recente bebouwing beeldbepalend zijn. Sommige beeldbepalende bebouwing heeft een vorm van bescherming. Daarnaast beïnvloeden ook heel wat onbeschermd, beeldbepalende gebouwen de leefkwaliteit.

Naast beeldbepalende gebouwen dragen ook landschapselementen bij tot de beleving van de kern. Beeldbepalende landschapselementen zijn typische kenmerken en karakteristieken voor het betreffende landschap.

Als **algemene actie** voor dit thema wordt voorgesteld waardevolle panden te inventariseren, als basis voor het beleid.

Specifiek voor de kern **Essen** wordt als actie de opmaak van een beeldkwaliteitsplan voor de centrummassen Nieuwstraat, Heuvelplein, Kapelstraat en Stationsstraat voorgesteld.

4.4.8 Acties voor de strategische locaties

Voor de strategische locaties binnen de kern **Essen** gelden volgende acties:

- Opmaken van een stedenbouwkundige visie voor de stationsomgeving
- Herzien van het ruimtelijk uitvoeringsplan 'Nieuwstraat Oost'
- Opmaken van een ruimtelijk uitvoeringsplan 'Kerkstraat Zuid'.

4.4.9 Bouwstenen

Zoals hoger aangegeven worden in het beleidskader 'levendige kernen' een aantal bouwstenen ontwerpmatig verder uitgewerkt. Deze bouwstenen komen voort uit een combinatie van enerzijds een ruimtelijk samenhangend geheel en anderzijds een kernversterkingsstrategie. Ze illustreren welke

consequenties de implementatie van de verdichtingsprincipes in een bepaalde omgeving kunnen hebben, en zijn daarom ook illustratief voor de milieueffecten die met deze combinaties kunnen samengaan.

In de praktijk worden in het beleidskader volgende bouwstenen uitgewerkt:

1. Verdichten van onaangesneden gebied binnen de kernen.
2. Zachte transformatie historische kern, organisch weefsel en woonlint.
3. Zachte transformatie verkaveling en groepswoningbouw

De grafische voorstelling voor elk van deze conceptsituaties is terug te vinden in Bijlage 4.

4.5 Vergelijking van het ruimtelijk beleidsplan (2023) met het GRS (2006)

Uit een evaluatie van het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan, uitgevoerd door de gemeente Essen, blijkt dat een aantal van de visie-elementen uit dat plan nog steeds actueel zijn:

- Essen als rustige grensgemeente (woongemeente met lokale functies) gekenmerkt door belangrijke openruimtegebieden in het spanningsveld van stedelijke gebieden (Roosendaal en Antwerpen).
- Vrijwaren van de open ruimte en bepalen van de plaats van landbouw en natuur binnen deze ruimte.
- Kernversterking (verdichting, inbreiding en bundeling van activiteiten) met aandacht voor groene en blauwe vingers
- Visie rond uitbreiding bedrijventerrein (vestiging van nieuwe lokale bedrijven mogelijk)
- Vervullen toeristisch-recreatieve functie ten aanzien van de omliggende stedelijke gebieden en versterken recreatieve belevingswaarde landschap.

Anderzijds bleek ook dat de structuur en de inhoud van het GRS onvoldoende waren aangepast aan de maatschappelijke uitdagingen van vandaag, dat het op veel punten beperkt bleef tot goede bedoelingen (wat ook te maken had met de inzetbaarheid van uitvoeringsinstrumenten), en dat de realisatie van het ruimtelijk beleid (te) vaak via RUP's verliep.

Verder werd bij de evaluatie van het GRS geoordeeld dat de ontwikkelingen niet mochten beperkt blijven tot de kernen Essen en Wildert, dat de woningbouwprogrammatie diende herbekeken te worden, dat de beleidslijnen op het vlak van woonlinten dienden te worden geactualiseerd, dat de kleinhandel in het GRS te verspreid werd voorzien, en dat de visie op het vlak van bedrijventerreinen en voor de weekendzones Wildert en Horendonk achterhaald waren.

Daarnaast waren er een aantal belangrijke elementen waar het GRS geen uitspraak over deed: de potenties in de stationsomgeving, de invloed vanuit Nederland, de visie op landbouwbedrijven, en de opwaardering van het bestaand bedrijventerrein 'Rijkmaker'.

Deze analyse van het GRS speelde een rol bij de totstandkoming van het beleidsplan ruimte Essen. De voornaamste krachtlijnen van het beleidsplan ruimte die afwijken van deze van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan zijn de volgende:

- Het geven van beperkte ontwikkelingsmogelijkheden voor de kern 'Horendonk';
- het zo sterk mogelijk beperken van ontwikkelingsmogelijkheden voor lintbebouwing die in de open ruimte is gelegen (gemeentelijk structuurplan gaf veel ruimere ontwikkelingsperspectieven);

- het ontharden van de grenssite (dus geen hoogdynamische ontwikkelingen daar voorzien zoals fitness enz.);
- het niet meer aansnijden van woonreservegebieden (met uitzondering van een klein deel van het WUG te Horendonk);
- het concentreren van kleinhandel in de kern Essen en het beperken van grootschalige detailhandel tot het lint 'Spijker'.

Zonder vooruit te lopen op de effectbeoordeling in dit MER volgt uit de focusverschuiving zoals hierboven beschreven alvast een (nog) grotere aandacht voor het behoud en het versterken van de open ruimte, met potentieel positieve gevolgen op het vlak van onder meer ruimte, landschap, biodiversiteit en klimaat.

5. METHODOLOGISCHE AANDACHTSPUNTEN VOOR DE MILIEU-BEOORDELING

5.1 Doel van de strategische milieubeoordeling

Zoals eerder gesteld heeft het plan-MER in eerste instantie tot doelstelling om de positieve en negatieve gevolgen van het Beleidsplan Ruimte op hoofdlijnen in beeld te brengen door de principiële beleidskeuzes (strategische visie en beleidskaders) uit dit plan te beoordelen op hun effecten op het milieu (in de brede zin van het woord). Daarnaast formuleert het plan-MER ook een aantal voorstellen om eventuele negatieve effecten te milderen en om positieve effecten te versterken.

5.2 Afbakenen van het studiebereik (scoping)

Het afbakenen van het studiebereik moet ertoe bijdragen dat gefocust wordt op de essentie. Op die manier wordt het studiewerk toegespitst op zaken die er echt toe doen in het kader van een onderbouwde besluitvorming met betrekking tot het Beleidsplan Ruimte. Onnodige ballast wordt vermeden.

Het afbakenen van het studiebereik heeft in deze context twee dimensies: enerzijds wat we gaan bestuderen (welke impacts zijn relevant; welke beoordelingscriteria gebruiken we om die impacts uit te drukken?) en anderzijds hoe we dat gaan doen.

Gezien voorliggend milieueffectenonderzoek een onderzoek op strategisch niveau is zijn niet alle milieuthema's relevant. Om een onderscheid te maken tussen wat wel en niet relevant is in het milieuonderzoek wordt een selectie gemaakt van de meest relevante aspecten binnen de milieuthema's die toelaten om de beleidskaders uit het ruimtelijk beleidsplan te beoordelen op milieueffecten.

Om deze scoping te kunnen maken zijn volgende overwegingen relevant:

- Kan het *ruimtelijk beleid op gemeentelijk niveau* een wezenlijke impact hebben op het milieuthema?
- Is het thema *relevant* gelet op de aard en detailleringsniveau van het plan?

Enkel de aspecten die op niveau van een beleidsplan (strategische visie en beleidskaders) en de eruit voortkomende acties relevant en onderscheidend zijn, worden meegenomen.

Op basis van bovenstaande beschouwingen worden volgende thema's voldoende relevant geacht om te onderzoeken:

- Bodem en water

- Mobiliteit
- Biodiversiteit
- Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie
- Ruimtelijke aspecten
- Klimaat
- Hinder en gezondheid⁴

Tabel 5-1 geeft voor de verschillende geselecteerde milieuthema's weer welke effecten op het strategische niveau van de beoordeling van het Beleidsplan Ruimte waarschijnlijk relevant en potentieel aanzienlijk kunnen zijn, in positieve of negatieve zin. In de verschillende disciplinespecifieke hoofdstukken wordt hier verder op ingegaan.

⁴ Dit thema omvat onder meer de aspecten geluidsoverlast, luchtkwaliteit en gezondheid

Tabel 5-1 Scoping op hoofdlijnen van de verschillende MER-thema's voor de strategische milieubeoordeling van het Beleidsplan Ruimte van Essen

Thema	Aard van de potentieel aanzienlijke effecten die op strategisch niveau kunnen beoordeeld worden
Bodem en Water	Het Beleidsplan Ruimte legt de strategische keuzes met betrekking tot bodemgebruik vast voor de komende jaren. Dit heeft invloed op onder meer verharding en bodemkwaliteit. Ook het watersysteem zal de invloed ondergaan van keuzes bij de inrichting van de ruimte. Tegelijkertijd werkt het watersysteem ook structurerend, en kan het dus bijdragen aan de concrete uitwerking van de beleidskaders.
Mobiliteit	De keuzes in het beleidsplan ruimte leiden onlosmakelijk tot effecten binnen het domein van mobiliteit. De invloed op de netwerken van de verschillen vervoersmodi en de link naar de verschillende functies en attractiepolen binnen de gemeente worden beoordeeld. De beleidsplannen van de hogere beleidsniveaus hebben eveneens een impact op de mobiliteit in de gemeente Essen.
Biodiversiteit	Beleidsintenties die, in plus of in min, effecten zouden kunnen hebben op de omvang en de kwaliteit van de natuur in de gemeente krijgen de nodige aandacht krijgen. Ruimtebeslag, en het mogelijk gepaard gaande verlies van ecotopen en leefgebieden van soorten, is het meest direct werkende effecttype. Dit effecttype zal de meeste aandacht krijgen, waarbij we evenwel zullen dienen om te gaan met het abstractieniveau van een beleidsplan, dat wellicht niet zal toelaten om winst of verlies in hectaren habitat of leefgebied van soorten uit te drukken. Sommige beleidsintenties kunnen potentieel versturende invloeden op natuur met zich meebrengen, die evenwel ook mitigeerbaar kunnen zijn. In dat geval biedt de analyse de nodige handvatten aan om mogelijk optredende effecten tot een minimum te beperken. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan de meest beschermde gebieden in of aangrenzend aan de gemeente. Naast het inschatten van effecten op 'de grote natuur' wordt ook nagegaan in hoeverre het beleidsplan een meerwaarde voor natuur kan hebben binnen bestemmingen die niet in de eerste plaats een natuurfunctie beogen maar waarvoor het 'horizontaal natuurbeleid' van toepassing is.
Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Het beleidsplan Ruimte legt de strategische keuzes met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkeling vast voor de komende jaren. Aangezien landschap bij uitstek de visuele verschijningsvorm vormt van deze ruimtelijke ontwikkelingen, heeft dit bijgevolg impact op het landschap. De acties om tot de gewenste ruimtelijke ontwikkeling te komen, kunnen op hun beurt impact hebben op het bouwkundig erfgoed en archeologie.
Ruimtelijke aspecten	In deze discipline wordt voornamelijk gekeken naar de effectgroep 'ruimtegebruik en gebruikskwaliteit' binnen de strategische keuzes die in het Beleidsplan Ruimte worden gemaakt.
Klimaat	Het beleidsplan ruimte kan voor tal van sectoren en omgevingen directe of indirecte gevolgen hebben die een relatie hebben met de emissie of vastlegging van broeikasgassen (mitigatie), of met het verhogen van de weerbaarheid van de omgeving (adaptatie). Strategische ruimtelijke keuzes die invloed hebben op verplaatsingsbehoeften, multimodale bereikbaarheid, keuze van transportmiddel en de structuur van het transportnetwerk hebben bijvoorbeeld een rechtstreekse impact op verkeersemissies. Ook keuzes op het vlak van de lokalisatie van bewoning, van de bouwvormen en van de energie- en warmtevoorziening van die bewoning bepalen mee hoeveel broeikasgassen op het grondgebied van de gemeente worden uitgestoten. Een ruimtelijke strategie moet ook rekening houden met de ruimtebehoeften op het vlak van duurzame energie, of het nu gaat om opslag en distributie van warmte of om het opwekken van elektriciteit, door zowel huishoudens, als door publieke instanties en bedrijven. De manier waarop wordt omgegaan met (wijzigingen in) landgebruik en -beheer en met verharding (ook en met name in het buitengebied) is ook een belangrijk aandachtspunt. Het Beleidsplan vormt een waardevol instrument in het streven naar een klimaatrobuuste gemeente, in die mate dat het oplossingen biedt voor klimaatgerelateerde effecten als hitte, wateroverlast, droogte, achteruitgang van de biodiversiteit, ...
Hinder en gezondheid	De ruimtelijke keuzes van het beleidsplan ruimte hebben waarschijnlijk slechts een beperkte invloed op de lucht- en geluidsemissies van de voornaamste hinderbronnen in de gemeente (bv. weg- en spoorverkeer), aangezien die sterk door gemeente-overschrijdend beleid bepaald worden. Wel kan het beleidsplan via keuzes op het vlak van ruimtelijke inrichting een invloed hebben op de mate waarin de 'receptoren' (bv. woonwijken) daadwerkelijk hinder kunnen

Thema	Aard van de potentieel aanzienlijke effecten die op strategisch niveau kunnen beoordeeld worden
	ondervinden. Kwantitatieve uitspraken over de (eventuele) 'hindereffecten' (in positieve of negatieve zin) van het plan worden daarbij niet gedaan, omdat het weinig zin heeft de strategische keuzes die in het plan gemaakt worden te onderwerpen aan een geluids- of luchtkwaliteitsmodellering. Keuzes met betrekking tot een kwaliteitsvolle en duurzame inrichting van de open ruimte kunnen ongetwijfeld een invloed hebben op de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de bevolking: denken we bijvoorbeeld aan de aanwezigheid en de toegankelijkheid van groen (niet alleen in de open ruimte, maar ook in de bebouwde omgeving), het voorkomen of milderen van hitte-effecten, de mildering van geluidsoverlast of een verbetering van de luchtkwaliteit, ... deze effecten, voor zover toe te schrijven aan het beleidsplan ruimte, worden beschrijvend in beeld gebracht. Hierbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat gezondheid een complex en holistisch gegeven is, dat ook beïnvloed wordt door factoren die zich buiten de scope van een beleidsplan ruimte of buiten de grenzen van de gemeente bevinden, en die elk op zich ook evolueren. Het verkregen beeld is dus noodzakelijkerwijze partieel.

5.3 Diepgang van de milieubeoordeling

In het kader van een plan-MER voor een beleidsplan, in dit geval het beleidsplan ruimte voor de gemeente Essen, is het niet nodig (en ook niet steeds mogelijk) om alle denkbare effecten te onderzoeken. Het conceptuele niveau waarop de strategische visie en de beleidskaders worden beschreven, de schaal van het studiegebied, de ruimtelijke spreiding van de acties die zullen voortvloeien uit de beleidskaders, de onduidelijkheid over de doorwerking van sommige acties, de veelheid aan potentiële acties en de tijdshorizon die voor ogen wordt gehouden zorgen ervoor dat de omvang van de effecten meestal niet in kwantitatieve eenheden en met een groot ruimtelijk detailniveau kan uitgedrukt worden.

Een te gedetailleerde benadering, waarbij de analyse gebeurt met het detail van een project-MER en alle mogelijke effecten in beeld komen, is hoe dan ook niet aan de orde. Enerzijds omdat op strategisch niveau vaak de gegevens niet beschikbaar zijn om detailuitspraken te doen, anderzijds omdat op dit niveau deze details ook niet nodig zijn om een goed beeld te krijgen van de milieu-impact van het Beleidsplan Ruimte, en op die basis een beslissing te nemen. Hierbij moet opgemerkt worden dat het plan-MER voor het beleidsplan niet de “laatste kans” vormt om een milieueffectbeoordeling uit te voeren. Naarmate het beleidsplan doorwerkt in ruimtelijke uitvoeringsplannen, andere plannen en, uiteindelijk, projecten, zullen andere en meer gedetailleerde milieueffectrapporten uitgewerkt worden.

In het huidige stadium moet de nadruk liggen op effecten die relevant zijn in de strategische fase van de besluitvorming over het ruimtelijk beleidsplan. Daarom worden de milieueffecten op dit strategisch niveau dan ook beschreven binnen de contouren van de beschikbare informatie. De milieubeoordeling zal bijgevolg op een niet-kwantitatieve wijze gebeuren. De inzet van modellen heeft op het strategisch niveau van een beleidsplan weinig zin, en zou slechts leiden tot een vals gevoel van nauwkeurigheid.

5.4 Beschrijving van de referentiesituatie

In kader van de milieubeoordeling wordt het ruimtelijk beleidsplan voor elk thema getoetst ten opzichte van de referentiesituatie. De referentiesituatie is normaal gezien de situatie in het jaar 2040, omdat dat het “zichtjaar” is van het Beleidsplan. Om deze referentiesituatie 2040 te kunnen beschrijven moet vertrokken worden van de huidige situatie en moeten de gekende autonome en gestuurde ontwikkelingen die in de periode tussen vandaag en het referentiejaar plaatsvinden mee in rekening gebracht worden. Het gaat hier om ontwikkelingen die sowieso plaatsvinden, ook als het Beleidsplan Ruimte (en de acties die eruit voortvloeien) niet zou uitgevoerd worden.

De moeilijkheid bij deze benadering is dat het quasi onmogelijk is de autonome en gestuurde ontwikkelingen die tussen vandaag en 2040 zullen plaatsvinden nauwkeurig in te schatten. Er zijn immers veel onbekende factoren die een rol kunnen spelen: ruimtelijk beleid op hoger en lager beleidsniveau, invloed van andere beleidsdomeinen, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen, Door de onzekerheden die hier inherent aan zijn zal de referentiesituatie 2040 in de meeste gevallen niet eenduidig kunnen worden bepaald. Dat leidt er toe dat we in 2040 niet één vaststaande referentiesituatie zouden hebben, maar een bereik van mogelijke uitkomsten waarbinnen de uiteindelijke referentiesituatie zich zou situeren.

Omwille van deze moeilijkheid stellen we voor om in de praktijk de huidige situatie (2023) als referentiesituatie te beschouwen. De effecten van het Beleidsplan Ruimte worden dus vergeleken met de situatie vandaag. Niettemin is het wel belangrijk een beeld te hebben van de te verwachten toekomstige evoluties, omdat die mee het relatieve belang van de impact van het Beleidsplan bepalen.

Hoe dan ook is het wel belangrijk een beeld te hebben van de te verwachten toekomstige evoluties, omdat die mee het relatieve belang van de impact van het Beleidsplan bepalen. We denken daarbij bijvoorbeeld aan de beleidsopties die genomen worden in het Ruimtelijke Beleidsplan van de provincie Antwerpen. We zullen bekijken in welke mate die de referentiesituatie in Essen kunnen beïnvloeden. Ontwikkelingen die plausibel zijn maar waarvan de realisatie nog onzeker is, en waarover ook pas over wat langere termijn zekerheid zal zijn, worden, voor zover hun impact potentieel belangrijk is, meegenomen in een zogenaamd ontwikkelingsscenario. Dat houdt in dat in het MER een uitspraak wordt gedaan over de mate waarin de effectbespreking zou wijzigen als deze ontwikkelingen zouden gerealiseerd worden.

Het is ook belangrijk te weten of de autonome en gestuurde evoluties ons dichter brengen bij het bereiken van de doelstellingen van het Beleidsplan, dan wel ze tegenwerken. In het tweede geval zal de rol van het Beleidsplan Ruimte uiteraard des te belangrijker zijn. Voor de verschillende milieuthema's (zie verder in hoofdstuk 6) wordt in dit MER dus (voor zover relevant) een beknopte beschrijvende "doorkijk" gegeven worden van de manier waarop we verwachten dat de situatie gaat evolueren, en van de factoren die daarbij een rol kunnen spelen.

5.5 Alternatieven

Het onderzoek van redelijke alternatieven en varianten is normaal gesproken een vast onderdeel van de m.e.r. procedure en wordt voorgeschreven in de regelgeving. Hierbij wordt een "basisplan of project" voorgedragen waarvoor (redelijke) alternatieven worden ontwikkeld en beoordeeld. De "Handleiding alternatieven in m.e.r." definieert een alternatief als "een andere manier om de doelstelling(en) van het basisplan of het -project te bereiken". Belangrijk hierbij is dat een alternatief eenzelfde doelstelling moet hebben als het basisplan of -project.

In dit MER worden in principe geen alternatieven voor het Beleidsplan Ruimte als geheel bestudeerd. Het Beleidsplan is immers tot stand gekomen als gevolg van grondig gevoerd interactief proces, waarbij meerdere pistes werden verkend, maar de "beste" opties uiteindelijk werden gekozen. In die zin vormt het Beleidsplan Ruimte een 'geoptimaliseerd' antwoord op de uitdagingen die aan de basis liggen van het plan. Door de wisselwerking tussen het plan-MER en de opmaak van het Beleidsplan Ruimte werden tijdens het proces vanuit de milieubeoordeling suggesties voor verfijning van het Beleidsplan of voor alternatieven of varianten gedaan, die deels meegenomen werden bij de totstandkoming van het Beleidsplan. Via deze wisselwerking werden dus de verschillende alternatieve "bouwstenen" van het plan op hun merites beoordeeld, en die beoordeling is tot uiting gekomen in de uiteindelijke keuzes die gemaakt worden.

5.6 Wisselwerking tussen planvorming en milieueffectbeoordeling

Opdat het MER daadwerkelijk zou doorwerken in de uitwerking van en de besluitvorming over het Beleidsplan Ruimte is het nodig dat we afstappen van het idee van een MER als een ex-post beoordelingsinstrument. Het m.e.r.-proces werd dan ook zoveel mogelijk en van bij het begin geïntegreerd in het proces van de planvorming. Het was de bedoeling dat het daarbij zijn rol speelde als een positieve, interactieve en iteratieve methode die garandeert dat de duurzaamheidsgedachte diepgaand geïntegreerd werd in het Beleidsplan Ruimte dat uiteindelijk tot stand is gekomen.

De doorwerking van het MER (en de ruimtelijke doorvertaling van de bevindingen ervan in de beleidskaders en acties) gebeurt dus niet onder vorm van de klassieke "milderende maatregelen", maar door een voortdurende wisselwerking doorheen het proces. Het resultaat van deze benadering is dat het finale Beleidsplan zo goed als mogelijk aansluit bij de realisatie van de doelstellingen van de

relevante beleidsdomeinen, zo weinig mogelijk neveneffecten heeft, maximaal klimaatrobuust is en maximaal bijdraagt aan de principes van duurzame ontwikkeling.

6. EFFECTEN VAN HET BELEIDSPLAN RUIMTE

6.1 Thema Bodem en Water

6.1.1 Huidige situatie

Bodemkundig ligt Essen in de zandstreek. Afgaande op de bodemassociatiekaart komen er in de gemeente vier grote groepen van bodemtypes voor:

- zand- en lemig-zandgronden met diepe antropogene humus A horizont: dit zijn typische cultuurgronden. De dikke humusrijke A-horizont is ontstaan als gevolg van het gedurende eeuwen aanbrengen van organisch materiaal (stalmest en heideplaggen) op deze van oorsprong arme zandbodems. Ze komen typisch voor in de omgeving van oude dorpskernen of straatdorpen.
- zand- en lemig-zandgronden met humus of/en ijzer B horizont: dit zijn de voor de Kempen typische podzolbodems; ze zijn kenmerkend voor het grootste deel van de open ruimte van de gemeente.
- zandgronden zonder profielontwikkeling: dit zijn bodems ontwikkeld op duinzanden, typisch met een laag koolstofgehalte. Het zijn bijna altijd bodems onder bos.
- natte alluviale gronden zonder profielontwikkeling: deze komen typisch voor in de vallei van de Kleine Aa.

Bij een aanzienlijk deel van de zandbodems komt een klei-zandsubstraat voor op geringe tot matige diepte, wat een belangrijke invloed kan hebben op de waterhuishouding van de bodems.

Typisch voor de alluviale bodems in de vallei van de Aa is het voorkomen van een veensubstraat op minder dan 75 cm diep. In het meest stroomafwaartse deel van de vallei en in enkele lokale depressies komen ook bodems voor met een oppervlakkige veenlaag voor. Her en der, meestal in de omgeving van de gebieden waar bodems met veen in het profiel voorkomen, treft men ook bodems voor die volgens de bodemkaart gekenmerkt worden door een sterk antropogene invloed: dit zijn doorgaans plaatsen waar in het verleden veen (turf) gewonnen is, en de gebieden waar deze bodemtypes voorkomen hebben op de kaart dan ook meestal een duidelijke geometrische (rechthoekige) afbakening.

De overwegende bodemtextuur is zand (Z); vooral in de beekvalleien en in lokale depressies komt ook lemig zand (S) en plaatselijk ook licht zandleem (P) voor. De topografie is overwegend vlak, met de landduinen en beekvalleien als hoogste en laagste punten: op de landduinen in het noordoosten van de gemeente wordt een hoogte van zo'n 18 mTAW bereikt, terwijl het laagste punt (op ongeveer 10 mTAW) zich in het meest stroomafwaartse deel van de vallei van de Kleine Aa bevindt.

Volgens de Vlaamse bekkenindeling ligt de gemeente Essen volledig binnen het bekken van de Maas⁵. De afwatering van de gemeente wordt gekarakteriseerd door een reeks van parallelle zuid -noord georiënteerde waterlopen, die alle de grens met Nederland oversteken. Het overgrootste deel

⁵ En dus ook binnen het internationale stroomgebiedsdistrict (ISGD) van de Maas.

behoort tot het deelbekken van de Kleine Aa; slechts een zeer kleine oppervlakte in het uiterste zuidoosten van de gemeente behoort tot het deelbekken van de Weerijsebeek.

Op Nederlands grondgebied stroomt de Kleine Aa via Rozendaal verder naar het Volkerak. Op het grondgebied van de gemeente Essen gaat het om een waterloop van tweede categorie, die dus beheerd wordt door de provincie Antwerpen. Binnen de systematiek van de Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft de Kleine Aa het statuut van een sterk veranderd waterlichaam. In de beoordeling van het 2^e Stroomgebiedbeheerplan van de Maas wordt de ecologische kwaliteit van deze beek als slecht beoordeeld, als gevolg van een slechte beoordeling voor het kwaliteitselement fyto-benthos. Ook zijn er normoverschrijdingen voor fosfor, kobalt en zink vastgesteld. De waterbodem van de beek wordt wel als “niet verontreinigd” geklasseerd. Belangrijke zijlopen van de Kleine Aa, beheerd door de gemeente, zijn onder meer de Magerbeek, Schankerbeek en Kraaienbeek.

Ten westen van de Klein Aa stroomt van zuid naar noord de Spillebeek, een waterloop van tweede categorie, en van oorsprong een kunstmatige gracht. Over de grens wordt dit de Zoom, die via Bergen op Zoom afwatert naar de Oosterschelde⁶. In de beoordeling van het 2e Stroomgebiedbeheerplan wordt de ecologische kwaliteit van de Spillebeek als matig beoordeeld. De fysisch-chemische elementen scoren matig tot goed, maar ook hier zijn er normoverschrijdingen voor kobalt en zink. Over de kwaliteit van de waterbodem zijn geen gegevens bekend.

Meer stroomopwaarts op Essens grondgebied staat de Spillebeek in verbinding met de Oude Moervaart en zo met de Vaart van de Nol naar Roosendaal, en vervolgens de Rozendaalse Vaart. Deze “vaarten”, die nu niet veel meer zijn dan een gracht, maken deel uit van een oud netwerk van kanaaltjes dat erop gericht was turf te transporteren naar Rozendaal⁷. De belangrijkste zijlopen van de Spillebeek die door de gemeente beheerd worden zijn de bovenloop van Spillebeek zelf, de Moerbeek en de Poelbeek.

De vallei van de Kleine Aa is een overstromingsgevoelig gebied en een risicozone voor overstromingen; behalve in het meest stroomafwaartse stuk zijn er recent echter geen overstromingen geweest. Dat is wel het geval voor een laaggelegen agrarisch gebied ten zuidoosten van Horendonk, met een oppervlakte van ongeveer 70 ha. Her en der verspreid over de gemeente komen nog enkele andere (veel kleinere) recent overstroombare gebieden voor. Het gaat daarbij meestal om iets lager gelegen gebieden waar het regenwater accumuleert. Deze gebieden zijn grotendeels in onbebouwd gebied gelegen, maar ook in de dorpskernen kan plaatselijk wateroverlast optreden bij hevige neerslag.

Op het vlak van rioleringsinfrastructuur zijn de voornaamste bewoningskernen en kleinere delen van het buitengebied collectief geoptimaliseerd. Voor andere delen van het buitengebied is de aanleg van een collectief rioleringssysteem voorzien. Voor het grootste deel van het buitengebied wordt echter gerekend op individuele behandelingsinstallaties voor afvalwater.

Het afvalwater van de bewoningskernen in het noorden van de gemeente wordt afgevoerd naar het waterzuiveringsstation van Essen. Het afvalwater van een kleiner, zuidelijk deel (rond Wildert) wordt afgevoerd naar de RWZI van Kalmthout.

⁶ Hoewel formeel behorend tot het Maasbekken behoort het stroomgebied van de Spillebeek strikt hydrografisch gezien dus tot het Scheldebekken.

⁷ Cf supra ook het voorkomen van bodems met veensubstraat en van uitgeveende bodems, en het gebruik van toponiemen die het woord “moer” bevatten.

6.1.2 Relevante beleidsdoelstellingen

Het **bodembeleid** van de Vlaamse Overheid zet vooral in op de thema's erosie, grondverschuivingen, bodemverdichting en bodemkoolstof. Erosie en grondverschuivingen zijn voor Essen geen relevante aandachtspunten. Ook de problematiek van de bodemverdichting is waarschijnlijk weinig belangrijk, gezien het voorkomen van voornamelijk zandige bodems.

Daarnaast is het behoud en versterken van de voorraad organische stof in de bodem voor heel Vlaanderen en dus ook voor Essen een aandachtspunt, vanuit het standpunt van de bodemstructuur, maar ook vanuit een klimaatstandpunt: mineralisatie van organische stof resulteert immers in CO₂-emissies; omgekeerd kan vastlegging van koolstof in de bodem (via fotosynthese en omzetten van vegetatief materiaal) CO₂ onttrekken aan de omgevingslucht. In dat verband kan de zogenaamde *no-debit rule* uit het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) vermeld worden, die stelt dat de koolstofvoorraden vastgelegd in de diverse vormen van landgebruik (in bodem en vegetatie) over de periode 2021-2030 niet mogen afnemen. Dit kan met name relevant zijn voor de bodems waarin veen voorkomt.

Het **waterbeleid** van de Vlaamse Overheid, zoals neergelegd in de Waterbeleidsnota 2020-2025, articuleert zich rond drie strategische doelstellingen:

- De “goede toestand” van de waterlichamen nastreven
- Meerlaagse waterveiligheid en droogterisicobeheer nastreven
- Innovatie, financiering, samenwerking en afstemming met andere beleidsdomeinen versterken

Deze doelstellingen zijn verder vertaald naar een aantal krachtlijnen, telkens verder geconcretiseerd in een aantal specifiekere doelstellingen.

De voornaamste krachtlijnen met relevantie voor het Beleidsplan Ruimte zijn de volgende:

Kwaliteit van oppervlaktewater en grondwater blijven verbeteren

Het Vlaamse waterkwaliteitsbeleid is erop gericht om de doelstellingen van de Europese kaderrichtlijn Water (m.i.v. de Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn Prioritaire Stoffen) te behalen en steunt daarvoor onder meer op de uitvoering van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater, de Nitraatrichtlijn en de Richtlijn Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging (IPPC).

De centrale doelstelling is hierbij het behalen van de ‘goede toestand’ (of goed ecologisch potentieel voor sterk verstoorde en kunstmatige waterlichamen) in elk waterlichaam, en het voorkomen van elke achteruitgang.

De waterketen duurzaam beheren

Het beleid voor de saneringsinfrastructuur en het drinkwaternetwerk gebeurt voor een belangrijk deel in functie van de uitvoering van verschillende Europese richtlijnen (kaderrichtlijn Water, Behandeling Stedelijk Afvalwater, Zuiveringsslib, Industriële emissies, Drinkwater ...). Met een zuiveringsgraad van 84% zijn in Vlaanderen de grootste puntbronnen van huishoudelijk afvalwater gesaneerd, maar blijft het een aanzienlijke opdracht om de resterende vuilvracht te saneren. Via de zoneringsplannen en gebiedsdekkende uitvoeringsplannen (GUP), opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen, is de taakverdeling en planning voor de verdere uitbouw van de waterzuiveringsinfrastructuur in het buitengebied vastgelegd. Er moet verder worden ingezet op de verbetering van het beheer en de optimalisatie van de bestaande saneringsinfrastructuur. Ook de sanering van de resterende disperse

lozingen op bovenlopen vraagt extra inspanningen. Bedrijven moeten ook verder gestimuleerd worden om hun lozingen te verminderen in functie van de impact op het ontvangende oppervlaktewater.

De klimaatverandering, de demografische en ruimtelijke evoluties in Vlaanderen en de evolutie van het gebruik van gevaarlijke stoffen zijn belangrijke uitdagingen voor het waterketenbeleid. Anderzijds biedt het ook opportuniteiten om de hemelwater- en afvalwaterinfrastructuur te laten bijdragen aan een klimaatrobuuste omgeving.

Overstromingsrisico's duurzaam verminderen

Het overstromingsbeleid in Vlaanderen geeft uitvoering aan de Overstromingsrichtlijn (ORL) die stelt dat we het risico op overstromingen beter moeten inschatten en dat we maatregelen moeten nemen om de schade te beperken. Omdat er heel wat schade kan optreden bij overstromingen, werd altijd geprobeerd om overstromingen tegen te gaan. Tegenwoordig wordt meer en meer ingezet op het voorkomen van *schade* door overstromingen via het uitwerken van een meerlaagse waterveiligheid met maatregelen op het vlak van protectie, preventie en paraatheid, en met de gedeelde verantwoordelijkheid om deze maatregelen tot uitvoering te brengen. Door de economische groei en de bevolkingsgroei kan verwacht worden dat in bepaalde gebieden, zonder bijkomende maatregelen, de overstromingsschade nog kan toenemen. De meeste klimaatscenario's wijzen er bovendien op dat we nattere winters krijgen en zomers met naast langere droogteperioden ook heviger buien, en dat de zeespiegel verder zal stijgen.

Volgens de info te vinden op waterinfo.be zal deze evolutie voor Essen niet leiden tot een sterke toename van de overstroombare oppervlakte in de beekvalleien; wel kan op meer plaatsen wateroverlast als gevolg van hevige neerslag verwacht worden, en kunnen grotere waterdieptes voorkomen op plaatsen die vandaag ook al de kans lopen te overstromen.

Waterschaarste beperken en de gevolgen van droogte tot een minimum beperken

Het beleid voor de aanpak van de waterschaarste en droogte richt zich op de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water en op het beperken van schade door waterschaarste en droogte. Voor een goede watertoestand moeten ook de kwantitatieve aspecten van het grond- en oppervlaktewater op orde zijn. De maatschappelijke, economische en ecologische gevolgen van droogte kunnen aanzienlijk zijn. Klimaatverandering kan deze gevolgen nog vergroten. Klimaatscenario's voorspellen immers voor zomers minder regen (maar anderzijds wel met heviger buien) en meer verdamping. De kans op extreme droogte kan hierdoor verder fors toenemen. Dit maakt dat een bescherming van de natuurlijke watervoorraden, een spaarzaam en circulair watergebruik en een verdere inzet op droogterisicobeheer meer dan ooit aan de orde is. Bij extreme droogte moeten we ook kunnen beschikken over voorrangregels voor waterverbruik en moet o.a. de drinkwatervoorziening te allen tijde verzekerd kunnen blijven.

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema bodem en water rekening houden met de volgende vragen:

- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan het behalen van de 'goede toestand' of het goed ecologisch potentieel van de waterlichamen, en voorkomt het achteruitgang in die toestand?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan een vermindering van het overstromingsrisico?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan het beperken van waterschaarste en aan het beperken van de gevolgen van droogte?

6.1.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Bodem en Water

6.1.3.1 Impact van de strategische visie

De gemeente Essen wil het bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte minimaliseren. Deze doelstelling houdt geen afbouw van het ruimtebeslag in, noch het volledig stopzetten van bijkomend ruimtebeslag. Aan de bestaande bestemmingen in de open ruimte en de er bijhorende (bouw)rechten wordt ook niet geraakt; wel zijn nieuwe herbestemmingen van open ruimte naar grootschalige harde functies (woonzones, bedrijventerreinen, ...) niet meer mogelijk. Nieuwe 'functies van algemeen belang of openbaar nut', zoals wegen, kunnen echter nog steeds worden ingeplant in de open ruimte, weliswaar onder de voorwaarde dat de open ruimte slechts minimaal wordt aangetast. Via planologische ruil is het ook nog altijd mogelijk om binnen de open ruimte herbestemmingen voor harde functies te voorzien – ook hier mits bepaalde voorwaarden.

Uit bovenstaande volgt dat de ambitie om bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte te minimaliseren op zich niet zal leiden tot minder verharding in de open ruimte; potentiële negatieve neveneffecten van die verharding op het watersysteem (meer afstroming, hogere piekdebieten, minder infiltratie) worden er dus niet door verminderd. In vergelijking met de referentiesituatie (waarbij de genoemde herbestemmingen eventueel wel tot bijkomende verharding zouden kunnen aanleiding geven) is er wel sprake van een (beperkt) positief effect. Het instellen van een 'opportuniteitsstoets' bij het beoordelen van vergunningsaanvragen voor ontwikkelingen in de open ruimte biedt de gemeente een instrument om aandacht voor het behoud van de kenmerken van de open ruimte te systematiseren.

De doelstelling om de open ruimte niet verder aan te snijden vertaalt zich ook in een doelstelling om doordacht te verdichten binnen de bebouwde ruimte. Verdichten kan, als het niet met de nodige zorg wordt gepland en uitgevoerd, aanleiding geven tot bijkomende bodemverharding, met de hierboven reeds aangehaalde negatieve effecten op het vlak van waterbeheer als mogelijk gevolg. De kans bestaat met name dat bijkomende verharding in de bebouwde ruimte kan leiden tot het afwentelen van het teveel aan hemelwater dat niet in de bodem kan dringen op het buitengebied, al dan niet via het rioleringsstelsel. Op projectniveau wordt wel deels tegemoet gekomen aan deze problematiek door toepassen van de bepalingen van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening Hemelwater. Ook het feit dat binnen deze doelstelling specifiek verwezen wordt naar groenblauwe dooradering is positief in die zin. De strategische visie stelt in dat verband terecht dat die dooradering minstens even belangrijk is in de bebouwde ruimte als in de open ruimte. Op basis van de kaart met het 'Wensbeeld' die opgenomen is in de strategische visie blijkt wel dat het aandeel 'te verdichten gebied met bijzondere aandacht voor het groenblauw netwerk' op de totale oppervlakte van het woongebied beperkt is. Dit hoeft uiteraard niet te betekenen dat op andere plaatsen in het woongebied geen aandacht moet zijn voor het groenblauw netwerk.

Het blijft in elk geval een aandachtspunt om bij elk verdichtingsproject zo weinig mogelijk bijkomende verharding te voorzien en in te zetten op infiltratie. De strategische visie geeft aan dat de vorm van verdichting die wordt voorgesteld in een aantal bestaande bpa's en rup's vaak onvoldoende is (op vlak van leefkwaliteit). Overigens blijkt uit de strategische visie dat voor het grootste deel van de gemeente een status-quo-beleid geldt, waarbij dus niet of nauwelijks verdicht wordt. De vraag kan dan ook gesteld worden of er een reële impact van de verdichtingsstrategie op het behoud of versterken van de open ruimte zal zijn.

Positief is wel dat initiatiefnemers voor (bouw)projecten in de bebouwde ruimte een verantwoordingsnota moeten opmaken, en dat gesteld wordt dat verdichtingsprojecten enkel kunnen worden goedgekeurd als (onder meer) groenblauwe dooradering verzekerd wordt. De verantwoordingsnota moet onder meer een toelichting geven van de positieve bijdrage van het project aan de verschillende

leefkwaliteitsthema's en een toetsing aan de diverse aspecten van duurzaamheid, waarbij ook het thema water wordt vermeld.

Een positief effect van verdichting op het vlak van waterbeheer is alleszins dat het toelaat afvalwaterstromen meer te concentreren, zodat collectie en zuivering ook eenvoudiger (en goedkoper) wordt. De kosten gekoppeld aan het voorzien van riolering in het buitengebied zijn inderdaad zeer hoog. Door verdichting kan gespreide en diffuse afvalwaterlozing in het buitengebied op termijn gereduceerd worden.

De strategische visie van Essen heeft ook als doelstelling de publieke ruimte voor iedereen te integreren. Daarin zit ook de ambitie vervat om de open en groene ruimte die vandaag aanwezig is binnen de kern zoveel mogelijk te behouden. Zeker in de kernen zijn die onverharde ruimtes inderdaad van groot belang in het kader van hemelwaterbeheer. In de mate dat het beleidsplan ruimte als gevolg heeft dat ruimtes die anders zouden verhard worden nu toch gevrijwaard worden kan dit positief geëvalueerd worden. De strategische visie stelt in dit verband dat de gemeente initiatief zal moeten nemen om de open te houden ruimte die vandaag geen zachte bestemming heeft of niet in eigendom van de gemeente is, te vrijwaren. In het beleidskader 'Levendige kernen' wordt dit voor enkele deelgebieden verder geconcretiseerd.

Als doelstelling binnen de strategische visie wil de gemeente Essen ook een netwerk van trage verbindingen uitbouwen tussen de kernen. In de mate dat het creëren van die verbindingen gepaard gaat met bijkomende verhardingen is ook hemelwaterbeheer hier een aandachtspunt, dat echter door een correct projectontwerp (met aandacht voor infiltratie) kan opgevangen worden. In de mate dat de uitbouw van dit netwerk zou leiden tot een vermindering van het gemotoriseerd verkeer kan ook verwacht worden dat ook minder emissie van brandstof, olie, stof, ... naar het wegdek zal plaatsvinden. Op termijn kan dit leiden tot het verminderen van de vuilvracht die bij hevige neerslag naar het oppervlaktewaterstelsel wordt afgevoerd. Of dit (positieve) effect in de praktijk betekenisvol zal zijn is een open vraag.

De gemeente wil Essen uitbouwen als een klimaatvriendelijke gemeente. Voor de publieke ruimte houdt dit onder meer in dat ze wordt onthard en dat er ruimte voor water wordt voorzien; dit is positief. De strategische visie stelt terecht dat ook de private ruimte hier een belangrijke rol in heeft te spelen; de gemeente wil hier de eigenaars stimuleren om bijvoorbeeld te ontharden. Binnen deze doelstelling is ook sprake van het omvormen van naaldbossen tot loofbossen. Afhankelijk van onder meer de aard van de bomen, de bodemgesteldheid, de topografie en de diepte van het grondwater kan deze omvorming gevolgen hebben voor de waterbalans. Er kan aangenomen worden dat de effecten die hiermee samenhangen overwegend positief zijn.

De strategische visie bevat ook een doelstelling die gericht is op het vrijwaren en versterken van groene en blauwe aders. Er wordt daarbij expliciet verwezen naar het vermijden van afstroom van hemelwater, het hergebruiken van hemelwater, het infiltreren en bufferen, en het nemen van droogtemaatregelen. In de mate dat deze visie zich ook vertaalt in plannen en in concrete realisaties is het effect hiervan op waterbeheer en -kwaliteit uiteraard positief. Dit thema zal verder uitgewerkt worden in het nog op te maken beleidskader 'groenblauw netwerk'.

De gemeente streeft er ook naar om in het groenblauw netwerk zoveel mogelijk bijkomende verhardingen tegen te gaan en om na te gaan of bestaande gebouwen, constructies en/of infrastructuur kunnen worden afgebroken, met de expliciete bedoeling om onder meer overstromingsgevoelige gebieden te vrijwaren of te herstellen. Ook dit voornemen is positief. In deze context verwijst de strategische visie ook naar het belang om de structuurkwaliteit van het waterloppennetwerk (op het vlak van onder meer de dynamiek van de waterstroming, de interactie met het grondwater, de structuur en het materiaal van de bedding en van de oevers, de continuïteit,

...) waar nodig op te waarderen. Wel wordt hier onder meer verwezen naar 'stevige oevers', wat doet denken dat men enige vorm van verharding voor ogen heeft; dynamische oevers die (binnen bepaalde perken) vrij kunnen eroderen leveren nochtans een belangrijke bijdrage aan de structuurkwaliteit. Bij de beschrijving van de ambities voor het valleilandschap wordt trouwens expliciet gesteld dat waterlopen zich meer organisch moeten kunnen ontwikkelen. De strategische visie voorziet het wegwerken van bepaalde 'missing links' in het blauw netwerk, onder meer door bepaalde delen van waterlopen zoals de Magerbeek open te leggen.

Het wensbeeld van de strategische visie verwijst expliciet naar de beekvalleien van de Kleine Aa en de Spillebeek en stelt dat hier bijkomende verharding moet worden tegengegaan en dat de nodige ruimte moet voorzien worden voor water. Bij de beschrijving van de ambities voor de landschapseenheid 'valleilandschap' wordt onder meer gesteld dat nieuwe natte natuur zich moet ontwikkelen langsheen de beken en dat er voldoende en kwaliteitsvolle ruimte moet worden gecreëerd voor water. De winterbeddingen moeten zodanig worden ingericht dat zij extreme watercondities kunnen opvangen. De ambitie verwoord in de strategische visie is dat de valleien worden uitgebouwd tot natte natuurverbindingen waar ruimte is voor lokale water(berging) en natuurontwikkeling. Vanuit het thema water gaat het hier uiteraard om positieve ontwikkelingen, aangezien ze tegemoetkomen aan de bestaande problematiek op het vlak van zowel waterkwaliteit als wateroverlast en droogte.

Positief is zeker ook dat hier gesteld wordt dat ook de landbouw rekening moet houden met het waterrijk karakter van dit gebied, en daarbij aandacht moet hebben voor de kwaliteit van het water. Ook bij de beschrijving van de ambities voor het (intensieve) landbouwlandschap wordt gesteld dat de professionele landbouwactiviteiten rekening moeten houden met onder meer het netwerk van grachten en beken, in functie van het opvangen van overstromingen en droogtes, en ook aandacht moeten hebben voor de impact van hun activiteiten op de waterkwaliteit. Bijkomende verharding en ruimtebeslag moeten in het landbouwlandschap maximaal worden vermeden, leegstaande agrarische bebouwing moet opnieuw worden ingezet of worden afgebroken, en bestaande verharding moet zoveel mogelijk worden teruggedrongen. Dit zijn, ook vanuit het standpunt van waterbeheer, positieve ambities.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Bodem en Water		
	Opmerking: de effecten van de algemene ambities en acties en van de gebiedsspecifieke inrichtingsprincipes en acties gelden voor het hele watersysteem, en zijn dus meestal relevant voor zowel waterkwaliteit als overstromingsrisico en droogte. Om herhalingen te vermijden splitsen we de beoordeling dus niet op in een bespreking voor elk beoordelingscriterium apart.	
Waterkwaliteit	Ambities In de open ruimte wordt bijkomend ruimtebeslag geminimaliseerd (maar niet stopgezet of teruggedraaid) wat, in vergelijking met de referentiesituatie, een positief effect kan hebben op het waterbeheer (zie ook de bespreking van de strategische visie). Het inzetten op het vermijden van (bijkomende) verharding maakt dat het verlies aan infiltratiecapaciteit en de toename in de piekafstroming bij hevige regenval vertraagt. Ook wordt potentieel meer ruimte voor water behouden in de valleigebieden, in vergelijking met de referentiesituatie. De algemene ambities van het beleidskader zetten in op het ontwikkelen van een veerkrachtige open ruimte. Daarbij wordt gesteld dat in zeer kwetsbare natuurlijke gebieden, zoals valleigebieden, negatieve transformaties moeten worden geweerd. Deze keuze helpt de valleigebieden te vrijwaren van verdere bebouwing en infrastructuur, wat een toename van het overstromingsrisico vermindert en het verlies aan bergingscapaciteit vertraagt. De ambitie om ruimte voor water te voorzien wordt ook specifiek verwoord. Het beleidskader geeft aan dat hemelwater (tijdelijk) moet kunnen worden geborgen, infiltreren en uiteindelijk worden afgevoerd, en wijst (correct) op de cruciale rol hierin van kwaliteitsvolle aaneengesloten ‘blauwe aders’, zoals beken en grachten. Er wordt gewezen op het belang van ontharding, en voorgesteld ingebuisde waterlichamen opnieuw aan de oppervlakte te brengen. Die verschillende maatregelen kunnen bijdragen aan een herstel en een beter functioneren van het watersysteem. Zoals het beleidskader suggereert zal de waterproblematiek als gevolg van de klimaatverandering alleen maar toenemen; het is dan ook een goede zaak dat het beleid proactief de keuze maakt om in te zetten op ruimte voor water. Het beleidskader wijst terecht op de problematiek van de grootschalige, doorgaans niet-grondgebonden landbouw en de kans dat nieuwe stallen met een te grote footprint (onder meer afkomstig vanuit Nederland) zich in de gemeente zouden willen vestigen. Het beleidskader stelt dat nieuwe zeer grote stallen niet gewenst zijn, en dat het wenselijk is niet-grondgebonden landbouwbedrijven te clusteren op goed bereikbare plaatsen. Een dergelijke ontwikkeling zou positieve gevolgen kunnen hebben voor de waterkwaliteit, in de mate dat ze toelaat afvalwaterstromen te concentreren en gezamenlijk te behandelen.	Inrichtingsprincipes De inrichtingsprincipes voor het parklandschap en het bos- en heidelandschap hebben geen noemenswaardige impact op het watersysteem, Weliswaar is het bij het parklandschap de bedoeling bijkomende verharding tegen te gaan en wordt in het bos- en heidelandschap een minimum aan verharding bij woningen nagestreefd, maar de omvang van deze ingrepen is verwaarloosbaar op de schaal van de gemeente. Wat het valleilandschap betreft stelt het beleidskader dat voldoende ruimte voor water moet gecreëerd worden, dat de waterlopen zich meer organisch moeten kunnen ontwikkelen (hermeandering), dat de winterbeddingen zodanig moeten ingericht worden. De ambitie is dat de valleien worden uitgebouwd tot natte natuurverbindingen waarin ruimte is voor lokale water(berging) en natuurontwikkeling. Het vernatten en het vernatuurlijken van de vallei met ruimte voor de beek (hermeandering, waterberging, natuurontwikkeling) is dan ook een belangrijk inrichtingsprincipe. Het realiseren van die ambitie heeft positieve effecten op het watersysteem, in termen van kwaliteit zowel als kwantiteit. Van de landbouw in het valleilandschap wordt verwacht dat ze rekening houdt met het waterrijk karakter van het gebied en aandacht heeft voor de kwaliteit van het water. Door (bijkomende) bebouwing en verharding tot een minimum te beperken en extra in te zetten op ontharding wordt het doel nagestreefd om deze landschapseenheid maximaal in te zetten voor het groenblauw netwerk. Ook deze elementen leiden tot positieve effecten op het watersysteem. Binnen het landbouwlandschap wordt volop ingezet op professionele landbouw. Er wordt wel gesteld dat deze landbouwactiviteiten rekening moeten houden met onder meer de aanwezigheid van kleine landschapselementen, waaronder ook het netwerk van grachten en beken. Het herstellen van grachtenstelsels is daarbij een inrichtingsprincipe. Met het ook op onder meer de waterkwaliteit wordt ook aandacht gevraagd voor het gebruik van natuurlijke meststoffen. In de praktijk zal het beleidskader allicht weinig kunnen doen om de negatieve impact van de landbouw op de kwaliteit van het oppervlaktewater en (vooral) het grondwater te milderen. Bijkomende verharding en ruimtebeslag moeten in het landbouwlandschap maximaal worden vermeden en bestaande verharding moet worden teruggedrongen, zodat de open ruimte ten volle voor de professionele landbouw kan worden ingezet. In het compartimentenlandschap wordt ruimte voorzien voor onder meer zachte recreatieve infrastructuur met een minimale toename aan verharding. Bij de locatiekeuze voor dergelijke infrastructuur worden waterrijke gebieden gemeden, wat positief is. Acties Het opmaken van een natuurbeheerplan voor Essen dat (onder meer) ook inzet op versterking van het watersysteem is positief. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de vallei van de Kleine Aa, dat er ondermeer op gericht is gebieden voor waterberging aan te duiden, helpt de hoger beschreven ambities voor het valleilandschap concreet te maken. De voorgestelde grensoverschrijdende aanpak op voor het integraal waterbeleid van valleigebieden (Kleine Aa/Molenbeek en Spillebeek/De Zoom) is positief. Water stopt niet aan de grenzen en integraal waterbeheer wordt best uitgewerkt op het niveau van het volledige bekken van een waterloop. De voorgestelde ontharding van de grenssite is positief, maar heeft in de eerste plaats een symbolische betekenis.
Overstromingsrisico		
Droogte	Acties Het oprichten van een ‘onthardingsfonds’ kan helpen de ambitie om leegstaande en vervallen constructies in de open ruimte op te kopen en af te breken realiteit te doen worden. De actie om een visie op de toekomst van de landbouw in Essen uit te werken kan er toe bijdragen dat de juiste keuzes op het vlak van landbouwontwikkeling, onder andere met het oog op duurzaamheid, worden ondersteund met een goed onderbouwd kader en de nodige informatie. Ook op het watersysteem en voor de waterkwaliteit kan dit positieve gevolgen hebben. De actie om omgevingsaanvragen voor projecten te toetsen aan de identiteitsbepalende elementen van het landschap (de zogenaamde opportuniteitstoets) is positief, maar zou nog kunnen versterkt worden door de impact op het watersysteem in termen van kwantiteit en kwaliteit expliciet mee op te nemen bij de criteria waaraan getoetst wordt.	

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
		Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'landbouwlandschap' voorziet onder meer de clustering van intensieve landbouw, waarbij er voldoende afstand wordt gehouden van kwetsbare natuur, om onder meer het afstromen van meststoffen en pesticiden naar waterlopen te beperken. Dit kan een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van het oppervlaktewater.
Aanbevelingen	De actie om omgevingsaanvragen voor projecten te toetsen aan de identiteitsbepalende elementen van het landschap (de zogenaamde opportuniteitstoets) zou nog kunnen versterkt worden door de impact op het watersysteem in termen van kwantiteit en kwaliteit expliciet mee op te nemen bij de criteria waaraan getoetst wordt.	

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
Bodem en Water					
	Opmerking: de effecten van de algemene en gebiedsspecifieke doelstellingen en acties gelden voor het hele watersysteem, en zijn dus meestal relevant voor zowel waterkwaliteit als overstromingsrisico en droogte. Om herhalingen te vermijden splitsen we de beoordeling dus niet op in een bespreking voor elk beoordelingscriterium apart. Opmerking: de doelstellingen en acties binnen de subthema’s ‘verweven functies’ en ‘beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties’ hebben geen noemenswaardige gevolgen voor het thema Water. Ze worden hier dan ook niet verder besproken.				
Waterkwaliteit	Binnen dit thema is aandacht voor het vrijwaren van het bestaand groenblauw netwerk, voor het herstellen van missing links in dat netwerk, voor het opwaarderen van de kwaliteit van de groenblauwe structuur, en voor het ontharden en vergroenen van overgedimensioneerde of verharde ruimten. Implementatie van deze verschillende doelstellingen zal bijdragen aan beter waterbeheer, minder afstroming, meer infiltratie en een verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Specifieke acties maken de doelstellingen concreet en dragen bij aan het bereiken ervan: ontharden en vergroenen van de private ruimte, het opmaken van een hemelwater- en droogteplan, en het vergroenen van de straatprofielen. Op het terrein wordt concreet ingezet op het maximaal openleggen van de Magerbeek en de Moerbeek in Essen en van de Wildertse beek in Wildert. Daarnaast stelt het beleidskader dat de Rosendaalse Vaart in Horendonk robuust moet worden ingericht.	Een van de doelstellingen binnen dit subthema heeft betrekking op aandacht voor waterberging, infiltratie en beperken van verharding in de publieke ruimte. Als dit systematisch en op voldoende grote schaal wordt doorgevoerd kan dit positieve effecten hebben op het beheer van de watercyclus, onder meer doordat (piek)afvoeren verminderen. Het opmaken van een richtlijnenboek voor de publieke ruimte kan bijdragen aan het realiseren van die doelstelling.	Binnen dit subthema gaat onder meer aandacht uit naar het beperken van de verharde oppervlakte tot het functioneel noodzakelijke. Dit is positief in termen van waterbeheer.	Binnen dit thema wordt gesteld dat verdichting tot zo weinig mogelijk neveneffecten mag leiden op het vlak van onder meer droogte en wateroverlast. Dit is positief.	In Essen wordt in de omgeving van de pastorie de Magerbeek maximaal opengelegd. Voor de zuidelijke openruimtevinger wordt gesteld dat water centraal moet staan.
Overstromingsrisico		Het beleidskader beschrijft waar in de praktijk acties zullen genomen worden voor het herwaarderen van verharde publieke ruimte (met meer aandacht voor groen) en het herinrichten van bestaande publieke groene ruimten (met aandacht voor onder meer hemelwateropvang). De mate waarin deze acties inderdaad relevant bijdragen aan de doelstellingen van dit thema zal mede afhangen van het concrete (nog uit te werken) ontwerp. Het is alleszins belangrijk dat ‘extra groen’ zich daadwerkelijk vertaalt in ontharding.		Verdichting kan bijdragen aan het vrijwaren van de open ruimte en is dus op zich positief, zeker als rekening gehouden wordt met bovenstaande aandachtspunten. Weliswaar wordt in het beleidskader gesteld dat ook grondgebonden woningen met een tuin mogelijk moeten blijven. Dit is op zich niet negatief, maar de kans is toch niet onbestaande dat dit aanleiding kan geven tot een bijkomend beslag op de open ruimte, temeer daar de bestaande woonreservegebieden niet geschrapt worden.	Dit zijn beleidskeuzes met een positief effect op het watersysteem.
				Voor het grootste deel van de gemeente wordt een status quo-beleid nagestreefd, wat dus noch positieve noch negatieve effecten voor het watersysteem met zich meebrengt.	
				Het beleidskader stelt dat ontlichten aan de orde is in overstromingsgevoelige gebieden die minder geschikt zijn voor gebouwen. Het vrijhouden of -maken van overstromingsgevoelige gebieden van bebouwing is uiteraard positief, maar het is niet duidelijk welke hefbomen de gemeente hier in handen heeft. Het opmaken van een verantwoordingsnota in het kader van projectontwikkeling van enige omvang biedt de gemeente wel de mogelijkheid om rekening te houden met onder meer waterbeheer bij het verlenen van vergunningen, zij het dat hier geen verordende kracht van uitgaat.	
				In een aantal concrete gevallen wordt een herziening van bestaande planinitiatieven of het opmaken van nieuwe planinitiatieven vooropgesteld. Dit biedt kansen voor een betere	

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
Droogte				integratie van (aandacht voor) het watersysteem in de plannen. Dat is bv. het geval voor het op te maken RUP Kerkstraat Zuid, in relatie tot de Magerbeek. In een aantal andere gevallen zijn planinitiatieven nog uit te werken. Het is belangrijk dat bij elk hiervan behoud en versterking van het watersysteem (bv. via waterbuffering) en ontharding voldoende aandacht krijgen. Met name het (deels) in te vullen woonreservegebied in Horendonk bevindt zich gedeeltelijk in overstromingsgevoelig gebied en bebouwing is hier eigenlijk niet wenselijk. Hier wordt wel ingezet op onder meer groepswooningbouw om ruimte voor water te genereren, in relatie tot de overstromingsgevoeligheid. Positief is dat het niet-ontwikkeld deel van het woonreservegebied ‘Wildert oost’ en een deel van het woonreservegebied Horendonk via een rup zullen omgezet worden naar een openruimtebestemming.	
Aanbevelingen	Het opmaken van een verantwoordingsnota in het kader van projectontwikkeling van enige omvang biedt de gemeente de mogelijkheid om rekening te houden met onder meer waterbeheer bij het verlenen van vergunningen, zij het dat hier geen verordende kracht van uitgaat. Het is belangrijk dat bij nieuwe planinitiatieven behoud en versterking van het watersysteem (bv. via waterbuffering) en ontharding voldoende aandacht krijgen				

6.1.3.4 Beoordeling van de bouwstenen

Voor een grafische voorstelling van de verschillende elementen van de bouwstenen verwijzen we naar Bijlage 4.

Binnen de bouwsteen '**verdichten van onaangesneden gebied**' wordt ernaar gestreefd voldoende kwaliteitsvolle onbebouwde ruimte te behouden. De verharding van de publieke ruimte is minimaal en ruimte voor water is geïntegreerd in het concept. Het groenblauw netwerk wordt versterkt tot in de kern. Deze maatregelen dragen bij aan een versterking van het watersysteem.

Binnen de bouwsteen '**status quo historische kern, organisch weefsel en woonlint**' is aandacht voor ontharden van de publieke ruimte, ontharding van parkeerplaatsen en voortuinstraken, het openleggen van waterstructuren, en waterbuffering in collectieve binnengebieden. Deze maatregelen hebben een positieve impact op het watersysteem.

Binnen de bouwsteen '**status quo verkavelingen en groepswoningbouw**' is aandacht voor grondige ontharding en vergroening van doodlopende straten en enkelrichtingstraten, inbegrepen de voortuinen. Beken zouden worden opengelegd en wadi's zouden zorgen voor waterbuffering en infiltratie. Ook groendaken worden vermeld. In de mate dat deze verschillende maatregelen inderdaad worden geïmplementeerd, op een voldoende grote schaal, kan hier een positieve impact op het watersysteem van verwacht worden.

6.1.3.5 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Implementeren van de strategische visie en van beide beleidskaders zal voornamelijk positieve effecten hebben op het watersysteem. Verminderen of voorkomen van verharding, het uitbouwen van een groenblauwe structuur, het vrijhouden van de valleigebieden en het verbeteren van de structuurkwaliteit van het waterloppennetwerk (onder meer door beken open te leggen) zullen de watercyclus positief beïnvloeden, doordat (in vergelijking met de toekomstige referentiesituatie) overstromingen verminderen of beter beheersbaar worden, en infiltratie toeneemt.

Ook op het vlak van waterkwaliteit is (op iets langere termijn) een verbetering te verwachten, door concentratie van de huishoudelijke lozingspunten, door clusteren van de vuilvrachten afkomstig van niet-grondgebonden landbouwbedrijven, door het verminderen van overstortgebeurtenissen (doordat afstroming vertraagd wordt) en door het herstel van het zelfreinigend vermogen van de beken.

6.1.3.6 Leemten in de kennis

De mate waarin het toepassen van de beleidskaders de vooropgestelde doelstellingen voor het thema Water daadwerkelijk helpen behalen is niet steeds eenduidig te bepalen gezien de doorwerkingsmogelijkheden van het plan in sterke mate afhangen van de gemeentelijke bevoegdheden in relatie tot de bevoegdheden op Vlaams en provinciaal niveau. Samenwerking tussen beleidsniveaus zal in alle gevallen nodig zijn om de vooropgezette doelstellingen te behalen.

6.1.3.7 Grensoverschrijdende effecten

Effecten op Nederlands grondgebied zijn niet uit te sluiten voor het thema Water, gezien de stroomafwaartse ligging ervan. Het beleidsplan ruimte heeft vooral neutrale tot positieve effecten, wat uiteraard ook geldt voor de grensoverschrijdende effecten.

6.1.3.8 Suggesties voor monitoring

Specifieke monitoring of postevaluatie wordt voor het thema water niet noodzakelijk geacht gezien de kwalitatieve en kwantitatieve toestand van zowel grondwater als oppervlaktewater in het monitoringssysteem van VMM is opgenomen.

6.2 Thema Mobiliteit

6.2.1 Huidige situatie

Essen is ligt in het noorden van de provincie Antwerpen, aan de grens met Nederland. Enkel in het zuiden grenst Essen aan de Belgische gemeente Kalmthout. De Nederlandse gemeenten Woensdrecht, Roosendaal, Rucphen en Zundert zijn de andere buurgemeenten.

De N117 vormt de belangrijkste noord-zuidverbinding voor het gemotoriseerd verkeer door de gemeente. De N117 ligt aan de oostzijde van de woonband Essen-Wildert. De weg werd gecategoriseerd als een secundaire weg type I.

Vanaf de kern van Essen verzorgt de N125⁸ de verbinding in westelijke richting naar Essen-hoek, in zuidoostelijke richting zorgt de N133 voor de verbinding tussen Essen en Nieuwmoer. Tussen Essen en Wildert maakt de N122 de relatie tussen de kern van Wildert en de N117. In het zuidwesten van de gemeente ligt de Huybergsebaan die Wildert met Huijbergen (Woensdrecht) verbindt. Al deze wegen zijn gecategoriseerd als lokale wegen type I.

Essen beschikt over een treinstation (Essen) en een stopplaats voor de trein (Wildert). Beide liggen aan spoorlijn 12 Antwerpen – Roosendaal. Vanuit het station van Essen zijn er IC-verbindingen naar Antwerpen, Brussel en Charleroi-zuid. Deze IC-verbinding is beperkt tot een trein per uur. Daarnaast stopt ook lijn S32 (Puurs - Antwerpen-Centraal – Roosendaal) in dit station. De trein naar Puurs heeft een frequentie van twee treinen per uur, naar Roosendaal heeft de S32 een verbinding per uur. De stopplaats van Wildert wordt enkel bediend door de S32, met dezelfde frequentie als het station van Essen.

De belangrijkste reguliere buslijn is lijn 670 Essen – Kapellen (-Merksem). Deze lijn verbindt Kalmthout met de kern van Essen via Nieuwmoer en Horendonk. Wildert wordt niet aangedaan. De buslijn rijdt met een frequentie van een bus per uur. Daarnaast rijden er op het grondgebied van Essen nog heel wat lijnen met een beperkte bediening (bijvoorbeeld in functie van woon-schoolverkeer).

Aan de westzijde van de woonband Essen-Wildert ligt de fietssnelweg F14 die Antwerpen met Roosendaal verbindt. De fietssnelweg volgt het tracé van de spoorlijn. Doorheen de kern van Wildert is een deel van deze fietssnelweg nog niet gerealiseerd.

6.2.2 Relevante beleidsdoelstellingen

Relevante beleidsdoelstellingen zijn beleidsdoelstellingen die op hoger beleidsniveau gesteld worden. Het mobiliteitsbeleid beoogd in het Decreet Basisbereikbaarheid is gericht op het garanderen van de bereikbaarheid van onze samenleving. Daarbij wordt geïnvesteerd in een mobiliteitssysteem waarmee de economie en de maatschappij ondersteund worden. Het mobiliteitssysteem is duurzaam, veilig,

⁸ De gemeente Essen is beheerder van deze weg.

intelligent en multimodaal. Het wordt uitgebouwd en geëxploiteerd met aandacht voor toegankelijkheid en leefbaarheid.

Als specifieke doelstellingen zijn in het Decreet opgenomen:

- vraaggericht investeren in bereikbaarheid;
- vervoersnetwerken klaarmaken voor de toekomst;
- een multimodaal vervoerssysteem uitbouwen waarbij zoveel als mogelijk uitgegaan wordt van het STOP-principe;
- het realiseren van een slachtoffervrij vervoerssysteem;
- verleiden, motiveren, prikkelen tot gedragsverandering;
- Vlaanderen een gangmaker maken in innovatie;
- basisbereikbaarheid regionaal en integraal aanpakken;
- zorgen voor een vlotte doorstroming van elke vervoersmodus.

Het openbaarvervoerssysteem focust op een vraaggericht beleid, met combimobiliteit en synchromodaliteit als kernelementen. Het vervoerssysteem wordt vertaald in een vierlagig systeem:

- het treinnet, dat de ruggengraat vormt van het openbaarvervoerssysteem
- het kernnet van bussen en tramassen, dat verbindingen met een grote vervoersvraag invult
- het aanvullend net, de buslijnen die het kernnet en het treinnet voeden
- vervoer op maat

Het Decreet deelt Vlaanderen in in vijftien vervoerregio's. Per vervoerregio bewaakt, stuurt en evalueert de vervoerregioraad de invulling van basisbereikbaarheid. Binnen de vervoerregioraad wordt een openbaarvervoerplan en een regionaal mobiliteitsplan opgesteld.

De gemeente Essen maakt deel uit van de vervoerregio Antwerpen. De vervoerregioraad keurde in juni 2018 de visienota Routeplan 2030 goed. Hierin worden de ambities en doelstellingen voor het mobiliteitsplan van de vervoerregio vastgelegd. In deze nota wordt ook een modal split van 50/50 (maximum 50% met de verplaatsingen met de auto, 50% met duurzame modi) als doelstelling aangegeven.

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema mobiliteit rekening houden met de volgende vragen:

- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan de doelstellingen die het Decreet Basisbereikbaarheid zijn opgenomen?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan de doelstellingen zoals die geformuleerd werd in de visienota Routeplan2030 van de vervoerregio?

6.2.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Mobiliteit

6.2.3.1 Impact van de strategische visie

In de strategische visie worden de uitdagingen voor Essen benoemd en worden doelstellingen geformuleerd om deze uitdagingen te counteren. Voor Essen wordt een stevige groei van de bevolking verwacht. Samen met een bevolkingsgroei zijn er ook de vergrijzing en de gezinsverdunning die zorgen voor een nood aan aangepast wonen en verplaatsen. Het aanpakken van mobiliteitsongelijkheid en het voorzien van voldoende, kwalitatieve, inclusieve en gezonde ruimte zijn uitdagingen voor de gemeente.

Doelstelling ‘Minimaliseren van bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte tegen 2025’ zet in op een maximale bescherming van de open ruimte. Deze maximale bescherming heeft ook effecten op de bestaande zachte structuren doorheen de open ruimte. De gemeente wil de bestaande routes uitbouwen tot een volwaardig netwerk, met een betere aanduiding om zo bezoekers beter te sturen en de open ruimte en kwetsbare natuur te vrijwaren. Ook de bereikbaarheid van functies binnen de open ruimte verloopt maximaal via trage wegen. Bestaande verhardingen moet teruggedrongen worden, waarbij het ook mogelijk is dat bepaalde landbouwwegen worden onthard, met mogelijkheden voor de geëigende gebruikers (landbouwverkeer en trage weggebruikers). Als voorbeeld van deze doelstelling wordt de in onbruik geraakte grensovergang en een deel van Ringweg onthard. Door het netwerk van de trage wegen selectief uit te werken worden er nieuwe kansen geboden voor kortere en veiligere verbindingen voor fietsers en voetgangers.

Het vrijwaren van de open ruimte betekent dat er ingezet wordt op verdichten. Bij het verdichten is ‘Doordacht verdichten binnen een leefbare bebouwde ruimte’ het uitgangspunt. Kernversterking gaat daarbij hand in hand met functievermenging, en aangename publieke ruimten. Traag verkeer wordt binnen de kern maximaal gefaciliteerd, de ruimtelijke impact van gemotoriseerd verkeer wordt beperkt. Door het stimuleren van functievermenging binnen de kernen verkorten verplaatsingen en wordt het gebruik van duurzame modi vanzelfsprekend. Als de netwerken voor voetgangers en fietsers bovendien worden uitgebouwd binnen een kwaliteitsvol netwerk van publieke ruimten voelen deze verplaatsingen aan als logisch en verdwijnt de nood aan gemotoriseerde verplaatsingen.

Met de doelstelling ‘Integreren van publieke ruimte voor iedereen’ zet de gemeente in op een kwaliteitsvol publiek domein. Publieke plekken binnen de kern moeten zoveel als mogelijk behouden blijven en toegankelijk worden gemaakt voor iedereen. Daarvan profiteren zowel de kinderen en jongeren, als de oudere bevolking. Beide groepen krijgen hierdoor kansen tot een zelfstandige mobiliteit. De typische zelfstandige mobiliteit gebeurt te voet en met de fiets, zodat deze vervoerswijzen weer kunnen en mogen opleven.

Essen wordt gekenmerkt door een structuur die sterk doorsneden wordt door wegen en spoorinfrastructuur. Met het ‘Uitrollen van een op maat gemaakt netwerk voor stappers en trappers’ wordt er volop ingezet op trage verbindingen voor voetgangers en fietsers, niet alleen binnen de kernen, maar ook daarbuiten. Het traag netwerk moet kernen verbinden en de open ruimte beleefbaar maken. Daarbij is het van belang een netwerk te vinden dat aansluit op de behoeften die er zijn binnen Essen. Verder geeft de gemeente aan dat daarvoor de verkeersveiligheid verhoogd dient te worden. Die verhoging van verkeersveiligheid gebeurt niet alleen door het aanleggen van een traag aangepast en kwaliteitsvol netwerk, maar ook door het nemen van maatregelen om het gemotoriseerd (zwaar) verkeer te weren uit bepaalde gebieden.

De doelstelling ‘Initiëren van dorpsvernieuwing op strategische locaties’ gaat enerzijds in op de verdichting binnen de kernen, maar ook op strategische locaties. De stationsomgeving is daarbij een belangrijke locatie omdat hier ook de overstapmogelijkheden gemaximaliseerd kunnen worden. Door hier in te zetten op een lagere auto-afhankelijkheid worden de strategische locaties “beleefplaatsen” waar de verblijfskwaliteit wordt verhoogd.

De doelstellingen ‘Uitbouwen van Essen als klimaatvriendelijke en bio-diverse gemeente’, ‘Vrijwaren en versterken van groene en blauwe aders’ en het ‘Verwezenlijken van een energieneutraal Essen’ zijn mobiliteit vooral van belang voor de leefkwaliteit en de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte (binnen kernen en daarbuiten) die ze willen realiseren. Het creëert mogelijkheden voor de uitbouw van een kwaliteitsvol traag netwerk, met mogelijkheden om het aandeel verplaatsingen te voet en met de fiets te verhogen. Door functievermenging worden nabijheid en bereikbaarheid bekomen, waardoor kortere verplaatsingen de norm kunnen worden.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Mobiliteit		
Doelstellingen decreet basisbereikbaarheid	- Binnen dit beleidskader worden beperkingen opgelegd aan het bijkomend realiseren van infrastructuur in de open ruimte. Bijkomende weg- en tragewegeninfrastructuur kan, op voorwaarde dat de open ruimte slechts minimaal wordt aangetast. Dit zorgt ervoor dat er geen bijkomende barrières voor fietsers en voetgangers ontstaan, maar ook dat bijkomende verbindingen op maat van fietsers en voetgangers worden uitgerust. - Concentratie in bebouwde gebieden en het tegengaan van versnippering in de open ruimte zorgt voor een bundeling van wonen en functies, waaruit volgt dat verplaatsingen korter worden. Kortere verplaatsingen zijn aantrekkelijker om te voet of met de fiets af te leggen en leiden zo tot een modal shift.	- Parklandschap - Het vermijden van bijkomende ontharding, het herstel van dreven en het markeren van ingangen en zichten kan het trage netwerk voor fietsers en voetgangers mee vorm geven. - De opmaak van een natuurbeheerplan met een toegankelijkheidsregeling biedt kansen voor een selectievere toegang, volgens het STOP-principe. Dit zou eveneens de verkeersveiligheid en de kwaliteit van het trage netwerk verhogen. - Bos- en heidelandschap - Het verder uitbouwen en onderhouden van een traag netwerk als inrichtingsprincipe is een zeer positief gegeven - Valleilandschap - Het ontharden van de grenssite en Ringweg zorgt voor een groene trage as in Essen. - Landbouwlandschap - Ontharding van bestaande landbouwwegen tot karrensporen zorgt voor aangename routes voor gebruikers van trage wegen, met een beperkter aantal conflicten. Dit verhoogt de verkeersveiligheid en de beleving van de route. - Compartimentenlandschap - Het inzetten op zachte recreatie hangt onlosmakelijk samen met zachte verbindingen naar dit gebied.
Doelstellingen Routeplan 2030	Concentratie in bebouwde gebieden en het tegengaan van versnippering in de open ruimte zorgt voor een bundeling van wonen en functies, waaruit volgt dat verplaatsingen korter worden. Kortere verplaatsingen zijn aantrekkelijker om te voet of met de fiets af te leggen en leiden zo (mee) tot de beoogde modal shift.	Het inzetten op kwaliteitsvolle trage verbindingen zorgt voor aantrekkelijke verplaatsingen te voet en met de fiets. Bovendien leveren ze ook een afstandsvoordeel op ten opzichte van de auto. Op die manier wordt er bijgedragen aan een duurzamere modal split.
Aanbevelingen	- Afstemming met het mobiliteitsplan in opmaak, met een aanpak van het tragewegennetwerk alleen zullen de beleidsdoelstellingen niet gehaald worden. - Binnen de verschillende acties zachte mobiliteit als uitgangspunt meenemen.	

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
Mobiliteit							
Doelstellingen decreet basisbereikbaarheid	Het vergroenen van straatprofielen zal leiden tot meer kwaliteit in de publieke ruimte. Dit zal leiden tot meer verplaatsingen te voet en met de fiets. Beleving van de publieke ruimte komt door het groenblauw netwerk vlakbij de woonfunctie te liggen. De afstand van de woning tot ontspanning en een aangename verblijfsruimte daalt.	Een aangename publieke ruimte verhoogt het aantal verplaatsingen te voet en met de fiets Een publieke ruimte die is afgestemd op voetgangers en fietsers is een verkeersveilige ruimte. Het ontwerpen van publieke ruimte voor voetgangers, en fietsers, met ontmoetingsplaatsen kan gecombineerd worden met haltes voor openbaar vervoer en deelmobiliteit. Een inclusief publiek domein zorgt voor een inclusieve mobiliteit en meer zelfstandige mobiliteit. Deze mobiliteit is per definitie duurzaam. Een speelweefselplan zet specifiek in op verplaatsingen van kinderen en jongeren. Door de juiste keuzes te maken stijgt de vervoersafhankelijkheid van kinderen, die ook in de toekomst zal lonen. Verplaatsingen binnen een speelweefselplan verlopen te voet of met de fiets.	Het uitbouwen van conflictvrije fietsinfrastructuur zal de verkeersveiligheid verbeteren. De opwaardering van het trage wegennetwerk zal voor een betere bereikbaarheid zorgen voor de voetgangers en fietsers. Het tragewegennetwerk is op dat punt een ontvlochten systeem van het gemotoriseerd verkeer wat eveneens de verkeersveiligheid ten goede komt. Het faciliteren van deelmobiliteit en fietsinfrastructuur verhoogt de bereikbaarheid van de meer duurzame verplaatsingswijze. Het ontradend werken voor het individueel gemotoriseerd verkeer werkt sturend naar de vervoerswijzekeuze en dus ook de effectieve verplaatsingen.	Verdichting van wonen en verweving met functies zorgt voor nabijheid, met kortere verplaatsingsafstanden. Deze afstanden zullen vaker te voet en met de fiets afgelegd kunnen worden.	Verdichting zorgt voor een bundeling van wonen in de kernen. Samen met de verdichting dient het voorzieningenapparaat mee te volgen. In dat geval wordt er nabijheid gecreëerd, die zal zorgen voor meer verplaatsingen te voet en met de fiets. Het bijkomend aantal autoverplaatsingen kan dan beperkt worden. Het ontlichten zorgt enerzijds voor een afbouw van het autoverkeer (bebouwing weghalen in ongeschikte gebieden). Anderzijds kan ontlichten van gebieden met een te hoge dichtheid leiden tot meer automobilititeit, omdat de kern voor bepaalde functies geen voldoende dichtheid meer heeft.	De ligging van de beeldbepalende bebouwing kan afhankelijk van de ligging resulteren in meer of net minder autoverplaatsingen.	De opmaak van een ruimtelijke visie voor strategische locaties, en dan specifiek de stationsomgeving, kan leiden tot een kwaliteitsvolle hun in het vervoerssysteem. Door ook de leefbaarheid aan te pakken en de autoafhankelijkheid van de locatie te verbeteren zijn er kansen tot een modal shift.
Doelstellingen Routeplan 2030		Het ontwerpen van publieke ruimte voor voetgangers, en fietsers, met ontmoetingsplaatsen kan gecombineerd worden met haltes voor openbaar vervoer en deelmobiliteit. Dit zorgt voor een modal shift naar duurzame vervoersmodi.	De combinatie van het inzetten op infrastructuur en routes voor voetgangers, fietsers en deelmobiliteit en het ontraden van individueel gemotoriseerd verkeer zal doen nadenken over het verplaatsingsgedrag. Het aanbieden van alternatieven zal ook leiden tot een shift richting duurzame modi.	Het verkorten van afstanden zorgt voor een shift naar meer voetgangers en fietsers.	Verdichting zorgt voor een bundeling van wonen in de kernen. Samen met de verdichting dient het voorzieningenapparaat mee te volgen. In dat geval wordt er nabijheid gecreëerd, die zal zorgen voor meer verplaatsingen te voet en met de fiets. Het bijkomend aantal autoverplaatsingen kan dan	Afhankelijk van de locatie en de ontsluitingsstructuur kan de invulling van beeldbepalende bebouwing bijdragen aan een duurzame modal shift.	Door af te stappen van een monomodale autobereikbaarheid biedt de een aangepaste via op de strategische locatie van de stationsomgeving veel kansen voor een bijdrage aan een duurzamere modal split.

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
		Inzetten op inclusieve mobiliteit leidt tot meer zelfstandige mobiliteit, met minder autoverplaatsingen en meer verplaatsingen met duurzame vervoerswijzen.			beperkt worden. Hiermee wordt er een bijdrage geleverd aan een duurzamere modal split.		
Aandachtspunten	Aandacht besteden aan de verbindingen tussen bebouwde omgeving en open ruimte. Verbindingen dienen over de beleidskaders heen te gaan. Parkeerbeleid is heel vaak een sleutel in mobiliteitsbeleid. Ook in het ruimtelijk beleid kunnen hiervoor maatregelen genomen worden. Omzichtig omspringen met ontvlechten en vervlechten van routes van verschillende modi. Zorg voor leesbaarheid en herkenbaarheid in de oplossingen. Inzetten op multimodale bereikbaarheid bij het invullen van beeldbepalende bebouwing.						

6.2.3.2 Beoordeling van de bouwstenen

Voor een grafische voorstelling van de verschillende elementen van de bouwstenen verwijzen we naar Bijlage 4.

1. Verdichten onaangesneden gebied

Bij deze bouwsteen gaat ook aandacht te gaan naar de mogelijkheid van trage verbindingen om de mazen van het voetgangers- en fietsnetwerk te verkleinen. Het aanmoedigen van functieverwerving zorgt voor meer nabijheid en kansen voor meer verplaatsingen te voet en met de fiets. Een bijkomende kwalitatief ingericht publieke ruimte draagt bij aan een betere leefkwaliteit maar eveneens meer nabijheid. Het inrichten van een inclusief publiek domein creëert meer verplaatsingsonafhankelijkheid voor verschillende doelgroepen.

Parkeeroplossingen worden niet meer individueel maar collectief georganiseerd. Doordat de auto verder van de wooneenheden gehouden wordt zijn er hier kansen voor een kwalitatiever publiek domein, maar ook voor een verkeersveiliger gebied.

2. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit historische kern, organisch weefsel en woonlint

Het behouden en verhogen van de leefkwaliteit in de historische kern, organisch weefsel en woonlint heeft gevolgen voor de inrichting van de publieke ruimte (in al zijn aspecten). Zoals al aangegeven bij de vorige bouwsteen leidt dit tot meer verplaatsingen te voet en met de fiets.

3. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit verkaveling en groepswoningbouw

Heel wat van de voornamelijk recente verkavelingen in Essen hebben een hoger verhardingsgraad. Door hier de juiste keuzes te maken naar parkeren, maar ook circuleren, kan deze verharding weg op plaats te maken voor aangenamere buitenruimte. Nieuwe verkavelingen buiten de kernen moeten omwille van hun beperkte functieverweving vermeden worden. Dit zijn anders verkavelingen die voor alle verplaatsingen aangewezen zijn op de auto.

Groepswoningbouw biedt mogelijkheden tot het beter organiseren van parkeren, zowel fiets- als autoparkeren.

Koppelingen tussen verkavelingen en groepswoningbouw naar het trage netwerk bieden meerwaardes voor een ontvlochten en veiliger netwerk voor voetgangers en fietsers. Dit zorgt voor een duurzamere modal split.

6.2.3.3 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Het beleidsplan ruimte Essen draagt bij tot het bereiken van Vlaamse en vervoerregionale doelstellingen. Vooral het inzetten op kernen en het streven naar nabijheid door functieverweving zorgt voor een daling van de nood aan autoverplaatsingen, en brengt fietsverplaatsingen en verplaatsingen te voet op de voorgrond. Het bijkomend inzetten op een kwalitatieve publieke ruimte biedt een meerwaarde voor de verplaatsingen met de fiets en te voet. Daarbij zijn er ook mogelijkheden om meer verkeersveiligheid te creëren, hetzij door de inrichting van de publieke ruimte, hetzij door het inzetten van een ontvlochten netwerk.

In het beleidsplan komt een inclusieve publieke ruimte sterk naar voor. Door publieke ruimte voor iedereen toegankelijk te maken, verhoogt de vervoersonafhankelijkheid van heel wat doelgroepen. Deze autonome mobiliteit gebeurt te voet en met de fiets, met als gevolg dat er autoverplaatsingen zullen verdwijnen.

De uitwerking van de visie op de stationsomgeving is voor mobiliteit een belangrijk verhaal. Door aan de ruimtelijke visie ook een duurzame mobiliteitsvisie te koppelen zal dit resulteren in een omgeving waar duurzame mobiliteit nog sterker wordt.

De uitbouw van een tragewegennetwerk in de bebouwde en in de open ruimte moeten aan mekaar gelinkt worden. De link tussen beide valt nu tussen de beleidskaders in, maar kan wel meegenomen worden in het mobiliteitsplan in opmaak.

Op een aantal plaatsen worden ook minder populaire maatregelen richting gemotoriseerd verkeer aangehaald. In de uitwerking zijn deze azijnmaatregelen noodzakelijk om de honingmaatregelen ten volle te laten werken.

Het mobiliteitsplan in opmaak is de verbinding tussen de mobiliteitsaspecten en -effecten uit dit beleidsplan ruimte. In een mobiliteitsplan komen ook niet-ruimtelijke elementen aan bod. Door consequent de link te leggen zullen de beschreven effecten nog verder versterkt worden.

6.2.3.4 Leemten in de kennis

De concrete uitwerkingen naar mobiliteit zijn algemeen en weinig concreet. Het nieuwe mobiliteitsplan in opmaak zal hier de nodige input voor moeten opnemen. Nulmetingen zijn zowel in dit beleidsplan ruimte als in het mobiliteitsplan nodig om de effecten in de toekomst te kunnen monitoren.

6.2.3.5 Grensoverschrijdende effecten

Essen grenst aan de landsgrens en gemeentegrenzen. Mobiliteit laat zich evenwel niet tegenhouden door een administratieve grens, waardoor er ook effecten te verwachten zijn op aansluitende segmenten en de kernen en knooppunten rondom Essen. De beschreven effecten voor mobiliteit zullen buiten Essen identiek zijn aan diegene die hier beschreven zijn.

6.2.3.6 Suggesties voor monitoring

Het beleidsplan ruimte zet stevig in op verplaatsingen te voet en met de fiets. Samen met mobiliteitsplan (in opmaak) kan er gezocht worden naar methodes om dit te monitoren. Enkel met een juiste kwantificering kan er goed geëvalueerd worden.

6.3 Thema Biodiversiteit

6.3.1 Huidige situatie

6.3.1.1 Beschermingszones natuur

De belangrijkste beschermingszone binnen de gemeentegrenzen is ongetwijfeld de noordoostelijke punt van het gebied Kalmthoutse heide (Figuur 6-1). Dit gebied is beschermd als Speciale Beschermingszone van de Habitatrichtlijn (SBZ-H) (BE2100015), als Speciale Beschermingszone van de Vogelrichtlijn (SBZ-V) (BE2100323) en als deel van het Vlaamse Ecologisch Netwerk (VEN) (gebiednr. 301). Samen met het Nederlandse gebied 'Brabantse Wal' (NL3009003, zowel SBZ-V als SBZ-H) maakt het bovendien deel uit van het 'Grenspark Kalmthoutse heide'.

Op relatieve korte afstand ten zuiden van de gemeentegrens ligt ook nog verschillende deelgebieden van het SBZ-V 'De Maatjes, Wuustwezelheide en Groot Schietveld' (BE2101437) waarvan de Maatjes zelf ook aangeduid is als VEN-gebied (302).

De meeste erkende en Vlaamse natuurreservaten liggen binnen de afbakening van de Kalmthoutse heide en de Maatjes. In Essen zelf ligt echter ook nog het Vlaamse natuurgebied 'Achterste en Wildertse duintjes' en net ten westen van de Maatjes, buiten de gemeentegrens, ligt het natuurreservaat Marijnenvennen dat beheerd wordt door Natuurpunt vzw. Van dit laatste is geen exacte afbakening gekend waardoor het niet op kaart is weergegeven.

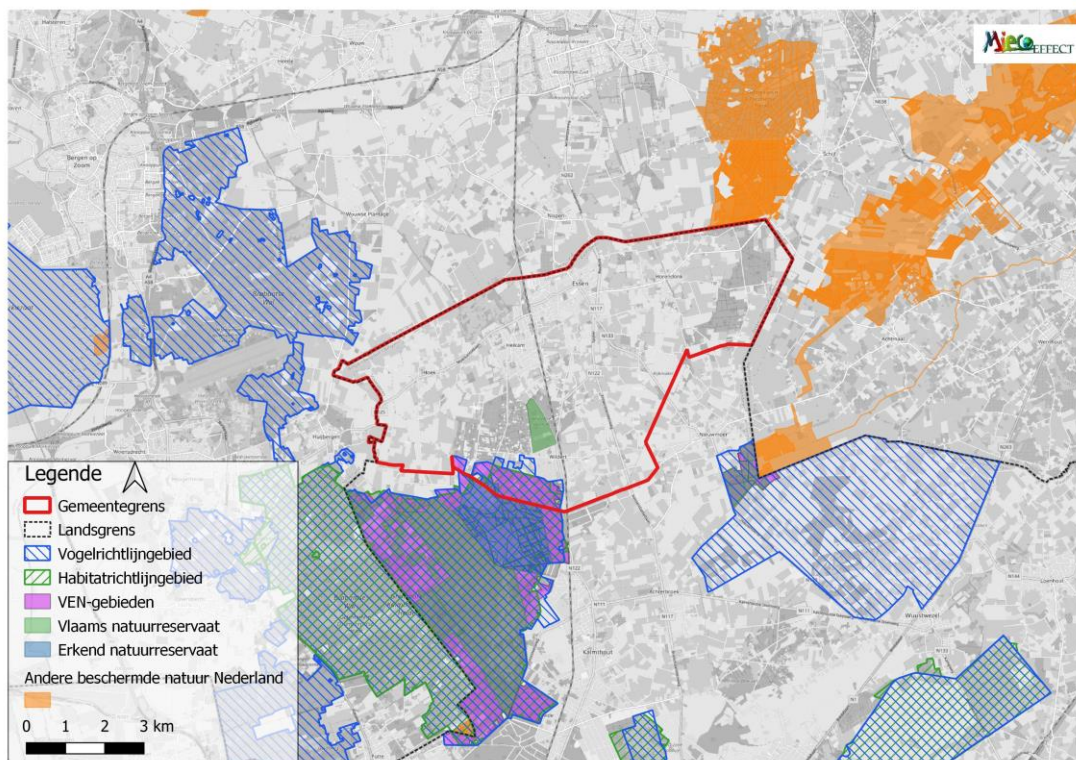
In Nederland, grenzend aan de gemeente, liggen ook nog enkele gebieden die een bescherming genieten op vlak van natuur maar die buiten het Natura2000-netwerk gelegen zijn. Het gaat ondermeer om 'De Rucphense bossen' en 'Rucphense heide' ten noorden van Essen, de 'Oude Buissche Heide' ten noordoosten en de 'Matjens' ten zuiden, grenzend aan de Maatjes.

6.3.1.2 Waardevolle ecotopen en faunistisch belangrijke gebieden

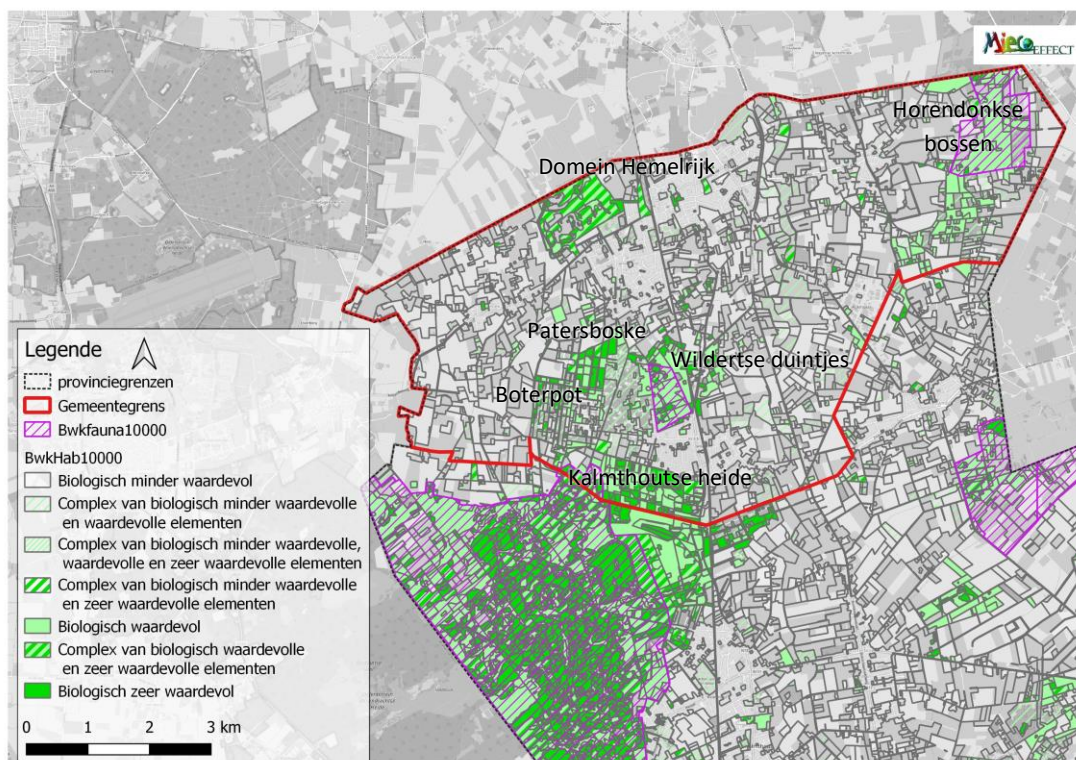
De biologische waarderingskaart (Figuur 6-2) geeft een algemeen beeld van de locaties waar waardevolle vegetaties voorkomen op het grondgebied van de gemeente. Daarnaast worden ook de zogenaamd 'faunistisch belangrijke gebieden' aangeduid. Dit zijn gebieden waarvan geweten is dat bijzondere soorten of grote aantallen dieren voorkomen.

De verschillende beschermingszones komen duidelijk naar voor als biologische waardevolle zones. Buiten de beschermingszones komen echter nog enkele zones voor die aangeduid zijn als biologisch waardevol of zeer waardevol zoals het parkgebied Domein Hemelrijk, het Patersboske, de weekendzone Boterpot en de Horendonkse bossen.

De Kalmthoutse heide, de Wildertse duintjes en de Horendonkse bossen zijn ook aangeduid als faunistisch belangrijk gebied.

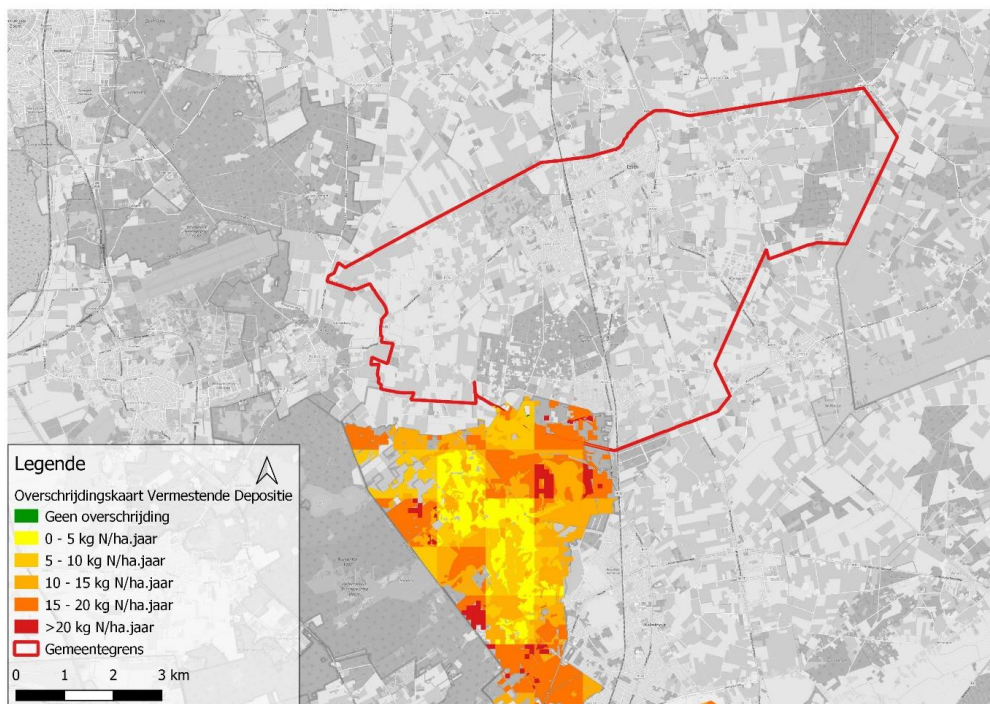
Figuur 6-1 Beschermingszones natuur

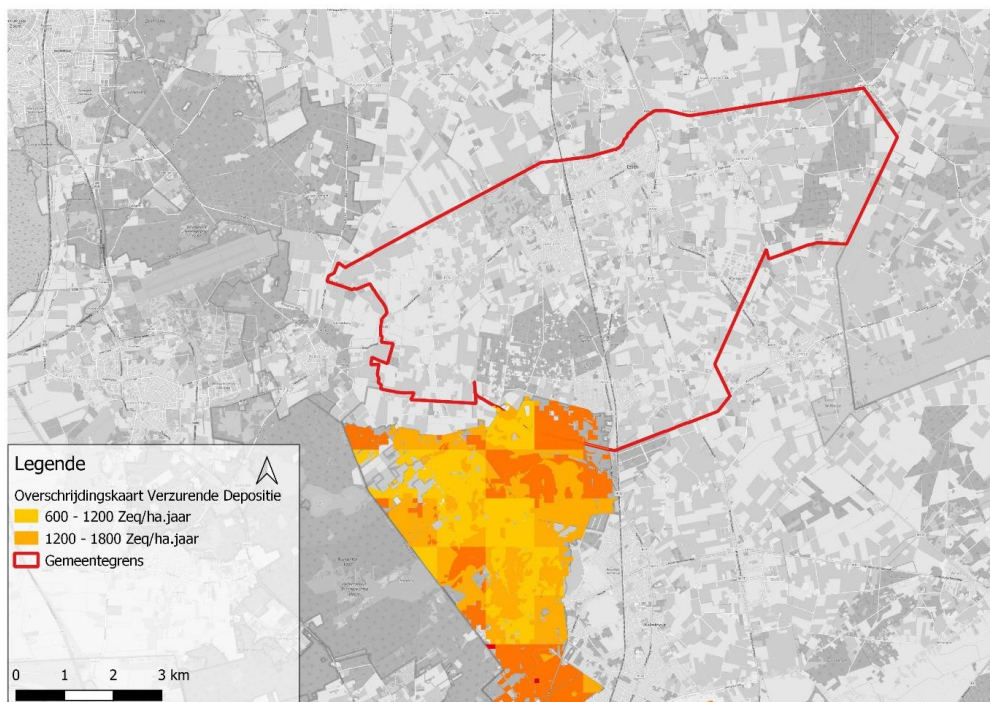
Figuur 6-2 Biologische waarderingskaart

6.3.1.3 Huidige impact vermestende en verzurende deposities

Ter hoogte van de Europese habitattypes binnen de SBZ-H die deels binnen de gemeentegrenzen liggen, is er momenteel een duidelijke overschrijding van de drempelwaarden voor vermestende en verzurende deposities. In het geval van vermestende deposities gaat het om stikstofdeposities, bij de verzurende deposities gaat het naast stikstof ook nog om zwaveldeposities.

Figuur 6-3 Overschrijdingskaart vermestende deposities.

Figuur 6-4 Overschrijdingskaart verzurende deposities.

6.3.2 Relevante beleidsdoelstellingen

In zowel het natuurdecreet, het bosdecreet als het soortenbesluit zijn relevante beleidsdoelstellingen opgenomen waaraan het beleidsplan zal moeten afgetoetst worden.

In het *natuurdecreet* zijn vooral twee begrippen belangrijk: het *standstill-beginsel* en de *zorgplicht*. Dit principe stelt dat de nieuwe ontwikkelingen die voorzien worden zeker niet mogen zorgen voor een achteruitgang op vlak van natuur. Dit geldt zowel op vlak van oppervlakte als op vlak van kwaliteit. De zorgplicht betekent dat moet nagegaan worden of het beleidsplan er voldoende voor zorgt dat 'schade' (cf. Natuurdecreet) voor de natuur zoveel mogelijk *vermeden* wordt.

Dit houdt onder meer de bescherming in van de bestaande natuur en natuurelementen, zoals habitats, holle wegen, houtkanten, poelen, waterrijke gebieden, heiden en historisch permanent grasland, ongeacht waar de natuur en de natuurelementen zich bevinden.

De zorgplicht betekent niet dat nieuwe ontwikkelingen niet mogelijk zijn, wel dat voldoende moet onderzocht worden of eventuele schade niet kan vermeden worden.

Naast deze doelstellingen die overal gelden, zijn er ook nog de gebiedsgerichte doelstellingen van het natuurdecreet.

Voor VEN-gebieden moet specifiek worden nagegaan of geen '*onvermijdbare en onherstelbare schade*' kan optreden omwille van het plan. Binnen het VEN wordt een onderscheid gemaakt tussen de grote eenheden natuur (GEN) en de grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO). Daarnaast is er ook nog het verwevings- en ondersteunend netwerk IVON dat bestaat uit natuurverwevingsgebieden (NVWG) en natuurverbindingsgebieden (NVBG). Het aftoetsen van het risico op onvermijdbare en onherstelbare schade in een zogenaamde 'verscherpte natuurtoets' moet enkel voor de gebieden van het VEN zelf.

Daarnaast zorgt de implementatie van de Europese richtlijnen in het natuurdecreet ervoor dat voor de speciale beschermingszones niet enkel moet aangetoond worden dat negatieve effecten vermeden worden, maar dat het plan ook geen belemmering mag vormen voor het *bereiken van de natuurdoelen* voor deze gebieden. Dit wordt onderzocht in een passende beoordeling.

Van het *bosdecreet* is vooral het principe van het *behoud van een gelijkwaardig bosareaal* belangrijk. Concreet betekent dit dat voor het beleidsplan ruimte zal nagegaan worden wat de bosbalans is. Kan er netto bos verdwijnen door het plan of komt er net bos bij?

Het *soortenbesluit* ten slotte, zorgt voor de bescherming van specifieke soorten. Dit houdt in dat er geen schade mag zijn voor deze soorten of hun leefgebied en ook dat er soortbeschermingsprogramma's (SBP) worden uitgewerkt waarin maatregelen worden voorgesteld om voor specifieke soorten ervoor te zorgen dat de gunstige staat van instandhouding kan bereikt worden.

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema biodiversiteit rekening houden met de volgende vragen:

- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte in de gemeente Essen het stand-still principe (cf. Natuurdecreet) kan invullen?

- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen, in geval van projectontwikkeling in lijn met het plan, schade aan natuur kan vermijden (cf. Natuurdecreet)?
- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen kan vermijden dat er onherstelbare en onvermijdbare schade aan VEN-gebieden optreedt (cf. Natuurdecreet)?
- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen kan vermijden dat er betekenisvolle effecten ten aanzien van NATURA2000-gebieden zouden optreden (cf. Natuurdecreet)?
- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen ervoor kan zorgen dat de bosbalans positief is (i.e. er netto geen bos verdwijnt) (cf. Bosdecreet)?
- In hoeverre mag verwacht wordt dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen niet zorgt voor schade voor soorten die beschermd zijn volgens het soortenbesluit?
- In hoeverre mag verwacht worden dat de implementatie van het Beleidsplan Ruimte voor de gemeente Essen bijdraagt aan het behalen van doelstellingen die geformuleerd worden in soortbeschermingsprogramma's (cf. Soortenbesluit)?

Het doel is om vroegtijdig mogelijke problemen in kaart te brengen maar ook om nog niet benutte kansen om beleidsdoelstellingen te ondersteunen in beeld te brengen.

6.3.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Biodiversiteit

6.3.3.1 Impact van de strategische visie

Alle zones met waardevolle natuur zijn mee opgenomen in de afgebakende open ruimte. Dit betekent dat ruimtebeslag en verharding zal geminimaliseerd worden en dat de kwaliteit van de open ruimte zal versterkt worden. In de landschapseenheid Parklandschap is aandacht voor de bosclusters, waardevolle graslanden en KLE's in het landbouwlandschap. In de Landschapseenheid bos- en heidelandschap wordt nog meer gestreefd naar natuurontwikkeling door bosuitbreiding en -omvorming en het versterken van heiderestanten en stuifduinen. In de landschapseenheid Valleilandschap worden de waterlopen opgewaardeerd en wordt gestreefd naar natuurinclusieve landbouw. In de landschapseenheden Landbouwlandschap en Compartimentenlandschap is er oog voor kleine landschapselementen.

Het aanduiden van de open ruimte betekent echter niet dat helemaal geen ruimte meer kan ingenomen worden. Het beschermen van de waardevolle natuur binnen deze zones blijft dus wel een aandachtspunt. Globaal zorgt het beleidsplan er echter wel voor dat de kans verkleind dat de waardevolle natuur zomaar ingenomen wordt. In het beleidskader open ruimte (zie verder) wordt bovendien duidelijk gemaakt dat bijkomend ruimtebeslag effectief gemonitord zal worden.

Door het opnemen van alle zones met waardevolle natuur in de afgebakende open ruimte, wordt schade aan de natuur voor een groot deel vermeden. Daarnaast worden in sommige zones echter medegebruik voor recreatie vooropgesteld. Hierbij zal er onvermijdelijk een risico zijn voor verstoring van gevoelige soorten. Dit zal dan ook een aandachtspunt moeten zijn. Schade aan de natuur wordt ook vermeden door binnen de kernen groene zones open te houden en door woonreservegebieden niet te ontwikkelen.

Binnen de gemeentegrenzen is enkel de Kalmthoutse heide opgenomen als VEN-gebied en Natura2000 gebied. Het gaat om een privé domein met bestaande bebouwing waardoor mogelijk nog

wel uitbreiding mogelijk is. Eventuele wijzigingen zullen echter sowieso moeten afgetoetst worden in een verscherpte natuurtoets en passende beoordeling waardoor schade sowieso voorkomen wordt. Gezien de omgeving van dit gebied mee opgenomen is in de landschapseenheid Bos- en heidelandschap zal er een groter geheel kunnen ontstaan wat gunstig is voor de soorten in het gebied. Binnen deze landschapseenheid worden ook duidelijke ambities voor natuurontwikkeling en beperkingen voor bijvoorbeeld weekendverblijven naar voor geschoven. Dit is zeker positief.

In de landschapseenheid Bos- en heidelandschap wordt bosuitbreiding vooropgesteld. Algemeen wordt ook de omvorming van naaldbos naar loofbos naar voor geschoven. Het plan zal hierdoor een positieve bijdrage hebben voor de bosbalans.

In de landschapseenheden Parklandschap en Bos- en heidelandschap De opwaardering van de waterlopen kan ook een belangrijke meerwaarde zijn voor verschillende soorten. In het plan is veel aandacht voor KLE's in de landschapseenheden Landbouwlandschap en Compartimenteringslandschap. Dit is positief voor bijvoorbeeld vleermuizen. Hoewel sprake is van 'natuurinclusieve landbouw' blijven de voorstellen echter beperkt tot de perceelsranden (KLE's en beken). Ook worden suggesties vermeld (gebruik van natuurlijke meststoffen, niet ploegen tot aan de rand) die een grote meerwaarde zouden kunnen vormen maar hier niet concreet uitgewerkt worden.

Waar ook ruimte voorzien wordt voor recreatie, zal het potentieel verstorende aspect hiervan een aandachtspunt moeten zijn.

Ook binnen de kernen is er aandacht voor natuurverbinding langs waterlopen (Magerbeek, Moerbeek, Horendonkse vaart) of over land (dreven, groene zones langs spoorweg). Ook hier is de combinatie van zachte recreatie met natuurverbinding een aandachtspunt.

6.3.3.2 Impact van het beleidskader open ruimte

	Impact van de algemene ambities en acties Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Biodiversiteit	
Stand-still-principe	Alle zones met waardevolle natuur zijn mee opgenomen in de afgebakende open ruimte. Dit betekent dat ruimtebeslag en verharding zal geminimaliseerd worden en dat de kwaliteit van de open ruimte zal versterkt worden. Zeer positief hierbij is dat het bijkomend ruimtebeslag ook effectief gemonitord zal worden zodat in kaart gebracht wordt or de doelstelling van het terugdringen van het bijkomend ruimtebeslag bereikt wordt. Ook de kleine landschapselementen worden in kaart gebracht.
Schade aan natuur	In de landschapseenheid Parklandschap is aandacht voor de bosclusters, waardevolle graslanden en KLE’s in het landbouwlandschap. De uitbreiding van het bosbeheerplan tot een natuurbeheerplan zal mee verzekeren dat schade aan de natuur vermeden wordt. In de Landschapseenheid bos- en heidelandschap wordt nog meer gestreefd naar natuurontwikkeling door bosuitbreiding en -omvorming en het versterken van heiderestanten en stuifduinen. Voor verschillende delen wordt een natuurbeheerplan opgemaakt. Ook wordt een monitorings- en handhavingsbeleid uitgewerkt dat onder andere versnippering moet tegengaan. In deze landschapseenheid wordt dan ook sterk ingezet op behoud en uitbreiding en wordt zeker geen schade aan de natuur verwacht. In de landschapseenheid Valleilandschap worden de waterlopen opgewaardeerd en wordt gestreefd naar natuurinclusieve landbouw. Zowel de natte natuurverbindingen (waterlopen en valleizone) als de droge natuurverbindingen (KLE) worden versterkt. Dit wordt concreter vastgelegd in een RUP Valleilandschap en een natuurbeheerplan langs de waterlopen De landbouwactiviteiten moeten inpasbaar zijn in deze visie en bijvoorbeeld rekening houden met de watergevoeligheid. Ook hier zal er dan ook eerder een versterking zijn van de natuur en wordt geen schade verwacht. In de landschapseenheid Landbouwlandschap is er oog voor kleine landschapselementen, het gebruik van natuurlijke meststoffen, teeltwisseling en het niet meer ploegen tot aan de perceelsranden. Er wordt een RUP opgesteld dat er onder andere voor moet zorgen dat intensieve landbouw op ruime afstand blijft van kwetsbare natuur. Dit zal helpen om schade aan de natuur te voorkomen. In de landschapseenheid compartimentenlandschap wordt het behoud en het versterken van de boszones en kleine landschapselementen als inrichtingsprincipe naar voor geschoven. Dit zou concreet vorm moeten krijgen in een landschapsplan. Ook hier zal er dan ook eerder een versterking zijn van de natuur en wordt geen schade verwacht.
Schade aan VEN	Binnen de gemeentegrenzen is enkel de Kalmthoutse heide opgenomen als VEN-gebied. Er liggen ook geen andere VEN-gebieden vlak buiten de gemeentegrenzen. Het gedeelte van de Kalmthoutse heide dat aangeduid is als VEN-gebied is integraal opgenomen in de afgebakende open ruimte. Het gaat om een privédomein met bestaande bebouwing waardoor mogelijk nog wel uitbreiding mogelijk is. Eventuele wijzigingen zullen echter sowieso moeten afgetoetst worden in een verscherpte natuurtoets waardoor schade sowieso voorkomen wordt. Verstoring van de fauna in het VEN-gebied wordt voorkomen door de ligging in erkend natuurgebied of privédomein. Gezien de omgeving van het VEN-gebied mee opgenomen is in de landschapseenheid Bos- en heidelandschap zal er een groter geheel kunnen ontstaan wat gunstig is voor de soorten in het gebied. Binnen deze landschapseenheid worden ook duidelijke ambities voor natuurontwikkeling en beperkingen voor bijvoorbeeld weekendverblijven naar voor geschoven. Dit is zeker positief.
Effecten op Natura 2000	Ook voor Natura2000 is het privé-domein Wildven het enige deel binnen de gemeentegrenzen. Hiervoor gelden dan ook dezelfde bedenkingen als reeds vermeld voor het VEN. Indien er mogelijk een impact is op de Europese habitats die voorkomen binnen dit gebied, zal er steeds een passende beoordeling moeten opgemaakt worden waarin zal aangetoond moeten worden dat er geen betekenisvolle impact kan zijn op de staat van instandhouding. Verstoring van de fauna in het habitat- en vogelrichtlijngebied wordt voorkomen door de ligging in erkend natuurgebied of privédomein. Gezien de omgeving van het habitat- en vogelrichtlijngebied mee opgenomen is in de landschapseenheid Bos- en heidelandschap zal er een groter geheel kunnen ontstaan wat gunstig is voor de soorten in het gebied. Binnen deze landschapseenheid worden ook duidelijke ambities voor natuurontwikkeling en beperkingen voor bijvoorbeeld weekendverblijven naar voor geschoven. Dit is zeker positief.
Bosbalans	In de landschapseenheden Bos- en heidelandschap en Compartimentenlandschap wordt bosuitbreiding vooropgesteld. De omvorming van naaldbos naar loofbos, die vermeld werd in de strategische visie wordt hier niet expliciet vermeld. Gezien in het Bos- en heidelandschap de opmaak van natuurbeheerplannen voorzien wordt, en in het Compartimentenlandschap een landschapsplan, kan verwacht worden dat dit hierin opgenomen zal worden. Het plan zal hierdoor een positieve bijdrage hebben voor de bosbalans.
Soorten	In de landschapseenheden Parklandschap en Bos- en heidelandschap zullen natuurbeheerplannen opgemaakt worden. Hiervan zullen de soorten die (potentieel) in deze zones voorkomen sowieso profiteren. De opwaardering van de waterlopen kan ook een belangrijke meerwaarde zijn voor verschillende soorten. In het plan is veel aandacht voor KLE’s in de landschapseenheden Landbouwlandschap en Compartimenteringslandschap. Dit is positief voor bijvoorbeeld

	Impact van de algemene ambities en acties Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
	vleermuizen. Hoewel sprake is van ‘natuurinclusieve landbouw’ blijven de voorstellen echter beperkt tot de perceelsranden (KLE’s en beken). Ook worden suggesties vermeld (gebruik van natuurlijke meststoffen, niet ploegen tot aan de rand) die een grote meerwaarde zouden kunnen vormen. De manier waarop dit zal gebeuren, anders dan doormiddel van beheersovereenkomsten, is echter niet volledig duidelijk. Hierdoor kan moeilijk ingeschat worden hoe groot de werkelijke impact hiervan zal zijn. Een aandachtspunt is de combinatie van natuur met de zachte recreatie die tot doel gesteld wordt in de landschapseenheden Bos- en heidelandschap en het Compartimentenlandschap. Bij ondoordachte inplanting van wandel- of fietspaden kan een belangrijke mate van verstoring ontstaan voor soorten.
Aanbevelingen	Rekening houden met potentiële risico’s van verstoring door zachte recreatie in de nabijheid van waardevolle natuur.

6.3.3.3 Impact van het beleidskader Levendige kernen

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
Biodiversiteit							
Stand-still-principe	Door het ondersteunen van het behoud van waardevol groen en de opmaak van een bomenplan wordt ernaar gestreefd om de stand-still te behouden. Bovendien worden nieuwe ontharding en gestimuleerd waardoor er ruimte voor natuur kan bij komen. In de concretere uitwerking per kern wordt voor Essen, Wildert en Horendonk wordt het behoud van de bestaande groene ruimtes en dreven expliciet opgenomen als actie. Het plan sluit dan ook aan bij het stand-still principe.	Het ontharden van publieke ruimte zal aanleiding geven tot meer natuur en sluit dan ook zeker aan bij het stand-still principe.	Dit deel van het beleidskader heeft geen impact op het stand-still principe.	Dit deel van het beleidskader heeft geen impact op het stand-still principe.	Door het open houden van zones met een groen karakter sluit het plan aan bij het stand-still principe.	Dit deel van het beleidskader heeft geen impact op het stand-still principe.	Dit deel van het beleidskader sluit aan bij het stand-still principe door in te zetten op het open houden van groene zones.
Schade aan natuur	In de concretere uitwerking per kern wordt voor Wildert en Horendonk het niet ontwikkelen van de woonreservegebieden ‘Wildert Oost’ en ‘Horendonk’ voorzien. Hierdoor wordt schade aan de natuur vermeden.	Dit deel van het beleidskader zorgt niet voor schade aan de natuur.	Het gaat grotendeels om het opwaarderen van bestaande trage wegen en slechts in beperkte mate over de aanleg van nieuwe verbindingen. Bovendien gaat het om verbindingen in de kern en niet door natuurgebied. Er is dan ook geen schade aan de natuur.	Dit deel van het beleidskader zorgt niet voor schade aan de natuur.	In de concretere uitwerking per kern wordt voor Wildert en Horendonk het niet ontwikkelen van de woonreservegebieden ‘Wildert Oost’ en ‘Horendonk’ voorzien. Hierdoor wordt schade aan de natuur vermeden.	Dit deel van het beleidskader zorgt niet voor schade aan de natuur.	Dit deel van het beleidskader zorgt ervoor dat schade aan de natuur vermeden wordt door groene zones open te houden.
Schade aan VEN	Het beleidskader Levendige kernen heeft geen impact op VEN-gebieden.						
Effecten op Natura 2000	Het beleidskader Levendige kernen heeft geen impact op Natura 2000 gebieden.						
Bosbalans	Het beleidskader Levendige kernen heeft geen impact op de bosbalans.						
Soorten	Het ontharden van openbare ruimtes kan ervoor zorgen dat het woongebied een minder harde barrière vormt voor soorten. Het ecologisch diversifiëren van openbare groene ruimtes kan	Het ecologische inrichten van publieke ruimtes kan zorgen voor leefgebied voor soorten of voor stapstenen tussen natuurgebieden.	Bij de aanleg van het fietspad langs de spoorweg in Wildert moet er aandacht zijn voor het samengaan met de functie als groene verbinding.	Dit deel van het beleidskader heeft geen impact op soorten.	Het openhouden van groene zones, en zeker het rekening houden met voldoende ruimte langs waterlopen zoals de Magerbeek zorgt ervoor dat (potentieel) leefgebied voor soorten behouden blijft.	Dit deel van het beleidskader heeft geen impact op soorten.	Het openhouden van groene zones, en zeker waar deze twee open ruimte gebieden verbinden, zorgt ervoor dat (potentieel) leefgebied voor soorten behouden blijft.

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
	zorgen voor meer mogelijkheden voor soorten. In de concrete uitwerking per kern is voor Essen het maximaal open leggen van de Magerbeek en de oeverinrichting van de Moerbeek zeer positief voor soorten. Ook het behoud en de versterking van de dreefstructuur is belangrijk, met name voor vleermuizen. Voor Wildert wordt de versterking van het groenblauwe netwerk wel vernoemd, maar zijn er geen concrete acties opgenomen. De heraanleg van de dorpskern biedt hiervoor echter wel kansen. Voor Horendonk wordt de robuuste inrichting van de Roosendaalse vaart vooropgesteld, zonder hier echter concrete acties aan te koppelen. Deze vaart met bomenrijen kan een belangrijke meerwaarde zijn op vlak van natuurverbinding. Voor Hoek kan de vergroening van de Moerkantse baan een meerwaarde zijn op het vlak van natuurverbinding. Ook hier is er echter geen concrete actie opgenomen.						
Aandachtspunten	Voor de kern Essen kan het openleggen van de Magerbeek en de Moerkant heel belangrijk zijn als leefgebied en vooral als natuurverbinding. Hierbij moet er echter voldoende aandacht zijn voor de passeerbaarheid van onderdoorgangen en, waar mogelijk, voor een natuurlijk oeverprofiel. De spoorwegberm wordt niet vernoemd als groene verbinding. Deze zou echter een mooie noord-zuid verbinding kunnen vormen, of vormt deze mogelijk al, tussen gebieden. Waar een fietspad wordt aangelegd langs de spoorweg moet aandacht zijn voor het vermijden van verstoring, bijvoorbeeld door het vermijden van of het kiezen van geschikte verlichting.						

6.3.3.4 Voortoets passende beoordeling

Onder de Europese wetgeving en haar doorvertaling in Vlaanderen (Natuurdecreet) geldt dat het veroorzaken van betekenisvolle aantasting van de doelstellingen en natuurlijke kenmerken van een Speciale beschermingszone (gebieden van de Habitat- en Vogelrichtlijn) niet is toegelaten.

Of er sprake kan zijn van impact van een project, plan of programma kan worden onderzocht in een zogenaamde voortoets. Als er impact wordt vermoed moet een passende beoordeling worden uitgevoerd. Een passende beoordeling is een onderzoek waarin de impact van het project, plan of programma wordt nagegaan en waarin het al dan niet betekenisvol zijn van deze impact wordt begroot.

Op het strategische niveau van dit plan is het uiteraard moeilijk om harde uitspraken te doen over de mogelijke impact van de voorgestelde beleidskeuzes. De verschillende onderdelen van het plan werden echter wel reeds besproken bij de aftoetsing aan de beleidsdoelstelling Natura2000.

Naast de reeds besproken effecten die vooral de focus leggen op ruimtebeslag, verstoring en versnippering/ontsnippering kunnen potentieel ook nog effecten optreden omwille van de een impact op eutrofiëring of verzuring omwille van een wijziging van de stikstofdepositie. Het strategisch niveau van het plan laat echter niet toe om een berekening van de impact uit te voeren die kan afgetoetst worden aan de beoordelingskaders van de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Zoals reeds besproken in § 6.3.1.3 is er al een sterke overschrijding van de vermestende en verzurende deposities ter hoogte van de SBZ-H die deels overlapt met de gemeente. De directe omgeving van het SBZ-H Kalmthoutse Heide maakt deel uit van de landschapseenheid bos- en heidelandschap waar vooral het ontwikkelen van de natuur voorop staat. Dit zal dan ook een positieve impact hebben op de stikstofdeposities. Ook in de andere landschapseenheden zijn er weinig elementen in het beleidsplan die aanleiding zouden kunnen geven tot een belangrijke toename van de stikstofdeposities. Zo wordt er geen belangrijke uitbreiding van industrie, intensieve landbouw of woongebied voorzien. Bij verdichting van woongebied kan verwacht worden dat nieuwe woningen slechts een beperkte impact zullen hebben gezien ze moeten voldoen aan de huidige normen voor nieuwbouw.

Hoewel een berekening van de stikstofdepositie niet mogelijk is, is er dan ook geen reden om aan te nemen dat het plan op zich aanleiding geeft tot een stijging van de stikstofdeposities. Voor nieuwe vergunningsplichtige activiteiten zal een individuele aftoetsing sowieso nodig zijn.

Op basis van bovenstaand overzicht kunnen we besluiten dat het beleidsplan op zich geen betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone met zich mee zal brengen.

6.3.3.5 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Het beleidsplan zet sterk in op natuur. Alle waardevolle en beschermde natuur is opgenomen in het open ruimtegebied waardoor bijkomend ruimtebeslag zoveel mogelijk vermeden wordt. Ook binnen de kernen worden groene zones zoveel mogelijk behouden. Deze doelstellingen worden ook zeer concreet verankerd door bijkomend ruimtebeslag te monitoren, RUP's of BPA's aan te passen waar nodig of ervoor te kiezen om woonreservegebieden niet te ontwikkelen.

Bovendien wordt ingezet op een verder opwaardering en uitbreiding. Voor verschillende zones wordt de opmaak van een natuurbeheerplan voorzien. Daarnaast wordt ook gestreefd naar bosuitbreiding, het herstel en de uitbreiding van KLE's en het terug openleggen van beken in de dorpskern van Essen.

Op deze manier ontstaat een netwerk van stapstenen en natuurverbindingen doorheen de volledige gemeente.

Het beleidskader zorgt op deze manier niet enkel voor het behoud maar ook voor de uitbreiding van de natuurwaarden in de gemeente. Het enige aandachtspunt hierbij is dat voldoende aandacht moet gaan naar mogelijke verstorende effecten bij het combineren van zachte recreatie met natuur of natuurverbindingen.

6.3.3.6 Leemten in de kennis

Gezien het hoge abstractieniveau van het beleidskader zijn er onvermijdelijk veel onzekerheden over de werkelijke impact van het voorgestelde beleid. In de analyse werd getracht zoveel mogelijk de risico's in kaart te brengen en aanbevelingen te doen om deze te vermijden of om een positievere impact te hebben.

6.3.3.7 Grensoverschrijdende effecten

Verschillende van de open ruimte gebieden sluiten aan bij natuurgebieden in Nederland. Gezien hoofdzakelijk positieve tot zeer positieve effecten verwacht worden op het vlak van natuur, kan dit ook grensoverschrijdend enkel positieve effecten veroorzaken.

6.3.3.8 Suggesties voor monitoring

In het plan is al veel monitoring voorzien als het opvolgen van bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte gebieden. Ook de KLE's zullen in kaart gebracht worden en voor bepaalde zones wordt een bomenplan opgemaakt. Waar natuurbeheerplannen worden opgemaakt, zal dit ook inhouden dat er een monitoring gebeurt.

Het is dan ook niet nodig om nog bijkomende monitoring te voorzien, bovenop wat nu reeds in het plan voorzien wordt.

6.4 Thema Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie

6.4.1 Huidige situatie

Volgens de traditionele landschappenindeling van Vlaanderen⁹ behoort Essen tot het gebied van de Noorderkempen en meer bepaald het land van Brecht. Het wordt gevormd door een cuestaruig van de kleien van de Kempen, gedeeltelijk onder zanddek en met plaatselijk landduinen. In dit deel hebben zich recent nieuwe landschappen gevormd door de ruilverkaveling. Het gebied aansluitend bij de Kalmthoutse heide, dat nog deels uit heide en bos bestaat, is als een apart deelgebied opgenomen.

Dit overwegend vlakke landschap is samengesteld uit grote compartimenten weiland en (naaldhout)bos. De nederzettingsstructuur is gegroeid uit driesdorpen, rijgehuchten en geïsoleerde nederzettingen. Deze nederzettingsstructuur werd echter grondig gewijzigd door de aanleg van grote infrastructuren. De spoorlijn en de gewestweg naar Nederland maakte van Essen een belangrijk grensdorp wat de groei stimuleerde.

⁹ Traditionele landschappen in Vlaanderen, visueel-landschappelijke kenmerken, begrenzing en versnippering van de open ruimte, M. Antrop en S. Van Damme, 1995

In de Landschapsatlas (1996-2001) werden relictobjecten geselecteerd op basis van de criteria herkenbaarheid, gaafheid en samenhang. Ze worden ingedeeld in ankerplaatsen¹⁰, relictzones¹¹, lijnrelicten en puntrelicten. Voor Essen gaat het om volgende elementen (zie Figuur 6-5):

Ankerplaatsen

- Het Hemelrijk (1)
- De Nol (2)

Relictzones

- Vallei van de Kleine Aa (3)
- Kalmthoutse Hoek en Hemelrijk (4)
- Essen Akker (5)
- Essen Duinen, Klein Horendonkse Heide en Magermanse Heide (6)
- Heide- en Bosgebied Kalmthout – Essen (7)

Verder zijn een aantal lijn- en puntrelicten geselecteerd:

- lijnrelicten: Oude Moervaart (8), Oude postbaan (9), Vertakkingsvaart (10), Roosendaalse vaart (11) en Wuustwezelse vaart (12).
- puntrelicten: Klokhoeve, Kiekenhoeve, Hemelrijk Quarantainestallen, Kerk St. Antonius van Padua, O.L.V. kerk en oude molenramp, Heuvelplein met gemeentehuis, pastorie en monument, Ringelse hoeve, Kerk St.-Vincentius à Paulo en herberg De Uil, Grote Horendonkse hoeve, gehucht Vaartkant, Oude molenramp, St.-Pieterskerk Essenhoek, merkwaardige solitaire boom, Roode hoef, Ringvenhoeve, Blauwe Hoef, Voorste hoeve, voormalige Rouwmoershoeve en Gerardusklooster, O.L.V. kerk Nieuwmoer, Achterste hoeve, Verbrande hoeve, St.-Jan-de-Doperkerk, Bakkersmolen.

Enkele van deze puntrelicten zijn ook juridisch beschermd (zie Figuur 6-6). Het gaat met name over

- Essen oude Pastorie (monument + cultuurhistorisch landschap)
- Stationsgebouw, goederenloods en quarantainestallen (monument)

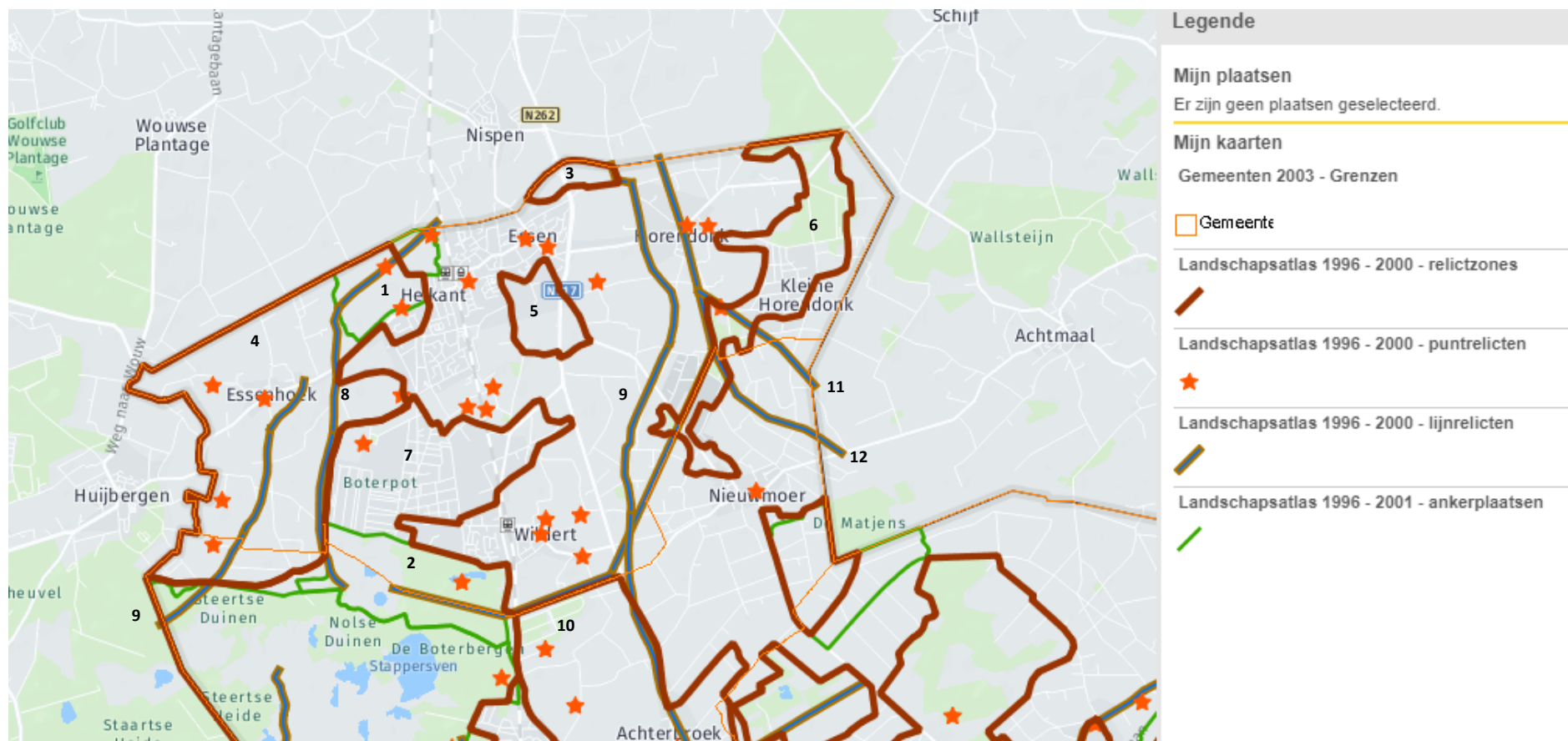
Het beschermd cultuurhistorisch landschap van de Kalmthoutse heide grenst in het noorden aan de gemeente.

Verder zijn een aantal puntrelicten, maar bijkomend ook verschillende gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed, veelal binnen het bebouwd weefsel van Essen.

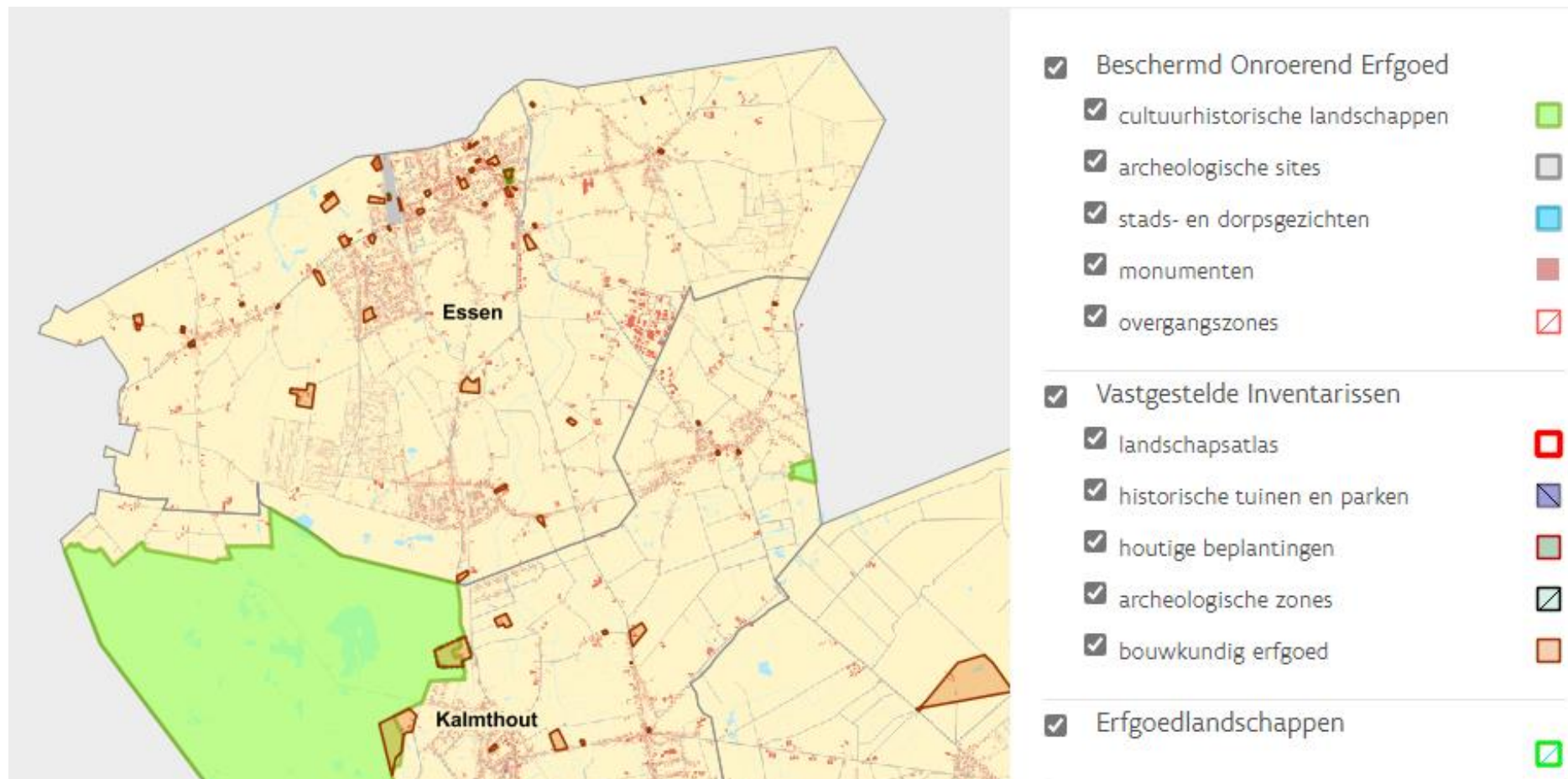
Er zijn op het grondgebied van de gemeente Essen geen zones met archeologische waarde juridisch vastgesteld. Dit betekent niet dat er geen ongekende sites met archeologische waarde voorkomen.

¹⁰ Ankerplaatsen zijn vanuit een erfgoedperspectief de meest waardevolle landschappelijke ensembles in Vlaanderen. Het zijn grotere landschappelijke gehelen waarin een geheel van gevarieerde erfgoedelementen kan teruggevonden worden.

¹¹ Relictzones: gebieden met een grote dichtheid aan punt- of lijnrelicten, zichten en ankerplaatsen en zones waarin de verbondenheid tussen de waardevolle landschapselementen belangrijk is voor de gehele landschappelijke waardering

Figuur 6-5 Landschapsatlas (bron: geopunt)

Figuur 6-6 Beschermd erfgoed (geoportaal onroerend erfgoed)

6.4.2 Relevante beleidsdoelstellingen

In de goedgekeurde strategische visie van het beleidsplan Ruimte Vlaanderen (2018) is één van de subdoelstellingen de waardering van erfgoed en de karakteristieken van het landschap: *De inrichting van de ruimte gebeurt met respect voor het onroerend erfgoed en de karakteristieken van het landschap en zet in op een sterke identiteit door voort te bouwen op cultuurhistorische waarden. Inrichting draagt bij aan de waardering van erfgoed en de karakteristieken van het landschap door de toepassing van de ruimtelijke principes die ingaan op aspecten zoals (historische) gebiedskenmerken en beleving.*

Verder stelt het Vlaams regeerakkoord (2019-2024) dat historische gebouwen, sites en landschappen herkenbare bakens zijn in een veranderende omgeving; ze laten zien waar we vandaan komen, wie we zijn en welke ontwikkeling we doormaken. Het is daarom van belang zorg te dragen voor deze sites en ze op een goede manier door te geven aan de toekomstige generaties.

Het Onroerend Erfgoed zal nog meer ingezet worden als troef. Uitdaging is om met diverse partners een goede (her-)bestemming te vinden voor ons onroerend erfgoed, die economisch en functioneel haalbaar is en waarbij we het erfgoed niet onder een stomp plaatsen maar inzetten in een bredere maatschappelijke context: toerisme, werkgelegenheid, vastgoedwaarde, ... We kiezen voor een innovatieve omgang bij ons bestaand patrimonium.

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie rekening houden met de volgende vragen:

- draagt het beleidsplan ruimte bij aan de doelstelling om de inrichting van de ruimte met respect voor het onroerend erfgoed en de karakteristieken van het landschap te laten gebeuren?
- draagt het beleidsplan ruimte bij aan de doelstelling om een ‘goede’ herbestemming te vinden voor het onroerend erfgoed?

6.4.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie

6.4.3.1 Impact van de strategische visie

De gemeente wil met haar strategische ruimtelijke visie ‘Essen 2040’ in de eerste plaats een groene, gezonde gemeente zijn waarbij de kwaliteit van zowel de resterende open ruimte als van de kernen wordt verbeterd. Door het openruimtebeleid te koppelen aan elke landschapseenheid wordt de identiteit van de open ruimte versterkt. De groei van de gemeente wordt opgevangen in de kernen, rekening houdend met het groen-blauw netwerk en een veerkrachtige en inclusieve publieke ruimte. In essentie betekent dit ook een verbetering van de kwaliteit van het visueel waarneembare landschap van diezelfde open en bebouwde ruimte.

De strategische visie op de open ruimte onderscheidt vijf grote landschapseenheden:

- Het **parklandschap** (1) dat ongeveer overeenkomt met het landschappelijk geheel/ankerplaats Hemelrijk¹². Eén van de uitgangspunten is het behoud en versterken van de erfgoedwaarden, wat uiteraard zeer positief wordt beoordeeld;
- Het **Bos- en Heidelandschap** (2) omvat het landschappelijk geheel/ankerplaats De Nol (voormalig turfwingebied), het deel van de relictzone Heide- en Bosgebied Kalmthout-Essen op het grondgebied van Essen, en de relictzone 'Essen Duinen, Klein Horendonkse Heide en Magermanse Heide'. Het bijkomend ruimtebeslag van de vele recreatiewoningen en andere activiteiten in het gebied wordt tot een minimum beperkt (eveneens zeer positief te beoordelen);
- **Valleilandschap** (3) van de Kleine Aa en Spillebeek ligt gedeeltelijk in de relictzone 'Vallei van de kleine Aa en de relictzone 'Kalmthoutse Hoek en Hemelrijk'. Dit kleinschalig landschap moet worden versterkt door nieuwe, natte natuur en kleine landschapselementen langsheen de beken. Leegstaande, verouderde, niet-erfgoedwaardevolle constructies worden afgebroken.
- Het **Landbouwlandschap** (4) neemt het overgrote deel in van de open ruimte. Enkel het gebied ten westen van de vallei van de Spillebeek behoort tot een relictzone 'Kalmthoutse Hoek en Hemelrijk'. Ook in dit gebied moet de landbouw maximaal rekening houden met de eigenheid van het landschap, zijnde de openheid en de kleine landschapselementen. Er komen in dit gebied een aantal lijnrelicten voor, zoals de Oude Postbaan tussen Putte en Rucphen, de Oude Moervaart en de Vertakkingsvaart. Deze kunnen een rol spelen in het versterken van de landschappelijke identiteit.
- Het **Compartimentenlandschap** (5) is een afwisselend open en gesloten landschap tussen de kern van Wildert en Essen. Het komt min of meer overeen met de relictzone 'Essen Akker'. De eigenheid van dit gebied (landschapskamers) moet worden behouden en hersteld op plaatsen waar zij zijn verloren geraakt.

Voor de bebouwde ruimte is het orderwoord 'kernversterking'. Hiervoor wordt telkens het DNA (of de identiteitsbepalende elementen) van elke kern bepaald en deze worden minstens gerespecteerd en indien mogelijk versterkt.

Verdichten mag niet betekenen dat alle binnengebieden en grote percelen zomaar worden verkaveld in functie van bijvoorbeeld meergezinswoningen. Een aantal waardevolle gebouwen zoals de Oude Pastorie en het Stationsgebouw zijn beschermd als erfgoed, andere zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed, en dateren overwegend uit de 19de en begin 20ste eeuw, maar ongetwijfeld is dit slechts een fractie van het waardevol bouwkundig erfgoed. Een verdere inventarisatie en evaluatie, ook voor meer recente woningen en gebouwen die beeldbepalend kunnen zijn, zal wellicht noodzakelijk zijn om een heldere verdichtingsstrategie vast te leggen.

Er worden tevens zes leefkwaliteitsthema's bepaald. Eén ervan is beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties. De beeldbepalende bebouwing moet, zoals hierboven al aangegeven, een uitgangspunt zijn bij verdichtingsprojecten.

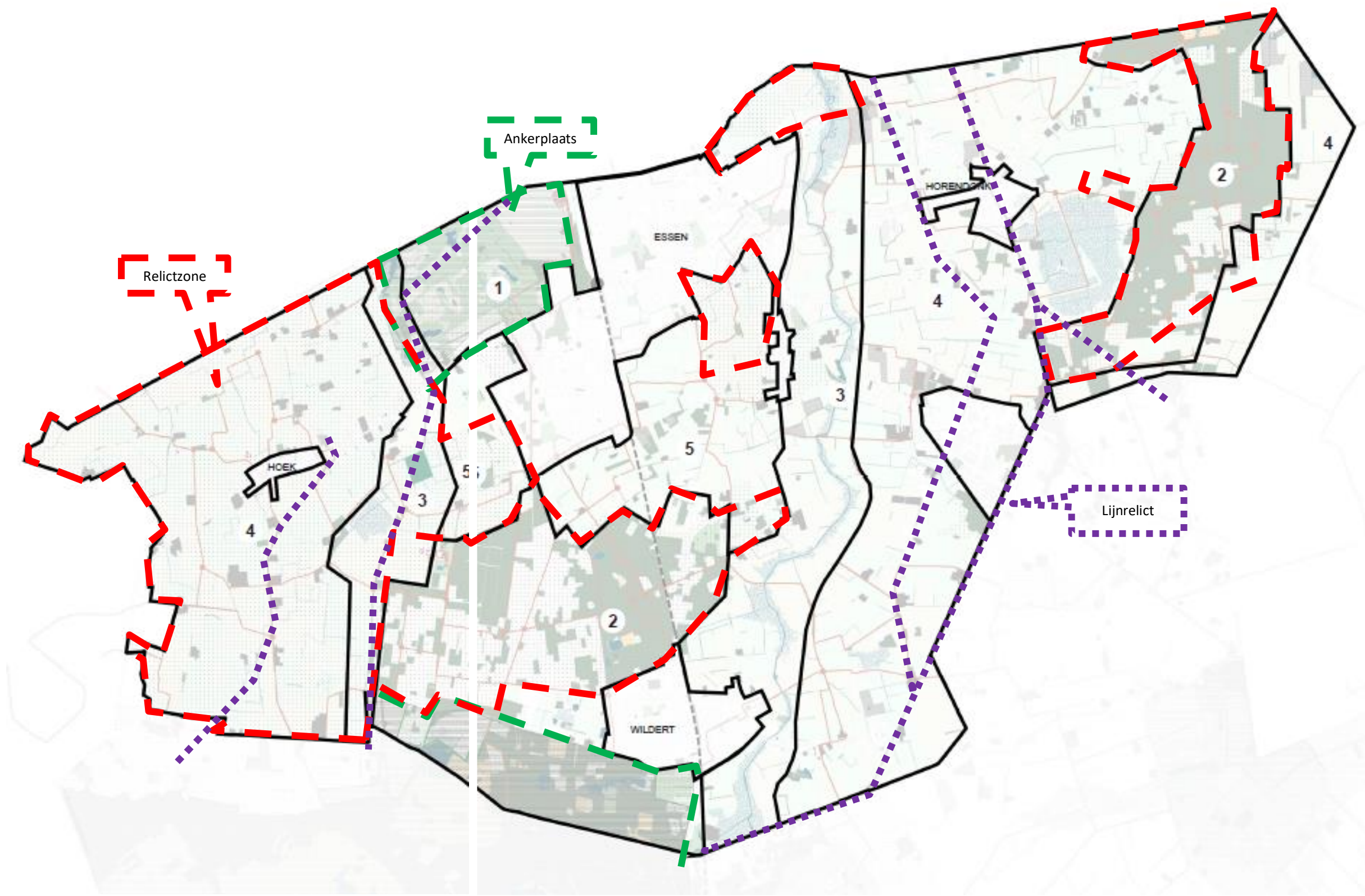
Een ander thema is trage en collectieve mobiliteit. Trage wegen, zeker als ze een historisch karakter kennen als buurt- of voetwegen uit de atlas van 1841, zijn een essentieel onderdeel van de

¹² Sinds de invoeging van het nieuwe decreet onroerend erfgoed in 2015 worden de ankerplaatsen uit de landschapsatlas landschappelijke gehelen genoemd. Net als relictzones genieten landschappelijke gehelen/ankerplaatsen geen enkele juridische bescherming, in tegenstelling tot wat op verschillende plaatsen in de strategische nota en het beleidskader open ruimte wordt vermeld.

landschappelijke structuur van een gemeente. Een herwaardering ervan onder de vorm van herstel of verplaatsing, of zelfs nieuwe verbindingen zal de bestaande landschappelijke structuur van de open ruimte versterken. Trage wegen kunnen ook een kapstok zijn om kleine landschapselementen te herintroduceren. Specifiek voor Essen kan gedacht worden aan de herwaardering van een aantal lijnrelicten die in relatie staan met de ontginningsgeschiedenis van het dorp (zie ook hierboven).

Er worden ook een aantal strategische locaties aangeduid, waarvoor de gemeente een geïntegreerde visie zal opmaken. Eén ervan is de stationsomgeving. Hierbij zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige beschermde monumenten (Stationsgebouw, goederenloods en quarantainestallen), die eventueel een nieuwe invulling kunnen krijgen, waardoor de erfgoedwaarde kan opgewaardeerd worden.

De opmaak van een groen-blauw beleidskader wordt in het vooruitzicht gesteld en opgenomen als actie. Dit groen-blauw netwerk is uiteraard ook landschappelijk heel belangrijk.

Figuur 6-7 Erfgoed in de landschapseenheden van het ruimtelijk beleidsplan

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie		
Respect voor erfgoed en landschap	- Het respecteren van erfgoed is één van de ambities voor de open ruimte wat is uiteraard een positief gegeven is. - Het tegengaan van verdere verdichting en bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte zal zeker bijdragen tot het behoud van de landschappelijke identiteit van de open ruimte. - Dit geldt ook voor het clusteren van bijkomende niet-grondgebonden landbouw en het weigeren van nieuwe stallen met een te grote footprint in de open ruimte. - De gemeente Essen ligt langs drie kanten tegen de grens met Nederland. Ruimtelijke uitdagingen stoppen niet aan de grens en dit is ook het geval voor de landschappen en met name de grensoverschrijdende groen-blauwe netwerken en openruimtegebieden - Het actiepunt ‘inventarisatie kleine landschapselementen’ is belangrijk om de landschappelijke kwaliteit van de open ruimte te behouden.	- Parklandschap: - behoud van de natuur- en erfgoedwaarde is een zeer positief gegeven - actie opmaak natuurbeheerplan: het is niet duidelijk of de huidige gewestplanbestemmingen geen belemmering vormen - Bos- en Heidelandschap: - De keuze voor bosuitbreiding in dit gebied is landschappelijk zeer verantwoord - De bestaande verblijfsrecreatiegebieden vormen een landschappelijk knelpunt. Het is goed dat onbebouwde percelen zoveel mogelijk worden gevrijwaard en natuurlijk ingericht. Zonder planologische actie is die ambitie wel moeilijk te realiseren. - Valleilandschap: - Het maximaal bouwvrij houden van het gebied is landschappelijk zeer verantwoord - Landbouwlandschap: - Er komen in dit gebied een aantal lijnrelicten voor, zoals de Oude Postbaan tussen Putte en Rucphen, de Oude Moervaart en de Vertakkingsvaart. Deze kunnen een rol spelen in het versterken van de landschappelijke identiteit van dit gebied - Compartimentenlandschap: - De landschappelijke integratie van harde bestemmingen in dit gebied kan gepaard gaan met de gewenste bosuitbreiding in dit gebied.
Herbestemming van onroerend erfgoed	- Voor waardevolle agrarische gebouwen (bouwkundig erfgoed) wordt een uitzondering voorzien op het voorstel om vervallen, leegstaande agrarische gebouwen te slopen. Dit voorkomt mogelijke afbraak van waardevolle gebouwen. - Het actiepunt ‘inventarisatie van waardevolle panden’ is in de praktijk minder relevant voor de open ruimte, waar de meeste waardevolle gebouwen reeds zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed (zie ook beleidskader Levendige kernen)	
Aanbevelingen	De inventarisatie van waardevolle panden is in de praktijk minder relevant voor de open ruimte (zie ook beleidskader Levendige kernen).	- Opmaak gemeentelijk RUP ‘Parklandschap’ moet worden overwogen om de natuur- en erfgoedambities te ondersteunen, gezien ook het feit dat het gebied landschappelijk niet beschermd is. - Opmaak van een gemeentelijk RUP Weekendzone Horendonk is gewenst om de inrichtingsprincipes op het terrein te kunnen realiseren - In het landbouwlandschap kunnen de aanwezige lijnrelicten aanknopingspunten vormen voor de inrichting van het landbouwlandschap

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie							
Respect voor erfgoed en landschap	Het terug integreren van het element water in de bebouwde ruimte zorgt voor een verhoging van de beeldkwaliteit Dit geldt evenzeer ook voor het behoud van de dreefstructuur in het westen van de kern van Essen	Een verhoging van de kwaliteit van de publieke ruimte komt uiteraard ook de beeldkwaliteit van de bebouwde ruimte ten goede	De opmaak van een traag wegenplan (actie L) mag zich niet beperken tot de kernen, maar moet ook de omliggende open ruimte meenemen.	Geen impact	Het is aan te bevelen bij verdichting rekening te houden met beeldbepalende bebouwing met erfgoedwaarde. Het schrappen van niet-ontwikkeld woonreservegebied ‘Wildert Oost’ en een deel van het WUG Horendonck staat in functie van het beschermen van de open ruimte/landschap	Het respect voor beeldbepalende bebouwing kan alleen maar vanuit erfgoed onderschreven worden. Actie R (inventarisatie van waardevolle panden als basis voor beleid) wordt volledig ondersteund	Geen impact
Herbestemming van onroerend erfgoed	Geen impact	Geen impact	Geen impact	Als door functieverweving bij een herbestemming van een waardevol pand de erfgoedwaarde kan gerespecteerd worden, dan is dat een positief element	Geen impact	Het is belangrijk dat beeldbepalende bebouwing niet enkel behouden blijft maar ook een leefbare functie/bestemming krijgt	Bij de strategische locatie stationsomgeving zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige beschermde monumenten (Stationsgebouw, goederenloods en quarantainestallen), die eventueel een nieuwe invulling kunnen krijgen, waardoor de erfgoedwaarde kan opgewaardeerd worden
Aandachtspunten	De opmaak van een traag wegenplan mag zich niet beperken tot de kernen, maar moet ook de omliggende open ruimte meenemen						

6.4.3.4 Beoordeling van de bouwstenen

1. Verdichten onaangesneden gebied

Het verdichten van onaangesneden gebied heeft nagenoeg geen impact op het landschap en het bouwkundig erfgoed.

2. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit historische kern, organisch weefsel en woonlint

Ook het behouden en verhogen van de leefkwaliteit in de historische kern, organisch weefsel en woonlint heeft weinig of geen impact op het landschap en het bouwkundig erfgoed. Wel zal de beeldkwaliteit verhogen door het vergroenen van voortuinzones, de koppeling en aantakking op het tragewegennetwerk, het groen-blauw netwerk en de afwerking van hoekpercelen.

3. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit verkaveling en groepswoningbouw

Voor de verkaveling als samenhangend geheel komt voor in Essen, maar ook enkele sociale woonwijken. Sommige zijn zeer herkenbaar en vaak esthetisch waardevol. Het karakter en ensemblewaarde dient dan ook behouden te blijven, wat ook wordt voorgesteld in het beleidskader. Hoewel al heel wat groen voorkomt in deze verkavelingen, stelt het beleidskader voor om nog verder te gaan in de vergroening en ontharding van doodlopende straten, wat opnieuw ook de beeldkwaliteit zal verhogen.

6.4.3.5 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Het ruimtelijk beleidsplan van de gemeente Essen vertrekt van de bestaande landschappelijke entiteiten en hun kenmerken, en tracht door het voeren van een kernversterkend beleid de open ruimte te vrijwaren van verdere bebouwing, en de landschappelijke identiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen en te versterken. Ook het aanwezige bouwkundig erfgoed, zowel in de open ruimte als in de bebouwde ruimte, krijgt de nodige aandacht.

6.4.3.6 Leemten in de kennis

nihil

6.4.3.7 Grensoverschrijdende effecten

De gemeente Essen ligt langs drie kanten tegen de grens met Nederland. Ruimtelijke uitdagingen stoppen niet aan de grens en dit is ook het geval voor de landschappen en met name de grensoverschrijdende openruimtegebieden (Kalmthoutse Heide, Rucphense Bossen). Terecht wordt gesteld dat het zoeken naar relaties en synergie tussen de openruimtegebieden binnen en buiten de grenzen, de samenhang en robuustheid van de open ruimte alleen maar ten goede zal komen.

De gemeente stelt daarom een grensoverschrijdende aanpak op voor het beheer, onderhoud en waardering van bovenlokale natuurgebieden. Zij gaat hiervoor samenwerkingen aan met partners grenspark Kalmthoutse Heide, gemeenten Rucphen en Roosendaal en met andere partners van Rucphense bossen. Dit kan alleen maar worden toegejuicht.

6.4.3.8 Suggesties voor monitoring

Nihil

6.5 Thema Ruimtelijke aspecten

6.5.1 Huidige situatie en verwachte evoluties

De gemeente Essen is in hoofdzaak een woongemeente met een redelijk aanbod aan woonondersteunende voorzieningen (openbare voorzieningen, handel, horeca en diensten), voornamelijk van lokaal belang. Het wonen speelt zich vooral af in het centrale deel van de gemeente (Essen en Wildert), op de zandrug die gevormd wordt door de vallei van de Kleine Aa - Wildertse beek en de Spillebeek - Oude Moervaart.

De grootste kern, met de meeste voorzieningen, is deze van Essen. De kern van Wildert is kleiner en er zijn minder voorzieningen aanwezig.

Ten oosten van deze centrale ruimte ligt de kern van Horendonk. Deze kern is ruimtelijk met de kern Essen verbonden door een bebouwingslint langs de Kleine Aa. Ten westen van de centrale ruimte ligt de kern van Hoek, een langgerekt woondorp.

Als woongemeente is Essen vooral een pendelgemeente. De N117 en de spoorlijn tussen Antwerpen en Roosendaal vormen de twee voornaamste ontsluitingswegen voor het pendelverkeer.

De bedrijvigheid in Essen heeft slechts een beperkte ruimtelijke invloed. In de gemeente zijn twee grotere concentraties aan te duiden. Het bedrijventerrein De Rijkmaker, dat centraal ligt tussen een aantal dorpskernen in de regio, en het bedrijvenlint Spijker langs de N117. De meeste bedrijvigheid was terug te vinden in de kern Essen. Door het openstellen van de grenzen en door de beperkte ontwikkelingsmogelijkheden in de kern, zijn een groot deel van deze bedrijven weggetrokken. De restanten zijn veelal nog wel aanwezig in de gemeente. Een gedeelte is nog effectief in gebruik.

De belangrijkste ruimtegebruiker is de landbouw. Ondanks dat het aantal landbouwbedrijven elk jaar daalt, blijft de ruimtelijke invloed van de landbouw steeds dominant aanwezig. De landbouw is ~~er~~ vooral gericht op de veeteelt. Hierdoor kent Essen vooral een open landschap met veel weilanden. De landbouw is vooral aanwezig in het oostelijk (-Hoek) en westelijk deel (beekvallei van Kleine Aa en Horendonk) van de gemeente. Tussen de kernen Essen en Wildert komt de landbouw meer versnipperd voor.

Essen wordt omringd door een aantal belangrijke bovenlokale natuurlijke structuren. De meeste van deze structuren kennen grote uitlopers op het grondgebied van Essen. In het zuiden van de gemeente vormen de Wildertse Duintjes, Boterpot, de weekendzone en het domein Wildven belangrijke uitlopers van de Kalmthoutse heide. In het noordoosten vormen de Horendonkse bossen en de weekendzones een belangrijke uitloper van de Nispense bossen. De beekvallei wordt zowel op Nederlands als Vlaams grondgebied aangeduid als een belangrijke bovenlokale groene verbinding.

De gemeente Essen heeft van oudsher een grote toeristisch-recreatieve functie gehad. De meest structuurbepalende elementen op toeristisch vlak zijn de weekendzones. Deze zones hebben een belangrijke invloed gehad op de ontwikkeling van het landschap in Essen. De laatste jaren is er een verschuiving waar te nemen van de verblijfsfunctie naar het permanent bewonen van deze verblijven. Daarnaast zijn er in de gemeente verschillende campings en verblijfshuizen aanwezig.

Op recreatief vlak kunnen vooral de bos- en heidestructuren van de Wildertse duintjes en de Horendonkse bossen, de kern Essen en de landelijke kernen -Hoek en Horendonk worden aangeduid. Het landbouwgebied heeft een belangrijk recreatief medegebruik (fietsen en wandelen).

Voor meer details wordt verwezen naar de conceptnota hoofdstuk 2 “Ruimtelijk Beleid in Essen tot op vandaag” en de strategische visie hoofdstuk 2 “Ruimtelijke evoluties in Essen”.

6.5.2 Relevante beleidsdoelstellingen

De goedgekeurde strategische visie van het beleidsplan Ruimte Vlaanderen (2018) en het beleidsplan ruimte van de provincie Antwerpen vormen het Vlaams en provinciaal beleidskader voor het gemeentelijk beleidsplan ruimte. Zo hebben de Vlaamse Regering (en de deputatie) de bevoegdheid om een voorbehoud te maken bij bepaalde opties uit het gemeentelijk plan (art. 2.1.11 §2). Het is daarom niet de taak van de MER-deskundige om binnen de discipline mens ruimtelijke aspecten een toetsing te maken aan het Vlaams en provinciaal beleidskader (cf. MER-richtlijnenboek mens ruimtelijke aspecten, Antea 2018). Een toetsing aan het beleidsplan ruimte Vlaanderen en het (ontwerp) provinciaal beleidsplan ruimte Antwerpen is trouwens opgenomen in de bijlagen van de strategische visie.

Daarom zal in dit thema enkel de effectgroep ‘ruimtegebruik en gebruikskwaliteit’ worden behandeld, waarbij een zorgvuldig ruimtegebruik en een goede ruimtelijke kwaliteit als na te streven doelstelling wordt gehanteerd. De effectgroep ‘belevingswaarde’ komt ook aan bod in het thema landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie.

6.5.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Ruimte

6.5.3.1 Impact van de strategische visie

De gemeente wenst met haar strategische ruimtelijke visie ‘Essen 2040’ in de eerste plaats de resterende open ruimte te vrijwaren van bijkomend ruimtebeslag door ~~anderzijds~~ hard in te zetten op kernversterking.

Het ruimtegebruik zal dus nauwelijks wijzigen. Er zijn geen grote ontwikkelingen gepland ten koste van openruimtefuncties zoals landbouw of groen. Er wordt daarentegen sterk ingezet op een kwaliteitsverhoging van zowel het wonen, kleinschalige economische bedrijvigheid, kleinhandel, zachte recreatie en groen. Dit zal de gebruikskwaliteit en leefkwaliteit zeker bevorderen.

De grootste ruimtelijke impact zal de uitbreiding van het bedrijventerrein Rijkmaker zijn, waarvan de procedure lopende is (RUP Rijkmaker fase 2). Dit komt niet aan bod in de strategische visie, noch in de twee beleidskaders, maar enkel in het onderzoeksrapport ‘open en bebouwde ruimte’.

Er wordt ingezet op een doordachte verdichting op een aantal welbepaalde plekken enerzijds, en het openhouden van een aantal waardevolle groengebieden binnen het bebouwd weefsel anderzijds. Voor het grootste deel van de gemeente is een status quo-strategie aan de orde. Ontdichten wordt niet voorgesteld.

Ook aan de kinderen wordt gedacht met de opmaak van een speelweefselplan. Dit zorgt voor een aangename en kindvriendelijke omgeving.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Ruimte		
Ruimtegebruik en gebruikskwaliteit	Met uitzondering van het juridisch aanbod, zijn bijkomende woningen in de open ruimte niet meer mogelijk. Een verdichting in de open ruimte door bijvoorbeeld het bouwen van appartementen, is in strijd met de visie, wat de andere gebruikers van de open ruimte ten goede komt: landbouw en natuur. Behoud en waar mogelijk versterken van de open ruimte via natte en droge ecologische verbindingen, kleine landschapselementen en landschappelijke buffers zullen in beperkte mate de landbouwexploitatie beïnvloeden, niet enkel in negatieve zin (verlies landbouwgrond), maar ook in positieve zin (vb. schaduw aan dieren door aanplant bomen). Het beperken van verrommeling door zonevreemde activiteiten (paarden, vertuining, ...) is een doelstelling ter ondersteuning van de professionele landbouw.	• Parklandschap: ○ actie opmaak natuurbeheerplan als uitbreiding van het bosbeheerplan :het is niet duidelijk of de huidige gewestplanbestemmingen geen belemmering vormen • Bos- en Heidelandschap: ○ De bestaande verblijfsrecreatiegebieden vormen ruimtelijk een knelpunt. Het is goed dat onbebouwde percelen zoveel mogelijk worden gevrijwaard en natuurlijk ingericht. Zonder planologische actie is die ambitie wel moeilijk te realiseren. ○ De problematiek van de permanente bewoning wordt niet aangehaald, maar zorgt wel voor de nodige ruimtelijke en mobiliteitsdruk op dit gebied. • Valleilandschap: ○ Het vernatten van de valleien zal een meer extensief landbouwgebruik vergen. Beheersovereenkomsten kunnen hierbij enige soelaas bieden (opgenomen als actie 13). • Landbouwlandschap ○ In dit gebied wordt de professionele landbouw maximaal ondersteund, o.a. door het afremmen van bijkomende zonevreemde activiteiten via het provinciaal afwegingskader niet-agrarisch hergebruik van landbouwinfrastructuur. Dat zal ook de ruimtelijke kwaliteit van de open ruimte ten goede komen. • Compartimentenlandschap ○ In dit gebied wordt de aanwezige zachte recreatie geclusterd. Hiermee wordt eerder sportrecreatie in open lucht bedoeld, dan passieve recreatie zoals wandelen en fietsen. Dit wordt best verduidelijkt in de begrippenlijst.
Aanbevelingen		• Opmaak gemeentelijk RUP ‘Parklandschap’ moet worden overwogen om de natuur- en bosuitbreidingsambities te ondersteunen • Opmaak van een gemeentelijk RUP Weekendzone Horendonk is gewenst om de inrichtingsprincipes op het terrein te kunnen realiseren • Problematiek permanente bewoning wordt niet besproken • Opnemen van zachte recreatie in de begrippenlijst

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
Ruimte							
Ruimtegebruik en gebruikskwaliteit	Groenblauwe dooradering, evenals het behoud en versterken van de dreefstructuur in het westen van de kern van Essen verhoogt de ruimtebeleving van het bebouwd weefsel	Een herwaardering van de verharde publieke ruimte in de dorpskern centrum, de stationsomgeving en de dorpskern Heikant en Wildert, evenals de bestaande publieke groene ruimten verhoogt ook de kwaliteit van de woonomgeving	Het inzetten op trage en collectieve mobiliteit verhoogt de leefkwaliteit van de bebouwde ruimte en de gebruikskwaliteit van straten en pleinen. Ook de uitbouw van trage wegen verhoogt de verblijfskwaliteit. Het voorzien van geclusterde parkeeroplossingen zorgt voor een vergroening van de straten (want minder straatparkeren nodig).	Verweving van functies vermindert de nood aan bijkomend ruimtebeslag (positief effect). Dat de verweving zowel binnen de dorpssharten als erbuiten kan plaatsvinden kan geen negatieve impact hebben op de leefkwaliteit. Door het commercieel lint Spijker als een complementaire zone te zien ten opzichte van het dorpscentrum, kan een negatief effect op de detailhandel in het centrum vermeden worden.	Het beleidskader Levendige kernen wil het bestaand bebouwd weefsel zodanig transformeren via verdichting op welbepaalde plekken en het openhouden van een aantal binnengebieden om de leefomgeving te verbeteren, wat uiteraard positief is. Op die manier moeten geen nieuwe greenfields worden aangesneden. Door het opleggen van een stedenbouwkundige/financiële last bij de grotere verdichtingsprojecten kan ook de leefkwaliteit van de directe omgeving worden verhoogd. Het schrappen van niet-ontwikkeld woonreservegebied ‘Wildert Oost’ (11,9 ha) en een deel van het WUG Horendonck staat in functie van het beschermen van de open ruimte, maar hierdoor wordt ook bedrijfszekerheid geboden aan de landbouwbedrijven die deze gronden vandaag gebruiken. Het is hierbij niet duidelijk waarom nog een deel van het WUG Horendonk wel moet worden bebouwd met grondgebonden woningen.	Het behoud van beeldbepalende bebouwing verhoogt de leefkwaliteit van de bebouwde omgeving. De opmaak van een beeldkwaliteitsplan voor de centrummassen zal hiertoe de nodige input leveren.	De keuze van de strategische locaties is er net op gericht op het bestaande ruimtegebruik te optimaliseren en de gebruikskwaliteit te verhogen.

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven functies	Gedifferentieerde verdichting	Beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties	Strategische locaties
Aandachtspunten	Het zou logischer zijn om het schrappen van niet-ontwikkeld woonreservegebied ‘Wildert Oost’ en een deel van het WUG Horendonk (ook) op te nemen in het beleidskader open ruimte. Het is hierbij niet duidelijk waarom nog een deel van het WUG Horendonk wel moet worden bebouwd met grondgebonden woningen.						

6.5.3.4 Beoordeling van de bouwstenen

Voor een grafische voorstelling van de verschillende elementen van de bouwstenen verwijzen we naar Bijlage 4.

1. Verdichten onaangesneden gebied

Het verdichten van onaangesneden gebied zal het ruimtegebruik wijzigen en de gebruikskwaliteit van het gebied ongetwijfeld verhogen. Door functieverweving (bv. via buurtondersteunende functies) wordt monofunctionaliteit vermeden en levendigheid gecreëerd.

2. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit historische kern, organisch weefsel en woonlint

Het behouden en verhogen van de leefkwaliteit in de historische kern, organisch weefsel en woonlint zal het ruimtegebruik nauwelijks wijzigen. Onderbenutte binnengebieden openstellen voor sport en spel en groen kunnen wel een meerwaarde betekenen voor het wonen en de belevingswaarde verhogen. Door een koppeling en aantakking op het tragewegennetwerk en het groen-blauw netwerk kan de leefkwaliteit verhogen.

3. Status quo behouden en verhogen van de leefkwaliteit verkaveling en groepswoningbouw

Voor de verkaveling als samenhangend geheel komt voor in Essen, maar ook enkele sociale woonwijken. Hoewel al heel wat groen voorkomt in deze verkavelingen en groepswoningbouw stelt het beleidskader voor om nog verder te gaan in de vergroening en ontharding van doodlopende straten, wat opnieuw ook de gebruikskwaliteit en de belevingswaarde zal verhogen.

6.5.3.5 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Het beleidsplan ruimte voor de gemeente Essen creëert enkel positieve effecten op het vlak van zuinig ruimtegebruik en het optimaliseren van de gebruikskwaliteit van de ruimte. Dit positief effect stoelt op het feit dat wordt ingezet op een doordachte verdichting op een aantal welbepaalde plekken enerzijds en een status-quo voor het grootste deel van de gemeente Essen anderzijds. Een beleid dat gericht is op het vrijwaren van de open ruimte sluit logischerwijze aan bij de keuze om activiteiten en functies te concentreren in het bebouwd weefsel. Deze vrijwaring heeft de potentie om een betere ecologische, functionele en ruimtelijke samenhang in de open ruimte te bekomen.

Dit positief effect kan nog versterkt worden door in het ruimtelijk beleidsplan rekening te houden met onderstaande aandachtspunten:

- Opmaak gemeentelijk RUP 'Parklandschap' moet worden overwogen om de natuur- en bosuitbreidingsambities te ondersteunen
- Opmaak van een gemeentelijk RUP Weekendzone Horendonk is gewenst om de inrichtingsprincipes op het terrein te kunnen realiseren
- Opnemen van zachte recreatie in de begrippenlijst
- Het zou logischer zijn om het schrappen van niet-ontwikkeld woonreservegebied 'Wildert Oost' en een deel van het WUG Horendonk (ook) op te nemen in het beleidskader open ruimte.

- Het is hierbij niet duidelijk waarom nog een deel van het WUG Horendonk wel moet worden bebouwd met grondgebonden woningen.

6.5.3.6 Leemten in de kennis

De problematiek van de permanente bewoning in de recreatiezone Horendonk wordt niet besproken, hoewel zeker aanwezig. Bovendien heeft de permanente bewoning een niet te onderschatten impact op de open ruimte.

6.5.3.7 Grensoverschrijdende effecten

De gemeente stelt een grensoverschrijdende aanpak op voor het beheer, onderhoud en waardering van bovenlokale natuurgebieden. Zij gaat hiervoor samenwerkingen aan met partners grenspark Kalmthoutse Heide, gemeenten Rucphen en Roosendaal en met andere partners van Rucphense bossen. Dit zal zeker zijn meerwaarde hebben op functies zoals toerisme en recreatie.

6.5.3.8 Suggesties voor monitoring

nihil

6.6 Thema Klimaat

6.6.1 Huidige en toekomstige situatie

Het Klimaatportaal van de Vlaamse overheid laat toe een beeld te krijgen van de huidige situatie op het niveau van de gemeente en van de verwachte evoluties in die situatie als de klimaatverandering zich doorzet volgens een hoog-impacts scenario.

Onder een dergelijk scenario zou het aantal hittegolfdagen toenemen van ongeveer 4 per jaar vandaag tot 10 dagen in 2030, 17 dagen in 2050 en 49 dagen in 2100. De situatie in Essen komt daarmee goed overeen met de gemiddelde situatie voor Vlaanderen. Kwetsbare bevolkingsgroepen (kinderen en ouderen) kunnen in toenemende mate blootgesteld worden aan hittestress. Hittestress zou uiteraard meer voorkomen in de bebouwde gebieden dan in de open ruimte. Ook de gemiddelde maandelijkse temperatuur zou toenemen; voor augustus bv. zou de gemiddelde temperatuur in 2100 kunnen oplopen tot 26,3°C, tegen 17,3 °C vandaag.

Essen zou, zoals de rest van Vlaanderen, te maken krijgen met drogere zomers en nattere winters. Het aandeel gebouwen die zouden blootgesteld worden aan overstromingsdieptes van meer dan 70 cm zou echter zeer beperkt blijven, ook bij een hoog-impacts scenario in 2100. Slechts ongeveer 1,5% van de gebouwen in de gemeente en 2,3% van de kwetsbare instellingen in de gemeente zou zich in 2100 die situatie bevinden, wat aanzienlijk minder is dan het Vlaams gemiddelde van respectievelijk bijna 7% en 15,7% .

Door veranderingen in de neerslagpatronen zou ook het aantal droge dagen (dagen met nauwelijks of geen neerslag) per jaar toenemen in Essen, van 170 vandaag tot 232 in 2100, wat overeenkomt met het Vlaamse gemiddelde. Hoewel de overwegend zandige bodems in de gemeente van nature droogtegevoelig zijn kan toch aangenomen worden dat dit potentieel negatieve effect in zekere mate getemperd wordt door de relatief hoge grondwaterstanden (drainageklasse d of natter) in de meeste bodems.

6.6.2 Relevante beleidsdoelstellingen

Het beleidskader met betrekking tot het thema klimaat is in de eerste plaats neergeschreven in het Vlaams Energie- en klimaatplan 2021-2030 en in het Vlaams Adaptatieplan.

Voor België houdt de doelstelling voor de niet-ETS-emissies voor **2030** een reductie met 35 % tegenover de niet-ETS-emissies in het jaar 2005 in¹³. In het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP) wordt deze doelstelling overgenomen voor Vlaanderen. Hiervoor zijn emissiereducties nodig in alle relevante sectoren (transport, gebouwenverwarming, industrie, afvalverwerking, ...), en het VEKP beschrijft de maatregelen die hier kunnen toe bijdragen. Het scenario opgenomen in het Energie- en Klimaatplan resulteert in een reductie van (slechts) 32,6%, maar de veronderstelling is dat onder meer technologische evoluties zullen helpen de resterende kloof te dichten.

Merk op dat deze doelstelling gebaseerd is op een emissiereductie van 40% (tegenover 1990) op het niveau van de Europese Unie. Op 11 december 2019 kondigde de Europese Commissie echter haar “Green Deal” aan, die de ambitie bevat het reductiedoel van 40% op te trekken tot minstens 55%, en klimaatneutraal te zijn tegen 2050. Een reductie van deze orde is (wereldwijd) ook nodig als men de opwarming van de aarde wil beperken tot 1,5°C boven de pre-industriële periode. Het ligt voor de hand dat, als deze beleidsambities worden omgezet in beleid en regelgeving, dit ook consequenties zal hebben voor de Vlaamse niet-ETS reductiedoelstellingen. De Commissie heeft de ambitie om tegen juni 2021 voorstellen in te dienen voor de revisie van de relevante regelgeving. Het is dan ook duidelijk dat de toekomstige (beleidsmatig) beschikbare “klimaatruimte” kleiner zal zijn dan vandaag.

Voor **2050** heeft de Europese Commissie een gezamenlijke reductie van de uitstoot van broeikasgassen in 2050 met 80 tot 95 % (tegenover het referentiejaar 1990) als lange termijn doelstelling gesteld. Ook Vlaanderen heeft een Vlaamse Klimaatstrategie 2050 (goedgekeurd door de VR op 20 december 2019), met als streefdoel de Vlaamse niet-ETS broeikasgasemissies met 85% te reduceren tegen 2050 tegenover 2005. Overigens wordt hoe langer hoe duidelijker dat een reductie met 85 % tegen 2050 niet zal volstaan om de gemiddelde temperatuurstijging onder de 1,5°C te houden, en groeit de consensus dat in de plaats daarvan moet gestreefd worden naar net-zero emissies ten laatste in 2050 (en bij voorkeur vroeger). De voorstellen opgenomen in de Europese Green Deal scherpen deze ambitie dan ook verder aan tot klimaatneutraliteit in 2050.

Ook de doelstellingen binnen het thema landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw (LULUCF¹⁴) zijn relevant, aangezien het plan aanleiding kan geven tot wijzigingen in landgebruik of -beheer, en daardoor ook in de koolstofvoorraad. De doelstelling die geldt voor alle Europese lidstaten (en dus ook voor Vlaanderen) voor de periode 2021–2030 is de zogenaamde ‘no-debit rule’. Deze doelstelling bestaat er in essentie in dat de koolstofvoorraden vastgelegd in de diverse vormen van landgebruik over de periode 2021-2030 niet mogen afnemen. Dit betekent niet dat geen enkele landgebruikscategorie nog een emissie mag veroorzaken, maar wel dat de koolstofvoorraden in hun geheel behouden moeten blijven.

Om deze doelstelling te bereiken voorziet het Vlaamse Klimaat- en energieplan een reeks maatregelen, waarvan sommige rechtstreeks relevant kunnen zijn voor het beleidsplan ruimte. Het gaat met name om volgende maatregelen:

¹³ Voorstel van de Europese Commissie voor een Verordening betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030

¹⁴ Land Use, Land use Change and Forestry

1. Terugdringen van bijkomend ruimtebeslag, ontharding en beheer van niet-verhard ruimtebeslag
 - (a) Het terugdringen van bijkomend ruimtebeslag;
 - (b) De verhardingsgraad binnen het bestaande en het bijkomende ruimtebeslag doen afnemen respectievelijk beperken;
 - (c) Het inrichten en beheren van niet-verhard ruimtebeslag met oog op verhoogde koolstofopslag.
2. Verhoogde koolstofopslag in bos en natuur
 - (a) Voorkomen van ontbossing en verlies van lang liggende graslanden
 - (b) Verhoogde opslag door aanleg van bijkomend bos en natuur
 - (c) Bosbeheer
 - (d) Verhoogde opslag door integraal waterbeheer, inrichting en vernatting

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema klimaat rekening houden met de volgende vragen:

- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan een vermindering van de broeikasgasemissies op het grondgebied van de gemeente (mitigatie)?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan het vastleggen van broeikasgassen in bodem en vegetatie (sequestratie)?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan een vergroting van de weerbaarheid van de gemeente aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie)?

6.6.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Klimaat

6.6.3.1 Impact van de strategische visie

De gemeente wil bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte minimaliseren. Op zich kan dit een positief effect hebben op de klimaatrobustheid van die open ruimte, maar zoals ook al aangegeven bij het thema Water zal de impact in de praktijk waarschijnlijk eerder beperkt zijn, omdat de ruimte-inname enkel wordt afgeremd en niet stopgezet laat staan teruggedraaid, en omdat (weliswaar onder voorwaarde) bijkomende verhardingen en de bijhorende bestemmingswijzigingen nog steeds mogelijk blijven. De opportuniteitstoets die zou ingezet worden bij het beoordelen van vergunningsaanvragen voor ontwikkelingen in de open ruimte biedt wel de mogelijkheid om ook het thema klimaatrobustheid als criterium te gebruiken.

Beperken van het beslag op de open ruimte houdt logischerwijze in dat elders verdicht wordt; 'doordacht verdichten binnen een leefbare bebouwde ruimte' is dan ook een van de doelstellingen van de strategische visie. Vanuit het thema klimaat is het belangrijk hierbij te wijzen op de ongewenste neveneffecten die met verdichting kunnen samengaan: meer verharding en minder infiltratie (en dus meer kans op wateroverlast én op watertekorten), minder verkoelend groen, opbouw van een hitte-eilandeffect. Elk van deze effecten heeft een relatie met klimaatverandering, en zal naar verwachting verergeren naarmate de klimaatverandering zich verder doorzet. Dit kan deels opgevangen worden door de groenblauwe dooradering waarnaar in de beschrijving van de doelstelling verwezen wordt. Niettemin zal bij elk verdichtingsproject proactief moeten rekening gehouden worden met het tegengaan van deze effecten. De voorgestelde opmaak van een verantwoordingsnota door initiatiefnemers voor dergelijke projecten, waarin onder meer moet ingegaan worden op de

inspanningen die de ontwikkelaar doet om groenblauwe dooradering te verzekeren, kan de beslissingen van de gemeente helpen ondersteunen. Het zou goed zijn het aspect klimaatadaptatie er nog sterker in te verankeren.

Weliswaar blijkt uit de strategische visie dat verdichtingsprojecten slechts betrekking hebben op een zeer klein deel van de bebouwde oppervlakte van de gemeente. Net in deze deelgebieden ontstaat nochtans het potentieel om actief te werken aan een meer klimaatrobuuste woon- of werkomgeving. Uit het beleidskader 'levendige kernen' blijkt wel dat ook in de rest van het bebouwde weefsel wordt ingezet op het voorkomen of beperken van de negatieve effecten van klimaatverandering.

De strategische visie stelt dat de inrichting van de ruimte moet bijdragen tot klimaatbestendigheid, om de gevolgen van de klimaatverandering te beperken en te ondervangen. Terecht wordt gesteld dat de publieke en de private (on)bebouwde ruimte hierin een evenwaardige rol hebben te vervullen.

De strategische visie benadrukt het belang van een toegankelijke publieke ruimte, en wil voldoende publieke groene plekken aanbieden in de onmiddellijke omgeving van concentraties van meergezinswoningen. De ambitie is de bestaande groene ruimten zoveel mogelijk bewaren en ze niet te laten innemen door bebouwing of andere harde infrastructuur. Dergelijke groene plekken in het bebouwde weefsel kunnen inderdaad in belangrijke mate bijdragen aan het afkoelen van de omgeving, en bieden bij hitte ook een refuge aan mensen die zelf niet over een tuin zouden beschikken. Belangrijk daarbij is dat 'groen' ook en vooral 'hoog groen' moet betekenen; in het kader van klimaatadaptatie kan het belang van bomen (eerder dan gras of struiken) niet genoeg benadrukt worden.

De gemeente wil traag verkeer maximaal faciliteren en wil individueel gemotoriseerd verkeer ontraden. Ze wil een netwerk uitrollen op maat van verplaatsingen te voet of met de fiets. Een dergelijk netwerk, mits goed geconcipteerd (met nadruk op de juiste verbindingen), kan een bijdrage leveren aan een modal shift weg van gemotoriseerd verkeer, en kan op die manier ook bijdragen aan een reductie van broeikasgasemissies. Voorwaarde voor dit positief effect is wel dat de verplaatsingen die via dit netwerk worden gerealiseerd daadwerkelijk gemotoriseerde verplaatsingen (bv. woon-werk) vervangen, en niet louter een recreatief karakter hebben.

Ook dorpskernvernieuwing op strategische locaties kan, door het bundelen van voorzieningen op goed ontsloten locaties, zorgen voor minder verkeersemisies. Voorwaarde is dan wel dat de ontsluiting waarnaar verwezen wordt betrekking heeft op een performant en aantrekkelijk openbaar vervoer, en dat dat openbaar vervoer ook gebruikt wordt. Functieverweving kan er dan weer voor zorgen dat de gemiddelde verplaatsingsafstanden korter worden en gemakkelijker te voet of met de fiets af te leggen.

De gemeente wil Essen uitbouwen tot een klimaatvriendelijke gemeente. Daarbij wordt expliciet gesteld dat bestaande publieke ruimten moeten worden heraangelegd tot klimaatadaptieve plekken door te ontharden, schaduwplekken te creëren, bomen aan te planten, en ruimte te voorzien voor water. Het 'afkoelingsbeleid' waar de gemeente naar streeft heeft overigens niet alleen betrekking op ingrepen op het maaiveldniveau, maar ook bijvoorbeeld op geveltuinen en groen op daken. Dit alles is uiteraard positief. De strategische visie stelt daarnaast terecht dat ook de private onbebouwde ruimten een positieve bijdrage leveren tot de transformatie van Essen tot klimaatvriendelijke gemeente. De mate waarin dat ook zal gebeuren zal afhangen van de mate waarin de gemeente ook de nodige hefbomen kan inzetten om die transformatie te helpen realiseren.

De strategische visie wijst ook specifiek het omvormen van naaldbossen naar loofbossen, wat een positieve bijdrage zou kunnen leveren tot een klimaatvriendelijk Essen. De aard van die bijdrage kan betrekking hebben op verkoeling, een impact op de watercyclus en de waterbalans, het vastleggen

van koolstof in bodem en vegetatie, ... de mate waarin de vermelde omvorming inderdaad (betekenisvolle) positieve effecten zal hebben voor elk van deze aspecten hangt onder meer af van de lokale omstandigheden, maar globaal genomen kan wel gesteld worden dat hier in termen van klimaatrobustheid inderdaad een positief effect van wordt verwacht.

Het vrijwaren en versterken van groene en blauwe aders wordt (terecht) gezien als een manier om Essen (onder meer) weerbaar te maken tegen de klimaatuitdagingen. Dit netwerk moet onder meer zorgen voor ruimte voor water en afkoeling. Het wordt dan ook gezien als een van de hoofdstructuren van de gemeente en als een randvoorwaardelijk kader waarbinnen ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Missing links binnen dit netwerk zullen worden weggewerkt. De keuze om de grotere groene en blauwe structuren binnen de gemeente, zoals bosclusters en valleigebieden, te behouden ligt voor de hand; daarnaast lijkt een versterking van deze gebieden, door de integratie van klimaatadaptieve maatregelen, aan de orde. De gemeente streeft er in elk geval naar om in het groenblauw netwerk zoveel mogelijk bijkomende verhardingen tegen te gaan en om na te gaan of bestaande gebouwen, constructies en/of infrastructuur kunnen worden afgebroken, zowel in de open als in de bebouwde ruimte. Dit kan bijdragen aan het versterken van de ruimte in termen van klimaatrobustheid. De strategische visie wijst ook op het belang van robuust waterbeleid, met aandacht voor het vermijden van afstromen van hemelwater, het hergebruiken van hemelwater, het infiltreren en bufferen, en het nemen van droogtemaatregelen. Ook het vrijwaren van overstromingsgevoelige gebieden staat op de agenda. Door op een dergelijke manier met water om te gaan verhoogt de klimaatrobustheid van het systeem inderdaad, en zal het beter bestand zijn tegen klimaatgerelateerde effecten op het vlak van onder meer wateroverlast en droogte.

De strategische visie wil een energieneutraal Essen verwezenlijken. Energiegebruik is uiteraard een van de belangrijkste factoren van broeikasgasemissies. De gemeente wil via het ruimtelijk beleid bijdragen aan het beperken van de energiebehoeften, en vermeldt in die context onder meer nabijheid en bereikbaarheid in de vorm van functieverweving en meervoudig ruimtegebruik, compacte en energiezuinige gebouwen en wijken, en trage en deelmobiliteit. In de mate dat het beleidsplan ruimte inderdaad bijdraagt aan het realiseren van die evoluties kan hier van een positief effect gesproken worden. Ook energieproductie en -distributie worden vermeld, waarbij onder meer verwezen wordt naar het inzetten van zonnepanelen op individuele daken en naar het potentieel van geothermie in de Kempen.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Klimaat		
Emissies van broeikas-gassen	Ambities De algemene ambities van het beleidskader hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van broeikasgasemissies. Acties De algemene acties van het beleidskader hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van broeikasgasemissies.	Inrichtingsprincipes De gebiedsspecifieke inrichtingsprincipes van het beleidskader hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van broeikasgasemissies. Acties De gebiedsspecifieke acties van het beleidskader hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van broeikasgasemissies
Vastlegging van broekkasgassen	Ambities Het vrijwaren van de valleigebieden kan de ontwikkeling van natte natuur bevorderen; dit kan bijdragen aan koolstofopslag in bodem en vegetatie. Vrijwaren van valleigebieden voor verdere ontwikkeling en de rol van de landbouw in deze gebieden beperken is ook positief omdat het ervoor zorgt dat de stabiele koolstof die is vastgelegd in de veenbodems in de valleien versneld vrijkomt. Ook langsheen het grachtennetwerk ontstaan hier mogelijk potenties. Vrijwaring van de open ruimte in landbouwgebied draagt bij de huidige vorm van landbouw niet of nauwelijks bij aan het vastleggen van koolstof in de bodem. Acties De actie om een visie op de toekomst van de landbouw in Essen uit te werken kan het maken van de juiste keuzes op het vlak van landbouwontwikkeling, onder andere met het oog op vastlegging van broeikasgassen in de bodem, ondersteunen.	Inrichtingsprincipes De inrichtingsprincipes voor het parklandschap hebben geen relevante gevolgen op het vlak van koolstofvastlegging. De inrichtingsprincipes van het bos- en heidelandschap gaan uit van het uitbreiden van het bosareaal. Dit vergroot het potentieel voor het vastleggen van koolstof in bodem en vegetatie. De inrichtingsprincipes van het valleilandschap zetten onder meer in op de ontwikkeling van nieuwe natte natuur, wat kan bijdragen aan de vastlegging van koolstof. Binnen het landbouwlandschap is professionele landbouw prioritair. Dat betekent in de praktijk dat, binnen het huidige landbouwsysteem, weinig kansen worden gecreëerd om koolstof vast te leggen in bodem en vegetatie. De tendens is er eerder een van koolstofverlies en dus emissies van broeikasgassen. Wel wordt als inrichtingsprincipe onder meer verwezen naar landbouwinnovatie onder vorm van koolstofcaptatie, biomassa, agro-forestry, ... als deze verbrede vormen van landbouw inderdaad van de grond komen kan dit wel degelijk bijdragen aan koolstofvastlegging in bodem en vegetatie. Als in het compartimentenlandschap wordt ingezet op bosuitbreiding kan dit bijdragen aan koolstofvastlegging. Het behoud en de opwaardering van kleine landschapselementen kan hier ook een (beperkt) positieve invloed op hebben. Acties De opmaak van een natuurbeheerplan voor Essen kan bijdragen aan natuurherstel, natuuruitbreiding en versterking van het watersysteem, en dus aan het vastleggen van koolstof in bodem en vegetatie. De grensoverschrijdende aanpak voor het beheer van de bovenlokale natuurgebieden kan bijdragen aan een versterking van de rol van deze natuurgebieden in het verhogen van de koolstofvastlegging, in de mate dat wordt ingezet op bebossing en ontwikkeling van natte natuur. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de vallei van de Kleine Aa biedt kansen om de hoger beschreven ambities voor het valleilandschap concreet te maken. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘landbouwlandschap’ voorziet onder meer de clustering van intensieve landbouw, waarbij er voldoende afstand wordt gehouden van kwetsbare natuur, om onder meer het afstromen van meststoffen en pesticiden naar waterlopen

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
		Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘landbouwlandschap’ biedt kansen voor verbreding van landbouwbedrijven met een focus op koolstofcaptatie.
klimaatweerbaarheid	Ambities Door een veerkrachtige open ruimte te ontwikkelen kan de klimaatrobuustheid van de gemeente toenemen. Het beschermen van valleigebieden kan bijdragen aan het verhogen van de waterbergende capaciteit ervan; dit vermindert het risico op overstromingen en komt ook infiltratie ten goede. Het voorzien van ruimte voor water (in functie van het opvangen van hitte, droogte en overstromingen) is een expliciete ambitie van het beleidskader, en de cruciale rol van het ‘blauwe’ netwerk van beken en grachten wordt er in erkend. Meer algemeen kan het tegengaan van verdere verdichting en van bijkomend ruimtebeslag, en het clusteren van bijkomende niet-grondgebonden landbouw, potentieel de klimaatrobuustheid van de open ruimte helpen vergroten, aangezien dit ruimte biedt voor maatregelen op het vlak van bijvoorbeeld waterberging of bebossing. In de praktijk zullen deze ambities waarschijnlijk maar ten dele gerealiseerd worden door het grote belang van professionele landbouw in de gemeente, dat beperkingen oplegt aan de manier waarop het buitengebied kan worden ingericht. De gemeente erkent dat de rol van de open ruimte in het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering ook grensoverschrijdend moet aangepakt worden om effectief te zijn. Dit is positief. Acties Het oprichten van een ‘onthardingsfonds’ kan bijdragen aan het verhogen van de klimaatrobuustheid van de open ruimte, in de mate dat de vrijgekomen ruimte ook klimaatadaptief wordt ingericht. De actie om een visie op de toekomst van de landbouw in Essen uit te werken kan het maken van de juiste keuzes op het vlak van landbouwontwikkeling, onder andere met het oog op klimaatrobuustheid, ondersteunen. De actie om omgevingsaanvragen voor projecten te toetsen aan aan de identiteitsbepalende elementen van het landschap (de zogenaamde opportuniteitstoets) is positief, maar zou nog kunnen versterkt worden door de impact op de klimaatrobuustheid van de omgeving expliciet mee op te nemen bij de criteria waaraan getoetst wordt.	Inrichtingsprincipes De inrichtingsprincipes voor het parklandschap hebben geen relevante gevolgen op het vlak van klimaatweerbaarheid. De inrichtingsprincipes van het bos- en heidelandschap stellen niet alleen het behouden maar ook het uitbreiden van het bosareaal voor. Dit kan een positieve impact hebben op de klimaatrobuustheid van de gemeente. De inrichtingsprincipes van het valleilandschap zetten onder meer in op de ontwikkeling van nieuwe natte natuur en het creëren van ruimte voor water, wat kan bijdragen aan het verhogen van de klimaatrobuustheid van de gemeente op het vlak van hitte, droogte en wateroverlast. Het slopen van leegstaande en verouderde gebouwen zonder erfgoedwaarde kan hier ook in beperkte mate aan bijdragen. Het beperken van de dominerende rol van de landbouw in deze gebieden zorgt ervoor dat er ruimte wordt gecreëerd voor klimaatadaptieve maatregelen. Binnen het landbouwlandschap is professionele landbouw prioritair. Dat betekent in de praktijk dat de mogelijkheid van een klimaatadaptieve inrichting (met ruimte voor water, natuurontwikkeling , ...) hier a priori kleiner zijn dan in het valleilandschap. Wel wordt ingezet op het behouden van het netwerk van beken en grachten en op het vermijden van bijkomende verharding en ruimtebeslag, wat positief is. Als in het compartimentenlandschap wordt ingezet op bosuitbreiding kan dit bijdragen aan het versterken van de klimaatrobuustheid van de omgeving. Het behoud en de opwaardering van kleine landschapselementen kan hier ook een (beperkt) positieve invloed op hebben. Acties De opmaak van een natuurbeheerplan voor Essen kan bijdragen aan natuurherstel, natuuruitbreiding en versterking van het watersysteem, en dus aan een klimaatrobustere inrichting van de open ruimte. De grensoverschrijdende aanpak voor het beheer van de bovenlokale natuurgebieden kan bijdragen aan een versterking van de rol van deze natuurgebieden in het versterken van de klimaatrobuustheid van de gemeente. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de vallei van de Kleine Aa biedt kansen om de hoger beschreven ambities voor het valleilandschap concreet te maken. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘landbouwlandschap’ biedt kansen voor een meer klimaatadaptieve inrichting van het landbouwlandschap.
Aanbevelingen	Voor het thema Klimaat zijn voor dit beleidskader geen specifieke aanbevelingen te vermelden.	

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven van functie	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
Klimaat						
	Opmerking: de doelstellingen en acties binnen het subthema ‘beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties’ hebben geen noemenswaardige gevolgen voor het thema Klimaat. Ze worden hier dan ook niet verder besproken.					
Emissies van broeikasgassen	De uitbouw van een robuust groenblauw netwerk heeft geen noemenswaardige impact op de emissies van broeikasgassen.	Het beleidskader formuleert als doelstelling dat de publieke ruimte moet ingericht worden met aandacht voor zachte weggebruikers, als aantrekkelijke wacht- of ontmoetingsplaatsen voor openbaar vervoer of autodelen, en met kwaliteitsvolle fietsinfrastructuur (oplaadpunten, stalplaatsen). In de mate dat deze maatregelen het gebruik van de genoemde vervoersmodi aantrekkelijker of eenvoudiger maken, kunnen ze een bijdrage leveren aan de reductie in broeikasgasemissies die met een verschuiving naar dit soort vervoersmodi gepaard gaat.	Dit thema heeft als doelstelling traag verkeer (fietsers en voetgangers) te faciliteren en individueel gemotoriseerd verkeer te ontmoedigen. Middelen om dit te bereiken hebben onder meer betrekking op het uitbouwen van een conflictvrije fietsinfrastructuur, het verder uitbouwen en opwaarderen van het traag wegennetwerk en het inpassen van ondersteunende voorzieningen (bv. fietsenstallingen) in het publiek domein. Daarnaast is het de ambitie om deelmobiliteit te faciliteren. Deze verschillende maatregelen samen kunnen inderdaad bijdragen aan een modal shift in de richting van traag verkeer, en dus aan een reductie van de verkeersgerelateerde broeikasgasemissies. De voorziene opmaak van een traag wegenplan kan hier een positieve impuls aan geven.	Verweven van functies kan er toe bijdragen dat de af te leggen afstanden korter worden en gemakkelijker kunnen afgelegd worden met duurzame vervoermiddelen. Dit kan een bijdrage leveren aan een reductie van de mobiliteitsgebonden broeikasgasemissies. De herziening van het rup ‘Spijker’ voorziet onder andere in de aanleg van veilige fietspaden.	Verdichting biedt kansen voor een relatieve reductie van de energievraag (door o.m. betere, collectieve isolatie) en voor de uitbouw van warmtenetwerken. Dit kan bijdragen aan het reduceren van de broeikasgasemissies die met gebouwenverwarming gepaard gaan. In het geval van warmtenetwerken is de voorwaarde uiteraard dat er een bron van restwarmte ter beschikking staat. Aangezien voor het grootste deel van de gemeente sowieso een status quo-beleid aan de orde is, zal de positieve impact van dit deelthema hoe dan ook beperkt zijn.	In de stationsomgeving van Essen komen verschillende mobiliteitsstromen samen. Het ruimtelijk herordenen van deze stromen kan ook een opportuniteit vormen om zachte vervoerwijzen te promoten en te ondersteunen.
Vastlegging van broeikasgassen	De uitbouw en versterking van het groenblauw netwerk creëert kansen voor de ontwikkeling of het behoud van natte natuur; dergelijke gebieden zijn bij uitstek geschikt om koolstof op te slaan in bodem en vegetatie, of om de aanwezige koolstof in de veenbodems vast te houden. Door lokale private onthardings-initiatieven te stimuleren en te ondersteunen vergroot de gemeente het potentieel voor vastlegging van koolstof. Het vergroenen en deels ontharden van straatprofielen kan ook bijdragen aan de vastlegging van koolstof in bodem en vegetatie, zij het in beperkte mate.	Ontharding en vergroenen van de publieke ruimte kan een (vermoedelijk bescheiden) bijdrage leveren aan de vastlegging van koolstof in bodem en vegetatie. Hoogstammige bomen hebben in dat verband de voorkeur.	Het beperken van de verharde oppervlakte van de weginfrastructuur tot het functioneel noodzakelijke, kan, mits een groene invulling van de vrijgekomen ruimte (bij voorkeur met bomen), een bescheiden bijdrage leveren aan het vastleggen van koolstof in bodem en vegetatie.	Het thema ‘verweven van functies’ heeft geen noemenswaardige effecten op vastlegging van broeikasgassen in bodem en vegetatie.	Het thema ‘gedifferentieerde verdichting’ heeft geen noemenswaardige effecten op vastlegging van broeikasgassen in bodem en vegetatie.	
klimaatweerbaarheid	De uitbouw en versterking van het groenblauw netwerk (onder andere via het	Het beleidskader stelt dat de publieke ruimte een belangrijke rol kan opnemen in functie	Het beperken van de verharde oppervlakte van de weginfrastructuur tot het functioneel	Het thema ‘verweven van functies’ heeft geen noemenswaardige effecten	Bij verdichting moet rekening gehouden worden met de	In Essen wordt in de omgeving van de pastorie de Magerbeek

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Verweven van functie	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
	herstellen van missing links) zal Essen beter bestand maken tegen de gevolgen van klimaatverandering. Zoals het beleidskader ook stelt is dit netwerk in de bebouwde ruimte minstens zo belangrijk als in de open ruimte. Het kan er bijdragen aan een beter beheer van de watercyclus (via buffering en infiltratie en aan het milderen van hitte. Ook het ontharden en vergroenen van overgedimensioneerde of verharde ruimten (pleinen, parkings, verharde binnengebieden, straatprofielen, ...), zoals voorzien in het beleidskader draagt bij aan het bereiken van de doelstellingen van het blauwgroen netwerk. Het vergroenen en deels ontharden van straatprofielen verhoogt de effectiviteit van het blauwgroen netwerk in termen van klimaatadaptatie. Het maximaal openleggen van de Magerbeek, de Moerbeek en de Wildertse beek, het behouden en versterken van de dreefstructuur in het westen van Essen en het vergroenen van de straatprofielen in onder meer Horendonk kunnen bijdragen aan een klimaatrobustere omgeving. Door lokale private onthardingsinitiatieven te stimuleren en te ondersteunen verstevigt de gemeente het bestaande blauwgroene netwerk en verhoogt ze de effectiviteit van haar eigen inspanningen. De opmaak van een hemelwater- en droogteplan maakt het mogelijk systematisch en planmatig te werk te gaan en prioriteiten te stellen, zodat de uitgevoerde klimaatadaptatiemaatregelen effectiever zijn.	van klimaatadaptatie. Veel hangt daarbij uiteraard af van de manier waarop die ruimte wordt ingevuld. Het beleidskader heeft het in dat verband over het klimaatadaptief inrichten van de publieke ruimte met aandacht voor waterberging en -infiltratie, schaduwwerking, beperking van verharding, voldoende groenvoorziening, ... de manier waarop dit gebeurt zal uiteraard op ontwerpniveau verder verfijnd worden. Belangrijk is alleszins de aanwezigheid van hoogstammige bomen in de publieke ruimte, die in voldoende mate schaduw en verkoeling kunnen leveren. De actie om een richtlijnenboek voor de publieke ruimte op te maken kan helpen de randvoorwaarden voor een goede klimaatadaptieve inrichting vast te leggen en te uniformiseren. In het beleidskader krijgen twee locaties bijzondere aandacht: de zuidelijke en de oostelijke openruimtevinger in Essen. Het publiek toegankelijk maken van deze gebieden kan inderdaad bijdragen aan verkoeling tijdens periodes van grote hitte.	noodzakelijke, kan, mits een groene invulling van de vrijgekomen ruimte (met bij voorkeur bomen), een bescheiden bijdrage leveren aan de klimaatweerbaarheid van de omgeving, door infiltratie van hemelwater te faciliteren en lokaal te zorgen voor afkoeling door schaduw en verdamping.	op de klimaatweerbaarheid van de omgeving.	potentieel negatieve neveneffecten ervan op de klimaatweerbaarheid van de omgeving, in relatie tot waterbeheer en hitte. Aangezien verdichting slechts in een klein deel van de bebouwde ruimte van de gemeente van toepassing is, en aangezien de gemeente parallel wil werken aan de uitrol van een groenblauw netwerk en aan de vergroening van het publiek domein wordt niet verwacht dat deze potentieel negatieve neveneffecten in de praktijk betekenisvol zullen zijn. Voor een aantal gebieden is herziening van het bestaande planinitiatief aan de orde. Dit vormt een opportuniteit om klimaatbekkommernissen te integreren in de planvorming. Uiteraard moet dit ook bij nieuwe planningsinitiatieven een aandachtspunt vormen. In het woonreservegebied Horendonk wordt ingezet op onder meer groepswoningbouw om ruimte voor water te genereren, in relatie tot de overstromingsgevoeligheid. Positief is dat het niet-ontwikkeld deel van het woonreservegebied ‘Wildert oost’ en een deel van het woonreservegebied Horendonk via een rup zullen omgezet worden naar een openruimtebestemming. Dit voorkomt dat de klimaatweerbaarheid van de omgeving op termijn achteruit zou gaan.	maximaal opengelegd. Voor de zuidelijke openruimtevinger wordt gesteld dat water centraal moet staan. Dit draagt bij aan de klimaatweerbaarheid van de omgeving.
Aanbevelingen	Bij herinrichting en vergroening van de publieke ruimte hebben hoogstammige bomen, die in voldoende mate schaduw en verkoeling kunnen leveren, de voorkeur. Bij verdichting moet rekening gehouden worden met de potentieel negatieve neveneffecten ervan op de klimaatweerbaarheid van de omgeving, in relatie tot waterbeheer en hitte. Planningsinitiatieven vormen een opportuniteit om klimaatbekkommernissen te integreren in de planvorming. Het ruimtelijk herordenen van de mobiliteitsstromen in de stationsbuurt van Essen kan een opportuniteit vormen om zachte vervoerwijzen te promoten en te ondersteunen					

6.6.3.3 Beoordeling van de bouwstenen

Voor een grafische voorstelling van de verschillende elementen van de bouwstenen verwijzen we naar Bijlage 4.

Binnen de bouwsteen '**verdichten van onaangesneden gebied**' wordt ernaar gestreefd voldoende kwaliteitsvolle onbebouwde ruimte te behouden. De verharding van de publieke ruimte is minimaal en ruimte voor water is geïntegreerd in het concept. Het groenblauw netwerk wordt versterkt tot in de ~~wonen~~kern. Deze maatregelen verhogen de klimaatrobustheid van de ontwikkeling. Functieverweving wordt aangemoedigd wat er kan toe bijdragen de verplaatsingsafstanden te verminderen, en daarmee ook de emissies van broeikasgassen. Het versterken van het traag wegnennetwerk biedt kansen voor zachte vervoerwijzen.

Binnen de bouwsteen '**status quo historische kern, organisch weefsel en woonlint**' is er aandacht voor het ontharden van de publieke ruimte, ontharding van parkeerplaatsen en voortuinstraken, het openleggen van waterstructuren, waterbuffering in collectieve binnengebieden en versterking van het groenblauw netwerk. Deze maatregelen dragen bij aan de weerbaarheid van de omgeving tegen de gevolgen van klimaatverandering. Functieverweving wordt voorzien in bepaalde gebieden wat kan leiden tot gemiddeld kortere verplaatsingsafstanden, en daarmee ook minder broeikasgasemissies. Ook hier biedt de uitbouw van het traag wegnennetwerk kansen voor zachte verplaatsingen.

Binnen de bouwsteen '**status quo verkavelingen en groepswoningbouw**' is er aandacht voor grondige ontharding en vergroening van doodlopende straten en enkelrichtingstraten, inbegrepen de voortuinen. Beken zouden worden opengelegd en wadi's zouden zorgen voor waterbuffering en infiltratie. Ook groendaken worden vermeld. In de mate dat deze verschillende maatregelen inderdaad worden geïmplementeerd, op een voldoende grote schaal, kan hier een positieve impact op de klimaatweerbaarheid verwacht worden. Een netwerk van trage verbindingen kan bijdragen aan het bevorderen van emissiearme mobiliteit.

6.6.3.4 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

Het ruimtelijk beleidsplan heeft de ambitie bij te dragen aan het beperken van de energiebehoeften, en vermeldt in die context onder meer nabijheid en bereikbaarheid (in de vorm van functieverweving en meervoudig ruimtegebruik), wat kan helpen gemotoriseerde verplaatsingen te beperken, compacte en energiezuinige gebouwen en wijken, en het aantrekkelijker maken en faciliteren van trage en deelmobiliteit. In de mate dat het beleidsplan ruimte inderdaad bijdraagt aan het realiseren van die evoluties kan hier van een positief effect gesproken worden. Verdichting biedt kansen voor een relatieve reductie van de energievraag (door o.m. betere, collectieve isolatie) en voor de uitbouw van warmtenetwerken. Dit kan bijdragen aan het reduceren van de broeikasgasemissies die met gebouwenverwarming gepaard gaan. In het geval van warmtenetwerken is de voorwaarde uiteraard dat er een bron van restwarmte ter beschikking staat.

Het beleidsplan ruimte bevat meerdere ambities, principes en acties die kunnen bijdragen aan een versterking van de klimaatweerbaarheid van de gemeente. Het gaat dan onder meer over het vrijwaren van de open ruimte (waaronder overstromingsgevoelige gebieden), het versterken van het groenblauw netwerk, het vergroenen en ontharding van de publieke ruimte, ... ook de belangrijke rol van de private ruimte wordt terecht vermeld. De beoogde vergroening (en met name de uitbouw van natte natuur) kan ook een (waarschijnlijk bescheiden) bijdrage leveren aan het vastleggen van koolstof in bodem en vegetatie. Bij vergroening van de publieke ruimte is het belangrijk vooral in te zetten op hoge bomen, die schaduw en verkoeling kunnen geven.

Vanuit het thema klimaat is het belangrijk te wijzen op de ongewenste neveneffecten die met (slecht uitgevoerde) verdichting kunnen samengaan: meer verharding, minder infiltratie, minder verkoelend groen. De geambieerde blauwgroene dooradering en vergroening van de publieke ruimte bieden echter een voldoende garantie tegen het optreden van deze negatieve effecten. Hoe dan ook is verdichting in Essen maar in beperkte mate aan de orde.

6.6.3.5 Leemten in de kennis

De mate waarin het toepassen van de beleidskaders de vooropgestelde doelstellingen voor het thema Water daadwerkelijk helpen behalen is niet steeds eenduidig te bepalen gezien de doorwerkingsmogelijkheden van het plan in sterke mate afhangen van de gemeentelijke bevoegdheden in relatie tot de bevoegdheden op Vlaams en provinciaal niveau. Samenwerking tussen beleidsniveaus zal in alle gevallen nodig zijn om de vooropgezette doelstellingen te behalen.

6.6.3.6 Grensoverschrijdende effecten

Effecten op het vlak van mitigatie zijn per definitie grensoverschrijdend. De impact van emissiereductie speelt zich af op mondiaal niveau, maar de relatie tussen reducties op het niveau van de gemeente Essen en de wereldwijde klimaatverandering valt uiteraard niet te maken.

Adaptatiemaatregelen die ingrijpen op het watersysteem kunnen vooral stroomafwaarts een effect hebben. Er kan aangenomen worden dat watergerelateerde adaptatiemaatregelen leiden tot een beter beheer van het watersysteem, en dat de (eventuele) grensoverschrijdende effecten hiervan voornamelijk positief zullen zijn.

6.6.3.7 Suggesties voor monitoring

Monitoring van broeikasgasemissies, van de implementatie van adaptatiemaatregelen, van evoluties in klimaatweerbaarheid en van wijzigingen in landgebruik zijn op zich nuttig, ook op gemeentelijk niveau, maar het zal waarschijnlijk niet mogelijk zijn de specifieke effecten van het beleidsplan ruimte af te zonderen van de andere evoluties die die bepalend zijn voor de klimaatgerelateerde monitoring.

6.7 Thema Hinder en Gezondheid

Onder dit thema brengen we de verschillende hinder- en gezondheidsthema's samen. Het gaat daarbij om onder meer geluidshinder en luchtkwaliteit, maar ook om de (positieve) gezondheidseffecten die met een goede ruimtelijke inrichting van het grondgebied en een verbetering van de milieukwaliteit kunnen samengaan. Ook geurhinder en lichthinder kunnen binnen dit thema, voor zover relevant, een plaats krijgen. De focus ligt op een beschrijving van de te verwachten gezondheidsimpacten, als integratie van relevante elementen uit de andere thema's.

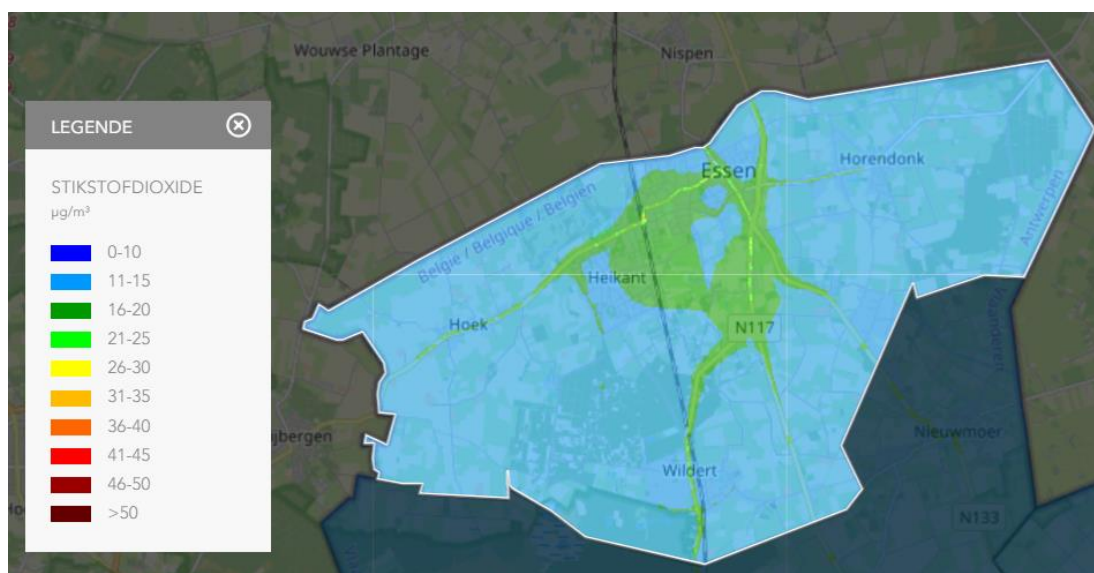
6.7.1 Huidige situatie

6.7.1.1 Luchtkwaliteit

De hier weergegeven gegevens en kaarten zijn afkomstig van de website van de Vlaamse Overheid *Leefkwaliteitvlaanderen.be*. De kaarten zijn gebaseerd op interpolatie van de resultaten van de meetstations in Vlaanderen en de omliggende regio's, aangevuld met een hogeresolutiemodellering.

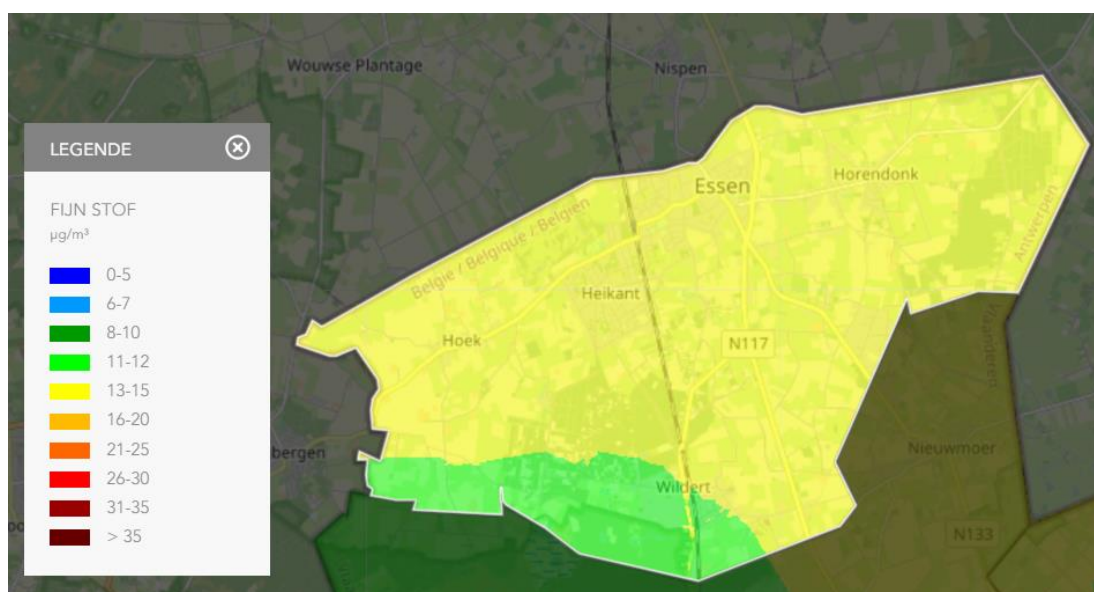
Voor NO₂ (stikstofdioxide) komen volgens deze kaarten (zie Figuur 6-8) in Essen nergens overschrijdingen van de jaargemiddelde EU-grenswaarde voor. Deze grenswaarde (40 µg/m³) komt

overeen met de gezondheidkundige advieswaarde van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO). Er zijn wel indicaties dat gezondheidseffecten van NO₂ al kunnen beginnen optreden vanaf jaargemiddelde concentraties van 20 µg/m³; maar ook deze waarde wordt (volgens deze kaart) nergens in Essen overschreden. Uiteraard kan niet uitgesloten worden dat langsheen drukke verkeersassen waarbij aan beide zijden aaneengesloten bebouwing aanwezig is deze waarden plaatselijk kunnen overschreden worden.

Figuur 6-8 Jaargemiddelde concentratie van stikstofdioxide (NO₂) voor Essen (2019)

Voor fijn stof (PM_{2,5}) blijkt dat de jaargemiddelde concentraties overal in Essen (ruim) onder de EU-grenswaarde van 25 µg/m³ vallen; de concentraties liggen wel overal boven de WGO-advieswaarde van 10 µg/m³ (zie Figuur 6-9). Voor fijn stof is er volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) geen veilige drempelwaarde waaronder geen nadelige effecten voorkomen. Fijn stof is dan ook met voorsprong de schadelijkste milieufactor in Vlaanderen.

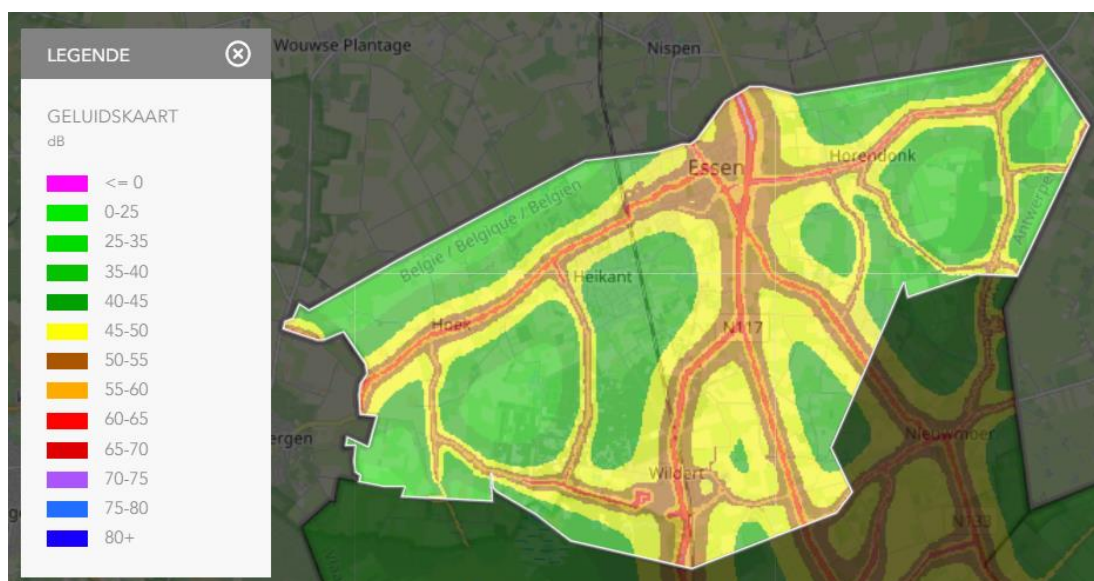
Figuur 6-9 Jaargemiddelde concentratie van fijn stof (PM_{2,5}) voor Essen (2019)

6.7.1.2 Geluidsbelasting

De geluidskaart opgenomen in Figuur 6-10 toont de geluidsbelasting door het wegverkeer. Het gemodelleerde netwerk omvat alle wegen waar een blootstelling hoger dan 65 decibel (dB(A)) kan worden verwacht. De geluidbelasting wordt uitgedrukt in de gemiddelde geluidbelasting over een etmaal (Lden). Geluidbelasting 's avonds en 's nachts is hinderlijker dan overdag, en wordt daarom veel zwaarder meegerekend.

De geluidsbelasting op een punt zoals die op de kaart wordt aangegeven, is het resultaat van een berekening. Die berekening is gebaseerd op een gedetailleerde beschrijving van de verkeersintensiteit en snelheid, de samenstelling van het wagenpark en de verdeling van dit verkeer over een etmaal. Het effect van geluidschermen op de geluidsoverdracht naar de omgeving is in rekening gebracht maar de afscherming door gebouwen niet. Dit soort geluidskaarten zijn niet geschikt om in hoge resolutie te analyseren.

Rekening houdend met deze beperkingen blijkt uit deze kaart dat 27% van de oppervlakte van de gemeente blootgesteld wordt aan geluidsniveaus van tussen 45 en 50 dB, 15% aan niveaus tussen 50 en 55 dB, 7% aan niveaus tussen 55 en 60 dB, 3% aan niveaus tussen 60 en 65 dB, en 1% aan niveaus van meer dan 65 dB. Cumulatief is dus 53% van de oppervlakte van de gemeente blootgesteld aan een geluidsniveau van maar dan 45 dB als gevolg van autoverkeer langs de hoofdwegen.

Figuur 6-10 Geluidsbelasting wegverkeer (Lden 2018) voor Essen

De geluidskaart opgenomen in Figuur 6-11 geeft de geluidsbelasting (Lden) door het spoorverkeer weer. De berekening van de spoorverkeersgeluidskaart is gebaseerd op onder meer een gedetailleerde beschrijving van het aantal treinbewegingen en de snelheid. Ook hier geldt dat deze geluidskaart niet geschikt is om in hoge resolutie te analyseren. Voor spoorverkeer blijkt 13% van de oppervlakte van de gemeente blootgesteld te zijn aan geluidsniveaus van meer dan 55 dB.

Figuur 6-11 Geluidsbelasting spoorverkeer (Lden 2010) voor Essen

6.7.1.3 Lokale gezondheidsindicator mobiliteit

Het Agentschap Zorg en Gezondheid heeft een “Lokale Gezondheidsindicator Mobiliteit” uitgewerkt, die niet enkel rekening met de kwaliteit van de omgevingslucht en met de geluidsniveaus, maar ook met het aantal mensen dat er wordt aan blootgesteld, en dus de gezondheidsimpact kan ondergaan.

Hieruit blijkt dat Essen, in vergelijking met andere ‘woongemeenten met toenemend aantal jongeren’ (Belfius-classificatie 2017), bijzonder goed scoort voor zowel luchtkwaliteit als verkeersgeluid (zie Figuur 6-12). Op het vlak van luchtkwaliteit scoort bijna 94% van de Vlaamse gemeenten uit de categorie slechter dan Essen; voor verkeersgeluid gaat het zelfs om 98,3%. Als de vergelijking wordt gemaakt met alle Vlaamse gemeenten worden dezelfde verhoudingen verkregen.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat het hier om een gemiddelde toestand voor de gemeente gaat; dit sluit uiteraard niet uit dat plaatselijk wel luchtvervuiling en geluidsoverlast kunnen voorkomen in de gemeente.

6.7.1.4 Externe veiligheid

Op het grondgebied van de gemeente Essen en in de omgeving ervan bevinden zich geen Seveso-bedrijven. Geen van de consultatiezones van de Seveso-bedrijven in de Antwerpse haven overlappen met het grondgebied van Essen. Er is dus geen interferentie mogelijk tussen eventuele ontwikkelingen die zouden voortvloeien uit het beleidsplan ruimte en deze consultatiezones. Evenmin schept het beleidsplan ruimte de voorwaarden om Seveso-activiteiten toe te laten op het grondgebied van de gemeente.

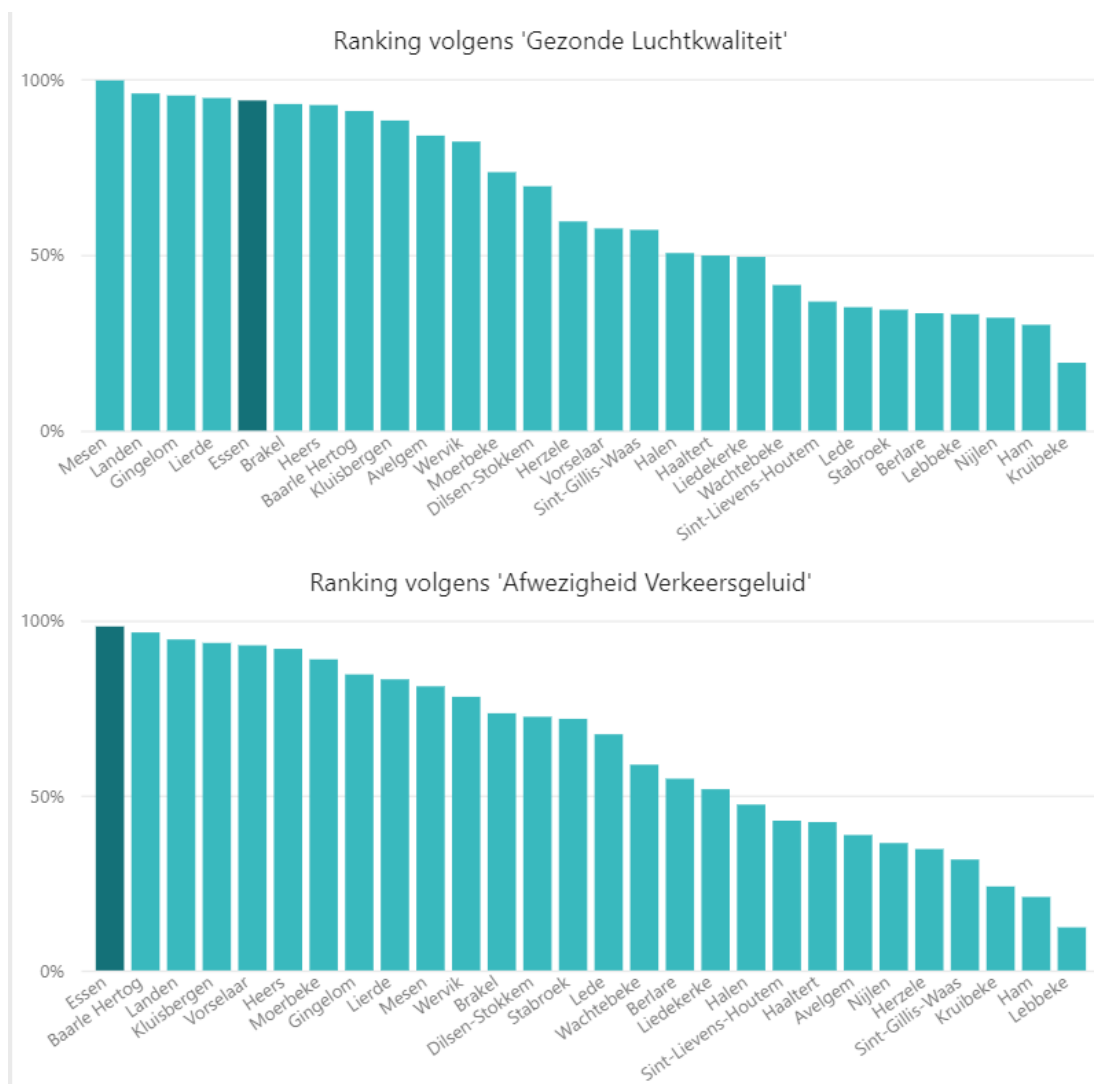
6.7.2 Relevante beleidsdoelstellingen

Binnen het thema “preventieve gezondheid” heeft de Vlaamse overheid een aantal gezondheidsdoelstellingen en andere prioriteiten gedefinieerd.

Naast de algemene gezondheidsdoelstelling 'De Vlaming leeft gezonder in 2025' zijn er aparte gezondheidsdoelstellingen rond suïcidepreventie, bevolkingsonderzoeken kanker, en vaccinaties.

De andere beleidsprioriteiten gaan enerzijds over algemene preventie (met thema's als gezonde voeding, voldoende bewegen, drugs- en drankproblematiek, en de bevordering van geestelijke gezondheid) en anderzijds over milieugezondheid.

Binnen het thema milieugezondheid zijn voor het beleidsplan ruimte onder meer de aandachtsgebieden rond hitte en ozon (met onder meer het Vlaams Warmteactieplan), en rond luchtverontreiniging en geluid relevant. Wat die laatste aspecten betreft, wordt vooral de gezondheidsimpact van mobiliteit als relevant beschouwd. Zoals hoger al aangegeven heeft de Vlaamse overheid in dat kader onder meer een "Lokale Gezondheidsindicator Mobiliteit" uitgewerkt, die de gezondheidsimpact van mobiliteit uitdrukt en visualiseert.

Figuur 6-12 Ranking van Essen in vergelijking met andere "Woongemeenten met toenemend aantal jongeren" in Vlaanderen voor respectievelijk de parameters "gezonde luchtkwaliteit" en "afwezigheid verkeersgeluid", volgens de lokale gezondheidsindicator mobiliteit van het Agentschap Zorg en Gezondheid

Samengevat zal de toets van het beleidsplan ruimte aan de beleidsdoelstellingen van het thema hinder en gezondheid rekening houden met de volgende vragen:

- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan een vermindering van hinder en gezondheidseffecten te wijten aan luchtvervuiling en geluidsoverlast?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan het beheersen van hittefenomenen in de bebouwde omgeving?
- Draagt het beleidsplan ruimte bij aan de algemene gezondheid en het mentale welbevinden van de inwoners van de gemeente, onder meer door een actieve levensstijl te bevorderen?

6.7.3 Impact van het beleidsplan ruimte op het thema Hinder en Gezondheid

6.7.3.1 Impact van de strategische visie

De gemeente Essen wil het bijkomend ruimtebeslag in de open ruimte minimaliseren. Behoud van de open ruimte kan in zekere mate een positief effect hebben op de (mentale en fysieke) gezondheid, als ze tegelijk ook uitnodigt tot actieve recreatie. Hiervoor moet die open ruimte wel toegankelijk en ontsloten zijn. Ook de rust en de esthetische beleving van de open ruimte en het contact met de er nog aanwezige natuurelementen kunnen een positieve impact hebben op de mentale gezondheid.

Als ‘tegenpool’ van het vrijwaren van de open ruimte wil de gemeente bepaalde delen van de bebouwde omgeving verdichten. Verdichten kan echter gepaard gaan met overlast op het vlak van onder meer luchtkwaliteit en geluidshinder, en met de gezondheidseffecten die er mee samenhangen. Daarnaast zullen de gezondheidseffecten van hitte in de toekomst hoe langer hoe meer op de voorgrond treden. De vooropgestelde groenblauwe dooradering kan hier ten dele aan tegemoet komen. Groen kan bijdragen aan het temperen van hitte en (in beperkte mate) ook tot het afvangen van luchtverontreiniging, maar het is ook aangetoond dat voldoende groen in de leefomgeving positieve effecten heeft voor de mentale en zelfs fysieke gezondheid van de bewoners. Aangezien deze dooradering in de praktijk vooral kan worden ingezet in die delen van het bebouwde weefsel waar ook verdichting is voorzien, zal het gecumuleerde gezondheidseffect van groenblauwe dooradering in een niet te verwaarlozen deel van het woonweefsel van de gemeente een eerder bescheiden rol spelen.

Waar verdichting beoogd wordt, gaat dit in de strategische visie ook samen met aandacht voor een aangename publieke ruimte, een veilig en traag wegnenet en een mix van bewoners. Ook deze verschillende elementen kunnen positieve neveneffecten hebben op het vlak van gezondheid. De tekst van de strategische visie stelt expliciet dat als groen, publieke ruimte en basisvoorzieningen integraal toegankelijk zijn, ze kunnen bijdragen aan het opheffen van fysieke, mentale of financiële barrières waar mensen mee geconfronteerd worden als ze willen deelnemen aan de samenleving. Het wegnemen of verlagen van die barrières kan bijdragen aan het verbeteren van de mentale én fysieke toestand van die groepen. De strategische visie stelt ook expliciet (en terecht) dat de inrichting van de ruimte moet bijdragen tot de fysieke en mentale gezondheid van de mens, en dat goede luchtkwaliteit en zo weinig mogelijk blootstelling aan geluid- en geurhinder gezondheidsrisico's beperken. De ambitie van de strategische visie om traag verkeer maximaal te faciliteren en individueel gemotoriseerd verkeer te ontraden is dan ook positief. Ook een beweeg- en speelvriendelijke ingerichte omgeving, die inwoners aanzet om zich op een actieve manier te verplaatsen, bevordert volgens de strategische visie een vitale samenleving en bijgevolg de leefkwaliteit.

De publieke ruimte vormt een belangrijk aandachtspunt voor de strategische visie. Het gaat niet alleen om pleinen of parken; ook straten, bossen, informele recreatieve plekken en andere plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten maken deel uit van de publieke ruimte. De gemeente wil de open en groene ruimte die vandaag aanwezig is binnen de kern, zoveel mogelijk behouden en toegankelijk houden. De potentieel positieve effecten van deze plekken in termen van hittebeheersing werden reeds aangehaald bij de bespreking van de discipline Klimaat; dit geldt uiteraard ook voor de beheersing van

de negatieve gezondheidseffecten die met hitte gepaard gaan. De publieke ruimte is ook de plaats bij uitstek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en kunnen deelnemen aan het sociaal leven, wat positieve gevolgen kan hebben voor het mentaal welzijn. Hoger werd al gewezen op de positieve gezondheidseffecten van contact met groen, en met name van voldoende groen in de leefomgeving. De publieke ruimte laat mensen tenslotte ook toe er een actieve levensstijl op na te houden, wat uiteraard ook positieve effecten op het vlak van gezondheid kan hebben. De strategische visie stelt dan ook als ambitie om binnen iedere wijk speelmogelijkheden en beweegmogelijkheden te voorzien. Dit is uiteraard positief. De gemeente heeft ook als ambitie om de recreatieve routes in het buitengebied uit te bouwen tot een volwaardig en bewegwijzerd netwerk. Bij de beschrijving van de landschapseenheid 'compartimentenlandschap' wordt specifiek de mogelijkheid vermeld om hier 'zachte' recreatieve voorzieningen in te passen, op goed gelegen plaatsen (bv. dichtbij een kern).

Een actieve levensstijl wordt ook bevorderd door de ambitie van de gemeente om een netwerk uit te rollen op maat van voetgangers en fietsers. In de mate dat verplaatsingen via dit netwerk gemotoriseerde verplaatsingen vervangen kan een bijkomend positief gezondheidseffect uitgaan van het feit dat hierdoor emissies van luchtvervuilende stoffen verminderd worden. Ook de ambitie om de verkeersveiligheid te verhogen kan uiteraard positieve gezondheidseffecten hebben. Die laatste ambitie lijkt (volgens de formulering van de strategische visie) wel enkel van toepassing te zijn op de omgeving van maatschappelijke functies, zoals scholen en cultuurcentra. Er is geen goede reden waarom de aandacht voor verkeersveiligheid geen betrekking zou hebben op het volledige grondgebied van de gemeente.

De doelstelling om Essen uit te bouwen tot een klimaatvriendelijke en biodiverse gemeente brengt diverse elementen samen die potentieel een positieve impact kunnen hebben op de gezondheid van de burgers. De meeste hiervan werden hoger al vermeld: een aantrekkelijke publieke ruimte waar plaats is voor ontmoetingen en spelen, schaduwplekken, groen en water, ... De (her)inrichting van de bestaande plekken gaat best uit van de potenties om het positieve gezondheidseffect van de publieke ruimte te versterken. Ook de uitbouw van het groenblauwe netwerk, binnen en buiten de bebouwde gebieden, biedt kansen voor positieve gezondheidseffecten. Naast het effect op de mentale gezondheid van contact met groen en natuur zijn hier mogelijk ook opportuniteiten op het vlak van (actieve) recreatie. Dit houdt uiteraard in dat het netwerk (of delen ervan) ook toegankelijk zijn. Eventuele conflicten met de verwachtingen vanuit biodiversiteit vallen daarbij niet uit te sluiten.

De doelstelling om een energieneutraal Essen te verwezenlijken kan niet alleen bijdragen aan een reductie van de broeikasgasemissies (zoals aangegeven in de discipline Klimaat), maar resulteert uiteraard ook in de reductie van emissies van andere aan verbranding gerelateerde stoffen met een rechtstreekse impact op de gezondheid (NOx, fijn stof, roet, ...). Dit geldt zowel voor de emissies die te maken hebben met transport als voor de emissies gerelateerd aan bijvoorbeeld gebouwenverwarming en energieopwekking. In de strategische visie wordt dan ook verwezen naar onder meer energiezuinige gebouwen, trage mobiliteit en de productie van hernieuwbare energie.

Tenslotte kan ook verwezen worden naar de ambitie om meer in te zetten op verbrede landbouw, waarbij bijvoorbeeld zorgboerderijen zouden worden ingericht. Ook dit is uiteraard relevant vanuit het thema gezondheid. De strategische visie vermeldt anderzijds de potentieel negatieve gezondheidsgevolgen van intensieve landbouw niet.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Hinder en gezondheid		
Luchtvervuiling en geluidsoverlast	Ambities Het clusteren van bijkomende niet-grondgebonden landbouw biedt kansen om de hinder hiervan (onder meer op het vlak van geur) gecentraliseerd en dus potentieel efficiënter aan te pakken. Acties Het uitwerken van een visie op de toekomst van de landbouw biedt ook kansen voor het aanpakken van de hinder en vervuiling die met bepaalde landbouwactiviteiten (kunnen) samengaan.	Inrichtingsprincipes De inrichtingsprincipes voor de diverse landschapseenheden hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van hinder en pollutie. Acties De gebiedsspecifieke acties van het beleidskader hebben geen relevante bijdrage aan het verminderen van hinder en pollutie.
Hittebeheersing	Voor dit criterium verwijzen we naar de beoordeling onder het thema Klimaat (aspect klimaatweerbaarheid)	Voor dit criterium verwijzen we naar de beoordeling onder het thema Klimaat (aspect klimaatweerbaarheid)
Algemene fysieke en mentale gezondheid	Ambities Het ontwikkelen van een veerkrachtige open ruimte, het vermijden van versnippering en het verbinden van openruimtegebieden bieden mogelijkheden voor actieve recreatie, wat een positief effect kan hebben op de algemene fysieke en mentale gezondheid. Acties De algemene acties binnen dit beleidskader dragen niet substantieel bij aan het verbeteren van de algemene fysieke en mentale gezondheid van de burgers.	Inrichtingsprincipes De inrichtingsprincipes van het parklandschap kunnen de kwaliteit van de zachte recreatie in dit gebied verhogen. De inrichtingsprincipes voor het bos- en heidelandschap zetten onder meer in op de uitbouw van een volwaardig netwerk van recreatieve routes, het afbakenen van zones voor (intensieve) recreatie en het verder uitbouwen en onderhouden van trage routes. Implementatie van deze principes kan bijdragen aan een actieve levensstijl, met de bijhorende positieve gezondheidseffecten. De focus op natuurontwikkeling kan bijdragen aan de mentale gezondheid van de burgers. Het valleilandschap wordt vooral ingezet voor het groenblauw netwerk, wat onder meer samengaat met vernatting en bebossing. Er kan aangenomen worden dat dit de toegankelijkheid van deze gebieden en hun geschiktheid voor actieve recreatie eerder zal verminderen dan doen toenemen. Nochtans zijn hier ook kansen voor natuurbeleving, met potentieel positieve gevolgen voor de mentale gezondheid. In het landbouwlandschap wordt volop ingezet op professionele landbouw. Ruimte voor actieve recreatie lijkt hier niet aan de orde. Nochtans zou het vergroten van de doorwaadbaarheid van het landbouwgebied (bv. door het (her) activeren van kerkwegels e.d.m.) een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van het recreatieve potentieel van deze landschapseenheid. In het compartimentenlandschap wordt expliciet ingezet op het inpassen van zachte recreatieve voorzieningen. In de mate dat dit de burgers aanzet tot bewegen (of er kansen voor biedt), is dit positief. Acties Het opmaken van een natuurbeheerplan voor Essen biedt de kans om de mogelijkheden (en beperkingen) van zachte en actieve recreatie in de natuurgebieden te verduidelijken, en het potentieel hiervan te optimaliseren. Grensoverschrijdende samenwerking kan bijdragen aan het versterken van het recreatiepotentieel van de streek. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de vallei van de Aa biedt de mogelijkheid om duidelijkheid te verschaffen over de rol die recreatie kan spelen in deze landschapseenheid. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘landbouwlandschap’ biedt kansen om te bekijken hoe recreatie (onder vorm van bv. wandel- en fietsroutes) een plaats kan krijgen in het landbouwlandschap.

	Impact van de algemene ambities en acties	Impact van de inrichtingsprincipes en acties voor de verschillende landschapseenheden
Aanbevelingen	Inzetten op de toegankelijkheid van het valleilandschap kan bijdragen aan natuurbeleving, met potentieel een positief effect op de mentale gezondheid. Verbetering van de doorwaadbaarheid van het landbouwlandschap kan actieve recreatie bevorderen, met een positief effect op de fysische en mentale gezondheid.	

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
Hinder en gezondheid					
	Opmerking: de doelstellingen en acties binnen het subthema ‘beeldbepalende bebouwing en zichtrelaties’ hebben geen noemenswaardige gevolgen voor het thema Klimaat. Ze worden hier dan ook niet verder besproken.				
Luchtvervuiling en geluidsoverlast	Een groene omgeving geeft de (deels subjectieve) ervaring zich te bevinden op een plek met een goede omgevingskwaliteit. Er kan inderdaad een gedeeltelijke afvang van atmosferische polluenten plaatsvinden. De ‘soundscape’ van een groenblauwe omgeving (vogels, geruis, stromend water, ...) kan ook helpen omgevingsgeluid te maskeren. Ook voor groen in de bebouwde omgeving is dit een belangrijke eigenschap.	Ook voor de publieke ruimte geldt dat een groene omgeving de (deels subjectieve) ervaring geeft zich te bevinden op een plek met een goede omgevingskwaliteit. Zeker in een dicht bebouwde omgeving is dit belangrijk voor de mentale gezondheid.	Het faciliteren van traag verkeer en het ontraden van individueel gemotoriseerd verkeer kan, in de mate dat het daadwerkelijk leidt tot een modal shift, bijdragen aan een verbetering van de lokale luchtkwaliteit en aan een aangener van geluidsklimaat, wat uiteraard positief is voor de gezondheid.	Bij verdichting kunnen problemen op het vlak van luchtkwaliteit en geluidsoverlast geconcentreerd en geaccentueerd worden. Het inzetten op trage en collectieve mobiliteit kan er toe bijdragen die impact te verminderen. Onbebouwde plekken binnen de bebouwde ruimte kunnen een objectieve of subjectieve refuge vormen voor lucht- en geluidshinder in een (te) verdichte bebouwde omgeving. Ze kunnen ook opgenomen worden in het traag wegennetwerk en verbindingen vormen tussen aangrenzende straten.	De mogelijke impact op luchtvervuiling en geluidsoverlast is voor de strategische locaties analoog aan wat in algemene termen werd beschreven voor de verschillende leefkwaliteitsthema’s.
Hittebeheersing	Het groenblauw netwerk kan oases vormen (met name in de bebouwde omgeving) waar mensen bij grote hitte verkoeling kunnen zoeken. Onder meer het behouden en versterken van de dreefstructuur in het westen van Essen, het behoud van monumentale bomen in private tuinen en het vergroenen van de straatprofielen in onder meer Horendonk kunnen lokaal bijdragen aan hittebeheersing.	Een groene inrichting van de publieke ruimte (met bij voorkeur hoge bomen) kan verkoeling bieden in periodes van grote hitte.	Voor dit criterium verwijzen we naar de beoordeling onder het thema Klimaat (aspect klimaatweerbaarheid)	Bij verdichting moet aandacht zijn voor het vermijden of milderende van het hitte-eilandeffect. De voorziene groenblauwe dooradering, de vergroening en ontharding van de publieke en private ruimte en het open houden van onbebouwde plekken binnen het bebouwde weefsel kunnen hiertoe bijdragen.	De mogelijke impact op hitte en hittebeheersing is voor de strategische locaties analoog aan wat in algemene termen werd beschreven voor de verschillende leefkwaliteitsthema’s.
Algemene fysieke en mentale gezondheid	Het robuust groenblauw netwerk kan deels een matrix vormen waarop recreatieve netwerken (fietsen, wandelen, lopen, ...) zich hechten. Dit bevordert beweging en de bijhorende positieve gezondheidseffecten. Compatibiliteit met andere functies (bv. biodiversiteit) is daarbij een aandachtspunt. Ook het louter vertoeven in een groene omgeving kan een positief effect hebben op de mentale en fysieke gezondheid, wat zeker bij netwerken in een bebouwde omgeving belangrijk is. Vergroenen van straatprofielen en van de private ruimte en het voorzien van een gevarieerd aanbod aan groen dragen bij aan de leefkwaliteit. Groenblauwe netwerken kunnen potentieel ook negatieve gezondheidseffecten hebben, die nog kunnen versterkt worden in een context van	Publieke ruimte kan informele en onverwachte ontmoetingen tussen verschillende bevolkingsgroepen faciliteren, en kan zo bijdragen aan de mentale gezondheid. Ze kan bijdragen tot de fysieke en mentale gezondheid van de gebruikers door aan te zetten tot beweging en te helpen om tot rust te komen en te ontspannen. Een functionele inrichting met voldoende groen, die toch ook ruimte laat voor spel en recreatie en voor occasionele festiviteiten is daarbij belangrijk. Een goede bereikbaarheid en een brede toegankelijkheid voor iedereen van de (groene) publieke ruimte is belangrijk om de beschreven gezondheidseffecten te maximaliseren.	Het faciliteren van traag verkeer en het ontraden van individueel gemotoriseerd verkeer kan mensen er toe aanzetten meer te bewegen, te voet of met de fiets. Dit heeft aantoonbaar positieve gezondheidseffecten.	Verdichting kan tot gevolg hebben dat de verplaatsingsafstanden korter worden en dus gemakkelijker te voet of met de fiets kunnen afgelegd worden. Dit is vooral relevant als het gaat over de verdichting van relatief grote aaneengesloten gebieden, wat voor Essen niet aan de orde is. Als verdichting samengaat met een verhoging van de leefkwaliteit, zoals beoogd, dan kan dit positieve gezondheidseffecten hebben. Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat het samenleven van veel mensen op een kleine oppervlakte, in goede sanitaire en omgevingsomstandigheden, zou bijdragen tot een snellere verspreiding van ziektes.	De mogelijke impact op de algemene fysieke en mentale gezondheid is voor de strategische locaties analoog aan wat in algemene termen werd beschreven voor de verschillende leefkwaliteitsthema’s.

	Robuust groenblauw netwerk	Veerkrachtige publieke ruimte	Trage en collectieve mobiliteit	Gedifferentieerde verdichting	Strategische locaties
Hinder en gezondheid					
	klimaatverandering: aanwezigheid van teken, muggen en andere vectoren, stuifmeelallergieën, ... deze effecten zijn echter redelijk eenvoudig te beheersen, en de nadelen ervan wegen sowieso niet op tegen de voordelen van een groene omgeving.	Opmaak van een richtlijnenboek voor de publieke ruimte biedt de mogelijkheid proactief rekening te houden met de positieve gezondheidseffecten. Opmaak van een speelweefselplan kan er voor zorgen dat verspreid over de gemeente voldoende kwaliteitsvolle speelzones worden ingericht, wat de fysieke en mentale gezondheid van kinderen ten goede komt. Het inrichten en toegankelijk maken van de zuidelijke en oostelijke ‘openruimtevingers’ kan in Essen bijdragen aan het realiseren van de hierboven beschreven positieve effecten.		Het open houden van onbebouwde plekken binnen een bebouwde omgeving kan, als ze voldoende groot zijn en aangepast ingericht worden, ruimte bieden voor spel en actieve ontspanning. Het opmaken van een verantwoordingsnota als richtinggevend instrument biedt de opportuniteit om reeds van in het ontwerpstadium rekening te houden met de potentiële positieve en negatieve gezondheidseffecten.	
Aanbevelingen	Bij uitbouw van het groenblauw netwerk in woonomgevingen moet rekening gehouden worden met potentieel negatieve neveneffecten (pollen, teken, muggen, ...). Een goede bereikbaarheid en een brede toegankelijkheid voor iedereen van de (groene) publieke ruimte is belangrijk om de beschreven gezondheidseffecten te maximaliseren. Bij verdichting moet aandacht zijn voor het vermijden of mildereren van het hitte-eilandeffect. Het opmaken van een verantwoordingsnota als richtinggevend instrument biedt de opportuniteit om reeds van in het ontwerpstadium rekening te houden met de potentiële positieve en negatieve gezondheidseffecten.				

6.7.3.2 Beoordeling van de bouwstenen

Voor een grafische voorstelling van de verschillende elementen van de bouwstenen verwijzen we naar Bijlage 4.

Binnen de bouwsteen **‘verdichten van onaangesneden gebied’** wordt ernaar gestreefd voldoende kwaliteitsvolle onbebouwde ruimte te behouden. Deze ruimtes kunnen ontmoetings- en ontspanningsplekken vormen voor de bewoners. Functieverweving wordt aangemoedigd, wat er kan toe bijdragen actieve verplaatsingen te bevorderen. Ook het versterken van het traag wegnennetwerk biedt hier opportuniteiten. Integratie van het groenblauwe netwerk kan zorgen voor verkoeling; er kunnen ook positieve effecten op de algemene fysieke en mentale gezondheid van verwacht worden.

Binnen de bouwsteen **‘status quo historische kern, organisch weefsel en woonlint’** is aandacht voor versterking van het groenblauw netwerk. Dit is positief voor de algemene fysieke en mentale gezondheid, en draagt ook bij tot het milderen van hittefenomenen. Functieverweving wordt voorzien in bepaalde gebieden wat kan leiden tot gemiddeld kortere verplaatsingsafstanden, en daarmee ook meer verplaatsingen met actieve transportmiddelen. Ook hier biedt de uitbouw van het traag wegnennetwerk kansen voor zachte verplaatsingen. Een kwaliteitsvolle publieke ruimte genereert plek voor ontmoeting in de ~~woon~~kern, draagt bij tot het verhogen van het sociaal weefsel en biedt kansen voor ontspanning en beweging. Ook de inrichting van onderbenutte binnengebieden kan hiertoe bijdragen. Ontharding van straten en pleinen en van voortuinstroken en de toevoeging van gevelgroen kunnen bijdragen aan een verhoging van de leefkwaliteit.

Binnen de bouwsteen **‘status quo verkavelingen en groepswoningbouw’** is aandacht voor grondige ontharding en vergroening van doodlopende straten en enkelrichtingstraten, inbegrepen de voortuinen. Dit verhoogt in sterke mate de leefkwaliteit en heeft positieve gezondheidseffecten. Beken zouden worden opengelegd en wadi's zouden zorgen voor waterbuffering en infiltratie. Een netwerk van trage verbindingen kan bijdragen aan het bevorderen van een actieve levensstijl. Door collectiviteit te introduceren, kan de leefkwaliteit verhogen.

6.7.3.3 Samenvatting van de voornaamste bevindingen

De uitbouw van een blauwgroen netwerk en de vergroening van de publieke ruimte kunnen positieve effecten hebben op de fysieke en mentale gezondheid. De geboden mogelijkheid om te bewegen en het contact met een groene omgeving zijn hier bepalend in. Toegankelijkheid van de valleigebieden en doorwaadbaarheid van het landbouwlandschap zijn belangrijke voorwaarden om het potentieel van deze positieve effecten ten volle tot uiting te laten komen.

Groen kan ook helpen de negatieve gezondheidseffecten van toenemende hittefenomenen te milderen. Een bereikbare, uitnodigende en toegankelijke publieke ruimte kan ook sociale contacten, sport en ontspanning bevorderen, wat een positieve bijdrage kan leveren aan de mentale gezondheid. Concentratie van bewoning in de kernen kan lokaal ook leiden tot meer hinder, drukte en emissies, wat het belang van groene open plekken in het bebouwde weefsel nog benadrukt.

Het beleidsplan bevat ook elementen die kunnen bijdragen tot een vermindering van gemotoriseerd verkeer, wat positief is door het verminderen van hinder en emissies en het verhogen van de verkeersveiligheid, maar ook doordat hiervoor actieve verplaatsingen worden bevorderd.

Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat het samenleven van veel mensen op een kleine oppervlakte, in goede sanitaire en omgevingsomstandigheden, zou bijdragen tot een snellere verspreiding van ziektes. De potentieel negatieve gezondheidseffecten van groen en blauw in de leefomgeving (pollen,

insecten als ziektedragers, zijn eenvoudig te beheersen; de nadelen ervan wegen sowieso niet op tegen de voordelen van een groene omgeving.

6.7.3.4 Leemten in de kennis

De mate waarin het toepassen van de beleidskaders de vooropgestelde doelstellingen voor het thema Water daadwerkelijk helpen behalen is niet steeds eenduidig te bepalen gezien de doorwerkingsmogelijkheden van het plan in sterke mate afhangen van de gemeentelijke bevoegdheden in relatie tot de bevoegdheden op Vlaams en provinciaal niveau. Samenwerking tussen beleidsniveaus zal in alle gevallen nodig zijn om de vooropgezette doelstellingen te behalen.

6.7.3.5 Grensoverschrijdende effecten

Betekenisvolle gezondheidseffecten op aangrenzende gemeenten worden niet verwacht. De aard van de beschreven gezondheidseffecten is immers in de eerste plaats lokaal.

6.7.3.6 Suggesties voor monitoring

Specifieke monitoring of postevaluatie wordt voor het thema Gezondheid niet noodzakelijk geacht.

7. SYNTHESE VAN DE EFFECTEN

Implementeren van de strategische visie en van beide beleidskaders zal voornamelijk positieve effecten hebben op het **watersysteem**. Verminderen of voorkomen van verharding, het uitbouwen van een groenblauwe structuur, het vrijhouden van de valleigebieden en het verbeteren van de structuurkwaliteit van het waterloppennetwerk (onder meer door beken open te leggen) zullen de watercyclus positief beïnvloeden, doordat (in vergelijking met de toekomstige referentiesituatie) overstromingen verminderen of beter beheersbaar worden, en infiltratie toeneemt.

Ook op het vlak van waterkwaliteit is (op iets langere termijn) een verbetering te verwachten, door concentratie van de huishoudelijke lozingspunten, door clusteren van de vuilvrachten afkomstig van niet-grondgebonden landbouwbedrijven, door het verminderen van overstortgebeurtenissen (doordat afstroming vertraagd wordt) en door het herstel van het zelfreinigend vermogen van de beken.

Op het vlak van **mobiliteit** draagt het beleidsplan ruimte Essen bij tot het bereiken van Vlaamse en vervoerregionale doelstellingen. Vooral het inzetten op kernen en het streven naar nabijheid door functieverweving zorgt voor een daling van de nood aan autoverplaatsingen, en brengt fietsverplaatsingen en verplaatsingen te voet op de voorgrond. Het bijkomend inzetten op een kwaliteitsvolle publieke ruimte biedt een meerwaarde voor de verplaatsingen met de fiets en te voet. Daarbij zijn er ook mogelijkheden om meer verkeersveiligheid te creëren, hetzij door de inrichting van de publieke ruimte, hetzij door het inzetten van een ontvlochten netwerk.

In het beleidsplan komt een inclusieve publieke ruimte sterk naar voor. Door publieke ruimte voor iedereen toegankelijk te maken, verhoogt de vervoersonafhankelijkheid van heel wat doelgroepen. Deze autonome mobiliteit gebeurt te voet en met de fiets, met als gevolg dat er autoverplaatsingen zullen verdwijnen.

De uitwerking van de visie op de stationsomgeving is voor mobiliteit een belangrijk verhaal. Door aan de ruimtelijke visie ook een duurzame mobiliteitsvisie te koppelen zal dit resulteren in een omgeving waar duurzame mobiliteit nog sterker wordt.

De uitbouw van een tragewegennetwerk in de bebouwde en in de open ruimte moeten aan mekaar gelinkt worden. De link tussen beide valt nu tussen de beleidskaders in, maar kan wel meegenomen worden in het mobiliteitsplan in opmaak.

Op een aantal plaatsen worden ook minder populaire maatregelen richting gemotoriseerd verkeer aangehaald. In de uitwerking zijn deze azijnmaatregelen noodzakelijk om de honingmaatregelen ten volle te laten werken.

Het mobiliteitsplan in opmaak is de verbinding tussen de mobiliteitsaspecten en -effecten uit dit beleidsplan ruimte. In een mobiliteitsplan komen ook niet-ruimtelijke elementen aan bod. Door consequent de link te leggen zullen de beschreven effecten nog verder versterkt worden.

Het beleidsplan zet sterk in op **natuur**. Alle waardevolle en beschermde natuur is opgenomen in het open ruimtegebied waardoor bijkomend ruimtebeslag zoveel mogelijk vermeden wordt. Ook binnen de kernen worden groene zones zoveel mogelijk behouden. Deze doelstellingen worden ook zeer concreet verankerd door bijkomend ruimtebeslag te monitoren, RUP's of BPA's aan te passen waar nodig of ervoor te kiezen om woonreservegebieden niet te ontwikkelen.

Bovendien wordt ingezet op een verder opwaardering en uitbreiding. Voor verschillende zones wordt de opmaak van een natuurbeheerplan voorzien. Daarnaast wordt ook gestreefd naar bosuitbreiding, het herstel en de uitbreiding van KLE's en het terug openleggen van beken in de dorpskern van Essen. Op deze manier ontstaat een netwerk van stapstenen en natuurverbindingen doorheen de volledige gemeente.

Het beleidskader zorgt op deze manier niet enkel voor het behoud maar ook voor de uitbreiding van de natuurwaarden in de gemeente. Het enige aandachtspunt hierbij is dat voldoende aandacht moet gaan naar mogelijke verstorende effecten bij het combineren van zachte recreatie met natuur of natuurverbindingen.

Het ruimtelijk beleidsplan van de gemeente Essen vertrekt van de bestaande **landschappelijke entiteiten** en hun kenmerken en tracht door het voeren van een kernversterkend beleid de open ruimte te vrijwaren van verdere bebouwing, en de landschappelijke identiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen en te versterken. Ook het aanwezige bouwkundig erfgoed, zowel in de open ruimte als in de bebouwde ruimte krijgt de nodige aandacht.

Het beleidsplan ruimte voor de gemeente Essen creëert enkel positieve effecten op het vlak van zuinig **ruimtegebruik** en het optimaliseren van de **gebruikskwaliteit** van de ruimte. Dit positief effect stoelt op het feit dat wordt ingezet op een doordachte verdichting op een aantal welbepaalde plekken enerzijds en een status-quo voor het grootste deel van de gemeente Essen anderzijds. Een beleid dat gericht is op het vrijwaren van de open ruimte sluit logischerwijze aan bij de keuze om activiteiten en functies te concentreren in het bebouwd weefsel. Deze vrijwaring heeft de potentie om een betere ecologische, functionele en ruimtelijke samenhang in de open ruimte te bekomen.

Het ruimtelijk beleidsplan heeft de ambitie bij te dragen aan het beperken van de **energiebehoeften**, en vermeldt in die context onder meer nabijheid en bereikbaarheid (in de vorm van functieverweving en meervoudig ruimtegebruik), wat kan helpen gemotoriseerde verplaatsingen te beperken, compacte en energiezuinige gebouwen en wijken, en het aantrekkelijker maken en faciliteren van trage en deelmobiliteit. In de mate dat het beleidsplan ruimte inderdaad bijdraagt aan het realiseren van die evoluties kan hier van een positief effect gesproken worden in termen van **broeikasgasemissies**. Verdichting biedt kansen voor een relatieve reductie van de energievraag (door o.m. betere, collectieve isolatie) en voor de uitbouw van warmtenetwerken. Dit kan bijdragen aan het reduceren van de broeikasgasemissies die met gebouwenverwarming gepaard gaan. In het geval van warmtenetwerken is de voorwaarde uiteraard dat er een bron van restwarmte ter beschikking staat.

Het beleidsplan ruimte bevat meerdere ambities, principes en acties die kunnen bijdragen aan een versterking van de **klimaatweerbaarheid** van de gemeente. Het gaat dan onder meer over het vrijwaren van de open ruimte (waaronder overstromingsgevoelige gebieden), het versterken van het groenblauw netwerk, het vergroenen en ontharding van de publieke ruimte, ... ook de belangrijke rol van de private ruimte wordt terecht vermeld. De beoogde vergroening (en met name de uitbouw van natte natuur) kan ook een (waarschijnlijk bescheiden) bijdrage leveren aan het vastleggen van koolstof in bodem en vegetatie. Bij vergroening van de publieke ruimte is het belangrijk vooral in te zetten op hoge bomen, die schaduw en verkoeling kunnen geven.

Vanuit het thema klimaat is het belangrijk te wijzen op de ongewenste neveneffecten die met (slecht uitgevoerde) verdichting kunnen samengaan: meer verharding, minder infiltratie, minder verkoelend groen. De geambieerde blauwgroene dooradering en vergroening van de publieke ruimte bieden echter een voldoende garantie tegen het optreden van deze negatieve effecten. Hoe dan ook is verdichting in Essen maar in beperkte mate aan de orde.

De uitbouw van een blauwgroen netwerk en de vergroening van de publieke ruimte kunnen positieve effecten hebben op de fysieke en mentale **gezondheid**. De geboden mogelijkheid om te bewegen en het contact met een groene omgeving zijn hier bepalend in. Toegankelijkheid van de valleigebieden en doorwaadbaarheid van het landbouwlandschap zijn belangrijke voorwaarden om het potentieel van deze positieve effecten ten volle tot uiting te laten komen.

Groen kan ook helpen de negatieve gezondheidseffecten van toenemende hittefenomenen te milderen. Een bereikbare, uitnodigende en toegankelijke publieke ruimte kan ook sociale contacten, sport en ontspanning bevorderen, wat een positieve bijdrage kan leveren aan de mentale gezondheid. Concentratie van bewoning in de kernen kan lokaal ook leiden tot meer hinder, drukte en emissies, wat het belang van groene open plekken in het bebouwde weefsel nog benadrukt.

Het beleidsplan bevat ook elementen die kunnen bijdragen tot een vermindering van gemotoriseerd verkeer is, wat positief is door het verminderen van hinder en emissies en het verhogen van de verkeersveiligheid, maar ook doordat hiervoor actieve verplaatsingen worden bevorderd.

Er zijn geen duidelijke aanwijzingen dat het samenleven van veel mensen op een kleine oppervlakte, in goede sanitaire en omgevingsomstandigheden, zou bijdragen tot een snellere verspreiding van ziektes. De potentieel negatieve gezondheidseffecten van groen en blauw in de leefomgeving (pollen, insecten als ziektedragers, zijn eenvoudig te beheersen; de nadelen ervan wegen sowieso niet op tegen de voordelen van een groene omgeving.

8. GRENSOVERSCHRIJDENDE EFFECTEN

Effecten op Nederlands grondgebied zijn niet uit te sluiten voor het thema Water, gezien de stroomafwaartse ligging ervan. Het beleidsplan ruimte heeft vooral neutrale tot positieve effecten, wat uiteraard ook geldt voor de grensoverschrijdende effecten.

Mobiliteit laat zich evenmin tegenhouden door een administratieve grens, waardoor er ook effecten te verwachten zijn op aansluitende segmenten en de kernen en knooppunten rondom Essen. De beschreven effecten voor mobiliteit zullen buiten Essen identiek zijn aan diegene die hier beschreven zijn.

Verschillende van de openruimtegebieden sluiten aan bij natuurgebieden in Nederland. Gezien hoofdzakelijk positieve tot zeer positieve effecten verwacht worden op het vlak van natuur, kan dit ook grensoverschrijdend enkel positieve effecten veroorzaken.

Ook ruimtelijke uitdagingen stoppen niet aan de grens, en dit is ook het geval voor de landschappen en met name de grensoverschrijdende openruimtegebieden (Kalmthoutse Heide, Rucphense Bossen). Terecht wordt gesteld dat het zoeken naar relaties en synergie tussen de openruimtegebieden binnen en buiten de grenzen, de samenhang en robuustheid van de open ruimte alleen maar ten goede zal komen.

De gemeente stelt daarom een grensoverschrijdende aanpak op voor het beheer, onderhoud en waardering van bovenlokale natuurgebieden. Zij gaat hiervoor samenwerkingen aan met partners grenspark Kalmthoutse Heide, gemeenten Rucphen en Roosendaal en met andere partners van Rucphense bossen. Dit kan alleen maar worden toegejuicht. Ook voor functies als toerisme en recreatie is dit positief.

De impact van de reductie in emissies van broeikasgassen speelt zich af op mondiaal niveau, maar de relatie tussen reducties op het niveau van de gemeente Essen en de wereldwijde klimaatverandering valt uiteraard niet te maken.

Adaptatiemaatregelen die ingrijpen op het watersysteem kunnen vooral stroomafwaarts een effect hebben. Er kan aangenomen worden dat watergerelateerde adaptatiemaatregelen leiden tot een beter beheer van het watersysteem, en dat de (eventuele) grensoverschrijdende effecten hiervan voornamelijk positief zullen zijn.

Betekenisvolle gezondheidseffecten op aangrenzende gemeenten worden niet verwacht. De aard van de beschreven gezondheidseffecten is immers in de eerste plaats lokaal.

9. DOORWERKING VAN HET MER IN HET BELEIDSPLAN RUIMTE

De aanbevelingen uit het ontwerp-MER werden grondig bestudeerd door de opstellers van het beleidsplan ruimte Essen.

Voor elke aanbeveling uit het ontwerp-MER werd door de opstellers van het plan aangegeven hoe er mee werd omgegaan bij de uitwerking van de definitieve versie van het beleidsplan ruimte.

Het resultaat van deze oefening is te vinden in Bijlage 3 bij dit MER.

10. BIJLAGEN

Bijlage 1 Juridische en beleidsmatige context

Document	Inhoud
Europese plan-m.e.r.-richtlijn 2001/42/EG	De Europese plan-MER-Richtlijn 'betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's' bepaalt voor welke plannen en programma's een milieueffectenbeoordeling noodzakelijk is en waaraan deze milieueffectenbeoordeling moet beantwoorden. Deze richtlijn werd uitgevaardigd om een hoog niveau van milieubescherming te bekomen en ervoor te zorgen dat milieuoverwegingen tijdens de voorbereiding en ontwikkeling van plannen en programma's geïntegreerd zouden worden.
Decreet houdende algemene bepalingen in verband met milieubeleid (DABM)	Het DABM creëert een algemeen juridisch kader voor het milieubeleid ter overkoepeling van de bestaande sectorale regelingen en omvat de doelstellingen en de beginselen voor het milieubeleid in Vlaanderen.
Plan-m.e.r.-decreet en uitvoeringsbesluit	Het plan-m.e.r.-decreet vormt een wijziging op het m.e.r.-decreet. Het regelt het toepassingsgebied, de inhoud en de procedure voor de opmaak van een plan-MER.
VN duurzame ontwikkelingsdoelstellingen	De duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties zijn de doelstellingen die de wereld zich stelt richting 2030 om aan duurzame ontwikkeling te werken. De 17 hoofddoelstellingen en 169 subdoelstellingen vormen het belangrijkste internationaal duurzaamheidskader voor de komende 15 jaar.
Vlaamse codex ruimtelijke ordening	De Vlaamse codex ruimtelijke ordening regelt de organisatie van de ruimtelijke ordening in Vlaanderen en vervangt hierbij het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, gecoördineerd op 22 oktober 1996.
Gewestplan	Geeft de bestemming en het gebruik van de gronden in Vlaanderen weer. Gewestplanwijzigingen worden niet meer doorgevoerd. In het decreet van 18 mei 1999 is immers vastgelegd dat in de toekomst bestemmingen vastgelegd worden in ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's).
Strategische visie beleidsplan ruimte Vlaanderen	Met de strategische visie beleidsplan ruimte Vlaanderen zet de Vlaamse Regering een beleidslijn uit die een vernieuwde filosofie en aanpak in het ruimtelijke beleid wil inzetten. Het omvat een toekomstbeeld en een overzicht van beleidsopties op lange termijn, met name de strategische doelstellingen. De strategische visie van het BRV vervangt het Witboek dat de Vlaamse Regering op 30/11/2016 goedkeurde. De strategische visie van het BRV heeft niet het statuut van een ontwerp van ruimtelijk beleidsplan, omdat er nog geen ontwerp-beleidskaders zijn goedgekeurd. Het biedt een basis voor regeringsbeslissingen ter realisatie van de visie en schetst de strategische krachtlijnen voor de ruimtelijke ontwikkeling voor de volgende decennia. Het is een belangrijke formele stap op weg naar het beleidsplan ruimte Vlaanderen, dat het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen zal vervangen.
Klimaatakkoord van Parijs	195 landen ondertekenen in Parijs een ambitieus, bindend en billijk mondiaal klimaatakkoord. Dit akkoord vormt de langverwachte opvolger van het Kyoto-protocol. Voor het eerst in de geschiedenis verbinden bijna alle landen zich ertoe om actie te ondernemen tegen de klimaatverandering. Als belangrijkste doelstelling wordt afgesproken om de temperatuurstijging ruim onder 2°C t.o.v. de pre-industriële periode te houden en een beperking tot 1,5°C na te streven. Daarvoor moeten de globale emissies zo snel mogelijk

Document	Inhoud
	pieken en vervolgens snel afnemen. Het objectief is om in de tweede helft van deze eeuw een evenwicht te bereiken tussen de uitstoot van door de mens veroorzaakte broeikasgasemissies en de opname door 'carbon sinks'.
Nationaal energie- en klimaatplan 2021-2030	In het kader van de Europese verordening over de Governance van de Energie-unie en van de Klimaatactie (EU 2018/1999 van 11 december 2018) maakte België een eerste ontwerp op van een geïntegreerd nationaal energie- en klimaatplan (NEKP).
Nationaal adaptatieplan	In het kader van de Europese adaptatiestrategie maakte België het nationaal adaptatieplan op. Dit plan omvat duidelijke en beknopte informatie over het adaptatiebeleid en de uitvoering ervan in België, alsook nationale maatregelen waarmee de samenwerking versterkt wordt en synergiën tussen de verschillende regeringen (federaal, gewesten) op het vlak van adaptatie ontwikkeld worden. Het plan beschrijft de belangrijkste invloeden van de klimaatverandering in België en de bestaande aanpassingsmaatregelen.
Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030	Artikel 3 van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, vereist dat elke lidstaat uiterlijk op 31 december 2019 een geïntegreerd Nationaal Energie- en Klimaatplan indient bij de Commissie dat betrekking heeft op de periode van 2021 tot en met 2030. Het VEKP vormt de Vlaamse bijdrage aan het Belgisch Energie- en klimaatplan 2021-2030. Het zet de grote lijnen uit voor het beleid in de periode 2021-2030. Het bevat per sector aangekondigde actieplannen en beleidspakketten, met daarbij ook de ingeschatte impact van dit beleid op de prognoses. De prognoses zonder de maatregelen opgenomen in dit plan zijn de prognoses onder het WEM-scenario (With Existing Measures), de prognoses waarin de opgenomen maatregelen zijn doorgerekend zijn de prognoses van het WAM-scenario (With Additional Measures).
Vogelrichtlijn, habitatrichtlijn en Natura 2000-netwerk	Europa wenst een Europees netwerk van gebieden (het zogenaamde Natura 2000-netwerk) te realiseren waar de bescherming van de Europese meest kwetsbare dier- en plantensoorten en hun leefgebieden centraal staat. Het netwerk duidt speciale beschermingszones aan in toepassing van de Europese vogelrichtlijn en habitatrichtlijn. De Europese richtlijnen zitten vervat op Vlaams niveau in het natuurdecreet
Ramsarconventie en -gebieden	De conventie van Ramsar heeft tot doel het behoud en het oordeelkundig gebruik van alle watergebieden door middel van plaatselijke, regionale en nationale acties en internationale samenwerking, als bijdrage tot het tot stand komen van een duurzame ontwikkeling in de gehele wereld.
Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, bosdecreet en het nieuwe natuurdecreet	Het natuurdecreet heeft tot doel een bescherming, ontwikkeling en herstel van het natuurlijk milieu te verwezenlijken. Belangrijk hierbij zijn het standstill principe en de zorgplicht. Tevens voorziet het in de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON). Het VEN is een selectie van waardevolle en gevoelige natuurgebieden in Vlaanderen. Het zijn gebieden waar natuurbehoud en natuurontwikkeling op de eerste plaats moeten komen om de Vlaamse natuur duurzaam in stand te kunnen houden. Tevens omvat het de erkende natuur- en bosreservaten. Het bosdecreet regelt het behoud, bescherming, aanleg en beheer van bossen in Vlaanderen. In 2017 keurde de Vlaamse regering een nieuw natuurdecreet goed. Dit decreet integreert zowel het oude natuur- als bosdecreet. Het vormt de basis van het natuur- en bosbehoud en -beheer in Vlaanderen. In het nieuwe decreet werden enkele basisprincipes grondig gewijzigd: het natuurbeheerplan doet zijn intrede en het subsidiesysteem wordt, zowel voor aankopen als beheersubsidies, vlot toegankelijk voor alle sectoren, ook voor landbouwers en privaat-grondbezitters.
Besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer	Het soortenbesluit regelt de bescherming van dieren en planten in Vlaanderen. Het besluit beoogt een meer systematische omzetting van de rechtstreekse soortenbescherming uit de vogel- en habitatrichtlijn in de Vlaamse regelgeving. Er wordt aangegeven welke soorten bescherming genieten, welke verbodsbepalingen gelden en welke actieve beschermingsmaatregelen genomen kunnen worden. Deze bepaling is niet beperkt tot bepaalde beschermde gebieden maar geldt overal in Vlaanderen.

Document	Inhoud
Decreet basisbereikbaarheid	Het decreet basisbereikbaarheid omvat de nieuwe visie op mobiliteit in Vlaanderen. Het stelt dat belangrijke maatschappelijke locaties, zoals bedrijventerreinen, scholen, ziekenhuizen en winkelcentra, optimaal bereikbaar moeten zijn voor de reiziger. Het vervoeraanbod bestaat voortaan uit vier lagen: het treinnet als ruggengraat van het openbaar vervoer, het kernnet van bussen en trams tussen grote woonkernen, het aanvullend net met buslijnen dat zorgt voor het vervoer naar het kernnet en het treinnet en het vervoer op maat zoals buurtbussen en taxi's. De steden en gemeenten krijgen een grotere rol bij het uittekenen van het openbaar vervoer in Vlaanderen via de oprichting van 15 vervoerregio's. Per vervoerregio is er een vervoerregioraad die de invulling van basisbereikbaarheid bewaakt, stuurt en evalueert. Het decreet omvat eveneens een beleidsvisie en implementatiekader voor mobipunten en de uitwerking van een mobiliteitscentrale.
Ontwerp Mobiliteitsplan Vlaanderen	Het ontwerp van het mobiliteitsplan Vlaanderen bepaalt het Vlaamse mobiliteitsbeleid voor de komende jaren. Dit plan vormt een algemeen kader voor het mobiliteitsbeleid en duurzame mobiliteit in Vlaanderen. Het plan tracht de bereikbaarheid van steden en dorpen te garanderen, iedereen gelijkwaardig toegang tot mobiliteit te geven, de verkeersveiligheid te vergroten, een leefbare mobiliteit te realiseren en de milieuvervuiling terug te dringen.
Vlaams fietsbeleidsplan	Het Vlaams fietsbeleidsplan schetst toekomstige uitdagingen ten aanzien van de fiets en stelt ambitieuze doelstellingen met een uitzicht op tastbare kansen voorop. Er wordt daarbij gemikt op concrete acties die het fietsbeleidsplan op het terrein vormgeven.
Mobiliteitsvisie 2020	De mobiliteitsvisie 2020 van de Vlaamse vervoermaatschappij De Lijn is voor het openbaar vervoer in Vlaanderen. De visie is uitgewerkt op interregionaal, regionaal en stedelijk niveau. Er worden een aantal streefdoelen opgesomd en een planning voorgesteld. Tevens wordt per provincie een wensnet uitgewerkt.
Vlaamse beleidsvisie mobipunten	De beleidsvisie en het implementatiekader omtrent mobipunten schetst de Vlaamse visie op mobipunten. Een mobipunt is een herkenbare plek met een aanbod aan diverse, op elkaar afgestemde vervoermogelijkheden. Bij voorkeur wordt het mobipunt aangevuld met extra diensten en wordt het ruimtelijk optimaal georganiseerd. Het mobipunt heeft als doel de toegang tot en overstap tussen de vervoermiddelen (combimobiliteit) te faciliteren.
Woonbeleidsplan	Het woonbeleidsplan geeft de langetermijnvisie en -doelstellingen (tijdshorizon 2050) voor het Vlaamse woonbeleid en zet de krijtlijnen uit voor de operationalisering en monitoring daarvan. Het Woonbeleidsplan zal 15-jaarlijks worden herzien.
Decreet onroerend erfgoed	Het decreet onroerend erfgoed betreft één overkoepelende regelgeving voor monumenten, stads- en dorpsgezichten, landschappen en archeologie. Het decreet betreffende bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten (03/03/76 en aanvullingen), decreet betreffende landschapszorg (16/04/96 en aanvullingen), decreet houdende maatregelen tot behoud van erfgoedlandschappen (13/02/2004) en het decreet op het archeologisch patrimonium (30/06/1993 en 28/02/2003) zitten op die manier vervat in één onroerend erfgoeddecreet en -besluit. Het decreet voorziet de vaststelling van inventarissen die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. De vaststelling van een inventaris verbindt een aantal rechtsgevolgen aan erfgoedobjecten die waardevol, maar niet beschermd zijn.
Decreet omgevingsvergunningen Vlaam II en III	De omgevingsvergunning verenigt en vervangt de stedenbouwkundige vergunning en milieuvergunning. Het omgevingsvergunningendecreet en de uitvoeringsbesluiten hierbij leggen de procedures vast die met betrekking tot de omgevingsvergunning worden gevoerd. Deze besluiten bevatten onder andere ook milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater, grondwater, lucht, geluid en bodem.
Grondwaterdecreet	Het grondwaterdecreet vormt de basis voor zowel de kwalitatieve bescherming van het grondwater als voor het grondwaterverbruik en voorziet in de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones rond drinkwaterwinningsgebieden.

Document	Inhoud
Wet op de onbevaarbare waterlopen	De wet op de onbevaarbare waterlopen deelt onbevaarbare waterlopen in in drie verschillende categorieën en wijst de bevoegde instantie per categorie aan. Onder de bevoegdheid valt het beheer alsook de bepalingen voor beheer en onderhoud.
Decreet integraal waterbeleid	Het decreet integraal waterbeleid legt de principes, doelstellingen en structuren vast voor een duurzaam waterbeleid conform de bindende bepalingen van de Europese kaderrichtlijn water. Via dit decreet worden een aantal nieuwe instrumenten ingevoerd die de overheid in staat moeten stellen een effectief beleid inzake integraal waterbeheer te voeren. Het waterbeheer wordt beschouwd per deelbekken.
Europese richtlijn omgevingslawaaï 2002/49/EG	De Europese richtlijn omgevingslawaaï heeft tot doel in Europa een gemeenschappelijke aanpak in te voeren om schadelijke effecten van blootstelling aan omgevingslawaaï te vermijden, te voorkomen of te verminderen. De richtlijn zet aan tot het opmaken van geluidsbelastingkaarten, het aannemen van actieplannen op basis van de prioritaire problemen die werden vastgesteld op de geluidsbelastingkaarten het voorlichten van het publiek.
Besluit van de Vlaamse regering inzake de evaluatie en beheersing van omgevingslawaaï	In het besluit van de Vlaamse regering inzake de evaluatie en beheersing van omgevingslawaaï worden de factoren Lden en Lnight als geluidsbelastingindicatoren naar voor geschoven en wordt een methodiek met betrekking tot beheersing van het omgevingsgeluid vastgelegd. In het kader van dit besluit worden geluidsactieplannen opgemaakt voor belangrijk wegen, belangrijke spoorwegen, luchthavens en agglomeraties (Antwerpen, Brugge en Gent).
Europese richtlijnen luchtkwaliteit 2004/107/EG en 2008/50/EG	Deze richtlijnen bundelen alle vorige richtlijnen in verband met de kwaliteit van de omgevingslucht. Hierin worden voor een hele reeks pollutanten maximale concentraties opgelegd van die pollutanten die in de lucht aanwezig mogen zijn, met het oog op bescherming van de gezondheid en van het leefmilieu. Polluenten waarvoor luchtkwaliteitsdoelstellingen zijn vastgesteld zijn: ozon (O3), fijn stof (PM10 en PM2,5), stikstofdioxide (NO2) en zwaveldioxide (SO2), koolstofmonoxide (CO), lood (Pb), benzeen, arseen (As), cadmium (Cd), nikkel (Ni) en benzo(a)pyreen (BaP).
Luchtbeleidsplan 2030	Het luchtbeleidsplan bevat maatregelen om de luchtverontreiniging in Vlaanderen aan te pakken en zo de impact van luchtverontreiniging op onze gezondheid en het leefmilieu verder te verminderen.
Vlaams stofplan	Het stofplan beoogt een daling van de fijnstofconcentratie in heel Vlaanderen en op die manier een verbetering van de levenskwaliteit voor elke burger. Het stofplan richt zich enerzijds tot alle sectoren (wegverkeer, huishoudens, industrie, scheepvaart, tertiaire sector, land- en tuinbouw) en is anderzijds toegespitst op zogenoemde hotspots, welbepaalde plaatsen met verhoogde concentratie (industriële zones, steden en gemeenten, en snel- en gewestwegen).

Bijlage 2 Lijst met afkortingen en verklarende woordenlijst

Afkortingen

ANB	Agentschap Natuur en Bos
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
BWK	Biologische waarderingskaart
CBS	College van Burgemeester en Schepenen
DABM	Decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid
ETS	Emissions trading system (Europees systeem voor emissiehandel)
EU	Europese Unie
G-IHD	Gewestelijk instandhoudingsdoel
GIS	Geografisch informatiesysteem
IHD	Instandhoudingsdoel(stelling)
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
KRW	Kaderrichtlijn Water
MER	Milieueffectrapport
m.e.r.	Milieueffectrapportage
Plan-MER	Milieueffectrapport voor een plan of programma
S-IHD	Specifiek instandhoudingsdoel
SVI	Staat van instandhouding
SBZ	Speciale beschermingszone
SBZ-H	Speciale beschermingszone in uitvoering van de habitatrichtlijn
SBZ-V	Speciale beschermingszone in uitvoering van de vogelrichtlijn
VCRO	Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening
VEN	Vlaams ecologisch netwerk
VLAREM	Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij

Verklarende woordenlijst

Alternatief	Een alternatief is een andere manier om de doelstelling van het basisprogramma te realiseren. Een alternatief bestaat uit een set maatregelen die genomen worden om de MKWB te beschermen.
Autonome ontwikkeling	De evolutie die zich onttrekt aan de doelbewuste invloed van de mens. Ook ontwikkelingen waar menselijke activiteiten aan de basis van liggen, maar die binnen de tijdschaal van het plan of programma niet te sturen zijn door menselijk ingrijpen, vallen hier onder (bv. klimaatverandering, demografische evolutie (bevolkingstoename), ...)
Cumulatieve effecten	Binnen het studiegebied dient niet alleen gekeken te worden naar de effecten van de activiteit, het plan of programma op zich, maar ook naar de combinatie met andere bestaande of geplande activiteiten, plannen of programma's in de onmiddellijke omgeving van het bestudeerde project. Meerdere effecten, waarvan de omvang afzonderlijk genomen bescheiden is, kunnen gezamenlijk namelijk wel tot een aanzienlijk effect leiden. Dat wordt het cumulatieve effect van al deze ingrepen op een bepaalde milieucomponent genoemd.
Emissie	Uitstoot of lozing van stoffen, golven of andere verschijnselen door bronnen, meestal uitgedrukt als een hoeveelheid per tijdseenheid
Eutrofiëring	Het voedselrijker worden van het milieu, door toename van de hoeveelheid voedingsstoffen (nitraat, fosfaat), waardoor de ecologische processen en de natuurlijke kringlopen verstoord worden. Hierdoor gaat de biodiversiteit achteruit.
Gestuurde ontwikkeling	De evolutie in de omgevingsfactoren die zich voordoet onder invloed van gericht menselijk ingrijpen, al dan niet in aanwezigheid van het plan of programma. Het gaat bijvoorbeeld om wijzigende omgevingskwaliteit, als die kan toegeschreven worden aan het in voege treden van nieuwe wet- en regelgeving of om uitvoering van concrete plannen of projecten binnen het studiegebied, door zowel private als publieke initiatiefnemers (wegen, woonontwikkelingen, industriële installaties, ...)
Gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD)	De Europese natuurdoelen op Vlaams niveau. Deze doelen geven de minimaal noodzakelijke oppervlakte of populatiegrootte aan voor de in het Vlaams Gewest voorkomende, Europees te beschermen habitats en soorten om in een gunstige staat van instandhouding te komen dit wil zeggen dat ze duurzaam zullen kunnen overleven. Voor habitattypes wordt dit uitgedrukt in termen van areaal (verspreidingsgebied), oppervlakte en kwaliteit; voor soorten in termen van areaal, populatiegrootte, oppervlakte en kwaliteit van het leefgebied. In het Natuurdecreet (art. 2) is dit begrip als volgt omschreven: 'de verbeter- of behoudsopgaven voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding op Vlaams niveau van in het Vlaamse Gewest voorkomende Europees te beschermen habitats of soorten.'
Habitatrichtlijn	Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Publicatieblad Nr. L 206 van 22/7/1992, blz. 7–50).
Kaderrichtlijn Water (KRW)	Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (Publicatieblad Nr. L 327 van 22/12/2000 blz. 0001 – 0073)
Milderende maatregelen	Bij milderende maatregelen worden de gevolgen op milieu- of natuurwaarden voorkomen of verzacht. Een voorbeeld is het gebruik van BBT (beste beschikbare technieken) om bijvoorbeeld geluid of luchtmissies te beperken of het uitvoeren van werkzaamheden in een seizoen waarin een dierpopulatie afwezig is of minder gevoelig is.
Natura 2000	Europees netwerk van gebieden die door de lidstaten van de Europese Unie werden aangewezen als Speciale Beschermingszone ter uitvoering van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Deze gebieden zijn aangeduid om Europees beschermde habitattypes en soorten de kans te geven duurzaam te overleven en zo de Europese biodiversiteit te bewaren.
Passende beoordeling	De passende beoordeling onderzoekt elke vergunningsplichtige activiteit, plan of programma die een mogelijke impact heeft op Europees beschermde natuur. Het is een schriftelijk verslag dat aan de hand van gemotiveerde argumenten uitlegt waarom de Europese natuur(waarde) van een speciale beschermingszone (SBZ) al dan niet betekenisvol wordt (of kan worden) aangetast door een bepaalde activiteit. Een passende beoordeling werkt via gerichte modellen en berekeningen die indien nodig worden uitgevoerd door een studie bureau of milieu-expert. Als de activiteit schade zou kunnen veroorzaken (betekenissvolle aantasting), kan er daarvoor geen vergunning verleend worden. Hierbij is het belangrijk om ook de mogelijke cumulatieve effecten in rekening te brengen.
Scoping	Het afbakenen van het bereik van de milieueffectrapportage. Dit houdt onder meer het identificeren in van de milieueffecten die mogelijk aanzienlijk zijn en die dus in het MER moeten bestudeerd worden. Tijdens de scoping wordt ook vastgelegd welke beoordelings- en significantiecriteria zullen gebruikt worden om de effecten uit te drukken, welke

	onderzoeksmethodes zullen ingezet worden, en wat de nagestreefde diepgang en het detailniveau is. De afbakening van het bereik omvat ook het vastleggen van de te bestuderen alternatieven, het referentiejaar, de elementen van de autonome en gestuurde ontwikkeling, de afbakening van het plan of programma en het studiegebied. De kennisgevingsnota vormt de neerslag van de scopingsoefening en wordt onderworpen aan de inspraak van het publiek en de adviesinstanties en wordt bevestigd dan wel bijgesteld door de richtlijnen opgesteld door het Team Mer.
Speciale Beschermingszone (SBZ)	Gebied dat door een EU-lidstaat werd aangewezen ter uitvoering van de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn. Deze gebieden zijn aangeduid om Europees beschermde habitattypes en soorten de kans te geven duurzaam te overleven en zo de Europese biodiversiteit te bewaren. Samen vormen ze het Natura 2000-netwerk. De SBZ kunnen geraadpleegd worden via Geopunt Vlaanderen.
Variant	Een variant is een keuzemogelijkheid binnen een bepaald alternatief, en heeft betrekking op een beperkt aantal aspecten of elementen van dat alternatief. Varianten verschillen te weinig van elkaar om ze als aparte alternatieven te beschouwen.
Vogelrichtlijn	Richtlijn 2009/147/EG van het Europees parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (gecodificeerde versie) (Publicatieblad Nr. L 20 van 26/1/2010, blz. 7–25).

Bijlage 3 Doorwerking van het MER in het beleidsplan ruimte

I INLEIDING

Parallel aan de opmaak van het beleidsplan ruimte Essen wordt een plan-MER opgemaakt. Het ontwerp plan-MER beoordeelt de effecten op het milieu van het ontwerp beleidsplan ruimte Essen. Voorliggend document bevat een overzicht van de aandachtspunten uit het ontwerp plan-MER (hoofdstuk 6). Hieraan gekoppeld, wordt gemotiveerd welke aandachtspunten niet worden verwerkt in het definitief beleidsplan ruimte Essen enerzijds en welke andere aandachtspunten worden verwerkt in het definitief beleidsplan ruimte Essen.

II OVERZICHT VAN DE AANDACHTSPUNTEN UIT HET ONTWERP PLAN-MER

1 THEMA BODEM EN WATER

AANDACHTSPUNTEN/OPMERKINGEN	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
1. Op basis van de kaart met het 'wensbeeld' die opgenomen is in de strategische visie, blijkt dat het onderdeel 'te verdichten' gebied met bijzondere aandacht voor het groenblauw netwerk op de totale oppervlakte van het woongebied beperkt is.	Het aanduiden van de te verdichten gebieden met bijzondere aandacht voor het groenblauw netwerk betekent niet dat op andere plaatsen in het woongebied geen aandacht meer moet zijn voor het groenblauw netwerk. Aan de actie 'opmaken van een beleidskader groenblauw netwerk' wordt toegevoegd: "Naast het uittekenen van de hoofdstructuren van het groenblauw netwerk doet het beleidskader ook onderzoek naar de ondersteunende groenblauwe elementen zoals privaat en publiek groen binnen de bebouwde ruimte". (strategische visie p. 85, beleidskader open ruimte p. 51, beleidskader levendige kernen p. 31) Bij de doelstellingen van doordachte verdichting wordt toegevoegd dat verdichting moet gebeuren met aandacht voor het vrijwaren en versterken van het groenblauw netwerk (p. 38 beleidskader levendige kernen en p. 74 strategische visie).
2. Bij het uitbouwen van een netwerk van trage verbindingen tussen de kernen, is het hemelwaterbeheer ook een aandachtspunt.	De doelstellingen en actie worden aangevuld met betrekking tot het traag wegnemen: bij de realisatie van missing links in het zacht mobiliteitsnetwerk wordt best gekozen voor een technische uitvoering die infiltratie toelaat (p. 34 beleidskader levendige kernen).
3. De strategische visie verwijst naar het belang om de structuurkwaliteit van het waterloopnetwerk waar nodig op te waarderen. Hierbij wordt verwezen naar 'stevige oevers', wat doet denken dat men enige vorm van verharding voor ogen heeft. Dynamische oevers die (binnen bepaalde perken) vrij kunnen eroderen, leveren een belangrijke bijdrage tot de structuurkwaliteit.	De term 'stevige oever(zone)s' wordt vervangen door 'dynamische oever(zone)s' (strategische visie p. 84)
4. De actie om omgevingsaanvragen voor projecten te toetsen aan de identiteitsbepalende elementen van het landschap (de zogenaamde opportuniteitstoets) is positief, maar zou nog kunnen versterkt worden door de impact op het watersysteem in termen van kwantiteit en kwaliteit expliciet mee op te nemen bij de criteria waaraan getoetst wordt.	De actie 'opzet en evaluatie van de opportuniteitstoets' wordt aangevuld met 'mogelijke effecten op vlak van het watersysteem (kwantiteit en kwaliteit)' (beleidskader open ruimte p. 29).
5. Positief is dat het niet-ontwikkeld deel van het woonuitbreidingsgebied 'Wildert oost' en een deel van het woonuitbreidingsgebied Horendonk via een ruimtelijk uitvoeringsplan zullen omgezet worden naar een openruimtebestemming.	Op p. 78 in het beleidskader levendige kernen is de actie tot het herbestemmen van het niet-ontwikkeld deel van woonuitbreidingsgebied Wildert oost opgenomen. Ook de actie voor het woonuitbreidingsgebied in Horendonk is opgenomen in het beleidskader levendige kernen op p. 94. In het beleidskader open ruimte wordt een algemene

actie toegevoegd, zijnde **actie H 'niet-aansnijden van woonreservegebieden'**.

"De gemeente onderzoekt de mogelijkheid van het herbestemmen van woonreservegebieden die in de open ruimte zijn opgenomen. Concreet gaat het om de woonreservegebieden 'Werf-oost', 'Werf-west', 'Wildert-oost' en een belangrijk deel van het woonreservegebied 'Horendonk'. Zij houdt hierbij rekening met de financiële randvoorwaarden en het beleid van de andere overheden."

2 THEMA MOBILITEIT

AANDACHTSPUNTEN/OPMERKINGEN	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
6. Het ruimtelijk beleidsplan en het mobiliteitsplan in opmaak moeten op elkaar afgestemd zijn. Het mobiliteitsplan in opmaak is de verbinding tussen de mobiliteitsaspecten en -effecten uit het beleidsplan ruimte. In een mobiliteitsplan komen ook niet-ruimtelijke elementen aan bod. Door consequent de link te leggen, zullen de beschreven effecten nog verder versterkt worden.	Vanuit het mobiliteitsplan in opmaak zijn geen planinitiatieven die in het beleidsplan ruimte Essen moeten zijn aangekondigd, te verwachten. Er is een afstemming gebeurd op hoofdlijnen. De timing van het mobiliteitsplan is anders dan deze van het beleidsplan ruimte. Er worden geen inhoudelijke elementen uit het mobiliteitsplan overgeheveld naar het beleidsplan.
7. Zachte mobiliteit moet binnen verschillende acties van het beleidskader open ruimte als uitgangspunt worden meegenomen. - Parklandschap: bij "de opmaak van een natuurbeheerplan" biedt een toegankelijkheidsregeling kansen voor een selectievere toegang, volgens het STOP-principe. Dit zou eveneens de verkeersveiligheid en de kwaliteit van het trage netwerk verhogen. - Valleilandschap: "het ontharden van de grens-site en Ringweg" zorgt voor een groene trage as in Essen.	Aandacht voor zachte mobiliteit wordt bij de genoemde acties als uitgangspunt opgenomen (in het beleidskader open ruimte p. 53 en p. 60 en in de strategische visie p. 63).
8. Aandacht besteden aan de verbindingen tussen bebouwde omgeving en open ruimte. Verbindingen die- nen over de beleidskaders heen te gaan.	Bij de actie 'opmaken en uitvoeren van een traag wegenplan' in het beleidskader levendige kernen wordt er bij de actie verduidelijkt dat dit moet worden opgemaakt voor het volledig grondgebied van de gemeente (open ruimte en kernen) op p. 35. De actie wordt ook toegevoegd in het beleidskader open ruimte (p. 51).
9. Parkeerbeleid is heel vaak een sleutel in mobiliteitsbeleid. Ook in het ruimtelijk beleid kunnen hiervoor maatregelen worden genomen.	Het uitwerken van een gemeentelijk parkeerbeleid is als een actie opgenomen in het beleidskader 'levendige kernen (p. 35): de gemeente werkt een duurzaam

	parkeerbeleid uit met aandacht voor o.a. fietsparkeerplaatsen, laadinfrastructuur, geclusterde parkeerpockets, dubbelgebruik, tijdelijke inrichtingen, toekomstbestendige parkeernormen, autoparkeerplaatsen enz. Het parkeerbeleid zal vervolgens worden doorvertaald in instrumenten, zoals o.a. een parkeerverordening. Het aandachtspunt wordt bijgevolg niet verwerkt aangezien het al is opgenomen.
10. Omzichtig omspringen met ontvlechten en vervlechten van routes van verschillende modi en hierbij zorgdragen voor leesbaarheid en herkenbaarheid.	Het ontvlechten en het vervlechten van routes voor verschillende modi met aandacht voor leesbaarheid en herkenbaarheid worden bij de doelstellingen van trage en collectieve mobiliteit toegevoegd (beleidskader levendige kernen p. 34).
11. Inzetten op multimodale bereikbaarheid bij het invullen van beeldbepalende bebouwing.	Niet duidelijk wat aanbeveling inhoudt
12. De uitbouw van een traag wegennetwerk in de bebouwde en in de open ruimte moeten aan mekaar gelinkt worden. Verbindingen dienen over de beleidskaders heen te gaan. De link tussen beide valt nu tussen de beleidskaders in, maar kan wel meegenomen worden in het mobiliteitsplan in opmaak.	Zelfde antwoord als punt 8.
13. Het beleidsplan ruimte zet stevig in op verplaatsingen te voet en met de fiets. Samen met mobiliteitsplan (in opmaak) kan er gezocht worden naar methodes om dit te monitoren. Enkel met een juiste kwantificering kan er goed geëvalueerd worden.	Deze aanbeveling wordt meegenomen in de uitwerking van het mobiliteitsplan en niet in het beleidsplan ruimte.

3 THEMA BIODIVERSITEIT

AANDACHTSPUNTEN / OPMERKINGEN	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
14. In het beleidskader 'open ruimte' en de 'strategische visie' moet er rekening worden gehouden met potentiële risico's van verstoring door zachte recreatie in de nabijheid van waardevolle natuur.	Bij de algemene visie op de open ruimte op p. 48 wordt volgende herformulering toegevoegd: "Essentieel is een evenwicht te zoeken tussen de verschillende open ruimte gebruikers (natuur, landbouw, water, zachte recreant enz.) om de veerkrachtigheid van de open ruimte te garanderen. Zo moet rekening worden gehouden met potentiële risico's van verstoring door zachte recreatie in de nabijheid van waardevolle natuur".
15. In het beleidskader 'open ruimte' is er sprake van 'natuurinclusieve landbouw', maar blijven de voorstellen echter beperkt tot de perceelsranden (KLE's en beken). Ook worden er suggesties vermeld	Op p. 58 in het beleidskader open ruimte wordt volgende toevoeging gedaan: De landbouw houdt steeds rekening met het waterrijk en kleinschalig karakter van het gebied en probeert zoveel mogelijk natuurinclusief te zijn,

(gebruik van natuurlijke meststoffen, niet ploegen tot aan de rand) die een grote meerwaarde zouden kunnen vormen. De manier waarop dit zal gebeuren, anders dan doormiddel van beheersovereenkomsten, is echter niet volledig duidelijk. Hierdoor kan moeilijk ingeschat worden hoe groot de werkelijke impact hiervan zal zijn.

bijvoorbeeld door aandacht te hebben voor de kwaliteit van het water en van de kleine landschapselementen.

Op p 60 wordt bij de actie: Opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'valleilandschap' volgende toevoeging gedaan: De gemeente maakt een ruimtelijk uitvoeringsplan op voor de vallei van de Kleine Aa **met een focus op natuurinclusieve landbouw**. In dit plan duidt zij in samenwerking met stakeholders o.a. gebieden aan voor waterberging, natuurontwikkeling, bouwvrije (agrarische) zones en professionele activiteiten.

Achteraan in de begrippenlijst wordt het begrip 'natuur inclusieve landbouw' toegevoegd. "Natuurinclusieve landbouw is een breed begrip in de duurzame landbouw. Het bestaat voornamelijk uit functionele agrobiodiversiteit en agrarisch natuurbeheer. Daarnaast heeft natuurinclusieve landbouw een overlap met andere duurzame landbouwpraktijken als het aankomt op concrete vormen die passen binnen de natuurinclusieve landbouw. Natuurinclusieve landbouw heeft een sterke band met agro-ecologie, biologische landbouw, kringlooplandbouw, agroforestry en regeneratieve landbouw." (bron: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/49838>)

-
16. In het beleidskader 'levendige kernen' en in de 'strategische visie' wordt er binnen de kernen aandacht besteed aan natuurverbindingen langs waterlopen (Magerbeek, Moerbeek, Horendonkse Vaart) of over land (dreven, groene zones langs spoorweg). Ook hier is de combinatie van zachte recreatie met natuurverbinding een aandachtspunt.

De doelstellingen van 'trage en collectieve mobiliteit' in het beleidskader 'levendige kernen' worden aangevuld (beleidskader leefbare kernen p. 34): "Ook bij het wegwerken van missing links in het traag wegnennetwerk moet er voldoende aandacht zijn voor verstoring (indien langs groengebieden)."

De doelstellingen van 'veerkrachtige publieke ruimte' worden aangevuld (beleidskader leefbare kernen p. 32): "In publieke ruimte met hoge natuurwaarde of aansluitend bij open ruimte moet er voldoende aandacht zijn voor verstoring (aanwezigheid mensen, geluid en licht) door o.a. het voorzien van verstoringsarme zones."

In de strategische visie wordt op p. 84 toegevoegd onder 4.2.2. "Het uitbouwen van het groenblauw netwerk kan koppelkansen genereren voor een fijnmazig traag wegnennetwerk. Hierbij moet er echter aandacht worden besteed aan de potentiële verstoring van de natuurverbinding door zachte recreatie".

-
17. De omvorming van naaldbos naar loofbos, die vermeld werd in de strategische visie wordt hier niet expliciet vermeld. Gezien in het Bos- en heidelandschap de opmaak van natuurbeheerplannen voorzien wordt, en in het Compartimentenlandschap een landschapsplan, kan verwacht worden dat dit hierin

In de strategische visie op p. 45 wordt dit inderdaad vermeld. Volgende toevoeging wordt gedaan in het beleidskader open ruimte op p. 56 wordt bij de actie "opmaken van een natuurbeheerplan aangevuld: "De gemeente maakt een natuurbeheerplan op in samenwerking met Agentschap Natuur en Bos en Regionaal Landschap. Het natuurbeheerplan zet in op een kwalitatief bos- en natuurbeheer, bosuitbreiding, bosinbreiding, **omvorming van**

opgenomen zal worden. Het plan zal hierdoor een positieve bijdrage hebben voor de bosbalans.	naaldbos naar loofbos , herstel en versterking van heiderestanten en landduinen, versterking van biodiversiteit, versterking van het watersysteem en een toegankelijkheidsregeling. Op p.68 wordt bij de actie "opmaken van een landschapsplan" dezelfde toevoeging gedaan.
18. Een aandachtspunt is de combinatie van natuur met de zachte recreatie die tot doel gesteld wordt in de landschapseenheden Bos- en heidelandschap en het Compartimentenlandschap. Bij ondoordachte inplanting van wandel- of fietspaden kan een belangrijke mate van verstoring ontstaan voor soorten.	Zelfde antwoord als punt 14.
19. Rekening houden met potentiële risico's van verstoring door zachte recreatie in de nabijheid van waardevolle natuur.	Zelfde antwoord als punt 14.
20. In het beleidskader 'levendige kernen' moet er bij de aanleg van het fietspad langs de spoorweg in Wildert aandacht zijn voor het samengaan met de functie als groene verbinding.	Zelfde antwoord als punt 16.
21. Voor Horendonk wordt de robuuste inrichting van de Roosendaalse vaart vooropgesteld, zonder hier echte concrete acties aan te koppelen. Deze vaart met bomenrijen kan een belangrijke meerwaarde zijn op vlak van natuurverbinding.	Het formuleren van concrete acties met betrekking tot het uitbouwen van een groenblauw netwerk worden niet opgenomen in het beleidsplan. De opmaak van een beleidskader groenblauw netwerk is een actie. Het nog op te maken beleidskader zal concrete acties formuleren.
22. Voor Hoek kan de vergroening van de Moerkantse baan een meerwaarde zijn op het vlak van natuurverbinding. Ook hier is er echter geen concrete actie opgenomen.	Zelfde antwoord als punt 21.
23. Voor kern Essen is het openleggen van de Magerbeek en de Moerkant heel belangrijk als leefgebied en vooral als natuurverbinding. Hierbij moet er echter voldoende aandacht zijn voor de passeerbaarheid van onderdoorgangen en, waar mogelijk, voor een natuurlijk oeverprofiel.	In het beleidskader levendige kernen wordt op p. 50 aan de twee eerste acties toegevoegd: "Bij de uitvoering van deze actie moet voldoende aandacht zijn voor de passeerbaarheid van onderdoorgangen voor fauna en, waar mogelijk, voor een natuurlijk oeverprofiel. "
24. De spoorwegberm wordt niet vernoemd als groene verbinding. Deze zou echter een mooie noord-zuid verbinding kunnen vormen, of mogelijk reeds vormt, tussen gebieden. Waar een fietspad wordt aangelegd langs de spoorweg moet aandacht zijn voor het vermijden van verstoring, bijvoorbeeld door het vermijden van of het kiezen van geschikte verlichting.	Op kaart 3 in het beleidskader levendige kernen is de spoorwegberm aangeduid. Ook in de strategische visie is op kaart 17 de spoorwegberm aangeduid als groene verbinding. Volgende zin wordt toegevoegd op p. 50 in het beleidskader levendige kernen: "De spoorwegberm vormt een potentiële groene verbinding van noord naar zuid doorheen de kernen van Essen en Wildert. De uitbouw van deze groenstructuur moet parallel met de aanleg van de fiets-o-strade worden uitgebouwd. Verstoring van de natuurverbinding moet worden vermeden bijvoorbeeld door het kiezen van geschikte verlichting." Hier wordt geen specifieke bijkomende actie opgenomen.

4 THEMA LANDSCHAP, BOUWKUNDIG ERFGOED EN ARCHEOLOGIE

AANDACHTSPUNTEN / OPMERKINGEN	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
25. Trage wegen kunnen ook een kapstok zijn om kleine landschapselementen te herintroduceren. Specifiek voor Essen kan gedacht worden aan de herwaardering van een aantal lijnrelicten die in relatie staan met de ontginningsgeschiedenis van het dorp.	Op p. 51 in het beleidskader open ruimte wordt de actie "Inventariseren van kleine landschapselementen" geherformuleerd naar "Inventariseren van de kleine landschapselementen". Volgende toevoeging: "Het uitbouwen van een traag weggennetwerk kan bijvoorbeeld een kapstok zijn om kleine landschapselementen te versterken."
26. Als strategische locatie is de stationsomgeving aangeduid. De gemeente maakt hiervoor een geïntegreerde visie op. Hierbij zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige beschermde monumenten (stationsgebouw, goederenloods en quarantainestallen) die eventueel een nieuwe invulling kunnen krijgen, waardoor de erfgoedwaarde kan worden opgewaardeerd.	Op p. 62 in het beleidskader levendige kernen wordt bij de beschrijving toegevoegd: "Hierbij zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige beschermde monumenten (stationsgebouw, goederenloods en quarantainestallen) die eventueel een nieuwe invulling kunnen krijgen. Hierdoor kan de erfgoedwaarde kan opgewaardeerd." Dezelfde formulering wordt overgenomen in de strategische visie op p. 78.
27. Opmaak gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'parklandschap' moet worden overwogen om de natuur- en erfgoedambities te ondersteunen, gezien ook het feit dat het gebied landschappelijk niet beschermd is.	Het parklandschap is gesitueerd in de bestemmingen: 'parkgebieden' en 'agrarische gebieden met ecologisch belang'. De uitdaging is om het huidige, kwalitatieve beheer naar de toekomst toe te bestendigen. Aangezien het gebied geen beschermd karakter heeft, is het aangewezen om andere partners op te zoeken dan het agentschap onroerend erfgoed. Mogelijke partners zijn het regionale landschap en Natuurpunt. Zij kunnen mogelijk ondersteuning bieden in het beheer. Op p. 53 in het beleidskader open ruimte is de opmaak van een natuurbeheerplan opgenomen. Volgende verduidelijking wordt voorgesteld: Opmaken van een natuurbeheerplan: De gemeente breidt het bosbeheerplan uit tot een natuurbeheerplan in samenwerking met het Agentschap Natuur en Bos, Natuurpunt en de eigenaars. Het natuurbeheerplan zet in op een kwalitatief bos- en natuurbeheer, natuuruitbreiding, natuurherstel, versterking van de biodiversiteit en van het watersysteem alsook een toegankelijkheidsregeling. Als het natuurbeheerplan uitwijst dat de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan in functie van een verankering van inrichtings- en beheervoorschriften, kan de gemeente alsnog beslissen dit ruimtelijk uitvoeringsplan op te maken.
28. Opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'weekendzone Horendonk' is gewenst om de inrichtingsprincipes op het terrein te kunnen realiseren. Het is namelijk goed dat de onbebouwde percelen zoveel mogelijk worden gevrijwaard en natuurlijk ingericht, maar zonder planologische actie is die ambitie moeilijk te realiseren.	Op p. 56 in het beleidskader open ruimte is de actie opgenomen 'Uitwerken en toepassen van een monitoring- en handhavingsbeleid'. De huidige gewestplanbestemming blijft bewaard. Een gedetailleerdere visie vastleggen aan de hand van een ruimtelijk uitvoeringsplan is niet wenselijk. De problematiek is permanent wonen in recreatiegebied. Handhaving lijkt het juiste instrument. De aanbeveling wordt niet meegenomen.

29. In het landbouwlandschap kunnen de aanwezige lijnrelicten aanknopingspunten vormen voor de inrichting van het landbouwlandschap. Er komen in dit gebied een aantal lijnrelicten voor, zoals de Oude Postbaan tussen Putte en Rucphen, de Oude Moervaart en de Vertakkingsvaart. Deze kunnen een rol spelen in het versterken van de landschappelijke identiteit van dit gebied.	In het beleidskader open ruimte wordt op p. 62 bij de inrichtingsprincipes “het optimaliseren van perceelsranden van landbouwgronden voor natuur door het behoud en de versterking van kleine landschapselementen (bomenrijen, houtkanten, grachten, bermen)” herschreven naar: “het versterken van de landschappelijke identiteit door het optimaliseren van perceelsranden van landbouwgronden voor natuur door middel van het behoud en de versterking van kleine landschapselementen (bomenrijen, houtkanten, grachten, bermen) waarbij de aanwezige lijnrelicten aanknopingspunten vormen voor de inrichting van het landbouwlandschap zoals: Oude Postbaan tussen Putte en Rucphen, Oude Moervaart en Vertakkingsvaart.”
30. De opmaak van een traag wegenplan mag zich niet beperken tot de woonkernen, maar moet ook de omliggende ruimte meenemen.	Bij de actie ‘opmaken en uitvoeren van een traag wegenplan’ in het beleidskader levendige kernen wordt er bij de actie verduidelijkt dat dit opgemaakt moet worden voor het volledig grondgebied van de gemeente (open ruimte en kernen) (p. 35). De actie wordt ook toegevoegd in het beleidskader open ruimte (p. 51).
31. Het is belangrijk dat beeldbepalende bebouwing niet enkel behouden blijft maar ook een leefbare functie/bestemming krijgt.	In het beleidskader levendige kernen op p. 40 is onder 2.6.1 doelstellingen opgenomen “het nuttig en functioneel invullen van beschermde bebouwing (onder meer door leegstand te vermijden door herbestemming of het intern splitsen)”. De aanbeveling is bijgevolg al opgenomen in het beleidsplan.

5 THEMA RUIMTELIJKE ASPECTEN

AANDACHTSPUNTEN / OPMERKINGEN	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
32. Opmaak gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘parklandschap’ moet worden overwogen om de natuur- en bosuitbreidingsambities te ondersteunen.	Zelfde antwoord als punt 27.
33. Opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘weekendzone Horendonk’ is gewenst om de inrichtingsprincipes op terrein te kunnen realiseren. De problematiek van de permanente bewoning in het bod- en heidelandschap wordt niet aangehaald, maar zorgt wel voor ruimtelijke en mobiliteitsdruk op dit gebied.	Zelfde antwoord als punt 28. Bij de identiteitsbedreigende elementen van het bos- en heidelandschap wordt op p. 38 in het beleidskader open ruimte toegevoegd: de aanwezigheid van permanent wonen in de zone voor weekendverblijven.
34. In het compartimentenlandschap wordt de aanwezige zachte recreatie geclusterd. Hiermee wordt eerder sportrecreatie in open lucht bedoeld, dan passieve recreatie zoals wandelen en fietsen. Het begrip	Dit wordt verduidelijkt door de term ‘zachte recreatievoorzieningen’ en ‘zachte recreatieve infrastructuur’ op p. 66 in het beleidskader open ruimte te vervangen door ‘zachte sportvormen in open lucht’ en ‘zachte sportinfrastructuur’:

'zachte recreatie' wordt best verduidelijkt in de begrippenlijst.

"Naast de open ruimte gebruikers zoals landbouw, natuur en water leent deze landschapseenheid er zich toe om **zachte sportvormen** in open lucht' in te passen omwille van haar kleinschalig karakter en ligging vlakbij het bebouwd weefsel... **Zachte sportinfrastructuur** is dus met andere woorden mogelijk op bepaalde, goed gelegen plaatsen (nabij een woonkern, buiten waterrijke en/of waardevolle natuur- of landbouwgebieden enz.) en met de nodige randvoorwaarden maar blijft nog steeds de uitzondering in deze open ruimte gebieden."

Ook bij de inrichtingsprincipes op p. 66 wordt deze term gewijzigd: "het clusteren en het inpassen van **zachte sportvormen** nabij de kernen."

Het begrip 'zachte sportvormen' wordt verduidelijkt in de begrippenlijst.

-
35. Het zou logischer zijn om het schrappen van niet-ontwikkeld woonuitbreidingsgebied 'Wildert-Oost' en een deel van het woonuitbreidingsgebied Horendonk (ook) op te nemen in het beleidskader open ruimte. Het is hierbij niet duidelijk waarom nog een deel van het woonuitbreidingsgebied Horendonk moet worden bebouwd met grondgebonden woningen.

Gedeeltelijk zelfde antwoord als punt 5.

Wij verwijzen voor het gedeeltelijk aansnijden van het woonuitbreidingsgebied naar het advies opgesteld door LDR advocaten en OMGEVING (zie bijlage). Volgende passage uit het advies vat de hoofdmotieven samen.

Het toekomstbeeld voor Horendonk bevat naast heel wat aandacht voor mogelijke kernversterkende projecten ook de intentie om een stukje van het niet-ontwikkeld deel van het woonuitbreidingsgebied 'den Uil' aan te snijden voor een woningbouwproject van maximum 20 woningen. Deze beleidsoptie is gestoeld op volgende overwegingen.

- *Op basis van de resultaten van de woonbehoeftestudie is er voor Horendonk voor de periode 2020 - 2035 een woningaanbodtekort van ongeveer 20 woningen. Bij de berekening van dit aanbodtekort is uiteraard rekening gehouden met het woonaanbod dat spontaan vrijkomt als gevolg van het bebouwen van vrijliggende percelen langs uitgeruste wegen en in goed-gekeurde verkavelingen.*
- *Het mogelijk woonaanbod dat zal ontstaan als gevolg van de realisatie van de voorgestelde kernversterkende projecten, situeert zich waarschijnlijk maar op middellange tot lange termijn. Het gaat om complexere projecten waarbij meerdere actoren betrokken zijn die met elkaar zullen moeten samenwerken om tot realisatie over te gaan.*

De gemeente wenst dat ook op kortere termijn een beperkt aanbod aan betaalbare woningen op de markt kan komen zodat mensen die een bepaalde band hebben met

deze kern, nog kansen krijgen om er een (betaalbare) woning te verwerven.

36. De problematiek van de permanente bewoning in de recreatiezone Horendonk wordt niet besproken, hoewel zeker aanwezig. Bovendien heeft de permanente bewoning een niet te onderschatten impact op de open ruimte.	Zelfde antwoord als punt 28.

6 THEMA KLIMAAT

AANDACHTSPUNT

MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING

37. Het zou goed zijn het aspect klimaatadaptatie nog sterker te verankeren in de voorgestelde opmaak van een verantwoordingsnota . Elk verdichtingsproject zal proactief rekening moeten houden met het tegengaan van de neveneffecten van klimaatverandering.	Bij de actie 'opmaken van een verantwoordingsnota als richtinggevend instrument' op p. 39 in het beleidskader levendige kernen en op p. 81 in de strategische visie wordt 'klimaatadaptiviteit' als toetsingscriterium toegevoegd: "De gemeente vraagt aan een initiatiefnemer van een project dat meer dan vijf bijkomende woonunits en/of een bebouwing van drie of meer bouwlagen voorziet, een verantwoordingsnota op te maken waarin wordt aangetoond hoe het project inzet op de vele aspecten van leefkwaliteit zoals aandacht voor klimaatadaptiviteit, energie, trage mobiliteit, water en groen, publieke ruimte, identiteit en leefkwaliteit, gemeenschapsvorming, economische en financiële return, zichtrelaties enz. " Ook bij de beleidsgevolgen (p. 44 in het beleidskader levendige kernen en op p. 80 in de strategische visie) voegen wij bij de alinea 'opmaak van een verantwoordingsnota' een verwijzing naar klimaatadaptatie toe: "Verdichting wordt enkel goedgekeurd wanneer voldoende inspanningen worden geleverd om de publieke ruimte op te waarderen, de omgeving klimaatrobuust in te richten, trage wegen te voorzien, groenblauwe dooradering te verzekeren en/of in te zetten op een goede functieverweving. "
38. In het beleidskader 'levendige kernen' wordt er gesteld dat publieke ruimte een belangrijke rol kan opnemen in functie van klimaatadaptatie. De manier waarop dit gebeurt zal uiteraard op ontwerpniveau verder verfijnd worden, maar het is alleszins belangrijk om hoogstammige bomen in de publieke ruimte te voorzien. 'Groen' moet vooral ' hoog groen '	De beschrijving van de actie 'ontharden, vergroenen en opwaarderen van de publieke ruimte' op p. 33 wordt verder aangevuld: "De gemeente zet in op vergroening, ontharding en opwaardering van bestaande publieke ruimten zoals bijvoorbeeld publieke parkeerzones. Het doel is om de publieke ruimte klimaatrobuuster te maken en de leefkwaliteit te

betekenen, in het kader van klimaatadaptatie kan het belang van bomen (eerder dan gras of struiken) niet genoeg benadrukt worden.

verhogen. Daarbij wordt aandacht besteed aan een evenwicht tussen natuurwaarden en recreatieve functies, **het planten van hoog groen**, integratie in het omliggend bebouwd weefsel, verhoging van de toegankelijkheid vanuit omliggende straten en buurten, trage mobiliteit, verkeersveiligheid, voldoende parkeermogelijkheden en samenhang tussen de verschillende publieke ruimten onderling.”

Bij de inrichtingsprincipes (p.32 in het beleidskader open ruimte) wordt ook 'hoog groen' toegevoegd bij de aandachtspunten:

“het klimaatadaptief inrichten van de publieke ruimte met aandacht voor waterberging en -infiltratie, schaduwwerking, beperking van verharding, **hoog groen** enz.”

De definitie voor 'hoog groen' wordt in alle begrippenlijsten toegevoegd.

39. Positief effect van trage mobiliteit op luchtkwaliteit wordt slechts gerealiseerd in die mate dat gemotoriseerd verkeer erdoor vervangen wordt (dus bijvoorbeeld inzetten op niet enkel recreatief maar ook functioneel verkeer/verkeersinfrastructuur).

Dit vereist geen aanpassing aan de teksten.

40. Het oprichten van een 'onthardingsfonds' kan bijdragen tot het verhogen van de klimaatrobustheid van de open ruimte in de mate dat de vrijgekomen ruimte ook klimaatadaptief wordt ingericht.

De actie 'oprichten van een onthardingsfonds' wordt als volgt aangevuld (p. 51 in het beleidskader open ruimte en op p. 63 in strategische visie):

“De gemeente richt een onthardingsfonds op en wendt de verkregen financiële middelen aan om leegstaande en vervallen constructies prioritair in de open ruimte op te kopen en af te breken **en de vrijgekomen ruimte klimaatadaptief in te richten.**”

41. De actie om omgevingsaanvragen voor projecten te toetsen aan de identiteitsbepalende elementen van het landschap (de zogenaamde **opportuniteits-toets**) is positief, maar zou nog kunnen versterkt worden door de impact op de **klimaatrobustheid** van de omgeving expliciet mee op te nemen **bij de criteria** waaraan getoetst wordt.

Bij het beleidsgesvolg 'doorwerking in een opportuniteits-toets' op p. 63 in strategische visie en op p. 29 in beleidskader open ruimte wordt de 'klimaatrobustheid van de omgeving' als toetsingscriterium in de beschrijving opgenomen:

“Bij het beoordelen van vergunningsaanvragen voor activiteiten en ontwikkelingen in de open ruimte gaat de gemeente in het kader van de opportuniteitstoets na of de beoogde activiteiten en ontwikkelingen de identiteitsbepalende elementen al dan niet aantasten en **wat de impact is op de klimaatrobustheid**. Zij bekijkt of naar aanleiding van deze activiteiten of ontwikkelingen het DNA van de betrokken landschapseenheid kan worden versterkt, de ontwikkeling kan bijdragen tot de realisatie van de voorgestelde ambities voor de desbetreffende landschapseenheid en **tot een klimaatrobuste omgeving**.

Zonevreemde transformaties of functiewijzigingen zijn immers geen verworven recht maar moeten worden getoetst

aan de goede ruimtelijke ordening, **de klimaatimpact** en
aan het DNA van het openruimtegebied.

7 THEMA HINDER EN GEZONDHEID

AANDACHTSPUNT	MOTIVERING TOT WEERLEGGING/ VOORSTEL TOT VERWERKING
42. In de strategische visie wordt de ambitie om de verkeersveiligheid te verhogen, vermeld. Dit kan uiteraard positieve gezondheidseffecten hebben. Die laatste ambitie lijkt (volgens de formulering van de strategische visie) wel enkel van toepassing te zijn op de omgeving van maatschappelijke functies, zoals scholen en cultuurcentra. Er is geen goede reden waarom de aandacht voor verkeersveiligheid geen betrekking zou hebben op het volledig grondgebied van de gemeente.	De ambitie op p. 43 in de strategische visie wordt als volgt herschreven: "De ambitie is om de verkeersveiligheid in de gemeente te verhogen, met bijzondere aandacht voor de omgeving van maatschappelijke functies zoals scholen en cultuurcentra. Daarnaast moet het traag netwerk verbindingen vormen tussen de kernen onderling en de open ruimte beleefbaar maken."
43. In de strategische visie wordt de ambitie naar voor geschoven om meer in te zetten op verbrede landbouw, waarbij bijvoorbeeld zorgboerderijen worden ingericht. De strategische visie vermeldt anderzijds de potentieel negatieve gezondheidsgevolgen van intensieve landbouw niet.	De negatieve gevolgen van intensieve landbouw voor ons welzijn komen aan bod op pagina 25 van de strategische visie: "Ondanks plaatselijke successen blijft de biodiversiteit alsmat verder dalen. Oorzaken hiervoor zijn de ruimtelijke versnippering, de ontbossing, de afname van kleine landschapselementen, de intensieve landbouw , de vervuiling en het verlies van de open ruimte. Verschillende levende organismen staan met elkaar in verbinding en houden zo een ecosysteem in stand. Dankzij droge en natte ecologische verbindingen (zoals bomenrijen en grachten) komen lokale ecosystemen met elkaar in contact en ontstaan belangrijke bovenlokale ecosystemen. Deze ecosystemen leveren waardevolle diensten aan de maatschappij zoals schoon water, vruchtbare grond, voedsel en grondstoffen, rust en ontspanning. Het biodiversiteitsverlies in Vlaanderen is zo niet alleen een zware klap voor de natuur. Het heeft ook een reële impact op onze welvaart en ons welzijn. " De aanbeveling is bijgevolg al opgenomen in het beleidsplan.
44. Het opmaken van een natuurbeheerplan voor Essen biedt de kans om de mogelijkheden (en beperkingen) van zachte en actieve recreatie in de natuurgebieden te verduidelijken, en het potentieel hiervan te optimaliseren.	Zelfde antwoord als punt 7.

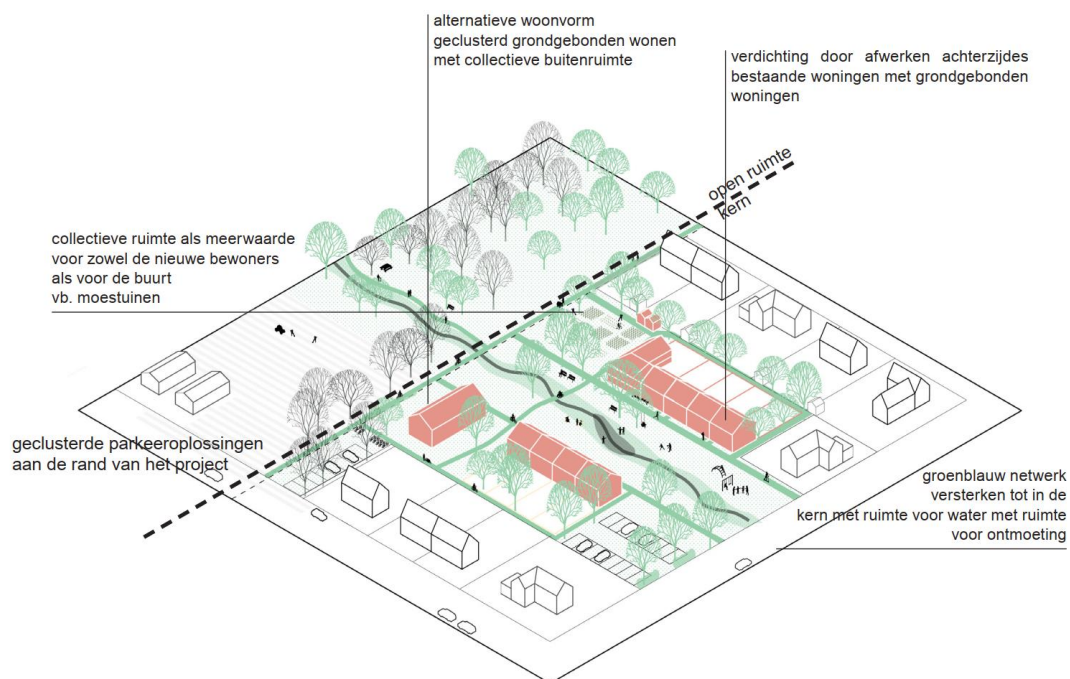
45. Grensoverschrijdende samenwerking kan bijdragen aan het versterken van het recreatiepotentieel van de streek.	Het belang van grensoverschrijdende samenwerkingen komt aan bod in het beleidskader open ruimte op p. 50 in de alinea "kijken over de grenzen heen". De aanbeveling is bijgevolg al opgenomen in het beleidsplan.
46. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de vallei van de Aa biedt de mogelijkheid om duidelijkheid te verschaffen over de rol die recreatie kan spelen in deze landschapseenheid. Het valleilandschap wordt vooral ingezet voor het groenblauw netwerk, wat onder meer samengaat met vernatting en bebossing. Er kan aangenomen worden dat dit de toegankelijkheid van deze gebieden en hun geschiktheid voor actieve recreatie veel- eer zal verminderen dan doen toenemen. Nochtans zijn hier ook kansen voor natuurbeleving, met potentieel positieve gevolgen voor de mentale gezondheid.	De actie 'opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'valleilandschap' wordt op p. 60 in het beleidskader open ruimte aangevuld: "De gemeente maakt een ruimtelijk uitvoeringsplan op voor de vallei van de Kleine Aa. In dit plan duidt zij in samenwerking met stakeholders o.a. gebieden aan voor waterberging, natuurontwikkeling, bouwvrije (agrarische) zones met aandacht voor de doorwaadbaarheid en beleving voor wandelaars en fietsers".
47. Het opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'landbouwlandschap' biedt kansen om te bekijken hoe recreatie (onder vorm van bv. wandelen en fietsroutes) een plaats kan krijgen in het landbouwlandschap. In het landbouwlandschap wordt volop ingezet op professionele landbouw. Ruimte voor actieve recreatie lijkt volgens de beschrijving niet aan de orde. Nochtans zou het vergroten van de doorwaadbaarheid van het landbouwgebied (bv. door het (her) activeren van kerkwegels e.d.m.) een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot het vergroten van het recreatieve potentieel van deze landschapseenheid.	De actie 'opmaken van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'landbouwlandschap' wordt op p. 64 in het beleidskader open ruimte aangevuld: "De gemeente maakt het ruimtelijk uitvoeringsplan 'landbouwlandschap' op. Het ruimtelijk uitvoeringsplan toont het behoud, de differentiatie en de ontwikkelingsmogelijkheden van professionele landbouw en de clustering van intensieve landbouw enz. Verder beschrijft het de rol die recreatie kan spelen in deze landschapseenheid. Het vergroten van de doorwaadbaarheid van het landbouwgebied voor fietsers en/of wandelaars (bijvoorbeeld door het (her)activeren van kerkwegels) kan een belangrijke bijdrage leveren tot het vergroten van het recreatief potentieel."
48. Het robuust groenblauw netwerk (leefkwaliteitsthema in het beleidskader 'levendige kernen' kan deels een matrix vormen waarop recreatieve netwerken (fietsen, wandelen, lopen, ...) zich hechten. Compatibiliteit met andere functies (bv. biodiversiteit) is daarbij een aandachtspunt).	In de strategische visie wordt op p. 84 toegevoegd onder 4.2.2. "Het uitbouwen van het groenblauw netwerk kan koppelkansen genereren voor een fijnmazig traag wegenetwerk. Hierbij moet wel aandacht worden besteed aan de potentiële verstoring van de natuurverbinding door zachte recreatie". In het beleidskader 'levendige kernen' wordt op p. 30 een doelstelling bij het leefkwaliteitsthema 'robuust groenblauw netwerk' toegevoegd: "het koppelen van een traag netwerk aan het groenblauw netwerk, rekening houdende met potentiële risico's van verstoring door zachte recreatie in de nabijheid van waardevolle natuur."

COLOFON

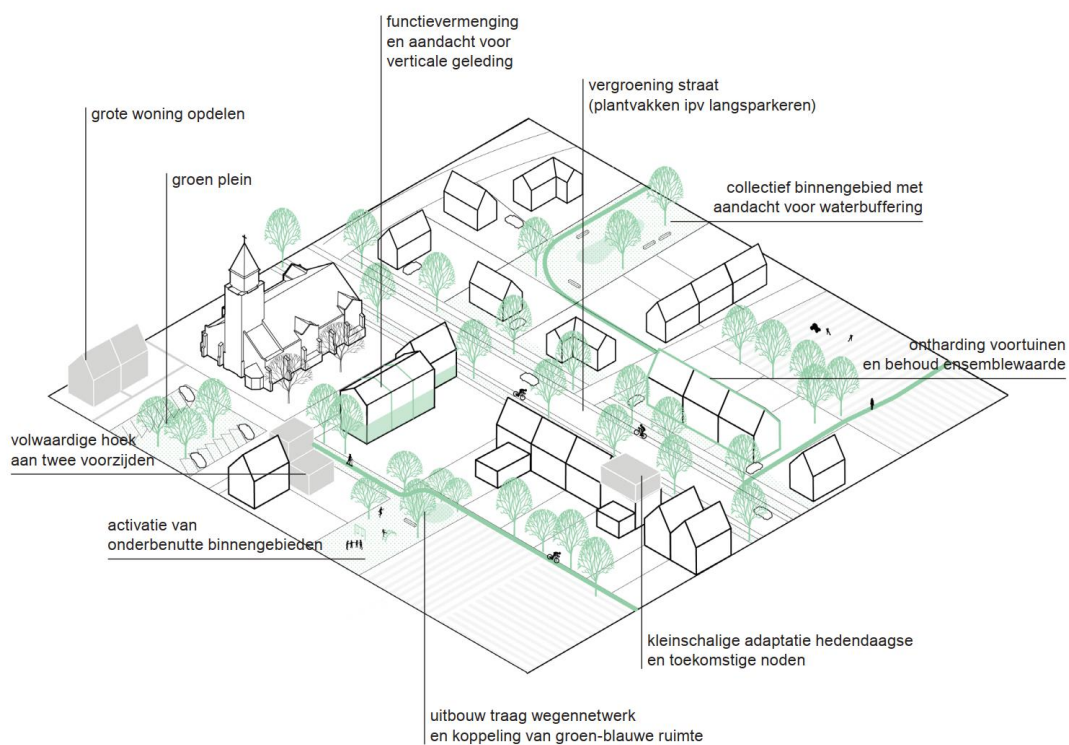
project	beleidsplan ruimte Essen
projectnummer	19180
opdrachtgever	gemeente Essen
opdrachtnemer	OMGEVING cv Uitbreidingstraat 390 2600 Antwerpen-Berchem tel +32 3 448 22 72 fax +32 3 440 13 93

Bijlage 4 Grafische uitwerking van de bouwstenen

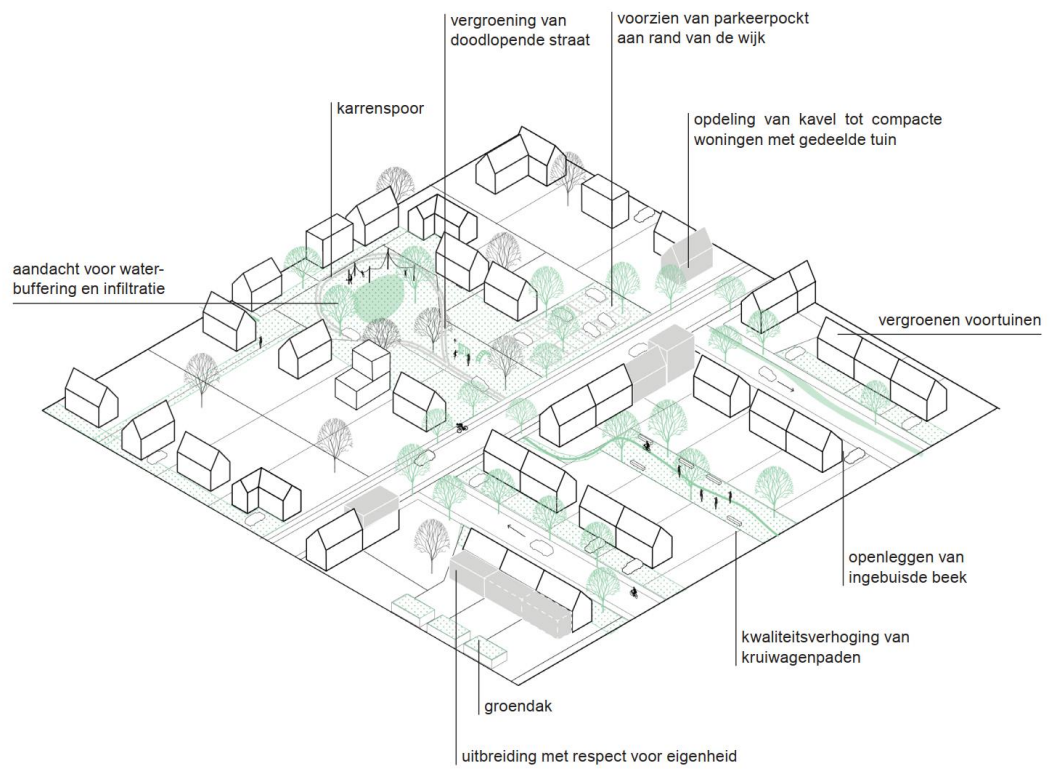
Bouwsteen verdichten onaangesneden gebieden - na verdichting

Bouwsteen status quo historische kern, organisch weefsel, woonlint - na transformatie

Bouwsteen status quo verkaveling en groepswoningbouw - na transformatie

Colofon

KENTER in samenwerking met Suunta, Patrick Maes Consulting, Mieco Effect en Omgeving.

K E N T
— E R T

Kenter bvba
Muizenheuvelstraat 87, 2520 Ranst
BTW BE 0664853143
info@kenteradvies.be
+32 497 47 48 01